

BAAADUL

literar

**Revistă trimestrială de cultură
serie nouă, anul XIII, nr. 12 (49), octombrie-decembrie 2019**

Redactor șef: Gruia NOVAC

Redactor: Gelu Voicu BICHINEȚ

Revista apare cu sprijinul Consiliului Județean Vaslui,
sub egida Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul”

În acest număr semnează:

Valeriu RÂPEANU (București)
Ana-Maria TUPAN (București)
Maria MĂNUCĂ (Iași)
Valentin CIUCĂ (Iași)
Doru SCĂRLĂTESCU (Iași)
Vasile FILIP (Iași)
Constantin MĂNUȚĂ (Iași)
Adrian VOICA (Iași)
Persida RUGU (Cluj-Napoca)
Alexandru JURCAN (Huedin - Cluj)
Magda GRIGORE (Pitești)
Dan SANDU (Berzunți - Bacău)
Ion FERCU (Buhuși - Bacău)
Ioan VICOLEANU (Bacău)

Teodor OANCĂ (Craiova)
Marian BARBU (Craiova)
Rodica Gabriela CHIRA (Alba Iulia)
Sonia ELVIREANU (Alba Iulia)
Teodor LAUREAN (Meșcreac - Alba)
Vasile GHICA (Tecuci)
Gelu Voicu BICHINEȚ (Vaslui)
Dan RAVARU (Vaslui)
Teodor PRACSIU (Vaslui)
Pavel TOMA (Vaslui)
Ionela ȘTEFAN (Vaslui)
Petruș ANDREI (Puiști - Vaslui)
George IRAVA (Bârlad)
Mariana SAVA (Bârlad)
Gruia NOVAC (Bârlad)

Vernisaj: pg. 70-71

Culegere computerizată

și tehnoredactare: Bogdan ARTENE

Materialele nu se înapoiază.

Redacția nu cenzurează articolele, dar responsabilitatea
opiniilor cade în sarcina autorilor.

*

*

Adresa revistei:

Editura Sfera,
Bârlad, str. C. Hamangiu nr. 15,
tel./fax: 0335 425302
e-mail: baaadul_literar@yahoo.com
www.bjvaslui.ro

Revista a fost tipărită de S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad,
str. C. Hamangiu nr. 15,
tel./fax: 0335 425302,
în ziua de 22 noiembrie 2019.

ISSN 1843-2190, ISSN-L 1843-2190

CUPRINS

Pagina

- 3 Maria MĂNUCĂ, *Sunt bătrâna regină* (Poemata)
- 4 Rodica Gabriela CHIRA, *Vorbitorul de limbă română între „grija” de a respecta normele și graba de a comunica* (Editorial)
- 6 Gruia NOVAC, *Limba Română, „acolo (unde) șezum și plânsem!”*
- 8 Magda GRIGORE, ... *spune-mi cum vorbești, ca să-ți spun cine ești...*
- 10 Teodor PRACSIU, *Vorbitorul de limbă română...*
- 13 Pavel TOMA, *Scriitorul între biografie și operă*
- 14 Alexandru JURCAN, *Vorbitorul de limbă română*
- 15 Ionela ȘTEFAN, *Panait Istrati. Pentru o poetică a rescrierii*
- 19 Ioan VIOLEANU, *Introducere în poezie - o estetică în nuce -*
- 24 Marian BARBU, *Nicolae Balotă fără fotoliu la Academia Română*
- 28 Valeriu RÂPEANU, *Un martir al luptei pentru independența națională: Gheorghe I. Brătianu*
- 36 Gruia NOVAC, *Cronici literare* (despre: Dorina Stoica, Magda Grigore, Serghei Coloșenco)
- 41 Doru SCĂRLĂTESCU, *Ce (mai) înseamnă Eminescu „poet universal”?*
- 44 Ana-Maria TUPAN, Sonia Elvireanu, *Pe firul Ariadnei*
- 45 Rodica Gabriela CHIRA, *Între Pământ și Cer*
- 47 Sonia ELVIREANU, 1. *Gheorghe Jurcă, A fost odată o mierlă; 2. O despletire a sinelui abisal*
- 49 Ion FERCU, *De când n-ați mai stat de vorbă cu Cerul?*
- 50 Dan RAVARU, *Ion Iancu Lefter 79*
- 51 Vasile GHICA, *În ghearele râsului* (Aforisme)
- 52 Dan SANDU, *Cântec de prieten*
- 55 Constantin MĂNUȚĂ, *Daniel Corbu - poetul care a întemeiat o singurătate*
- 56 Alexandru JURCAN, *Golding și robinsoniada-coșmar*
- 57 Gruia NOVAC, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXVI)*
- 58 Dan RAVARU, *Septembrie 1940, „septembrie negru” pentru români*
- 59 Gruia NOVAC, *Cod scurt pentru eradicarea mâniei (!)*
- 60 Gruia NOVAC, *Noaptea e un sfetnic... (XXVII)*
- 62 Dan RAVARU, *75 de ani de la controversatul 23 august 1944*
- 64 Vasile FILIP, *„Vom mai găsi trifoi cu patru foi/ Și vom putea să dăm din nou în floare...”* (Rondeluri)
- 66 Constantin MĂNUȚĂ, *Balada lui Gruia Novac*
- 67 Persida RUGU, *„Mi-e setea nesfârșită povară de lumină!”* (Lirice)
- 69 George IRAVA, *„...uitări eterne, pe care însăși mama mi le tace!”* (Poeme)
- 71 Rodica Gabriela CHIRA, *„...Ghicesc viața din litere!”* (Poeme)
- 73 Teodor LAUREAN, *„...Da-s singurul poet cu cal și vacă!”* (Lirică transilvană)
- 74 Adrian VOICA, *„Shakespeare! adesea te gândesc cu jale...”* (Distihuri)
- 75 Maria MĂNUCĂ, *„M-aș întoarce în laboratorul cu microbii cinstiți!”* (Lirică antiseptică)
- 77 Petruș ANDREI, *„Ești ziua fastă a inimii și-a minții!”* (Sonete)
- 79 Teodor OANCĂ, *Acasă (IV)* (Proză)
- 81 Mariana SAVA, *Radu și Djamel* (Fragm. de roman)
- 85 Valentin CIUCĂ, *Maria Mănucă. Arta ca rațiune de a fi*
- 86 Maria MĂNUCĂ, *Vernisaj*
- 91 Vasile FILIP, *Prietene Gruia* (Ecouri)
- 92 Vasile DUMITRU, *Calendar* (selectiv)
- Cop. 3 Gelu Voicu BICHINET, *Nu există sațiu în studiu*

Maria MĂNUCĂ (Iași)

La șevalet

Maria Mănuță

Născută la 20 Decembrie, 1940.
Medic primar microbiologie-virusologie.
Membră a Uniunii Scriitorilor din România,
membră a Uniunii Artiștilor Plastici,
Filiala Iași.

Sunt bătrâna regină

Obiectele din lemn vechi
mă recunosc, mă urmează:

Masa
îmi duce în spate ghebul
din hârtie de scris albă
sfidătoare, neliniștitoare

12 scaune
din lemn de lămâi sculptate în 1903
mai sper că într-unui, între arcuri,
e dosită o comoară

Șifonierul
dulapul de șifonat haine
și lăcaș pentru blana de vulpe
vicleana

Comoda
plină de cuiburi de cari
noaptea ronțăie din tăcere
îi număr și așa adorm

Biblioteca
zid chinezesc - zid de lemn
mă tem doar de focul Alexandriei

Sub fereastra din nord, din lemn siberian,
șevaletul -
pânză albă și temerară
în colțul ferit
bătrânul păianjen ghemuit
cu picioarele pe cap, suferă de bătrânețe
a uitat formulele geometrice
și pânza lui nu are desen
Nici o găză nu cade în ea
îl hrănește pisica
cu muște vânată la geam

Din lemn fără blazon,
scara îngustă spre pod. Urc.
Cu mătura mut praful de pe lada cu zestre
Pe capac iese la iveala pictura lui Rousseau Vameșul
„Jungla”
Are mult prea mult verde
din ce am vămuit din pictura lui
mi-am încropit o flamură verde
Mă aștepta suita...

DEZBATERE:

Limba română actuală. Evoluție sau avatar?

- Opinii firești venite din Transilvania, Țara Românească
și Moldova -

Vorbitorul de limbă română între „grija” de a respecta normele și graba de a comunica

(Propunere pentru cei care comunică
în limba română)

Limba română în ajunul anului 2020, în acest prim sfert de secol XXI. Cu ce daruri a intrat în noul secol și ce daruri îi oferă? Limba aduce cu sine un sistem de gândire. Sub comunism se scria, în general, mai corect decât acum, se vorbea mai corect, nu știu însă în ce măsură se comunica, având în vedere că, de regulă, eram „invitați” să folosim un limbaj de lemn care nu transmitea, în speță, decât teamă, rezerve și un fel de coduri prin care te strecurai în viața de fiecare zi, la fel ca în literatură.

Comunicarea s-a anunțat posibilă după 1989. Sub masca modificării normelor ortografice, dar cu presiuni externe reprezentate de dorința oamenilor de a comunica cu alte spații, ceea ce a făcut ca limba română să intre într-o etapă în care, neeliberată încă de slogane, s-a aflat în situația de a trece la împrumuturi mai mult sau mai puțin benefice. Dorința de descoperire a altor spații, dublată de aceea de îmbunătățire a nivelului de trai, a lăsat puțini luptători pentru limba națională. Televiziunea a fost, la început, un mijloc prin care eram invitați să respectăm normele în comunicare, fie ea verbală ori scrisă. Emisiuni culturale comunicau și ele în limba română despre cultura română. Treptat, internetul și telefonul mobil, apoi smartphone-ul au devenit proba grăitoare a neglijării diacriticelor, a exprimării extrem de rapide, cu prescurtări, chiar cu inventarea unui amestec romglez în genere. Evident, neadaptarea tastaturii la limba română reprezintă factorul principal în explicarea absenței diacriticelor. Cum exercițiul constant de un anumit tip duce involuntar la modificări în masă, suntem supuși riscului de a ajunge la renunțarea la diacritice. Exprimarea rapidă, trunchiată, poate antrena și ea, în timp, modificarea vocabularului și,

în mod firesc, schimbarea sensurilor cuvintelor. Deja utilizarea incorectă a cratimei duce la neînțelegeri. Neglijarea formulelor de politețe în comunicare poate conduce, iarăși, în timp, la o abrutizare a comportamentelor.

Sigur că, în cazul nostru, cu o limbă vorbită de un popor în scădere demografică destul de rapidă, există destule îngrijorări. Suntem parte a Uniunii Europene în care se vorbește tot mai mult despre comunicarea interculturală... Din păcate, adesea, până și în cultura națională ne situăm în partea vizibilă a icebergului, partea nevăzută fiind rareori luată în considerare. De unde și criza acută de comunicare veritabilă, aceea în care fiecare să-l audă și să-l înțeleagă pe celălalt.

E de la sine înțeles că, prin stăpânirea unei a doua limbi - adică atunci când ajungem să gândim în limba respectivă, să pătrundem în sufletul acesteia și să înțelegem poporul care o vorbește, modul său de a reacționa - suntem noi înșine îmbogățiți. Nevoia respectului de sine și a respectului față de celălalt devin mult mai clare. Comunicarea este veritabilă.

Din păcate, curentul impus de economia de piață a zilelor noastre nu operează în acest sens. Citeam de curând o piesă de teatru a lui Matei Vișniec, cea din 2009, dedicată centenarului nașterii lui Eugen Ionescu. În *Despre senzația de elasticitate când pășim peste cadavre*, personajul denumit Poetul, trăitor în comunism, face, la un moment dat, o remarcă asupra legăturii dintre români și Paris, asupra Franței și francezilor în general: „Nu știu de ce, dar noi, românii, când venim la Paris, avem impresia că ne întoarcem acasă, într-un fel de patrie mentală... Dar acest lucru trebuie să li se întâmple și altora... Poate că Franța este patria mentală a

noastră, a tuturor... Să bei o cafea la Paris, pe o terasă, e deja un act de cultură... este o formă de extaz... [...] Adevărat că dacă Franța dispăre într-o zi, va trebui inventată în altă parte... Pentru mine și generația mea, Franța este, într-adevăr... refuzul de a trăi la întâmplare, fără stil... Iată definiția Franței... Dacă Franța dispăre, va trebui reprodusă în altă parte, pe bucățele, cam peste tot... pe toate continentele, în toate țările. Da, poate francezii au să dispară într-o zi... Dar vor exista întotdeauna oameni care vor avea nevoie, spre a fi fericiți, să hoinărească, să cumpere cărți vechi de la anticari, să privească spectacolul lumii stând într-o cafenea... Și tuturor acestor oameni diferiți care vor avea nevoie de un stil de viață spre a fi fericiți, va trebui să li se dea un nume... Și vor fi numiți francezi...”

Prin reluarea acestor gânduri, intenția mea nu este aceea de a face elogiul Franței și al limbii franceze, ci de a scoate în evidență o stare de fapt. Într-adevăr, câtă vreme Franța și limba franceză aveau trecere, noi, românii, eram mai interesați de cultură, de propria noastră limbă. Nu aduc în discuție circumstanțele politice care ne-au făcut să preferăm limba franceză limbii ruse, să spunem, căci și rușii, sub comunism, apreciau stilul de viață al francezilor. Ceea ce ne interesează aici este doar ideea de stil. Avem nevoie de un stil care să ne dea eleganță, personalitate, ca popor. Or, lipsa de personalitate se reflectă tocmai în modul neglijent în care folosim limba română. În urmă cu vreo doi ani stăteam de vorbă cu o liceană talentată, deja autoare de romane cu tentă de știință-ficțiune. Personajele ei purtau nume englezești pentru că așa simțea că va avea mai multă popularitate printre cei de vârsta sa. Dorim să călătorim, limbile se amestecă, iar engleza este învățată în general pentru o comunicare minimală, ea reprezintă, din păcate, pe scară largă, doar economia de piață.

Iată ce spune același Matei Vișniec într-un interviu acordat lui Popovici, în anul 2015, după premiera piesei mai sus amintite la Coimbra: „Am impresia, acum, că mă apropiu de vârsta de 60 de ani, că trăiesc apusul unei epoci, un apus al preeminenței cuvîntului și, în același timp, al preeminenței culturii franceze, iar din urmă vine altceva. Vine limbajul codificat al imaginilor, limba engleză cu vocabular limitat la 1.500 de cuvinte, un fel de reducere a limbajului articulat în viața oamenilor. [...] Cu toate că niciodată n-a existat o mai mare presiune pentru eliminarea cuvîntului din reflexul nostru primar, armate de scriitori umplu rafturile librăriilor. E o epocă plină de contradicții, pe care mă bucur s-o trăiesc, poate o să și încep să scriu încercînd să captez aceste noi dimensiuni. Nu în piese, ci în proză - cel mai recent volum pe care l-am publicat, *Negustorul de începuturi de roman*, e o poveste în jurul unui soft de scris... romane. O

mașină pe care oamenii o pot cumpăra, pot instala programul, care le oferă posibilitatea de a alege un roman scurt sau unul lung, autobiografic sau de ficțiune, cu cîte personaje... Iar vremurile descrise de mine nu sînt departe.”

Se spune că, atunci când te interesează ceva anume și cauți informație, răspunsul vine spre tine. Așa mi s-a întâmplat și mie. Pentru că, înainte de a descoperi articolul din care am citat mai sus, soluția pe care o vedeam întru salvarea limbii române și a comunicării veritabile era, evident, lectura, literatura. Tânărul de azi este plictisit de transmiterea unilaterală de informație la școală, în primul rând, căci, din păcate, tipul nostru de învățămînt această prioritate o are. Informație se poate găsi oriunde acum, tânărul are de învățat cum să o selecteze spre a-și găsi drumul, stilul de viață. Accesul la comunicare se poate face prin lectură, lectură care să ducă la schimburi de idei.

Cum să facem ca un număr cât mai mare de persoane să citească? Azi, în mijloacele de transport în comun din Franța, de pildă, în cursele locale, în metrouri, trenuri, avioane etc. este destulă lume care citește, citește literatură. Și la noi sunt tineri care încă mai aleg filologia din pasiune. Am avut șansa să fiu într-o clasă, a X-a, când profesoara de limba română și-a întrebat elevii dacă s-a întâmplat ca o carte să le schimbe viața. Una dintre eleve a răspuns: „Da, *Jurnalul Annei Frank*. Înainte să-l citesc nu știam ce vreau să fac. După ce l-am citit, m-am înscris într-o clasă de filologie.” Ca filologi, ar fi poate indicat să nu ne lăsăm duși de val, să arătăm cu toate puterile noastre cât de importantă este literatura, care este legătura ei cu viața. Literatura nu e doar pentru filologi, marii oameni de știință, politologii, intelectualii adevărați erau pasionați de lectură. Lectura dezvoltă imaginația, aduce lecții de viață, te învață să trăiești. Nu orice fel de lectură, evident. Poate că ar fi interesant ca cititorii pasionați să inițieze bloguri care să provoace. Să introducă o temă, de pildă prietenia, și să aleagă pagini din diferite romane pe care să le reproducă și să spună ce au înțeles, apoi să-i invite pe cititori să-și exprime propriul punct de vedere. Sau să-i invite să vină cu propuneri... E nevoie, pentru aceste bloguri, de persoane care știu să facă o selecție la nivelul textelor: să țină seama de lista autorilor cu adevărat valoroși, apoi să propună cărțile potrivite în funcție de nivelul de vîrstă al cititorilor. Cum spune scriitorul Radu Aldulescu într-un interviu recent, realizat de Codruța Simina: „[...] a avea organ pentru literatură, e o chestiune de caracter. [...] Noi avem un organ pentru literatură mai mic și asta se vede, culmea, în nivelul de trai. Popoarele care citesc au alt nivel de trai.” Prin urmare, dacă vrem să comunicăm cu adevărat în limba română, e nevoie ca mai întîi să citim.

Limba Română, „acolo (unde) șezum și plânsem!”

Nu știu dacă e nevoie de multe demonstrații, dar pentru cei cu destulă știință de carte și cu educație aleasă e suficient să le spui că limba pe care o vorbește un individ arată, fără tăgadă, înălțimea nivelului său de cultură și gândire. Ca să ne exprimăm cu o frântură dintr-o veche romanță, limba te ridică, limba te coboară, ea dându-ți dreptul de a te socoti părtaș la efortul umanității, dacă ești conștient de tine.

Nu mai este chiar o noutate, nici măcar pentru „funcționali”, că dezinteresul pentru folosirea corectă și curată a limbii patriei a condus rapid la degradarea acesteia, atenția fiind îndreptată spre însușirea și exercitarea - în ocazii transformate în obișnuit - a limbilor străine; în special a englezei, apoi a spaniolei și germanei. N-ar fi neobișnuită tendința, dacă s-ar petrece în paralel, nu în detrimentul limbii noastre materne. Fenomenul e nu numai general, ci mai cu seamă inconstient, consecințele dezastruoase ale acestuia părând fie neînsemnate, fie... firești.

Măsuri de contracarare nu se prea văd. Acestea ar trebui să aibă în vedere sistemul răspunzător de mijlocul nostru de comunicare, dar timiditatea (!) și formalismul se pare că ne-au acaparat mai mult decât acceptarea efortului multilateral de ieșire din impas. Statul și individul, finanțele și voluntarismul, istoria care-ar trebui să descopere nevoia de „redivivus”, imaginea viitorului în stare să renască aspirații și visuri - toate, și altele nenumite, bine-ar fi dacă ar face (când?) un front național întru salvarea a ceea ce, de fapt și de drept, numim **ființa neamului românesc**.

Festivalurile de „Limbă Română”, dezbaterile despre comunicare, serile de... poezie, lamentările mai mult sau mai puțin... pe la colțuri, se pare că nu sunt nici suficiente, nici practice. Statistic, totuși, stăm bine. Altceva,

cel puțin deocamdată, nu avem de contabilizat. Să ne fi acaparat într-atât mirajul străinătății, spre care afluiem, să ne fi restrâns atât de mult lexicul activ, încât am uitat de spațiul carpato-pontic-danubian, căruia, la puține prilejuri, îl numim „Țara asta”, în loc de **România**?! Mai avem ȘCOALĂ? Mai avem învățători? Mai avem profesori? Mai avem ministere de specialitate? Când miniștrii înșiși nu știu să folosească acordul între funcțiile și categoriile gramaticale, nu vi se pare că zbaterea mea (a noastră) e în suferință?

Nu-i mai evoc pe **Marii Înaintași** care-au făcut din Limba Română ICOANĂ și din rostirea ei BIBLIE!

Fie ca **ZIUA DEȘTEPTĂRII** să nu fie prea departe.

Globalizarea fără LIMBA ROMÂNĂ pare UN fel de fundamentalism pitit în faldurile unor principii care propovăduiesc (fals!) „corectitudinea politică”, iar multiculturalitatea fără accent pe LIMBA ROMÂNĂ este o erezie. Problema, în ansamblul ei, e mult mai gravă decât am încercat eu s-o prefigurez. Efortul tuturor - organisme ale Administrației Președinției și ale Guvernului României, sistemul (?) învățământului, cu școlile și universitățile lui, oamenii care se ocupă cu instrucția și educația, elevii, părinții, opinia publică (?), precum și oricine se socotește responsabil de soarta viitoare a Poporului Român - trebuie să accepte și să acționeze în renașterea LIMBII ROMÂNE care, alături de structura ei gramaticală comună, să confere, într-un final cât mai rapid, unitate tuturor graiurilor (variantelor) regionale ale limbii noastre.

Să nu se uite că **FIINȚA NEAMULUI ROMÂNESC** se găsește în LIMBA pe care ROMÂNII o vorbesc, fiindcă întotdeauna ființa, ca existență, trăiește în gândirea care o evocă. Așa parcă rețin că ne avertiza Heidegger. Iar gândirea este cea care,

în orice împrejurare, precede rostirea. Gândești bine, vorbești bine. În direcția aceasta, Școala românească face prea puțin sau nimic. Oare ce se va întâmpla cu vorbitorii de limbă fugiți, plecați, duși, amăgiți în cele patru zări ale mapamondului?! Mai vorbesc ei, măcar în vis, **româna**? Am auzit că numărul acestor „nefericiți” (îi numesc așa, indiferent de motivul sau „cauza” pentru care au părăsit „*natala mea vâlcioară, scăldată în cristalul pârăului de-argint*” sau „*valea mea natală ce undula în flori*” sau „*câmpia-nfloritoare, / Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut*” sau „*Melodica șoptire a râului, ce geme, / Concertul, ce-l întoarță al păsărilor cor, / Cântarea în cadență a frunzelor...*”) a trecut

peste 9 milioane de suflete, care m-aș bucura aflând că au recunoscut poetul care la 16 ani a scris versurile subliniate.

Trăim timpuri în care, se pare, interesele politicianiste și de partid nu mai lasă loc și pentru... viitorul României, chestiune care încă nu e o prioritate. Trăim, așa cum simțea Mihai Eminescu încă din 1888, „*în mijlocul unor instituții ce ni se par mincinoase și ne-au făcut pesimiști. În acest conflict pierdem adeseori bucuria de a trăi și dorința de a lupta...*”

Când mai avem vreme să ne ocupăm și de cultivarea LIMBII ROMÂNE? Ce le vom lăsa moștenire urmașilor? O romgleză?! S-ar putea. *Tel maître, tel valet!*

Post-scriptum

Fișă de lucru

„Cumnățâcî, Gulițî, monsiu Șarlă, Ioanî... îs isprăvniceasî!”
(sau rostire fonetică tradițional-locală)

- Nu dăm exemple nominale, pentru că acestea ar... destabiliza mulți „principiali” care, întrebați, nu știu de ar fi în stare să „schizeze” măcar o câtime din valoarea morală a unui principiu...

...Puzderia de „universități” apărute, după o ploaie... conjunctural-anarhică, ca ciupercile violent colorate (!) - comparate doar cu păduchii care ies în frunte -, precum și sistemul care a facilitat bisnis-ul cu «teze de doctorat» până și ultimului plotoner major de miliție, toate acestea trebuie să-și asume cauzele stării culturale precare, proprii majorității poporului român aflat, încă, între granițele geo-politice actuale! Și dacă ne întrebăm de ce exigența, în școli și „universități”, a scăzut până la o cotă invizibilă, explicația o vom afla recitind iarăși acest paragraf!

Unii mă vor acuza de boala numită „**gură contumelică**”. N-am să-i contrazic, dar, oricum, e mai elegant să fii așa, decât laș și servil. De mic, am învățat să slujesc - Țara, mai întâi! - nu să slugăresc! E mai de acceptat un *oratio contumeliosa* (discurs „ofensator”!), ca la Cicero, decât arcuirea coloanei dinaintea... neabețedatului.

- **Daniel Breaz**, ministrul Culturii și interimar la... Educație, **pus acolo și acolo, ca și intelectual de... neînlocuit.**

„*Pentru mine, ca român, ca și cadru didactic, consider că Mihai Eminescu este cel mai mare poet care l-a dat România*”.

Bravos, mi-ai plăcut, ministrelule!!!

- **ȚARA** = tărâmul acela, stabilit după criterii atât de vechi și atât de încălcate, cuprins între limite preluate istoric și acceptate sau revendicate în funcție de interesele celor puternici, ȚARA, deci, este, înainte de toate, un **patrimoniu** pe care fiecare **cetățean** ar trebui să-l perceapă ca atare; un patrimoniu pe care e aproape obligatoriu să-l prezervăm permanent, să-l punem în valoare și, ca să nu-l pierdem cine știe cum, măcar să-l protejăm! Când, vei înțelege, **Române**, acest adevăr, ești în Țara ta și vei simți asta, te poți împlini la locul tău; ești, cu alte cuvinte, **patriot**. Abia de aici începe înțelesul cuvântului.

... spune-mi cum vorbești, ca să-ți spun cine ești...

Comunicarea este atuul ființei umane, iar capacitatea de a comunica este fermentul întregii vieți individuale. Împărtășim idei, obținem informații, ne susținem opiniile, schimbăm păreri, traducem sentimente - relaționăm, ne facem prieteni și participăm la dezvoltarea societății în care trăim. Comunicăm verbal și non-verbal, și nu trebuie să pierdem din vedere faptul că limbajul este un fenomen complex, cu aspecte interdependente, că el este fundamental dezvoltării personalității.

Referitor la *comunicarea verbală* lucrurile au suportat în ultima vreme câteva schimbări majore. Acum, parcă mai mult ca oricând, efectele asupra receptorului (ceea ce, de altfel, reprezintă finalitatea procesului de comunicare) nu mai sunt de natură persuasivă. Pentru că trăim alert, din păcate mai superficial (decât ar cere secolul pe scară evolutivă), pentru că ne grăbim, pentru că nu mai reușim de multe ori să ne facem înțeleși și, ceea ce este poate și mai grav, ignorăm sau acceptăm ușor acest lucru, aproape că nu mai contează. Și totuși avem o frumoasă și bogată *patrie*, așa cum au numit-o poezii, limba română. O limbă despre care Nichita Stănescu scria cu atâta emoție: „A vorbi despre limba în care gândești, a gândi - gândire nu se poate face decât numai într-o limbă - în cazul nostru a vorbi despre limba română este ca o duminică!”

Cum folosim astăzi limba română? O respectăm, îi valorificăm potențialul uriaș, îi acceptăm regulile sau ne sunt mai comode abaterile de la normele academice, în graba noastră de a comunica, devierile care sunt uzuale, multe din ele „consacrate” în mod nefericit chiar de mass-media zilelor noastre? Ca să putem respecta limba română, condiția *sine qua non* ar fi să o cunoaștem, ceea ce ne duce desigur spre

rolul covârșitor al educației, iar concluziile ar fi, inevitabil, nefavorabile. Apoi nu putem analiza corect nivelul comunicării dacă nu luăm în calcul și alte elemente: paradigma culturală a celui implicat în comunicare, calitatea canalelor de comunicare și, desigur, elementele non-verbale, însoțitoare.

Referitor însă la modul concret în care este utilizată limba română putem spune mai întâi că limbajul a fost dintotdeauna o formă de manifestare a libertății umane, iar această libertate are infinitele ei forme creatoare. Dar, ca orice formă de libertate, fie ea istorică, filosofică, religioasă, această formă de libertate este orientată și stabilizată prin *normă*. Norma limitează, cenzurează această libertate, inhibă formele ei excesive. Norma nu este altceva decât standardul limbii, funcționează ca un model, reglementează din mers variabilele (la nivel lexico-semantic, gramatical, fonologic, stilistico-funcțional). Există o dinamică intrinsecă între situațiile de comunicare care sunt diverse, complexe și mai ales specifice unor contexte - și sistemul de norme care le urmează și le diferențiază. Norma este însă echilibrul unei limbi și nu trebuie ignorată. Ea asigură balanța de aur între tendințele firești de schimbare, de înnoire, și o anume reacție de apărare, de conservare, de rezistență la nou (care nu este întotdeauna bun).

Specialiștii vorbesc adesea despre *o etică a limbajului*, pe care o dobândesc cei mai pregătiți dintre vorbitori, cei care se obligă (voluntar) să respecte normele, nu pentru că ele sunt obligatorii - mai degrabă fiindcă le înțeleg rolul și valoarea, înțeleg că sunt necesare, că ele sunt cele care ordonează, limpezesc și asigură *funcționalitatea identitară* a limbajului. Fără normă s-ar instala confuzia și haosul, nu ar mai exista acel etalon unificator al unei comunități lingvistice. Au fost în

timp și teorii îndrăznețe care au lansat ideea că în utilizarea limbii nu ar trebui să existe nicio normă, nicio restricție, dar aceste păreri au avut mai degrabă un efect invers, probând necesitatea și viabilitatea normei. Prin urmare, norma este vitală în măsura în care poate asigura o bună înțelegere între vorbitori. Norma înseamnă lingvistică aplicată și are inclusiv un caracter dinamic.

Într-un tablou de ansamblu, limba suportă un proces de prelucrare continuă și de modernizare continuă. Uneori decalajul între normă și modul real /concret de a vorbi este vizibil și trezește reacții contradictorii. Există pe de-o parte conservatorii, care pe bună dreptate (mai ales când este vorba despre comunicarea scrisă), țin la normă, țin la aspectul literar al limbii. Astăzi însă au rămas puțini *boieri ai minții* care pledează pentru ideea că limba literară trebuie asumată și consolidată; și care fac ceva concret în acest sens. Limba literară este etalonul de corectitudine, fiind de fapt varianta cea mai unitară a limbii. Pe de altă parte apar novatorii... Situațiile de comunicare sunt diverse, complexe, variabilitatea în vorbire este și ea o tendință firească, am putea spune că este *naturală*. „Cuvintele potrivite”, ca să folosim sintagma argheziană, potrivite *literar*, ar fi/este idealul, în oricare domeniu s-ar plasa vorbitorul. Acest efort și această grijă nu se (mai) probează în schimb dacă ne gândim la limbajul anumitor grupuri (îndeosebi de tineri), dacă observăm limbajul urban, „romgleza” tot mai accesată, dacă ne raportăm la internet și la tot ce ține de tehnologie, la trend-ul rețelelor de socializare, la dicționarele interactive/on-line. Dacă argoul și jargonul erau și până acum niște particularități oarecum restrânse, cunoscute lingvistic, în prezent

ticurile, prescurtările, literatura sms-urilor, messenger-ul și toate celelalte, amprentează lingvistic o arie tot mai largă a vorbitorilor de limba română. Tendința de a simplifica atât vorbirea, cât și scrierea, abolirea cratimei, ignorarea diacriticelor, greșelile preluate din audiovizual etc. - bulversează aspectul armonios al limbii și plasează corectitudinea ei în plan secund. Pentru mulți vorbitori, o bună parte din ei instruiți, buni profesioniști. Este bine, este rău - este, mai întâi de toate, o realitate. Într-un articol mai vechi din Revista Limba Română (nr.10/2002), Eugen Coșeriu avertiza (pe fondul unei discuții mai complicate) că *„vorbitorul este măsura tuturor lucrurilor în lingvistică”, fiindcă „limbajul este făcut de către și pentru vorbitori, nu de către și pentru lingviști, și, deci, lingvistul trebuie să explice care este fundamentul acestei neliniști a vorbitorului care vrea să vorbească corect și care se întreabă dacă e bine sau nu e bine spus ceea ce spune, dacă modul lui de a vorbi este un mod corect, dacă există alte moduri, superioare, de a vorbi în aceeași limbă. Fără îndoială, vorbitorul nu este lingvist și, deci, când interpretează el însuși această atitudine și această neliniște, poate greși. Datoria lingvistului este să justifice, să explice fundamentul și sensul propriu al acestei neliniști și al dorinței vorbitorului de a vorbi mai bine, de a vorbi corect, de a vorbi o limbă, într-un fel, superioară”*.

Trebuie să ne păstrăm, în concluzie, speranța că această *neliniște a vorbitorului* și cel puțin dorința sa, aspirația la corectitudine, continuă să existe, în vreme ce limba este cu siguranță plină de energie și de valențe, de tensiuni și presiuni pe care nu le poate evita.

Vorbitorul de limbă română - între „grija” de a respecta normele și graba de a comunica

Titlul articolului de față sugerează o viziune optimistă asupra limbii române ca instrument esențial de comunicare între vorbitorii nativi, în dubla formă de expresie: scrisă și orală. Dacă este să-l decodificăm atent, vom constata că perspectiva dedusă este transparentă: românii sunt grijulii când vine vorba să respecte normele limbii române literare (prima bornă a atitudinii lor), dar, din nefericire, când se grăbesc, se întâmplă să mai încalce aceste norme (a doua bornă). Graba - în această tălmăcire - ar fi aceea care împiedică o comunicare impecabilă. În realitate, axioma grabei este falsă. Elevii îndeosebi își scuză greșelile de limbă prin acest argument pueril: „M-am grăbit!” În fapt, erorile comise, fie de elevi, fie de adulți, se nasc cel mai adesea din necunoaștere și nu din cauza vitezei redactării/ vorbirii.

Așadar, cu rare excepții fericite, românii nu se omoară astăzi de grija respectării stricte a normelor limbii române literare, iar graba pe care o invocă este un subterfugiu și un paravan al incompetenței lingvistice. Acesta este adevărul crud al zilelor noastre. Iar „cosmetizarea” acestui subiect este inutilă și nu servește nimănui. Prietenilor mei vasluieni - toți profesori și foști inspectori școlari, unii cu funcții importante cândva în ierarhia județeană - le-am propus un test ipotetic: să adunăm laolaltă pe primii cinci demnitari ai statului român și să le dăm o dictare de o jumătate de pagină A4. Să vedem cine va trece acest test printr-o rezolvare corectă. Precizez că totul va fi în limba română și va conține structuri lingvistice și ortograme de circulație curentă. Am avea probabil mari surprize și uriașe revelații. Cred că orice discuție serioasă pe tema limbii ar trebui să înceapă din acest punct: exponenții

poporului român respectă normele limbii literare ori acestea sunt socotite facultative? De la vârful piramidei sociale în jos se poate face oricând o analiză a problemei, cu mențiunea specială că limba română se întemeiază pe contribuția milioane de vorbitori nativi și nu pe bălmăjeala câtorva vedete politice ori mediatice. Iar starea limbii române astăzi nu este cea mai fericită.

În istoria culturii naționale, limba română s-a aflat în centrul preocupărilor marilor noștri cărturari și scriitori, începând cu luminații cronicari moldoveni și munteni (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Radu Greceanu, Radu Popescu, Stoica Ludescu), cu strălucitele noastre spirite enciclopediste (Dimitrie Cantemir și Constantin Cantacuzino Stolnicul), umanistul Nicolaus Olahus, iar mai târziu corifeii Școlii Ardelene (Samuil Micu-Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior și atât de talentatul Ion Budai-Deleanu). Marii întemeietori de cultură din secolul al XIX-lea (Ion Heliade Rădulescu, Al.I. Odobescu, B.P. Hasdeu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă, Titu Maiorescu) au marcat decisiv destinul creației literare și al limbii române. Nu putem uita marii lingviști și filologi ai secolului al XX-lea (Al. Philippide, Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Al. Graur), cărturari proteici și neobosiți cercetători ai universului complex al limbii române, de la fonologie, lexic, morfologie, sintaxă și până la stilistică, semantică și semiotică. Nu au lipsit, pe această axă diacronică, tentativele excentrice, pitorești și poate necesare de a apăra limba română prin măsuri protecționiste legislative. Ne amintim de impetuosul literat George Pruteanu, senator în Parlamentul României, cel care a inițiat faimoasa

lege ce-i poartă numele, năzuind să apere limba română de invazia barbarismelor, anglicismelor și a altor -isme, optând pentru o asumare conștientă și responsabilă a imperativelor protejării limbii. În buna noastră tradiție mioritică, inițiatorul a avut parte de contestări violente și a iscat polemici agresive, iar ideea s-a stins odată cu dispariția fizică a titularului. De altfel, disputele lingvistice, controversale, exagerările și pozițiile partizane au la noi o lungă tradiție și este suficient să amintim, *à vol d'oiseau*, câteva teme pe muchie de cuțit ce au definit secolele trecute: limba dacilor și dacismul din perspectivă protocronică, latinismul și exagerările „puriștilor” secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, influența elementului slav în limba română, alfabetul chirilic utilizat sute de ani în spațiul carpato-danubiano-pontic și trecerea anevoioasă la alfabetul latin. Pe cât de agitat a fost trecutul nostru istoric, tot pe atât s-a dovedit a fi și istoria limbii române.

Astăzi, orizontul nostru existențial s-a limpezit, știm de unde venim și sper că știm și încotro ne îndreptăm. Singura mare dilemă rămâne aceea a păstrării și cultivării limbii române într-o lume globalizată, în iureșul tehnologizării și al exploziei informaționale ce transformă rapid pământul într-un „sat planetar”.

Vorbitorul român contemporan, dornic să respecte normele limbii literare în scris și oral, are acces neîngrădit la toate lucrările academice necesare, mai vechi sau mai noi. Singura condiție este să le consulte și să se conformeze, fiindcă o normă lingvistică academică are valoarea unui „edict divin”. Iată câteva tratate academice călăuzitoare: DOOM (Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic), DEX (Dicționarul explicativ al limbii române), DN (Dicționarul de neologisme), GLR (Gramatica limbii române). Întrebarea-cheie este următoarea: consultă vorbitorii români nativi aceste lucrări? Nu prea. Avem impresia că există chiar o rezistență la noutățile ortografice pe care Academia Română le-a impus, fie din partea unor instituții, fie din partea unor persoane fizice. Există și în momentul de față edituri cu oarecare ștaif refractare la recomandarea de se folosi a din a în interiorul cuvintelor de bază. Câtă agitație, neliniște și polemică sterilă au generat inofensivele ortograme **niciun**, **nici un**, respectiv, **nicio**, **nici o**, a căror logică era dată de realitatea rostirii/scrierii acestora de către vorbitorii nativi și de rigorile morfologice. Lingviștii noștri n-au făcut altceva, în acest caz, decât să aplice axioma „Uzul impune norma!” Niciodată invers. Limba nu este proprietatea cuiva, ea este o entitate vie, mereu perfectibilă, aparținând unui grup etnic organizat ca popor și reprezintă

cel mai important atribut identitar al acestuia. Buclucașele ortograme menționate mai sus pot fi înțelese ușor dacă vom consulta DOOM 2, în coloanele căruia se precizează toate contextele lingvistice posibile ale formelor **niciun**, **nicio**.

Deținem - după cum se vede - toate instrumentele teoretice necesare pentru a scrie și a vorbi corect românește. Avem o structură piramidală de instituții abilitate, competente și legitime menite să cultive limba română: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Al. Rosetti - Iorgu Iordan” din București, filialele Academiei din marile centre universitare, avem o falangă semnificativă de universități de stat și particulare, institute de cercetare, Uniunea Scriitorilor din România (U.S.R.) și mai multe filiale teritoriale, edituri, televiziuni, presă scrisă, reviste de literatură și de cultură, fie sub egida U.S.R., fie sub auspiciile unor organizații locale. Deținem o rețea oficială de școli gimnaziale, licee și școli postliceale. Fiecare universitate importantă organizează cursuri de masterat și de doctorat. Sunt în România câteva sute de mii de cadre didactice pe palierele preuniversitare și universitare, a căror menire este - între altele - aceea de a promova normele limbii române literare. Nu este o extrapolare exagerată să spunem că problema limbii este una a întregii societăți și nu apanajul exclusiv al unor inițiați.

În ciuda atâtor argumente favorabile enumerate mai sus, limba română actuală se află în suferință. Se vorbește și se scrie cu greșeli pe mai toată scara socială, de la cele mai înalte instituții ale statului și până la ultimele comune, acolo unde funcționari cu pregătire lingvistică precară înregistrează anapoda nume, toponime și date de stare civilă. Nici măcar mult hulita noastră **clasă politică** nu face excepție de la regulă, continuând să persevereze în rostirea parazitărilor **ca și în structuri de genul ca și parlamentar, ca și participant, ca și vorbitor**. Un senator cu vechi state în Legislativul țării s-a recomandat profesional cu formula semidocă **ca și epistemolog, vă spun că...** În spațiul didactic gimnazial și liceal, erorile de ortografiere au devenit „instituție de stat”. Pentru mulți elevi nu există ghilimele; substantivele proprii sunt grafiate cu minuscule și cu greșeli grosolane: Vasile Alexandri, Costache Negruți, Cezar Boliac, Gellu Naum, Ion Pilat, Charles Bodelaire, William Shakespeare, Imanuel Kant, Artur Șopenhauer. Adjectivele **somptuos** și **voluptuos** le creează probleme adolescenților, precum și **grotesc**, cu forma **grotescă** (nu **grotească**), ori **romanesc**, termen confundat din necunoaștere cu **românesc**. Dar se întâmplă și la case mai mari. Într-o revistă

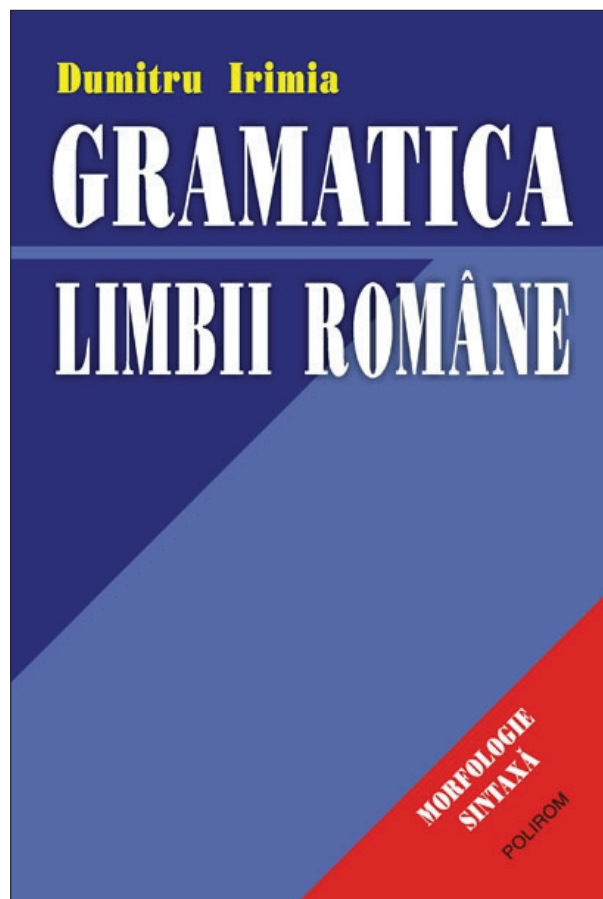
lunară de umor pe care o citesc sistematic de mai mulți ani, condeieri cu morgă și cu palmares încurcă formele **într-una** (prepoziție plus pronume nehotărât) cu **întruna** (adverb). Una este să scrii „Într-una din zile...” și alta „Plânge întruna”. Rodica Zafiu, care este un profesionist în domeniul studiului limbii române actuale, sesiza nașterea sub ochii noștri a unei locuțiuni adverbiale din ce în ce mai folosite în comunicarea jurnalistică: **pe surse**, devenită repede un clișeu: „Aflăm pe surse că...” Suntem preveniți că informația **pe surse** este neoficială, neomologată, neconfirmată și totuși este pusă în circulație de dragul noutății și al audienței sporite. Adevărul este adesea sacrificat pe altarul senzaționalului. Analistul politic Bogdan Chirieac a acreditat - se pare - formula „Vă spun cu toată dragostea...”, preluată repede și de alți confrăți, a cărei decodificare nu este chiar lesnicioasă. E un fel de marcă blând-ironică utilizată în retorica politică, la mijloc nefiind deloc vorba de **dragoste**, ci de o fandare subtil-polemică.

Vedem și auzim cu o frecvență cotidiană formule clișeistice, truisme, nonsensuri, pleonasme, tautologii, repetiții fără valoare stilistică, termeni argotici, cuvinte buruienoase ce deranjează urechea și mintea, pe stradă, în magazine, în curtea școlii, pe stadioane, în pauza unor spectacole artistice și, desigur, în familie, ca să nu mai vorbim de terase, baruri, crâșme și restaurante, unde comunicarea colocvială, neglijentă, arțăgoasă, insolentă este întreținută de consumul de alcool.

Limba română literară este aidoma unei cupole ideale spre care toți vorbitorii tind, cu speranța că se vor apropia vreodată de acest liman lingvistic impecabil. Sub această cupolă - înțeleasă ca o metaforă sugestivă - se află limba română comună, folosită de toți românii, în toate circumstanțele, oficiale și informale. Provinciile românești tradiționale se caracterizează la rândul lor prin particularități regionale de ordin fonetic, lexical și chiar morfo-sintactic, dar care nu împiedică defel comunicarea între conaționali. Multe abateri de la norma literară sunt supărătoare și trebuie descurajate și combătute pe toate căile. Dialectele (unii specialiști optează pentru termenul **subdialecte**) muntenesc, oltenesc, bănațean, crișan, maramureșean și moldovenesc dau culoare locală, au pitorescul lor indicibil, însă nu corespund canonului lingvistic academic. Este greu să acceptăm, în Moldova din dreapta Prutului, rostiri de genul **ghiță** (pentru **vițel**), **copchil** (pentru **copil**), **șușă** (pentru **șosea**), **ghivetă** (pentru **chiuvetă**), **blidon** (pentru **bidon**), **strășide** (pentru **stafide**), **chiperi** (pentru

ardei), **poamă** (pentru **struguri**), **mățî** (pentru **mățe**), **broscuți** (pentru **broscuțe**), **plăcintuți** (pentru **plăcintuțe**), **s-o dus** (s-a dus), **o mâncat** (a mâncat), **o plecat** (a plecat) ori absurdul **s-o greșât și ea**, expresie ce justifică blând-compătimitor eroarea de viață a unei fete, care a călcat strâmb și a rămas însărcinată. Oamenii cu un anumit nivel de pregătire rostesc imperturbabili, în zona Moldovei, **îs mulți** pentru **sunt mulți** ori **îi venită** pentru **este venită**. Automatismele lingvistice sunt rostite cu atâta nonșalanță încât realizezi repede că respectivii vorbitori nici nu-și dau seama că greșesc. De aceea **graba**, invocată la începutul acestui articol, nu este o scuză plauzibilă. Pur și simplu cei în cauză nu știu realmente care sunt formele corecte. Așa au auzit în copilărie și așa le-au preluat mimetic și le folosesc invariabil până la adânci bătrâneți.

Nu vom trage concluzii. Este superfluu. Fiecare vorbitor din spațiul românesc are datoria sacră de a promova și apăra limba română. Este tezaurul nostru identitar cel mai de preț. Fără limba română în forma ei cea mai îngrijită nu vom putea vorbi niciodată cu îndreptățire despre utopica **România educată**.

Scriitorul între biografie și operă

Dintotdeauna, biografia unui scriitor și reflectarea acesteia în creația sa a constituit un teren fertil controverselor literare, stârnind setea de senzațional a cititorului, interesat de cele mai multe ori de episoadele inedite ale biografiei și nu de creația propriu-zisă.

În perioada modernă, *poietica*, definită ca o știință despre activitatea specifică prin care este generată opera, a înlesnit pătrunderea în laboratorul de creație al artistului. *Poietica* descrie fenomenul care generează, care duce la formarea, la apariția operei.

Încă din secolul al XIX-lea, C. Dobrogeanu-Gherea, în opoziție cu Maiorescu, aduce pentru prima dată o perspectivă socială asupra artei, desprinsă din ideologia democraților revoluționari ruși și din cea marxistă, încercând să fundamenteze o nouă viziune asupra artei și literaturii. Astfel, arta este privită ca un produs determinat de talent și de mediul social și natural din care artistul provine. Între artă și realitate, între artist și societate, există relații sensibile de cauză-efect. Literatura, ca expresie a vieții sociale, reprezintă imaginea unei epoci, a unei societăți, dar, la rândul ei, influențează această societate. Accentul cade pe explicarea sociologică, având ca principale repere relațiile dintre literatură și mediul de viață, idealurile sociale și chiar morale ale artistului.

În ceea ce-l privește pe Ion Creangă (pseudonimul literar al lui Ion Ștefănescu), mai puțin cunoscute cititorilor sunt contribuțiile sale în domeniul didactic, rolul moralizator al scrierilor sale și, mai ales, textele cu caracter licențios. *Abecedarul lui Creangă*, apărut sub titlul „Metodă nouă de scriere și citire pentru usul clasei I primăria”, este o lucrare didactică redactată de Ion Creangă, în colaborare cu alți institutori: C. Grigorescu, Gh. Ienăchescu,

N. Climescu, V. Răceanu și A. Simionescu. A apărut la Iași pe 8 iulie 1868 și a avut 23 de ediții succesive până în 1893. Încurajat de succesul ei, Creangă a redactat în continuare și alte lucrări didactice, tot în colaborare: *Învățătorul copiilor*, *Carte de citire în clasele primare de ambele secse*, *Povățuitoriu la citire prin scriere după sistemul fonetică* și *Geografia județului Iași*. În epocă și ulterior după aceea, până în perioada interbelică, sistemul a permis existența unor manuale paralele, drept care abecedarul respectiv a circulat concomitent cu alte manuale de acest tip, ceea ce demonstrează că metoda manualelor alternative nu este o noutate a didacticii moderne.

În ceea ce privește proza scriitorului, în ultimii 25 de ani, specialiștii în literatură au acordat o atenție sporită unor lucrări care tratează cruzimea prezentă în opera lui Creangă: Valeriu Cristea - „Cruzimea lui Creangă” și Eugen Simion - „Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial”. Valeriu Cristea afirmă că de fapt cruzimile din povești sunt o refulare a stărilor și a suferințelor prin care a trecut scriitorul în anumite momente ale vieții, pur și simplu frământări interioare răsfrânte în literatură. Valeriu Cristea a identificat episoade de cruzime chiar și în *Amintiri din copilărie*: masacrarea muștelor și necăjirea „bietelor mâțe”, episodul cu pupăza din tei, sufocată în scorbură și în podul casei. Eugen Simion se situează pe o poziție mediativă, accentuând caracterul moralizator al scenelor considerate de unii *horror*, în timp ce Constantin Parascan considera că acestea sunt personaje din lumea populară, cu metehnele lor, care vin să sublinieze o realitate; este vorba despre personaje cu tradiție din cultura populară, dar cu rădăcini în Evul Mediu și cu apucăturile societății de atunci, dominată de violență.

La Creangă, este vorba despre două texte cu limbaj licențios, primul scris în 1876- „Povestea lui Ionică cel prost”, și al doilea în 1877- „Povestea Poveștilor”. Sunt texte în care era prezent limbajul popular folosit în genuri de țărani moldoveni. În „Ionică cel Prost”, Creangă folosește pentru prima dată și zicale populare care circulasera până atunci doar prin viu-grai, alături de multe expresii și cântece populare cu limbaj licențios. Acestea nu au fost inventate, circulau deja prin lumea satului, iar el le auzise la rândul lui de la țărani, fiind o expresie a modului în care foloseau țărani români limbajul acesta pentru a se amuza. Referindu-se la „Povestea Poveștilor”, Ion Bogdan Lefter o considera o culegere de folclor care surprinde atitudinea țăranului roman, fiind cel mai vechi și mai prestigios text de literatură erotică românească.

Tudor Arghezi (pseudonimul literar al lui Ion Nae Teodorescu) este unul dintre cei mai prolifici autori din literatura română și unul dintre poeții cu o importantă contribuție la dezvoltarea liricii românești moderne. Arghezi a avut de-a lungul vieții mai multe meserii, a oscilat între *credință* și *tăgadă* în relația cu Dumnezeu și a făcut închisoare pentru convingerile exprimate ca publicist. A fost favorizat de unele regimuri și interzis de altele, fiind considerat „dușmanul poporului”, dar și „poet național”.

Volumul arghezian *Flori de mucigai* (1931) se bazează cu precădere pe conceptul de „estetică a urâtului”, enunțat în poezia „Testament”, fiind inspirat de perioada detenției de la Văcărești (1918-1919). Tudor Arghezi introduce o nouă categorie estetică - urâtul, așa cum procedase în literatura franceză poetul Charles Baudelaire, prin volumul *Florile răului*. *Flori de mucigai* reprezintă o artă poetică majoră care exprimă în termeni poetici orientarea poetului către noua poezie, nutrită de grotescul unei lumi subterane: „(...) Când mi s-a tocit unghia îngerească/ Am lăsat-o să crească/ Și nu mi-a crescut -/ Sau nu o mai am cunoscut. // Era întuneric. Ploaia bătea departe, afară. / Și mă durea mâna ca o ghiară/ Neputincioasă să se strângă/ Și m-am silit să scriu cu unghiile de la mâna stângă.”

Psalmii arhezieni, mai ales cei 11 cuprinși în volumul *Cuvinte potrivite*, dovedesc o luptă cu sine acerbă, cea mai dramatică din întreaga noastră literatură, mai ales că frământarea între *credință* și *tăgadă* se extinde pe aproape întreaga durată creatoare a vieții poetului. Psalmii sunt, fără îndoială, o exteriorizare a experienței monahale pe care poetul a avut-o la 19 ani, când, timp de 4 ani, a fost călugăr la mănăstirea Cernica.

Problematica psalmilor literari se îndepărtează de esența psalmului biblic, bazându-se pe o teologie negativă, stratul religios ascunzând un substrat demonic. Atitudinea față de Dumnezeu include patru forme: umilința, lauda, ironia, revolta, manifestate în diferite perioade, fără a urma un traseu ascendent sau descendent. Dialogul liric cu Dumnezeu debutează cu îndepărtarea din primul psalm „Aș putea vecia cu tovărășie”, unde, printr-o formulare imperativă, Arghezi i se adresează Creatorului, mărturisindu-i: „Vreau să pier în beznă și în putregai, / Ne-ncercat de slavă, crâncen și scârbit. / Și să nu se știe că mă desmierdai / Și că-n mine însuși tu vei fi trăit”. Dorința întâlnirii cu Dumnezeu ia forma unei confruntări directe: „Singuri, acum, în marea ta poveste, / Rămân cu tine să mă mai mășor, / Fără să vreau să ies biruitor, / Vreau să te pipăi și să urlu: Este!”, reiterând în versurile sale destinul a două personaje biblice: Iacob/ Israel și apostolul Toma.

În concluzie, biografia celor doi scriitori a determinat evident stilul și limbajul operei literare, demonstrând faptul că un amănunt biografic capătă valoare atunci când intră în geneza unei opere literare. Oricât am fi de tentați să le amestecăm însă, viața autorului și opera lui ar trebui să fie cântărite separat, iar atenția să se îndrepte mai ales către cea de-a doua, opera fiind interpretată prin prisma valorii sale estetice, în care elementul biografic are doar rol de clarificare a unor atitudini/ orientări.

(Fragment din conferința **Scriitorul între biografie și operă**, susținută la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul”, Vaslui, pe 23.09.2019, în cadrul seriei **După-amiezi culturale la Vaslui**)

DEZBATERE

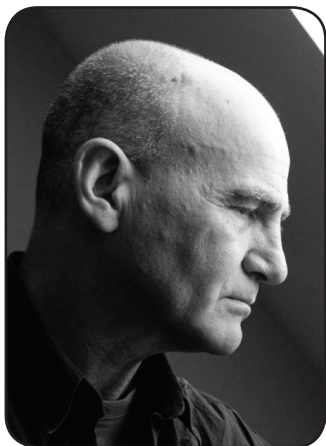

Alexandru JURCAN

Cluj-Napoca

Limba română actuală. Evoluție sau avatar?

Vorbitorul de limbă română

Cine sunt eu? Un vorbitor de limbă română, grijuliu să respect normele de exprimare. Să vorbesc elevat, să nu pocesc cuvintele, să nu fiu pripit, să agreez toate modificările survenite, să accept rigiditatea unor norme. Dacă aș fi...scriitor, toate personajele s-ar exprima corect? Există limbaj familiar, popular, dialectal. Trebuie să fac o diversificare, în funcție de nivelul de cultură. Nu uit de Caragiale, desigur. Exprimarea scrisă obligă („scripta manent”), dar cea orală nu se supune normelor, din graba de comunicare. Să fim atenți la pulsul străzii, la exprimările argotice, la denaturarea progresivă a limbii. Ca să nu mai vorbim de mesaje telefonice, de abrevierile sofisticate, de ciuntirea cuvintelor. Francezii înjumătățesc cuvintele, lasă adesea doar prima parte, din aceeași grabă. Fuga spre hieroglife, spre semne. Secolul vitezei. Pleonasmе, englezisme, melanj lingvistic colorat. Elita celor ce respectă normele se subțiază vizibil. Lumea literară încearcă cu greu să țină piept valurilor ce denaturează limba. Graba comunicării sacrifică orice norme de exprimare.

Panait Istrati. Pentru o poetică a rescrierii

„Eu sunt și țin să fiu autor român. Țin la aceasta nu din cauză că mi s-a contestat acest drept (el mi s-a contestat de oameni care nu au nici o cădere!), ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în franțuzește printr-un extraordinar hazard, izvorăște din origini românești. [...] Las pe oamenii de bună-credință să judece. Acestor oameni- singurii cărora mă adresez în tot ce scriu - le voi spune că majoritatea eroilor mei sunt români, ori din România, ceea ce pentru mine e același lucru; că acești eroi au gândit și au grăit- în sufletul meu timp de ani îndelungați- în românește, oricât de universală ar părea simțirea lor redată în artă. Iată câteva din motivele care, adăugate la cutezanța mea de a scrie românește, precum și la numărul cititorilor mei din România, îmi dau dreptul de a fi scriitor român...”^{*}

Mitul scriitorului român descoperit de Romain Rolland în 1921, printr-o scrisoare adresată redacției ziarului *L'humanité*, a reprezentat o temă de cercetare pentru esești, critici, interesați de parcursul său inedit, dar și pentru cercetători din domeniul lingvisticii/traducerii.

Vom delimita, în cele ce urmează, câteva dintre direcțiile de receptare ale operei istratiene. Printre titlurile amintite se regăsesc studii/articole ce au ca preocupare tema rescrierii textului istratian în limba română. După mențiunea lui G. Călinescu, prin care Panait Istrati este exclus din rândul scriitorilor români², și reeditarea scrierilor *Chira Chiralina* și *Ciulinii Bărganului* în versiunea autorului (1957), un reper esențial pentru evoluția receptării lui Panait Istrati este anul revenirii sale în atenția criticii literare și a exegeților francezi.

În 1968 (an în care opera sa este reeditată în patru volume la Editura Gallimard) apare evocarea lui Edouard Raydon Panait Istrati, *vagabond de génie*, iar în 1970 este publicată prima monografie franceză, scrisă de Monique Jutrin Klener. Cartea, metaforic-intertextual intitulată *Panait Istrati, un chardon déraciné*, prin analiza manuscriselor operei istratiene, oferă informații valoroase în legătură cu modul în care Istrati și-a elaborat textele, în tensiunea dinamică a celor două universuri lingvistice, de gândire și de simțire în care s-a născut opera lui.

Trecând la receptarea lui Istrati în România, vom aminti, în primul rând monografia scrisă de Alexandru Oprea (1964), chiar dacă ea conține și unele interpretări eronate, îndepărtându-se uneori de adevăratele semnificații ale operei istratiene³. Monografia Gabrielei-Maria Pinte, apărută în 1975, lucrare care trece în revistă temele universului istratian, dar cuprinde și analiza unor aspecte ce țin de compoziție. Lucrarea lui Mircea Iorgulescu *Spre un alt Istrati* (1986), reeditată cu titlul *Celălalt Istrati* (2004), reconstituie minuțios traseul devenirii omului și scriitorului Panait Istrati aducând lămuriri cu privire la încercările de a „reabilita” imaginea sa în perioada de după anii '80, încercări datorate discipolului său Alexandru Talex și lui Al. Oprea dar și în ceea ce privește împrejurările descoperirii sale ca scriitor (completările din această nouă ediție includ și acest demers). Pentru perioada anilor '90 este de remarcat preocuparea pentru *reconsiderarea operei lui Panait Istrati din perspectiva poeziei receptării, a lingvisticii, a noilor teorii ale traducerii, a filosofiei*. Exemple în acest sens sunt

încercările de a reciti povestirile istratiene dintr-o perspectivă filosofică (o descifrare a coordonatelor fundamentale ale existenței personajului - prietenia, libertatea - prin concepte ale filosofiei heideggeriene⁴), lucrări care discută problema apartenenței scriitorului la literatura română cu argumente de ordin lingvistic⁵, sau care identifică și analizează structuri narative ale oralității⁶.

Înceacepriveștetemarescrierii/apartenenței scriitorului la o literatură sau alta, de reținut ca punct de pornire sunt lucrările lui Zamfir Bălan care fac trimitere la teorii ale limbajului pentru a argumenta ipoteza rescrierii textului istratian în versiunea românească și punctează diferențe stilistice între cele două versiuni⁷. Teza publicată de autorul amintit în 2001, propune un model lingvistico-narativ (o privire asupra comunicării artistice după modelul celei lingvistice) și, în partea a doua a lucrării, o analiză a modului în care funcționează acest model⁸. În unele subcapitole (*Panait Istrati -scriitor bilingv, Timpuri narative și perspective temporale*) se fac observații cu privire la modul în care alternarea timpurilor, întrebuintarea lexicului, dispunerea secvențelor în text diferențiază cele două versiuni⁹.

Alături de argumentele de ordin filosofic care întăresc ipoteza că viziunea despre lume a unui scriitor și timbrul fundamental, stilistic-estetic al operei sale se hrănesc din orizontul de semnificații și valori închegate într-o anumită limbă națională, se poate face trimitere și la mărturisirile lui Istrati despre modul cum acesta trăia legătura sa cu limba maternă și cu cultura națională, în înțelesul larg al termenului. Însușindu-ne ideea existenței unei dimensiuni stilistice a limbii naționale, se poate ilustra ideea că limba în care este redactat un text îi imprimă acestuia anumite particularități, independente dar convergente intenționalității auctoriale. O poetică a textului se află în strânsă legătură cu libertățile/constrângerile existente într-o limbă; în versiunea românească, orizontul de sensuri are o anumită deschidere funcțională, iar în versiunea franceză, o alta, în funcție de modul în care fiecare dintre aceste limbi pune lumea în discurs. În procesul rescrierii, scriitorul Panait Istrati își reconsideră opera, o dată din perspectiva noului cititor (o adresare diferențiată prin eliminarea unor detalii ce vizează receptorul din spațiul francez), dar și din perspectiva scriitorului devenit receptor al propriilor scrieri, preocupat să refacă unitatea dintre planul expresiei și planul semantic (în noua versiune).

În măsura în care se acceptă ideea unei situații mai libere (în actul traducerii) a unui autor față de textul său, în comparație cu un traducător, și motivările scriitorului însuși, în cazul lui Panait

Istrati poate fi discutată problema unei modificări de adâncime prin versiunea în limba de origine a acestuia:

Liberté ne veut cependant pas dire [...] licence. La traduction auctoriale est soumise à des contraintes particulières, éventuellement plus fortes que dans le cas où le traducteur n'est pas l'auteur. Ce sont en effet en dernière analyse **des contraintes opérables, l'auto-traduction ne faisant pas seulement texte, mais également œuvre**. Une traduction auctoriale surimpose pour ainsi dire à l'acte traductif la propriété coextensive à l'auctorialité qu'est l'achèvement de l'œuvre. Mais ce que l'on pourrait appeler cet «**effet de clôture**» de l'auto - traduction va de pair avec une potentialisation de l'original qui appelle à confronter les deux versants de l'œuvre que sont texte original et traduction, et à faire apparaître les rapports qui les lient¹⁰.

În mod obișnuit, în trecerea de la o limbă la alta, identitatea semantică a unui text nu se păstrează integral, dar, în cazul lui Panait Istrati, completările sunt mai mult decât intervenții ale autorului în text în vederea refacerii raportului cu un receptor aparținând unui alt spațiu. Aceste revizui sunt rezultatul unui proces de recuperare a lumii narative. Trecerea de la versiunea franceză la cea românească declanșează o serie de transformări textuale care interesează, în egală măsură, poetica textului narativ istratian (în sensul unei analize care să urmărească evoluția/dinamica textului într-un triplu raport: cu condiționările limbii-sursă, cu acțiunea modelatoare a receptorului virtual și cu intențiile autorului), cât și o eventuală poetică a rescrierii.

În analiza operei lui Istrati, dimensiunea lexicală este așezată, de cele mai multe ori, în aria de probleme legate de tensiunea dintre cele două universuri de discurs care configurează orizontul operei lui Istrati la nivelul său cel mai general, al limbii în care se scrie textul. Din perspectiva acestei tensiuni *limbă română vs. limbă franceză*, lexicul istratian este luat în calcul, de obicei, în contextul transgresării granițelor dintre sistemele celor două limbi¹¹. Astfel, discutarea structurilor lexicale românești păstrate în textele franțuzești a devenit aproape un loc comun în analiza operei lui Istrati. Acest loc comun se articulează, de obicei, pe două coordonate distincte dar complementare. Este vorba, pe de o parte, despre o coordonată ce ține de psihologia creației și care încearcă să explice de ce autorul recurge la această transgresare; se are în vedere atât legătura afectivă a autorului cu spațiul lingvistic și spiritual al țării de origine, cât și intenționalitatea, emițându-se diverse ipoteze în legătură cu scopul estetic-artist al

utilizării românismelor în textele franțuzești. Pe de altă parte, aceeași problemă este discutată din unghiul unei estetici a efectului *ad-hoc*, interesată de impactul românismelor asupra diferitelor categorii de cititori, grupați pe diverse paliere ale competenței lectorale (cititori francezi care cunosc sau nu limba română, de pildă). O primă perspectivă din care se poate aborda elementul lexical din opera istratiană este aceea a rostului românismelor în versiunile franțuzești ale textelor sale. Studiile și monografiile care au ca preocupare analiza lexicului în proza lui Panait Istrati urmăresc această problemă din perspectiva efectului pe care îl are întrebuițarea lexicului românesc în textele scrise în limba franceză, pentru cititorul francez, dar și pentru cititorul român cunoscător al limbii franceze. Tot ceea ce ține de efectul produs de *românismele* din textul francez se reduce la câteva situații interpretate mai mult sau mai puțin subiectiv: cuvinte netraduse în limba franceză, dar ușor de înțeles prin context („le violon et la cobza”, „les sacs doldora de poisson”, la balta), cuvinte explicate de autor în text prin paranteze sau prin note (*barbatt à sa mesure*), termeni cu echivalent exact în limba franceză, dar netraduși, cuvinte netraduse care rămân neclare pentru cititorul francez (*cobilitza*). Tot în această direcție, a pitorescului stilului istratian, un alt aspect este traducerea unor expresii specific românești (*la lumière de mes yeux, lancer notre chapeau par la fenêtre, une sainte tsoouka, lui portaient les samedis*). Abundența notelor explicative și a termenilor specific românești a determinat critica să fixeze scrisul istratian într-o formulă mult discutată: **un exotism căutat**, excesiv. Într-un articol din 1925, publicat în „Viața românească”, G. Ibrăileanu notează reacția publicului francez la apariția volumului *Présentation des haïdoucs*: „Subiectele sunt populare și, firește, la asemenea subiecte, și materialul e popular românesc. Limba e, în bună parte românească [...] Aceste cuvinte care împestrițează textul francez, d. Istrati știe să le utilizeze așa de bine, încât rareori are nevoie să le explice în note. [...] d-sa transplantează «tale quale» în franțuzește expresii întregi românești, și cu așa tact și dibăcie, că nu are nevoie să le traducă...”¹²

Istoricul literar Monique Jutrin-Klener propune, în monografia sa, o interpretare moderată a acestei formule:

La începutul carierei sale literare, Istrati nu s-a putut dezbată de a **gândi** în românește. Astfel, în limbajul său artistic se resimte uneori traducerea. Mai târziu se produce un fel de osmoză lingvistică și gândirea sa devine bilingvă. [...] Istrati rămâne îndrăgostit de cuvintele limbii sale materne, fericit

să le preamărească, să le strunească melodia. Adesea el preferă cuvântul românesc, chiar dacă există un echivalent francez. El transpune în franceză expresii tipic românești: proverbe și zicători, idiotisme și locuțiuni verbale, alese cu grijă, cu foarte multă grijă. [...] Anumite cuvinte românești nu le transpune, fiind intraductibile, încărcate cu rezonanțe afective deosebite sau evocând o realitate improprie vieții și obiceiurilor noastre, a celor din Occident. Introducerea unei nuanțe, a unei întorsături de frază neobișnuite poate să însemne uneori o inadvertență, iar alteori o căutare¹³.

O altă direcție ar fi aceea deschisă de înțelegerea funcției pe care o au diversele categorii lexicale în construirea imaginilor ce organizează universul ficțional, în planul naratorului și al personajelor. Intervențiile în text, în procesul rescrierii, sunt motivate, în cazul lui Panait Istrati, de necesitatea reconstruirii planului sintagmatic și, în același timp, a relațiilor semantice și metaforice din structura textului. Analiza corecturilor efectuate în diferite etape ale procesului rescrierii/autotraducerii descoperă opțiunea autorului pentru anumiți termeni sau revenirea asupra acestor opțiuni (păstrându-se, astfel, continuitatea, în plan sintagmatic, în versiunile românești). Secvența primei întâlniri cu unchiul Anghel din *Moș Anghel* este construită prin procedeul încetinerii ritmului în apropierea unui moment scenic (prima intrare a lui moș Anghel ca voce narativă în timpul narațiunii, în amintirea lui Adrian). În românește, notarea atentă a mișcărilor personajelor are ca efect acumularea tensiunii epice, organizarea frazei impunând modificări ale vitezei de desfășurare a acțiunii:

- Unchiule! Eu sunt!... Adrian... Am să-ți spun ceva...

O clipă de așteptare, apoi perdeaua se dădu laoparte; mâna pustnicului făcu semn băiatului să treacă la ușa crâșmei. **Moș Anghel veni cu lampa să deschidă**. Adrian intră, **urmat de Sultan**.

- Oncle! C'est moi, Adrien, je veux te parler.

Un minute d'attente, et le rideau s'écarta, la main de l'oncle fit signe de passer à la porte, qu'il ouvrit, la lampe à la main. Adrien entra avec Sultan. (M. A., 44-45).

Primele încercări de analiză stilistică a textului istratian sunt articolele și studiul lui Zamfir Bălan care discută probleme aflate la limita dintre traducere și rescriere - modificări aduse prin opțiuni lexicale, atât în planul de suprafață al textului (nuanțe de sens, probleme de expresivitate), cât și în structura de adâncime (atunci când alegerea unor semnificații diferite determină o altă viziune asupra personajului)¹⁴. Asemenea exemple se

regăsesc în multe dintre versiunile românești ale autorului, cele mai multe în Moș Anghel: „[...] Des fenêtre de son arrière- boutique, l'oncle Anghel vit les flammes envelopper sa demeure aux toits couverts de tôles galvanisées. Il resta sourd aux cris des gens qui l'appelaient au secours de son bien; il se disait: «Pourvu qu'elle brûle avec!»” / „[...] Din odaia crâșmei, Anghel privi printre obloane flăcările cari mistuiau frumoasa-i locuință cu acoperiș de tablă galvanizată și rămase surd la strigătele celor ce-l chemau în ajutorul propriului său avut. Își zicea, **înghițind amarul**: -Numai dacă ar arde și ea!” (M.A., 18-21); „À la tombée de la nuit, les grillades de maïs vert emplissaient de leur agréable odeur toute la région. **Chaque ménage avait allumé son feu, autour duquel on distinguait de vieux visages peints, au milieu d'un lamentable fatras.**” / „La căderea nopții, plăcutul miros de porumb copt cuprindea întreaga regiune. **În fața fiecărei colibe, focuri plăpânde licăreau în întuneric, luminând chipuri necăjite, lucruri trântite de-a valma și vite cu ochi sperioși.**” (T.M., 19); „Il tourna la tête et regarda longuement l'homme qui se roulait à ses pieds, se tordant comme sur des charbons ardents, criant: «Pardonne-moi, et tue-moi, jette moi en prison!» Il dit: **«Je te pardonne»**...” / „Anghel întoarse capul și privi îndelung la omul care se tăvălea la picioarele sale, se frigărea ca pe cărbuni aprinși și răcnea:

- Iartă-mă!... Și omoară-mă!... Aruncă-mă în temniță!... El rosti: - **Iertat să fii.**” (M.A., 38-39)

Pe lângă aceste aspecte, considerăm că elementele lexicale dețin o poziție importantă și în planul poeticii textului istratian deoarece oglindesc o viziune și încheagă un mesaj. Unele elemente lexicale din textele lui Istrati funcționează ca noduri de sens care susțin valențele semantic-axiologice ale personajelor și, implicit, ale lumii operei lui Istrati.

O ultimă concluzie vizează actualitatea operei lui Panait Istrati, nu doar din perspectivă tematică (prin profunzimea orizontului general-uman pe care îl construiește, și în centrul căruia se află valori precum *prietenia*, *libertatea*, *cunoașterea*, *împlinirea spirituală* etc.), sau doar istoric-literar-culturală (prin caracterul universal al textelor istratiene care au avut șansa de a fi scrise într-o limbă de circulație internațională și anume franceza), ci și prin problemele teoretice pe care le suscită; pe lângă aspectele de poetică a prozei, de interes pentru unii cercetători și care oferă bucurii intelectuale celor pasionați de „rotițele” și „mecanismele” care pun textul în mișcare, opera lui Istrati este un câmp bogat pentru cercetări de traductologie și de psihologie a creației.

Note:

1. Panait Istrati, „De ce scriu și pentru cine scriu...”, în *Cum am devenit scriitor*, reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse și adnotate de Alexandru Talex, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Minerva, București, 1985, p. 414-415.
2. „Cu toate că Panait Istrati a dat și versiuni române ale operei sale franceze, el nu va fi niciodată scriitor român deoarece versiunilor le lipsesc spontaneitatea și traducția aceea servilă a idiotismelor ce fac în franțuzește efect exotic.” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1982, p. 969).
3. A se vedea, în monografia amintită, interpretarea textului *Moș Anghel*.
4. „Scriitura devine [...] pentru Panait Istrati puntea de legătură între lumea sinelui și lumea semenilor sinelui” (Cornel Munteanu, Panait Istrati. „Dialogul sinelui cu lumea”, în *Familia*, nr. 5, v. 28 (mai 1992), p. 4.
5. D. Irimia, „Realul și transcenderea realului în creația lui Panait Istrati”, în „Dacia literară”, 1993.
6. Mariana Ionescu, *Les (en)jeux de l'oral et de l'écrit: le cas de Panait Istrati*, Brăila, Istros, 2000.
7. În articolul „Moș Anghel- autotraducere sau rescriere?” apărut în 1998 (Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, *Analele științifice ale Univ. «Al.I.Cuza»*. Limbi și literaturi străine, 1998, Tom 1) Zamfir Bălan discută problema elaborării textului istratian menționând importanța cercetărilor asupra raportului gândire-limbaj pentru înțelegerea specificului creației istratiene, perspectivă interesantă pentru argumentarea ipotezei dependenței poeticii textului de constrângerile și libertățile existente într-o limbă.
8. A se vedea Zamfir Bălan, *Panait Istrati. Tipologie narativă*, Brăila, Istros, 2001.
9. Aceste abordări se situează în continuarea încercărilor de a elibera opera istratiană de formula exotismului dintr-o altă perspectivă decât aceea a unor critici literari precum G. Ibrăileanu, T. Vianu, Mircea Iorgulescu.
10. Michaël Oustinoff, *Bilinguisme d'écriture et auto-traduction. Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov*, L'Harmattan, Paris, 2001, p. 86.
11. Înțelegem noțiunea de *sistem* în spiritul tripartitei coșeriene sistem-normă-vorbire.
12. G. Ibrăileanu, *Scriitori români și străini*, ediție îngrijită de Ion Crețu, Editura pentru Literatură, 1968, vol. II, p. 174-175.
13. Monique Jutrin-Klener, *Panait Istrati: un chardon déraciné: écrivain français, conteur roumain*, Paris, Maspero, 1970, în *Cum am devenit scriitor*, reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse și adnotate de Alexandru Talex, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Minerva, București, 1985, p. 26.
14. „O privire asupra manuscrisului românesc, atât cât s-a păstrat oferă o imagine elocventă a procesului traducerii. Paginile primului capitol pun în evidență problema «strânsorilor» textului francez. În majoritatea lor, corecturile efectuate în trei etape [...] sunt căutări ale echivalențelor românești în măsură să corespundă atât intenției artistice, cât și spiritului limbii. Se poate vorbi în această ordine de idei despre două situații: prima și cea mai des întâlnită este aceea în care Panait Istrati scrie, întâi, traducând fără nici o nuanțare cuvântul (sintagma) din limba franceză pentru ca, ulterior, să revină și să corecteze varianta inițială. [...] Cel de-al doilea tip de corecturi este reprezentat de modificarea unor prime opțiuni, situate mai departe de sensurile versiunii franțuzești prin alegerea ulterioară a unui echivalent care traduce exact textul ediției Rieder.” (Zamfir Bălan, „Moș Anghel- autotraducere sau rescriere?”, în *Analele științifice ale Univ. «Al.I.Cuza»*, Iași. Limbi și literaturi străine, 1998, Tom 1, Editura Universității „Al. I. Cuza” din Iași, p. 57-58).

INTRODUCERE ÎN POEZIE

- o estetică în nuce -

ediția a II-a revăzută și adăugită
(Editura „Orizonturi Noi”, Bacău, 2002)

Cartea are următoarea structură: „Prefață”; „Argument”; I - „Introducere în poezie”; II - „Poeți despre poezie”; III - „Bacoviana”; IV - „Addenda”; „Dicționar de termeni”.

*
* *

Din „Prefață”, aflăm „odiseea” cărții. Fără acceptul „Securității” și mereu în atenția acesteia, Ioan Neacșu nu consimte compromisul, în sensul colaborării cu acesta, urmărindu-și cu fermitate preocupările intelectuale, cu deosebire cele din zona esteticului, o disciplină „de actualitate” și cu puțină aderență printre iubitorii clasicului. După amânări repetate, săptămână de săptămână, timp de 4 ani (între 1978 - 1982) în cadrul editurii „Junimea” din Iași (director Virgil Cuțitaru), cartea va fi editată în 1983, în colecția „Eseuri” a editurii „Cartea Românească” (dir. George Bălăiță, iar redactor de carte Mircea Ciobanu). Trecuseră astfel „unsprezece ani” de când autorul lansase ideea pe care se sprijină întreaga construcție, „a operei de artă ca model al realității realizat după un algoritm existent în egală măsură în conștient și în inconștient”. Neplăcerile au continuat, căci la trei ani de la apariția cărții, în toamna lui 1986, „se pornește din senin” o campanie de presă împotriva cărții (al cărei tiraj fusese epuizat), întâi în „Săptămâna”, refuzându-i-se „dreptul la replică”. Motivul acestor atacuri, ca și refuzul editării cărții, proveneau, după spusele autorului, din atitudinea lui de respingere manifestată la adresa Securității.

Cele trei scrieri integrate în „Prefață”: „Scrisoarea către președintele Uniunii Scriitorilor,

din 5 ian. 1987; dreptul la replică către Redacția publicației S.L.A.S.T., din 17 oct. 1986, cât și „Alergia la teoretic” în care se expun, pe larg, situația, cu totul nefirească, în care se afla, ca știință, estetica românească, și poziționarea redactorilor Melania Livadă, Tudor Cristea sau Aureliu Goci în zona penibilului, atunci când îi comentează cartea, conturează profilul autorului, de luptător în numele demnității și pentru o cauză nobilă, aceea de a face drum unui nou mod de interpretare a operei literare sub dimensiunea esteticului. Din acest punct de vedere, rolul pe care și-l asumă autorul este remarcabil, reprezentând o nouă generație în luptă cu tendința conservatoare a vremii, imună la înnoirile venite din „afară” și din interior.

Introducere în poezie își întărește mesajul său pozitiv, atât prin caracterul teoretic și practic al scrierii, supunând scrierile de valoare unor noi interpretări, cât și prin statutul ei de permanentă actualizare, ca parte a eternității, având esteticul ca parte a operelor de artă.

*
* *

Vom încerca în cele ce urmează să prezentăm conținutul lucrării, subliniind logica sub care se etalează informațiile cât și concluziile la care se ajunge, dând astfel girul unității textului.

Capitolul „Introducere în poezie” își propune să dezbată teme de maximă importanță pentru poezia contemporană, axându-se, după cum lesne se poate observa, pe următoarele problematice: „Poezia și publicul”; „Știință și poezie”; „Poezie

și umanism”; „Poezia ca metarealitate” și „Receptarea poeziei”. Cititorul își va da seama că cercetătorul dispune de o pregătire de profunzime în domeniul poeziei, că este de partea modernului și că respinge noțiuni considerate a fi depășite, ca aceea de „sens figurat”, că acceptă „limbajul ambiguu” sau că manifestă o atitudine vehementă împotriva acelor care confundă „esteticul cu frumosul”. Carențele în pregătirea publicului sunt puse pe seama școlii, incapabilă, prin procesul de instrucție și educație, să dezvolte simțul estetic al viitorilor consumatori de artă. Deosebit de interesantă este incursiunea pe care prof. Ioan Neacșu o face în domeniul artei și al științei („Știință și poezie”), susținând că mersul acestora a fost în „paralel” în abordarea „realului”, fiind „laturile aceluiasi proces unic”, acționându-se pe baza unui „raport de corelare compensatoriu”. Știința - va susține el în continuare, începând cu sec. al XVII-lea, va cunoaște un proces de „particularizare” (adică de „specializare”), în timp ce arta va cunoaște, începând din Renaștere, de la Shakespeare și Cervantes, un continuu proces de evoluție prin „generalizare”, „prin simbol și mit, prin tipic sau investigație psihologică, inclusiv investigarea inconștientului, prin notație și sinestezii” (pp. 38-39). Se reține totodată ce înseamnă pentru autor „poezia mare”: „o sinteză a tot ce a cucerit, ca expresivitate, sensibilitatea estetică a lumii, de la Homer și până astăzi. Nu trebuie omis faptul că ea se comunică prin notație și comunică prin discurs” (p. 43). Cu privire la situația științei și a artei în momentul de față, concluzia e următoarea: „Astăzi, când știința, atingând un înalt grad de specializare, își adjucează drept obiect fragmente ale lumii, poezia se orientează spre lumea ca totalitate și încearcă să reflecte lumea în modul său specific” (p. 42).

De la afirmația că „Arta este mijlocul indispensabil al fuziunii omului ca totalitate (Ernst Fischer - „Necesitatea artei”, Ed. Meridian, București, 1968, p.17), prezentă în „Poezie și umanism”, continuată printr-un citat aparținând lui Ovidiu Papadina, care „nuanțează” ideea că „poezia oferă posibilitatea de a contempla întregul într-o fulgerătoare lumină” ca urmare a „metaforelor”, „asociațiilor îndrăznețe” cu lumea îndepărtată a cosmosului, prin simboluri „care stabilesc relații tot atât de infailibile dintre concret și abstract”, dar și prin „conciziunea ei”, se ajunge la Tudor Vianu care afirmă: „în poezie, cosmicitatea se manifestă prin armonie stabilă, reflectare a armoniei universale” („Filosofie și poezie”). De aici, concluzia că „absolutul existent în artă este tocmai această armonie” (p. 45). De la esteticianul Liviu Rusu (*Logica frumosului*, E.L.U.,

București, 1968), autorul Ioan Neacșu este de acord cu ideea că „tensiunea între factorii antitetici, între tendința formativă și cea impulsivă” reprezintă în totalitate „frumosul” și de aceea, susține „tensiunea” ca factor care „caracterizează poezia modernă, al cărui ideal este „să comunice sentimentul de integralitate a lumii” (p. 46). Am recurs la aceste opinii pentru a contura rolul esteticului „în înțelegerea lumii în integralitatea sa, și care conferă artei ideea de reflectare a absolutului, pe baza cărora își întemeiază autorul demersul critic. Nu putem încheia acest „expozeu” fără să amintim de „Umanismul integrativ”, pe care ni-l reamintește Ioan Neacșu „ca concept cu care operează astăzi estetica” (p. 49) și care realizează o sinteză structurală dintre „om și univers”.

Partea cea mai consistentă a „Introducerii în poezie” este expunerea care poartă titlul de „Poezia ca metarealitate”. Ridicându-se împotriva „legii de aur a poeziei aristotelice” care „va domina mai mult de două milenii gândirea estetică, prof. Ioan Neacșu aduce în discuție noi concepții despre opera de artă, dezvoltând cele 10 caracteristici pe care trebuie să le îndeplinească opera ca „model” în viziunea esteticianului rus I.M. Lotman, apreciază lucrarea lui Pavel Apostu (*Trei meditații asupra culturii*, Ed. „Dacia”, Cluj, 1970) și aduce noi informații despre estetica informațională (*Estetică, informație, programe*, de Max Bense: „Antologie, prefață și note” de V.E. Masek, în Ed. Științifică, București, 1972). Cu exigență, tratează problema kitsch-ului, prezentă și în *Principiile de estetică* - scrierea lui George Călinescu din 1943 și apreciază „ca o carte de excepție” - *Personalitatea literaturii române* a lui C. Ciopraga (Ed. Junimea, Iași, 1973). Pentru că ceea ce argumentează autorul ține și de capacitatea de înțelegere a cititorului, se recurge repetat la „rezumarea” celor afirmate, și, de aceea, vom proceda la transcrierea originalului: „revenind în rezumat asupra celor spuse până aici, putem conchide că opera de artă este un model al realității obiective, fie ca naturală, socială, tehnică, artistică (A), al realității asimilate în conștient (B) și/sau al realității stocate în inconștient prin asimilarea genetică, refulare etc. (C), deci al realității subiective, realizat după un algoritm de creație existent în egală măsură în conștientul și inconștientul artistului, algoritm format din elemente ale conștientului (concepția despre lume și viață a scriitorului, convingerile sale morale, politice, religioase, filosofice, concepția despre artă, capacitatea de a stăpâni tehnici artistice etc.) și elemente ale inconștientului (orizontul spațial, orizontul temporal, accentele axiologice, anabasicul și catabasicul, năzuința formativă etc.) la care putem adăuga anumite calități psihice

(creativitate, inteligență, imaginație, p.86).

Cu „Receptarea poeziei” se termină expunerea „Introducere în poezie”, menționându-se, pe lângă problematica dezbătută, rolul cititorului în a-și educa „sensibilitatea estetică” și printr-o însușire a cunoștințelor de stilistică, de teorie literară, de istorie literară etc. și care sunt, în concepția autorului, „absolut necesare”, pentru că aceasta va duce la realizarea unei „consonanțe inconștiente între creator și receptor” (p.98). Condiția enunțată în această situație este binevenită, căci informația în domeniul artistic niciodată nu cunoaște finitul, adăugându-se neîncetat alte achiziții pe care prof. Ioan Neacșu vrea să le pună în lumină, după cum ar fi următoarele caracteristici ale operei de artă (potrivit părerii lui Mihai Golu în *Principii de psihologie cibernetică*, Ed. Șt. și Encicl. București, 1975): este izomorfă (originalului), relevantă, au caracter generalizat și este accesibilă.

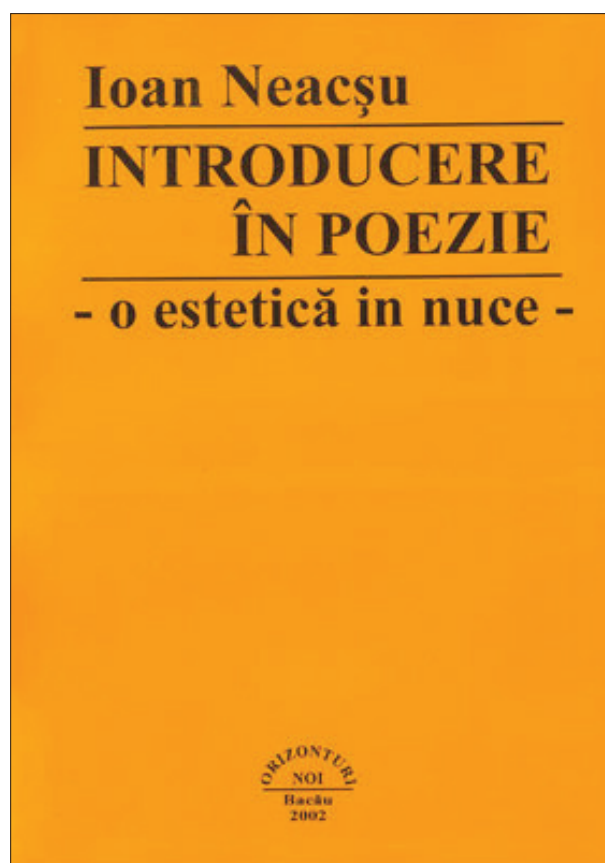
*
* *

În partea a II-a, intitulată „Poeți despre poezie”, sunt supuse „aparaturii critic” „Criticismul meu”, de Mihai Eminescu, „Testament” de Tudor Arghezi, „Joc secund” de Ion Barbu și „Fântânile” de Lucian Blaga, acestea fiind producțiuni poetice reprezentative pentru ideea de „crez poetic” și „artă poetică”. Analiza întreprinsă de Ion Neacșu nu depășește în „adâncime” performanța altora, observându-i-se strădania de a pune în practică criteriul estetic, luându-și, totodată, libertatea, care este apanajul demnității, de a aduce „corecturi” de opinie. În acest context, poezia „Criticismul meu” nu este o „diatribă la adresa criticii literare”, cum o consideră unii comentatori, ci o „scurtă artă poetică” (1876), iar mesajul artistic este transmis prin metafora „flori”, preluat apoi de cuvântul „rod”. Poezia argheziană „Testament” este o „estetică în nuce” care asigură „o înțelegere completă a operei de artă, a procesului de receptare, o sinteză a concepției despre artă a uneia dintre cei mai mari poeți ai secolului nostru” (p. 114). Apropierea de „inefabil” este o urmare a „ambiguizării” sensului, iar procesul de creație din prima parte a poeziei definește atât „esteticul”, cât și „artisticul”, exprimate prin „slova de foc” și „slova făurită”. Explicând că „jocul”, din „Joc secund” de I. Barbu este „un model al realității”, aprecierea apoi a poemului că ar fi „mai mult decât o artă poetică”, o expresie a unei concepții renaștentiste despre capacitatea omului de a-și apropia realitatea, de a o cunoaște, toate acestea ducând la concluzia că „poezia conține tocmai acea „apropiere afectivă” a lumii care, după I.

Barbu, derivă „din înțelegerea logică a lumii prin știință” (p. 117). Suportul creativ al poetului filosof Lucian Blaga se află exprimat în *Trilogia culturii* și *Trilogia valorilor*, invocat de autorul care crede că arta poetică nu este reprezentată de „celebru”: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, cu care se deschide *Poemele luminii*, ci trebuie căutat în ciclul „Stihuitorul”, în „cel mai reprezentativ poem”, „Fântânile”. Comentând mai multe valențe ale operei de artă exprimate prin interpretarea versurilor, se ajunge la ideea că poemul rezumă definiția formulată de Lucian Blaga în „Artă și valoare” (din *Trilogia valorilor*, p. 598): „Plăsmuirile revelatorii sunt opera omului și ele rezidă în închipuiri metaforice, complex structurate, organizate și purtând pecetea unor categorii stilistice abisale...” (p. 122), fiind un rezultat al „caracterului sistematic al concepției estetice blagiene, iar pe de altă parte consecvența cu care marele poet și filozof și-a urmărit sistemul său estetic în opera poetică” (idem).

*
* *

Capitolul III, după cum este intitulat - „Bacoviana”, este dedicat în exclusivitate poetului băcăuan, conținând 5 titluri: „Este Bacovia expresionist?”; „Plumb”; „Estetic și artistic în poezia bacoviană”; „Dimensiunea estetică a

cotidianului la G. Bacovia”; „Dimensiunea estetică a naturii în poezia bacoviană”.

Fără a diminua importanța primelor două conținuturi, ne vom opri asupra celui de-al treilea, „Estetic și artistic în poezia bacoviană”, pentru că aici vom întâlni nu numai explicarea celor doi termeni, dar și conceptul susținut de autor, privind însemnătatea acestora în unitatea operei de artă. Pentru înțelegerea exactă a rolului esteticului în artă și viață, vom transcrie textul: „*Esteticul este acea însușire a artei sau a realității care ne dă sentimentul integralității lumii, al integrării noastre în univers, al propriei noastre nemuriri. Perceperea estetică a realității anulează deci frica de moarte, criza existențială din fața neantului este depășită. Studiind această calitate a artei și a realității, estetica devine o thanatologie, dar nu numai atât. Ea demonstrează din punct de vedere axiologic importanța vitală a esteticului pentru om, statutul său de valoare supremă*” (p. 134).

În ceea ce privește „artisticul”, acesta-i „conferă artei diferență specifică și care servește nu numai la constituirea operei ca obiect artistic cu semnificație estetică, ci și la comunicarea unor mesaje eterogene: sociale, politice, psihologice, filozofice etc., este el însuși prin excelență estetic” (p. 136). Printr-o analiză bine condusă, poetul George Bacovia este „un impresionist”, „practicând o lirică de notație, prin excelență, în care fiecare vers se poate constitui într-un poem autohton”. Prin enumerarea unor factori participanți la valoarea stilistică a versurilor, de ordin fonetic, morfologic și sintactic, se obțin efecte eufonice neașteptate. Paradoxul din poezia lui Bacovia se realizează pe baza contrastului dintre „imaginarul sărac și naiv” redus la câteva toposuri lingvistice și „valoarea estetică excepțională”, „impresia pe care o produce este enormă și semnificația sa este infinită” (p. 151). Explicația este că „autorul creează un model al lumii pe care cel care-l contemplă îl simte imediat ca pe o formă a absolutului, ca pe o imagine a universului infinit și a propriei sale infinitudini” („Dimensiunea estetică a naturii în poezia bacoviană”).

*
* *

Ultima parte (a IV-a) pe care o intitulează „Addenda” este scrisă ulterior „Introducerii în poezie” deoarece, la sfârșitul celor 6 lucrări, sunt consemnate datele scrierilor, după cum urmează: „A trece cortina” („Mircea Eliade despre receptarea operei de artă”: Onești, iunie 1986; „Nicolae Manolescu: despre poezie”: „Ateneu”, nov. 1987; „Pentru o estetică a limbajului”;

„Revista de filosofie”, sept.-oct. 1992; „Abordarea prospectivă a artei din perspectivă estetică”: Bacău, 23 oct. 1993; „Tudor Vianu și Dimensiunea spirituală a artei”: Bacău, 29 oct. 1994 și „Elemente de spiritualitate în „Glossă” de Mihai Eminescu, Bacău, 28 oct. 2000). Urmărind însemnările cu privire la timp nu putem să nu remarcăm că preocuparea autorului pentru această disciplină (e vorba de Estetică) a fost una „serioasă”, care ține de personalitatea individului care crede în puterea lui de a schimba mentalități și practici „învechite”. De altfel, „Prefață” începea cu următoarea consemnare: „Acum treizeci de ani participam la cel de-al VII-lea Congres internațional de estetică (București, 1972) cu o comunicare despre artă și metarealitate” (p. 3).

Distinsul profesor avea pe acea vreme treizeci și unu de ani (n. 1939), iar ultima dată consemnată, cea de 23 oct. 2000, confirmă o distanță în timp, de 28 de ani. Este normal ca într-un asemenea interval, multe să se schimbe, mai ales în domeniul științelor umaniste, rămânând credința și tenacitatea în adevărul din noi.

Am în fața mea *Dicționarul de estetică generală* (Editura Politică, București, 1978), care apăruse în același an când prof. Ioan Neacșu participa la Congresul de estetică, „fiind o primă încercare în țara noastră, rară și pe plan mondial, de fixare a unui repertoriu general de categorii, noțiuni, curente, mișcări de idei, probleme și personalități de prim ordin, din domeniul esteticii și de definire, respectiv, valorizare critică a lor” (p. 7). Citesc autorii și numele „Colegiului de redacție” amintiți în cartea lui Ioan Neacșu (Ion Ianoși, V.E. Mașek, Ion Pascadi, Grigore Smeu etc.), fără să se facă vreo mențiune cu privire la numele autorului nostru...

Revenind la cele afirmate în *Introducere în poezie*, multe dintre ideile formulate pot fi socotite actuale, altele nu. Mulțimea „poeticilor” apărute pe plan mondial, corespunzător deceniilor VII și VIII, cu tot entuziasmul de atunci, l-au făcut pe Ioan Neacșu să afirme: „Stilistica, semiotica, structuralismul, psihanaliza, sociologia, matematica etc. au proliferat în sfera teoriei literare având atâtea poetici câți poeticieni sunt” (p. 164). În această cursă se înscrie și Nicolae Manolescu (cu eseul „Despre poezie”, publicat la „Cartea Românească”) și care este supus unei critici severe, considerat a fi „o continuare a teoriilor lingvistice și semiotice, o depășire a lor, dar o depășire pe aceeași pistă, care duce spre nuanțarea înțelegerii artisticului operei de artă, dar nu ajunge la esența sa estetică” (p. 166). Bineînțeles că datorită „exploziei de poetici”, aceasta nu poate fi decât „în criză”, după principiul că „ce-i mult strică” și că numai în

asemenea momente apar un număr tot mai mare de „diletanți” care se cred specialiști în poetică („practicând sistemul informațional tip pâslă (A. Moles), pe care îl posedă majoritatea oamenilor de știință”, p. 169).

Profesorul Ioan Neacșu propune „o schimbare totală a unghiului de investigare a operei literare prin abordarea tuturor elementelor operei din perspectivă estetică” (p. 171). Cu alte cuvinte, o altă practică ! În concepția autorului băcăuan, esteticul nu este numai acea dimensiune care asigură calitatea unei opere de artă, ci un panaceu universal, „acea dimensiune absolută a lumii, stropul de eternitate din noi și din cele care ne înconjoară”. Convinși de puterea esteticului, acesta are rolul imens de a lega omul cu „absolutul”, asigurându-i propria lui nemurire. Din această relație, evident că soarta omului devine dependentă de un principiu care, în esență, se dovedește a fi iluzorie. O sentință care sună în felul următor: „*în momentul în care esteticul va dispărea, omul însuși va înceta să mai existe. Oricum, esteticul există mereu în natură*” (p. 177), nu poate fi acceptată decât însoțită de un zâmbet ironic.

*
* *

Ioan Neacșu este un profesor de elită, care respectă una din regulile fundamentale ale operelor de artă, supralicând rolul esteticului în defavoarea altor „semne”. Dumnealui îi scapă din vedere că nimic nu s-a clădit pe un teren gol, și că estetica, fie ea și marxistă, a adăugat noi achiziții, chiar dacă pentru intransigenți, acestea sunt neconvenabile. Dar ceea ce se simte, la ora actuală, este nevoia de delimitare a spațiului propriu de manevră, dar și a spațiului de interferență cu alte discipline, cu atât mai mult cu cât științele au fost mult timp asimilate filozofiei. Dezvoltarea științelor are ca punct de plecare un temei filozofic, de la care au pornit abordările ulterioare. De aceea, consider că dicționarele stochează ceea ce s-a construit, valoarea lor fiind una constatativă și nu una anterioară disciplinei, care „descoperă”.

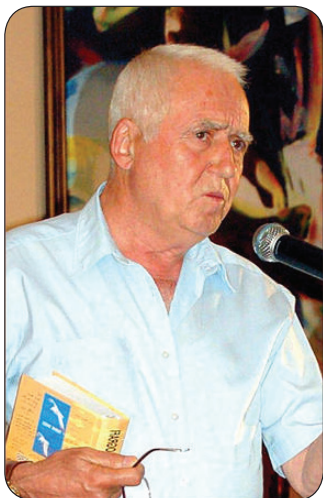
Ioan Neacșu propune, potrivit poeticii sale, un număr de 71 de termeni, cuprinși în *Dicționar de termeni* și asupra cărora se nasc nedumeriri. Dar e mai bine să transcriem motivația autorului: „Cum însă mulți termeni - ca algoritm, model absolut etc. - sunt folosiți aici în alte accepții decât cele uzuale, iar diversitatea disciplinelor din care provin poate face ca pentru un anumit cititor unii termeni să fie neclari, am realizat, la sugestia regretatului Ion Pascadi, un dicționar de termeni, pe care îl sperăm util” (p. 22).

*
* *

Ca orice prognoză, și „Abordarea prospectivă a artei din perspectiva esteticului” își are partea ei de risc, cu toate că elementele „modelului retrospectiv” sunt reale (a) - apariția unor tehnici noi, în special, în domeniul electronic; b) - proliferarea kitsch-ului, c) - accentuarea caracterului ficțional al operei de artă și d) - estomparea granițelor dintre genurile artei, secretismul structurilor artistice”). Științele au drumul lor (de exemplu, cine putea să prevadă că romanul va fi „fără acțiune și fără personaje ?”), iar disocierile sunt ceva firesc, marcând drumul unei evoluții.

Ioan Neacșu este un profesor „cu chemare”, un iubitor de literatură bună, nefăcând rabat de la condiția estetică pe care trebuie s-o îndeplinească orice operă. El este cercetătorul care disociază „esteticul” de „artistic” și „stilistica lingvistică” de „stilistica estetică”, un împătimit pentru transpunerea teoriilor în practică și care nu consimte să se împiedice de cauze trecătoare.

NICOLAE BALOTĂ FĂRĂ FOTOLIU LA ACADEMIA ROMÂNĂ

Nicolae BALOTĂ

Scriu pentru prima oară despre cel care a fost un *monstra eruditionis* al culturii române, de talia lui Nicolae Balotă, care s-a stins din viață la Nisa (Franța), la 20 august 2014. L-am văzut o singură dată în viața mea, în 1996, când toată scriitorimea română se adunase într-un conclav democratic - în amfiteatrul Facultății de Drept, din București - să-și aleagă formula de conducere după Revoluția din Decembrie, 1989. Mai multă hărmălaie ca în acele două zile nu mai văzusem niciodată până atunci, din zilele și săptămânile care au urmat aceluia sângeros început de iarnă păguboasă. Cred, fără nicio ezitare, că spiritele erau încinse și din cauza bunătăților expuse la intrarea în plenul activității... senioriale a scriitorilor, mâncare și băuturi pe alese.

Făcându-se multă popularitate acestei onorante vești - deh, era prima manifestare când se credea că breasla în sine a rămas liberă, fără vreo intruziune politică, desigur, din afară, care afară ?, să-și decidă singură pe mâinile cui își va lăsa soarta în viitor. Laurențiu Ulici a urcat la tribună, anunțând că fiecare dintre participanți, care se simte în stare și crede că poate fi președinte al breaslei, să urce la tribună și să-și expună un plan de muncă (altfel, cum ?) pentru viitorul apropiat. Că s-au spus destule utopii (citește nerozii!) - bufetul a rămas deschis în permanență, interesul lor era să facă...bani, cu tot dinadinsul, până nu mai rămâne nimic pe masă! - ne spune și faptul că toată *tărășenia*, celor 8-9 doritori „președinți” deși s-a prelungit până târziu în noapte, fumul alb n-a ieșit pe coș în acea zi. Eu m-am retras la gazda mea, cu bunul meu prieten Ion Nistor,

fiindcă ne-a dus cu mașina Nicolae Gheran, stând și el pe aproape de Balta Albă. Gerul a pus stăpânire pe noi și n-am mai găsit deschis decât un bufet... stradal care n-avea decât bere. Am scârțâit dinții în miez de noapte și am pornit la drum să biruim toată lada, lăsată pe încredere. Vânzătorul a închis cabana și a plecat.

Pentru mine, fiind prima dată când eram în compania a două personalități de marcă, tremuram ca pisoiul din poveste întrebând, ba de una, ba de alta - de, provincial curios! - am aflat atunci și despre ediția Rebreanu, și despre Câmpina, și de scriitorul Axinteanu, de Mircea Sântimbreanu etc. De Nicolae Balotă, domnul Gheran s-a exprimat doar că „muncește” în Franța. Și atât!

...Ba într-o împrejurare particulară, de la Craiova, nu știu cum a adus vorba Ion Caraion, proaspăt redactor la „Ramuri”, pe vremea directorului Ilie Purcaru, mi-a enumerat câțiva scriitori aflați în pușcăriile comuniste. Atunci, ca și acum sunt mirat, dacă nu uimit cumva, că scriitorii nu prea știu unii despre alții decât bârfe. Despre Ion Caraion atâtea jeguri s-au spus despre el ca om, dar nu și de poezia lui, de o modernitate aparte, nu. Numai Mircea Ivănescu îi poate sta alături când va fi vorba de triumful modernității în poezia română (n-am cercetat la vremea potrivită dacă Adrian Marino și Matei Călinescu îi amintesc pe undeva!).

Acest excurs ondulatoriu mi l-am asumat în cunoștință de cauză, fiindcă vroiam să expun câteva impresii despre o excepțională carte de memorii (623 pagini) a lui Nicolae Balotă - *Abisul*

luminat -, apărută la „Cartea Românească”, în 2018. Ea a apărut sub îngrijirea lui Carmen Elena Andrei, care și-a dat doctoratul cu *Opera critică a lui Nicolae Balotă*. În 1969, prin debutul său editorial - *Euphorion*, se anunța apariția unui istoric al culturii și literaturii universale fără pereche, prin diversitatea tematică a cărților și prin temeinicia întreprinderilor în limbile europene cunoscute, de la limbile latină și greacă până la cele moderne - franceză, italiană, germană, română. Pentru spațiul românesc, amintesc doar suita de studii (unele cu caracter monografic), intitulate: *Introducere în opera lui Alexandru Philippide*, *De la Ion la Ioanide*, *Prozatori români ai secolului XX*, *Opera lui Tudor Arghezi*. Nu pot în această parte de biografie să spun eu ce a spus editoarea acestei cărți și anume că în 1971 a primit premiul *B.P. Hasdeu al Academiei Române*, că Uniunea Scriitorilor din România, în 1974, i-a oferit *Premiul pentru Critică Literară*, pentru vol. *De la Ion la Ioanide*, iar în 1999, *Premiul Național pentru Literatură*.

Eu cred că o mare onoare i s-a făcut lui Nicolae Balotă, dar și lui Sorin Alexandrescu, de a-l înlocui la cursul de *Literatură comparată*. De aceea a și fost angajat la Institutul de Critică și Istorie Literară „G. Călinescu” din București. Doctoranda de ieri are o opinie critică atotcuprinzătoare, vizându-l pe Nicolae Balotă, care a fost încarcerat în două rânduri: „*Dacă Nicolae Balotă ar fi reușit să finalizeze tetralogia memorialistică pe care o proiectase* (I. *Tinerețe fără bătrânețe...*; II. *Caietul Albastru*; III. *Abisul luminat*; IV. *Și viață fără de moarte...*)”, aceasta ar fi putut deveni „*marea operă a începutului de mileniu în literatura română*”, așa cum își dorea autorul.

Speculând în spiritul autorului, cifra trei, în lumina geometriei în spațiu, închide o cantitate de materie ceva și pentru asta a fost astfel croită. Fiind vorba de memorii, și cartea a apărut sub egida unei asemenea colecții, închide în sus și-n jos, o falie din biografia autorului. Sincoparea lor, mai bine zis aparenta grupare a memoriilor, cunoaște tot o departajare în trei. Titlurile părților sunt formulate în nuanță literară. Păi cum altfel, nu pentru *captatio benevolentia*?: *Preludiu la o coborâre în infern* (I), *Interludiu tragicomic* (II) și *Destine deviate* (III). În cadrul fiecărei părți există capitole în care semnificațiile sunt la îndemâna cititorului, pentru că în pofida poliglotismului autorului narator, limba română se prezintă peste tot în haine de gală. Într-o asemenea manifestare, expresivă și stilistică - se găsesc mai mereu formulările autorului savant. Omului cult, nu de puține ori, urechea muzicală, ochiul închis pe dinăuntru, eminescian i se deschide, și jocuri înstelate din copilărie, i se par ca vii din depărtările franceze ori nemțești etc. Majoritatea

memoriilor, și cred că nu greșesc cu nimic dacă spun că toate memoriile, au ceva din solemnitatea aulică a cursurilor sale în franceză sau germană. Dar nu exagerez dacă spun că până și în flirturile trecătoare - unele descrise cu lux de amănunte, memorialistul este enorm de rigid. Chiar dacă partenera *de acțiune* înaintea văzând cu ochii. Se pare că numai cu elvețianca Claude ar fi dus la capăt ipostazele multiple ale erosului.

Autorul dezvoltă fermecător educația din propria-i familie: tatăl Gheorghe Balotă, avocat, scris cu literă mare, de-a lungul celor 623 de pagini ale cărții; Matata - bunica, fiica industriașului austriac Karl Regius, cele două surori gemene - Ileana și Stela, mama Adelina (numele de fată - Dragoman). Nicolae Balotă a avut cultul familiilor închegate românești, nemțești și ungurești. Și ori de câte ori morbul politic s-a infiltrat în rândul acestora, l-a vituperat din cale afară, cu un limbaj de justiție.

Mărturisește că a avut făcute însemnări în diferite jurnale ori caiete bine ascunse. Și acum, când a fost nevoie să strângă material pentru o carte, a apelat la ele și printr-o sudură mentală, le-a dat viață în pagină. Sinceritatea lui nu trebuie pusă la îndoială chiar în cazul unor cancanuri de mare virtute, întâmplare și cunoscute de el în mod direct. Iată doar unul dintre ele.

Era în localitatea Lătești, unde a fost și Adrian Marino. Era un rând măricel pentru a semna la postul de miliție toți din colonie - conform ordinelor primite! - că există, că sunt vii, acolo la datorie (n-ar mai fi fost!) și i s-a șoptit (legende, ce vrei!) că printre ostracizații soartei s-ar afla și Maria Antonescu, soția Mareșalului. Urmărind-o cu suspectă atenție în zilele următoare, a determinat-o să iasă din tăcerea-i întunecată. După reverența de rigoare - doar fusese bine crescut! - spunându-i **ce și cum**, de ce este aici, i-a vorbit și de soarta Veturiei Goga, soția marelui Poet, neștiind cumva că vestea o lezează. Numai că soția Mareșalului i-a retezat laudele, spunându-i, avertizându-l, „să nu mai aud de ea!”. Ce se întâmplase, de fapt!? Cât timp Octavian Goga a fost prim-ministru, Veturia a primit și ea o sinecură. Iar Mareșalul ar fi adulat-o pe cântăreața de operă, făcându-i ochi dulci. Și uite-așa se scriu... legende.

Un capitol de mare cercetare literară, compact și fragmentat, vizează opiniile unui avizat despre Cercul Literar de la Sibiu. În componența acestuia, s-au numărat: **Radu Stanca** (nume dat azi Teatrului de la Sibiu), **Șt. Aug. Doinaș**, **Ioanichie Olteanu**, **Ion Negoitescu**, **I.D. Sîrbu**, **Deliu Petroi**, **Ion Mexim**, **Cornel Regman**, **Radu Enescu**, **Eta Boieriu**, **Ion Oană** ș.a. Activitatea lui s-a stins la începutul verii lui ,45. Și odată cu toată risipirea componentelor lui, care

încotro, s-a stins și faimoasa lor teorie de *autonomie a valorilor estetice*. Fiindcă în scrisoarea adresată criticului Eugen Lovinescu, asta și susțineau, dincolo de vârsta tinereții lor, cu argumente de cultură, irefutabile, din literatura universală, ca și a lor proprie, atâta cât putea să fie la ora aceea.

Multe pagini, admirabile de altfel, sunt cele despre un foarte bun prieten ca Ion Negoîtescu, ale cărui trei căsnicii s-au destrămat, el aciuiunde-se în Germania, la Munchen.

Cea mai consistentă buclă memorialistică, în cele trei părți ale cărții, este deschisă pentru Lucian Blaga, adevăratul mentor al tuturor activităților culturale ale lui Balotă. Îl fascina poetul cu infiltrații filosofice și cu precădere filosoful din trilogiile sale. Ucenicului de mai târziu i-a fost permis să-l descifreze sau să-i cunoască și intimitățile omului Blaga. Una dintre ele legată de iubirea față de Jeni Mureșan, soția preotului, devenită apoi soția lui D.D. Roșca (deh, femeia, veșnica poveste!). Îl surprinde, într-o dimineață pe Blaga, ducând în mână o găleată de tablă plină cu lapte proaspăt muls. Venea de la casa părintelui Mureșan, o casă cu grădină de zarzavaturi bine întreținută de enoriașii comunității. Cornelia (Brădiceanu) și fiica ei, Dorli, o admiseseră în sânul familiei Blaga, pe doamna Jeni, ca pe o bună prietenă, când, de fapt, ea se dovedise o uzurpatoare de drept conjugal. Multe dintre astfel de ieșiri extraconjugale ale lui Lucian Blaga sunt relatate de poet în cele două cărți ale lui: *Luntrea lui Caron*, *Hronicul și cântecul vârstelor*, publicate postum de Dorli Blaga și George Ivașcu (1961).

După două detenții nefericite, în care a fost *total nevinovat*, nu s-a sfiit să numească pe față pe toți aceia racolați pentru a fi informatori și slujbași ai lichelismului jegos și urât mirositor. Este cazul lui Alexandru Roșca, „odiosul psiholog, pe cale de a deveni satrapul tiranic”. „Noaptea lui Blaga erau (...) bântuite de teama apriției fantomatice a agenților din umbră”.

Îmi place să cred că următorul pasaj, care exprimă urâțul și grotescul unei torturi dintr-o oarecare închisoare de ieri (o fi și astăzi tot așa ?!) nu mai face parte dintr-o categorie estetică, ci din obișnuitul diurn al zilelor noastre. Citez: „Călcăm într-un smârc de sânge și vomă. Un miros nou, greșos, se adăuga, în dimineața aceea, la duhoarea obișnuită a scârnei și a urinei care băteau pe cimentul fostei spălătorii din pivniță unde, scoși unul câte unul din celule și hăituiți din urmă, ne făceam în mare grabă „toaleta”. O gaură într-un colț închipuiau haznaua” (Capitolul se numește *Dragoste după gratii*).

Nu mai prelungesc citatul; vreau să-i contrapun o intelectuală descriere de natură, atât de scriitoricească fiind, de zici că autorul ei ar fi un învățat al descrierilor romantice târzii: „*Ningea*

exuberant. leșind pe poarta închisorii, trântită vioi în urma mea de un sergent grăbit să se descotorosească de mine, mă întâmpină o viforniță stârnită din senin. Cu câteva clipe în urmă, părăsind camera corpului de gardă, unde paznicii băteau cu foc cărțile de joc. Ca în ziua sosirii mele, m-au surprins voios în curtea pușcării fulgii mari de zăpadă, ce zăboveau lenevoși prin aerul proaspăt, pe care-l înghițeam lacom cu nările, cu gura larg deschisă. Răscolită de o viguroasă pală de vânt, zăpada, în loc să cadă, părea că se înalță spre cer. Privind spre fulgii ce zburau anapoda în jurul meu, mi-am amintit o vorbă a profetului Isaia despre ploaia și zăpada ce pogoară din ceruri și nu se mai întoarce înapoi (...). nu mă încerca, în această întoarcere a mea din închisoare, nicio exuberanță” (fragment din capitolul *Pe drumul de întoarcere, zăpada...*).

Surprins de politicianismul aparent intempestiv al vremurilor pe care le traversa, Nicolae Balotă mărturisește fără ocolișuri, tranșant, vizându-l cumva pe Ion Negoîtescu care ar fi zis: „Am fost cuprins de fanatismul legionar, dar nu și de ortodoxismul Legiunii”.

Nicolae Balotă dezvoltă un imperturbabil flashback Almei Mater Napocensis, coborând în istoricul unei asemenea instituții, până în Grecia Antică. Idealul lui ca encicloped titrat, rezervat întrutotul când venea vorba de viața comună, a fost Leonardo da Vinci, renașcentistul. „*Tânăr nesățios, abia ieșit din adolescență, nutream un ideal leonardesc; îmi proiectam programul de viață al unui „uomo universale”, cu un apetit de cunoaștere și de creație, de înfăptuire; eram gata să preiau pentru mine monologul lui Faust, dar fără plictisul dezabuzat al bătrânului, ci cu pasiunea juvenilă a unui aventurier în spirit, a unui condotier în zorii cuceririlor sale*”.

După acest autoportret, făcut precum procedează un pictor la propriu-i portret în oglindă, el dezvoltă în *Cartea a treia. Destine deviate*, subiectivitatea la purtător, prezentarea soției lui Octavian Goga, Veturia, „Privighetoarea Ardealului” și castelul de la Ciucea. Balotă o descoperă pe cântăreața de operă în sala Colegiului Academic, sușotind la un concert Ceaikovsky, în tonalități identice celor din orchestră („O patimă muzicală, dar și una a unui suflet pătimaș”).

În convorbirile cu Blaga, gânditorul din Lancrăm s-a exprimat astfel, într-o anume împrejurare: „Doi oameni deosebit de inteligenți am întâlnit în viață, pe Titulescu și pe Goga (...). Dar poate că Goga era mai inteligent decât Titulescu”.

Portretistul Nicolae Balotă, coborât parcă din pânzele lui Bosch - nordicul, are enorme nuanțe în descrierea venirii intempestive a călugărului Aron,

Părintele Aron.

Spuneam că un pictor-portretist doar din câteva linii îi trasează figura: „Era o umbră de om. Și umbra aceasta tremura de frig, de foame, de epuizare. Rareori mi-a fost dat să văd o asemenea fragilitate la un bărbat” (*Un mărturisitor în catacombe*).

Alte portrete, realizate în culori vii, calde, sunt pentru mătușa Emily („sora mai mică a bunicii, nașa mea de botez”), pentru mizeria scoasă din adâncuri creată după reforma fiscală din întreaga Românie - în orașele periferice parcă mai vizibil. Iată o notiță dintr-o agendă, care face dovada unui spirit ordonat până la pedanterie. Fiind student, și-a luat soarta în propriile-i mâini. „Iată ce scriam în agenda, pe care aș fi putut-o intitula cu titlul scrierii lui Hesiod, *Erga kai Hemaai - Munci și zile*, în care făceam sumare înregistrări ale activității mele zilnice (agendă pe care o țineam alături de *Jurnalul zilnic al trăirilor*), la 5 noiembrie 1942, în ziua primului curs despre Pascal; „Progr.șc - Curs Auger la Universitate - Teme la elină, germană, italiană - Studiat Carrel - Citit și terminat Sadoveanu *Ochi de urs* - Studiat Gustave Cohen, *Le Théâtre en France au Moyen - age* vol. II - scris lucrarea Sadoveanu - Studiat Vianu, Călinescu, Blaga etc. - Scris lucrarea despre om și destinația lui (pentru societatea de lectură marină, gr. Cat)”.
„La 9 noiembrie 1943, notam în Jurnal: Rușii se apropie mereu. Neliniște, frământări, teamă, speranțe. Un aer de provizorat febril planează peste tot (...). Peste tot e ruină. Suntem bolnavi. Trebuie să vină o înnoire, chiar cu prețul unor noi sângerări”.

Omul matur de mai târziu reflectează: „Tineretea mea, încă apărată de zidurile protectoare ale familiei, simțea apropiindu-se primejdii abia întrezărite până atunci în depărtare. Cărțile, caietele, cuvintele, cursurile lui Auger ridicau în pripă zidurile unor cetăți de refugiu, dar de pe meterezele lor de hârtie și duh se vedea apropiindu-se focurile și fumurile din zarea tot mai apropiată”.

În același caiet de notițe scrie: „Am avut azi primul meu curs cu Lucian Blaga. Sunt copleșit. Nimeni n-a săvârșit în viața mea asupra întregii mele ființe o mai covârșitoare înrăurire. Totuși, tocmai de aceea, mă apăr și mă voi apăra din rășputeri să nu mă las mistuit de lava ce țâșnește din uriașa personalitate. Vreau să-mi păstrez în orice împrejurare pecetea propriei mele cugetări. Căci nu vreau să fiu al doilea Blaga, cum încep să zică unii naivi, ci cel dintâi Balotă” (p.470).

Poliglotul Nicolae Balotă nu pregetă nicio clipă să aducă o laudă *Cuvântului*, mai cu seamă după ieșirea din temniță. „Eu însumi nu mă simțeam liber; continuam să port cu mine, în mine, zăvoarele celulei. Dar *Cuvântul* reda un rost, un sens zilelor mele. El mă salva, umplând golul zilelor mele. Acestea redeveneau, din ce în ce mai mult una

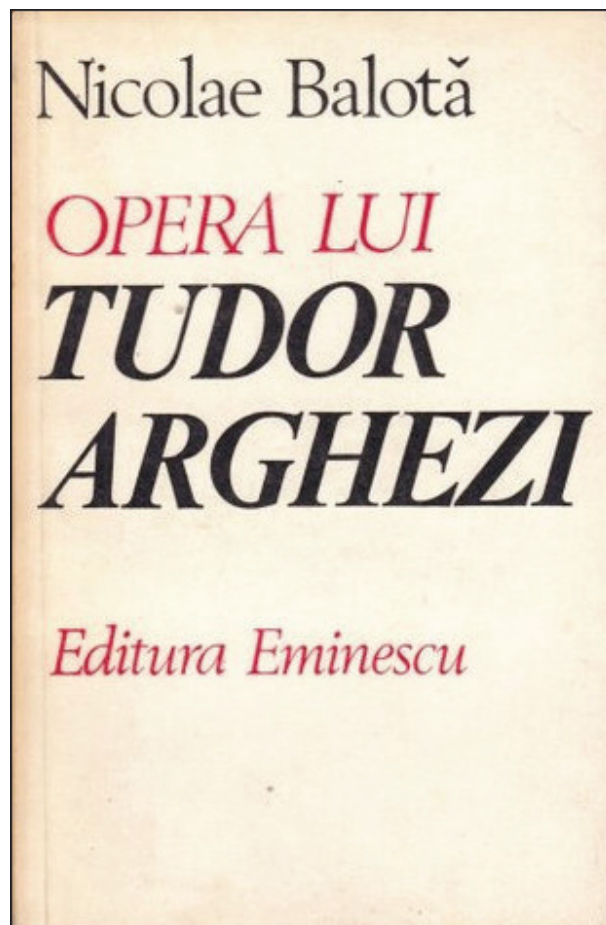
cu lucrările mele. Iar munca mea (vorbesc iar de cea creatoare, nu de robotul alimentar) avea, pe lângă alte virtuți ale ei, aceea de a fi liberatoare. Scriind, mă eliberam (...). Am trăit, de fapt, cei mai mulți ani ai vieții mele în exil (...) refugiul meu, adăpostul meu ultim a fost și continuă să fie casa mea de cuvinte” (p.511).

Sunt multe însemnări de esență, vizând conglomeratul etnic al zonei Transilvaniei, începând de la clădiri, până la arta culinară și îmbrăcăminte specifică.

Peste toate, pecetea enciclopedistului se răsfășă cu acribie ca un far de la marginea mării. Din când în când, micile și nevinovatele ligamente își pierd rânjetul sub pulpana unei frazări intelectualiste, a sensurilor și semnificațiilor pe care le transmite întregul formular.

Cartea de memorii - **Abisul luminat** - prin valoarea intrinsecă a textului (cap-coadă) dă laudă postumă învățatului **Nicolae Balotă**. El continuă să ne fascineze prin multiplicitatea informației, mereu inedită, prin savanta viziune realistă asupra istoriei, pe care a traversat-o, măreț și tragic, anevoios și profund mai mereu. Se zice că noi am fost contemporanii lui.

20 febr. 2019, Algonquin

Un martir al luptei pentru independența națională: Gheorghe I. Brătianu

File din istoria unei ediții

Gh. I. Brătianu

Volumul pe care îl înfățișăm astăzi cititorilor își propune să reconstituie un deceniu din istoria culturii românești legat de o personalitate emblematică a științei, învățământului, vieții politice dintre anii 1920-1947: **Gheorghe I. Brătianu**.

Momentul care a marcat schimbarea radicală a perspectivei negative inoculate mentalului colectiv timp de treizeci și cinci de ani, începând din septembrie 1944 l-a constituit apariția în luna august 1980, sub auspiciile Editurii Eminescu, a volumului *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești* de Gheorghe I. Brătianu¹ care reproduce integral ediția 1945, ultima carte a lui Gheorghe I. Brătianu editată în țara noastră în timpul vieții sale². În anul 1981 a apărut la editura „Cartea Românească” *Cultură și istorie II, N. Iorga - Gheorghe I. Brătianu*, de Valeriu Răpeanu. Capitolul Gheorghe I. Brătianu reprezintă retipărirea studiului introductiv al ediției din 1980 cu adăugiri și precizări³.

Anul 1989, înscris pe coperta antologiei de față, se leagă de reeditarea în 1988 a două lucrări fundamentale din opera lui Gheorghe I. Brătianu, și datorită istoricului Victor Spinei, a unui masiv volum de studii, documente, evocări tipărit cu prilejul celei de-a 90-a aniversări a nașterii savantului român⁴. Ecourile acestor trei apariții s-au prelungit până la sfârșitul anului 1989.

Prima ediție a *Tradiției istorice despre întemeierea statelor românești* - cea din 1945 - a apărut într-un climat social, politic, moral ostil receptării faptelor de cultură. În luna mai se încheiase un război cât se poate de ruinător pentru țara noastră, care pierduse în cei aproape patru ani de ostilități sute de mii de vieți omenești, un număr însemnat de luptători fiind dispăruți sau răniți. Se adaugă cei ce au pierit în timpul bombardamentelor anglo-americane din 1944, acestea pricinuind și mari pierderi materiale. Lipsurile datorate războiului, secetei prelungite au făcut ca pe întinse regiuni ale țării să se instaureze foametea. Era evident - așa cum au sugerat unii recenzenți ai ediției din 1980 - că în acest climat au

trecut neobservate evenimente culturale precum a fost și cartea lui Gheorghe I. Brătianu⁵.

Dar, în cazul marelui istoric, situația se agrava din cauza războiului intern pornit imediat după 23 august 1944, când forțele de stânga au folosit orice metodă pentru cucerirea puterii politice, sociale, economice, culturale. Se urmărea - și s-a reușit - lichidarea nu numai a clasei politice, ci simultan a intelectualității române - în primul rând a celei legate de istoria și tradiția națională - care prin opera, prin locul în învățământ, în conducerea unor instituții, reviste, ziare, avea o înrâurire asupra publicului larg. Toate aceste calități erau întrunite în ființa intelectuală a lui Gheorghe I. Brătianu. Istoricul și-a asumat public „modelul Iorga” pe care l-a urmat în anii când România Mare era pusă sub semnul întrebării. Mărturia sa aflată în răspunsul demn dat unui ziarist maghiar care socotea că metoda istorică a lui Gheorghe I. Brătianu era cea „pe care a folosit-o profesorul N. Iorga” reprezintă o profesiune de credință esențială: „Dacă însă, după cum mi se pare, aluzia în ce privește pe profesorul Iorga și opera ce am de îndeplinit aici s-a făcut la acțiunea pentru deșteptarea și menținerea conștiinței naționale pe care profesorul Iorga a avut-o altădată, înainte de 1916 și în timpul războiului de întregire, atunci declar că primesc această comparație cu satisfacție și chiar cu mândrie”.

De la acest model, considerat ca o adevărată misiune, Gheorghe I. Brătianu nu s-a abătut nicio clipă, devenind în ultimii zece ani ai vieții, până când i s-a interzis orice formă de activitate publică, *prototipul istoricului militant*. A folosit toate mijloacele pentru afirmarea independenței poporului român și a integrității sale teritoriale, pe care le-a apărut ca om de știință. El socotea că întregul destin al neamului românesc „se înscrie în aceste două cuvinte: *integritate și independență*”. În consecință nu e surprinzătoare apariția în numărul 3, 23 septembrie 1944, p. 1, a ziarului „Scânteia”, organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a

unui articol, nesemnlat, cu titlul „Schimbarea la față a d-lui Gheorghe I. Brătianu”, articol de o rară violență, omul politic fiind acuzat de tot ceea ce era considerat în acel moment drept o crimă împotriva poporului român și trebuia să primească o pedeapsă severă: sprijinirea regimului Ion Antonescu, colaborarea cu Germania fascistă, participarea - voluntară - la războiul antisovietic. Culmea cinismului, autorul articolului dădea exemplul lui Manfred von Killinger, ambasadorul Germaniei la București între 1941-1944, care la câteva zile după actul de la 23 august s-a sinucis: „Killinger a tras consecințele, d. Gheorghe I. Brătianu, gonit pe ușa din față, se strecoară prin cea din dos”. Articolul⁷ care reprezenta o colecție de invective, va fi urmat la scurtă vreme de încă două. Dar detractorii lui Gheorghe I. Brătianu nu se opresc aici. În ultimii treizeci de ani, istoricii Aurel Pentelescu, Petre Otu, Victor Spinei, Dinu C. Giurescu, Claudiu Secașiu ș.a. au semnalat sau au tipărit câteva din numeroasele articole îndreptate împotriva lui Gheorghe I. Brătianu. Dar încă nu avem imaginea integrală a ofensivei dusă împotriva celui care în 1944 reprezenta una din personalitățile de marcă ale vieții intelectuale românești, prezența lui fiind de natură să stârnească interesul unor largi categorii ale publicului nostru⁸.

În concluzie, Gheorghe I. Brătianu reprezenta un „pericol” pentru noul regim datorită locului său proeminent în viața științifică a țării: profesor la Universitatea din București, director al Institutului de Istorie Universală „N. Iorga”, conducător al unor importante publicații pe acest tărâm („Revue historique du sud-est européen”), membru al Academiei Române. Mai trebuie adăugat că Gheorghe I. Brătianu nu deținea un rol decorativ în niciuna din aceste funcții⁹. Chiar la festivitatea de redeschidere a activității Institutului, 6 decembrie 1941, istoricul își definea astfel programul: „Noi trăim vremuri de război mult mai aspru și mai total decât acele din veacul ce ne-a precedat și nu ne putem deslega de poruncile și nevoile sale. Războiul s-a purtat și se poartă împotriva noastră, la toate hotarele, zi de zi, ceas de ceas, nu numai cu armele, dar și cu cuvântul și cu scrisul. Iar dacă adevărul rămâne obiectivul suprem al disciplinei istorice, cu atât mai mult îndatorirea ei e de-a răpune și de-a înlătura minciuna, mai ales atunci când ea cutează a se înfățișa îmbrăcată în veșmintele unei prefăcute obiectivități științifice. [...] De aceea ciclul conferințelor noastre va fi închinat, în anul acesta de studii, problemei românești primate de vecinii noștri.

În acest scop și cu acest înțeles, nădăjduim că activitatea Institutului de Istorie Universală va răspunde menirii sale și chemării vremurilor”¹⁰. Această perspectivă asupra misiunii istoricului l-a călăuzit de-a lungul întregii sale vieți și a înțeles să o slujească necondiționat ca om de știință.

Viitoarea monografie Gheorghe I. Brătianu, ca și mult așteptata ediție integrală a operei sale, va pune în lumină modalitățile prin care Gheorghe I. Brătianu a evidențiat ideea unității naționale și apărării integrității teritoriului românesc printr-un demers științific de înaltă calitate.

Programul înfățișat în ziua de 6 decembrie 1941,

când Institutul de Istorie Universală primea numele lui N. Iorga, reprezenta un principiu pe care noul director îl imprima direcțiilor de cercetare ce urmau să se desfășoare. Principiu pe care Gheorghe I. Brătianu îl punea cu consecvență în aplicare prin prezența sa la catedra universitară, în calitate de conferențiar, de autor de volume dedicate istoriei românești și universale, ca și de numeroase articole, de conferințe publice și radiofonice. Nu le vom putea cita nici măcar parțial dar se cuvine să amintim că în anul 1943 Gheorghe I. Brătianu ține la Universitatea din București cursul „Formule de organizare a păcii în istoria universală” care a apărut postum în anul 1997¹¹. În aceeași ordine de idei am vrea să amintim publicarea în „Revue Historique du Sud-Est Européen”, XX, 1943, pp. 80-165, a unui amplu studiu intitulat „L’histoire roumaine écrite par les historiens hongrois”, datat 15 noiembrie 1943. Așa cum arată istoricul Ion Toderășcu¹²: „După *mărirea* din 1918, a venit *prăbușirea* granițelor din 1940. În anii când se profila primejdia și când aceasta devenise fapt împlinit, Gheorghe I. Brătianu a apărut drepturile României nu numai prin acțiuni politice, civice, ci și prin *discursul național*”. *Deceniul românesc* așa cum au fost numiți ultimii zece ani ai activității sale, reprezintă ani de afirmare și de luptă împotriva celor ce puneau sub semnul întrebării unitatea, continuitatea, vechimea poporului român și drepturile sale inalienabile asupra pământului locuit de el.

La toate aceste considerente se adăugau și cele de natură politică, legate de posibila alegere a lui Gheorghe I. Brătianu ca președinte al Partidului Național-Liberal, deoarece unchiul său, Dinu Brătianu, împlinise în ianuarie 1944 vârsta de 68 de ani. Ceea ce pune sub semnul întrebării posibilitatea de a asigura conducerea formațiunii în împrejurările deosebit de grele din acele vremi. Se mai adăuga necesitatea acută a întineririi Partidului Național-Liberal care înregistrase o pierdere evidentă prin desprinderea grupării Gheorghe Tătărescu.

Tot acest complex de factori a dus la campania împotriva lui Gheorghe I. Brătianu prin care se urmărea anihilarea unuia din reprezentanții de seamă ai spiritului militant al istoriografiei românești, implicată activ în lupta pentru drepturile naționale, indiferent din ce parte ar fi venit amenințările.

I se fixează domiciliu obligatoriu, începând din ziua de 15 august 1947 până în noaptea de 5/6 mai 1950, când este transportat la închisoarea de la Sighetul Marmației, unde încetează din viață în ziua de 27 aprilie 1953.¹³

Gheorghe I. Brătianu este batjocorit și de eternul demascator Silviu Brucan care, în ofensiva sa împotriva oamenilor politici și intelectualilor români, dusă imediat după 23 august 1944, publică la rubrica „Fapte cu tâlc” (*Scânteia*, 4 octombrie 1945, p. 1), printre alte note, pe cea intitulată «Și un „istoric” inventariat», pe care o reproducem integral:

Faimosul teoretician al imperialismului românesc, „distinsul” ofițer de legătură cu „Comandamentul german”, Gheorghe Brătianu, a cetit eri cu multă disperare gazetele.

Moșia sa - tot istorică! - de la Rătești a fost

expropriată. Ceruse fostul „combatant” ca cele câteva sute de pogoane de pământ pe cari le exploatare, să fie considerate ca... „fermă-model”!

Și răspunsul l-a avut Duminică. Un mare număr de țărani din apropiere, în frunte cu reprezentanții organizațiilor F.N.D. și prefectul județului au procedat la inventarierea averii.

După primele rezultate, se pare că nenorocosul vlăstar al Brătienilor avea o „bogăție” de motive să se împotrivescă reformei agrare.

Lăsând la o parte ironiile de joasă speță specifice lui Silviu Brucan, vom observa că fruntașii PCR - Lucrețiu Pătrășcanu, Leonte Răutu - considerau patriotismul neclintit al lui Gheorghe I. Brătianu drept expresia „imperialismului românesc”, iar pe istoric, „faimosul teoretician” al acestuia.

Atacurile împotriva lui Gheorghe I. Brătianu au venit chiar de la reprezentanți de frunte ai regimului Ion Antonescu, mai precis Mihai Antonescu și Eugen Cristescu. În ședințele publice ale procesului lui Ion Antonescu, cei doi au căutat să-l incrimineze pe istoric, care apărea în calitate de martor¹⁴. Excesul de zel în „demascarea” colaboraționalismului lui Gheorghe I. Brătianu este explicabil prin presiunile făcute asupra lor în timpul celor aproape doi ani de anchetă, ca și prin dorința omenească de a nu ajunge în fața plutonului de execuție. Un lucru e cert: aceste incriminări au fost speculate de presa Partidului Comunist. Articolul apărut pe prima pagină a ziarului „Scânteia” de vineri, 12 august 1946, intitulat „Gheorghe Brătianu - Un agent nazist; «Istoricii» pe panta fascismului”, arată chiar de la început că Gheorghe I. Brătianu a fost „mediocru ca profesor, dar remarcabil ca moșier, ca acționar la băncile familiei”. Ca apoi să se treacă la analiza activității sale politice: „Am fi însă naivi dacă am crede că a netezi calea pentru instaurarea unei dictaturi fasciste în România a fost singura misiune atribuită domnului G.I. Brătianu. D-sa a primit și alte sarcini. Confidențiale. Căci să nu uităm că d-sa a avut nu mai puțin de șase întrevederi cu Reichmarschalul Goering până în 1936. Ca și prințul Paul în Jugoslavia, ca Filoff în Bulgaria și Beck în Polonia, d. G.I. Brătianu a fost unul din cei care, cu răbdare, pricepere și perseverență, au sabotat tendințele de apropiere de Uniunea Sovietică și au pregătit războiul antisovietic.” Argumente? Răstălmăcirea unora din discursurile și articolele istoricului, fraze rupte din context și culmea, ceea ce tocmai „criminalul de război Eugen Cristescu fost șef al Serviciului Secret de Informațiuni a declarat la interogator”: „D. G.I. Brătianu mi-a afirmat la un dineu în casa lui Papacostea că el a fost acela care, atunci când regele Carol a fost la Paris și Londra, l-a determinat pe rege să facă o vizită la Berchtesgaden”.

Am dat acest citat pentru a demonstra reaua credință și falsurile la care s-au pretat cei ce îl acuzau pe Gheorghe I. Brătianu de colaborare cu fascismul. Dar autorul articolului citează doar ce a spus Eugen Cristescu și omite răspunsul lui Gheorghe I. Brătianu. Care, conform stenogramei publicate¹⁵, a spus categoric: „N-am declarat”.

Este ciudat că un fost șef al serviciului secret nu

indică niciun document probatoriu, nici data - măcar aproximativă - la care a avut loc dineul, nici numele altor persoane care puteau să confirme sau nu spusele lui Gheorghe I. Brătianu. Am insistat asupra acestui moment pentru a arăta că nu a existat limită în acțiunea de compromitere a lui Gheorghe I. Brătianu. Orice putea să-l acuze, indiferent de unde venea, chiar dacă nu se întemeia pe nicio dovadă, era folosit, mediatizat fie prin pamflete - cum este cel din care am citat - fie prin simple știri.

Și pentru a întregi imaginea ofensivei împotriva lui Gheorghe I. Brătianu, trebuie să arătăm că cei ce au apărut în prima linie nu au fost doar ziarști. La campanie au participat fruntași ai Partidului Comunist Român. Și aceasta încă din 1944. Lucrețiu Pătrășcanu, figură proeminentă a mișcării comuniste, luptător din anii ilegalității, ministru de justiție din seara zilei de 23 august 1944 - publică lucrarea sa *Problemele de bază ale României*, în care afirmă că «apetiturile imperialiste până la Bug sau la Nipru au găsit de curând în scrisul domnului Gheorghe I. Brătianu o argumentație „geo-istorică” a spațiului de securitate, opus „spațiului vital” și „imperialismului”». În ședința secției istorice a Academiei Române din 15 decembrie 1944, Gheorghe I. Brătianu a răspuns lui Lucrețiu Pătrășcanu cu sobrietatea ce l-a caracterizat. Dar în volumul *Tradiția istorică...*, ediția 1945, cenzura a eliminat paragraful respectiv (vezi în antologie: Valeriu Râpeanu *Decembrie 1944: „O polemică Gheorghe I. Brătianu - Lucrețiu Pătrășcanu”*). A fost ultima dată când Gheorghe I. Brătianu a putut să răspundă atacurilor stângii comuniste (vezi *Roman și Vlachata în tradiția istorică a Descălecaturii Moldovei* de Gheorghe I. Brătianu, *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom XXVII, mem. 2, pp. 18-19).

În 1947, a apărut *Istoria României* - Manual Unic de Istorie sub redacția lui Mihai Roller, după care multă vreme s-a predat istoria țării noastre în toate școlile. Gheorghe I. Brătianu era socotit „reacționarul inveterat”. Mihai Roller ocupa în acel timp funcția de adjunct al Secției de Agitație și Propagandă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. În 1948 devenea membru al Academiei Române, iar Gheorghe I. Brătianu era exclus din cel mai înalt for științific al țării.

În anul 1949, Gheorghe I. Brătianu se afla de doi ani în domiciliu obligatoriu, în condiții de strictă supraveghere. Nu știm dacă a luat cunoștință de „stenograma revizuită” a Cuvântării lui Leonte Răutu, cel care din 1948 până în 1965 a fost șef al Secției de Propagandă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, ținută în fața „profesorilor și conferențiarilor dela catedrele de științe sociale”. Cuvântările sau articolele lui Leonte Răutu reprezentau indicații lipsite de echivoc. Orice abatere dela litera lor era sancționată cu severitate, fiind considerată o nesocotire gravă a liniei Partidului. L. Răutu era cel care conducea cu metode dictatoriale sovietizarea culturii românești, urmărind înlăturarea oricăror influențe și reminiscențe ale „ideologiei burgheze”.

Vom reproduce integral cele două paragrafe din

expunerea lui Leonte Răutu, pentru a vedea până unde mergea procesul de intenție fără nicio legătură cu ceea ce susținea Gheorghe I. Brătianu: „Unul din protagoniștii științei istorice burgheze, hitleristul Gheorghe Brătianu, a emis o teorie care avea menirea să justifice cosmopolitismul în știința istoriei: «Întrucât intrăm în era atomică - declara el în 1947 - trebuie să dăm atenție istoriei universale»».

Precum vedem, există o perfectă concordanță între concepția atomico-cosmopolită a lui Gheorghe Brătianu și propaganda expansionistilor imperialiști, care vorbesc despre era atomică pentru a determina popoarele să renunțe de bunăvoie la suveranitatea lor în favoarea imperialismului american.”

Dacă până în 1949, atacurile împotriva lui Gheorghe I. Brătianu aveau în vedere atitudinea sa politică de dinainte de 23 august 1944, Leonte Răutu, de la înălțimea funcției sale, adaugă o nouă dimensiune și anume, concordanța dintre „concepția atomico-cosmopolită” a istoricului și „propaganda expansionistilor imperialiști”. Ceea ce, în acele vremuri, constituia o gravă învinuire, cu consecințe nu o dată dramatice, pentru cel criticat. Leonte Răutu dădea lovitura de grație lui Gheorghe I. Brătianu.

Se explică astfel de ce tentativele din anii 60-70 ale profesorului Mihai Berza, colaborator apropiat al lui Gheorghe Brătianu la Institutul de Istorie Universală „N. Iorga” sau ale tânărului istoric Nicolae-Șerban Tanașoca de a reedita opera sau operele savantului, n-au avut sorti de izbândă. Mai mulți factori contribuiau la acest zid al tăcerii: unii din cei ce avuseseră un rol esențial la ostracizarea lui Gheorghe I. Brătianu trăiau. Leonte Răutu¹⁶ e unul din numeroasele exemple ce se pot da. Chiar dacă își pierduseră funcțiile și erau acum pensionari, vegheau la „puritatea ideologică” în opinia lor încălcată grav, așa cum vom vedea din Conferința lui Tudor Bugnariu și devenind extrem de vigilenți în fața oricăror tentative de a readuce în viața publică românească pe cei pe care îi considerau reacționari, fasciști, sprijinitori ai regimului Ion Antonescu etc.

De aceea orice încercare de tipărire a operei lui Gheorghe I. Brătianu era condamnată eșecului. Din anii 1977, așa cum subliniază mulți din autorii incluși în antologia de față, istorici precum Ștefan Ștefănescu, Lucian Boia au izbutit să înfățișeze în reviste sau în dicționare de specialitate, anumite direcții ale operei istoricului Gheorghe I. Brătianu.

Dar pasul cel mare: tipărirea operei și un studiu care să înfățișeze personalitatea sa complexă rămânea un deziderat a cărui împlinire se depărta. Ne-am dat seama că apariția unei cărți sub semnătura lui nu era posibilă decât dacă autorul studiului introductiv, al notelor și comentariilor, al îngrijirii textului ar fi fost una și același cu editorul. Mai precis, riscul trebuia asumat de o singură persoană. Altfel, situația de incertitudine se perpetua *sine die*. Într-atât de mari erau pericolele și piedicile care se puteau ridica. Vreau să precizez că nici Editura, nici subsemnatul n-am primit nicio „sugestie oficială” pentru tipărirea lui Gheorghe I. Brătianu. Dimpotrivă. Dacă în planul editorial, aprobat

„la nivelul cel mai înalt”, cartea ar fi fost inclusă la capitolul *Istorie*, luminițele vigilenței s-ar fi aprins imediat și s-ar fi cerut referate unor persoane care ar fi pledat împotriva tipăririi. Soluția salvatoare a venit de la cei doi directori generali adjuncți ai Direcției Literar-Editoriale din Consiliul Culturii și Educației Socialiste: Elena Docsănescu și Radu Constantinescu. Nu erau nici la prima, nici la ultima lor inițiativă fericită pentru destinul unor cărți românești. În consecință, *Tradiția istorică...* a figurat în planul editorial pe anul 1980 la capitolul „Publicistică, Reportaj, Eseu”. Și aceasta deoarece în „sintezele” care se înaintau forurilor superioare se citau de la acest capitol titlurile volumelor de reportaje propuse de toate editurile, despre „patria socialistă”, „realizările oamenilor muncii” etc. care ascundeau volumele de eseistică, precum era cel al lui Gheorghe I. Brătianu. Pentru a fi trimis la tipar, volumul trebuia să aibă avizul unui Institut de specialitate, în speță Institutul de Istorie „N. Iorga”, al cărui director era profesorul Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R.S.R. Istoricul Șerban Papacostea, cercetător în cadrul Institutului, a întocmit referatul de specialitate, referat pozitiv prin care recomanda publicarea volumului¹⁷. Conform uzanțelor, consiliul științific al Institutului s-a întrunit pentru ca, în urma citirii referatului, să dea avizul pentru tipărirea lucrării. Dar, spre stupoarea cercetătorilor prezenți, un membru al consiliului științific (vezi mărturia istoricului Florin Constantiniu în antologia de față) s-a opus avizului favorabil, invocând atitudinea politică dintre cele două războaie a lui Gheorghe I. Brătianu. Ceilalți membri ai consiliului științific nu s-au intimidat și au votat *pentru* trimiterea la tipar a ediției. Dar în adresa Institutului nu se mai putea specifica că hotărârea a fost luată *în unanimitate*, ceea ce periclita apariția cărții. Cei doi directori generali adjuncți, Elena Docsănescu și Radu Constantinescu, au ignorat această prevedere.

Îndată ce am predat volumul în tipografie, directorul producției de la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, Tudor Coman, ne-a asigurat că deși tirajul comandat de 30.000 de exemplare¹⁸ era destul de mare și timpul foarte scurt va fi livrat integral Centrelor de Bibliotecă în dimineața primei zile a celui de-al XV-a ediții a Congresului Mondial de Istorie (București, august 1980).

Precizăm că apariția ediției Gheorghe I. Brătianu chiar la începutul Congresului a fost exclusiv inițiativa Editurii Eminescu. Am căutat astfel să preîntâmpinăm tentativele de interzicere a lucrării, dat fiind numeroșii istorici din străinătate - dintre care nu puțini cunoșteau limba română - prezenți la lucrările Congresului. Precauțiile noastre n-au fost inutile. Cum primele două zile ale Congresului erau rezervate „asociațiilor”, m-am adresat academicianului Em. Condurachi, secretarul general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene, care a fost de acord ca în deschiderea primei zile a lucrărilor, printre cărțile dedicate spațiului sud-est european apărute în cursul anului 1980 ce urmau să fie prezentate de Virgil Cândea, să fie inclusă și ediția Gheorghe I. Brătianu. Mă aflu în sală alături de istoricul Răzvan Teodorescu și urmăream cea dintâi

dintre comunicări, când un tânăr a venit și, politicos, m-a invitat să merg urgent la Rectorat (în clădirea facultății de Drept).

Pe drum, tânărul mesager mi-a spus că sunt chemat „pentru că s-a difuzat o carte care nu trebuia să fie difuzată”. Am înțeles. În anticamera biroului unde am fost invitat, afară de personalul rectoratului se aflau și difuzorii care, am aflat mai târziu, fuseseră consemnați ca nu cumva să încalce dispoziția de interzicere a vânzării cărții. M-am oprit și i-am întrebat: „Câte ați vândut până acum?” „Peste 200.” Și nu trecuseră nici trei ore din momentul începerii difuzării! În biroul respectiv mă așteptau două figuri întunecate. Erau „istorici”, mai bine zis activiști de partid în acest domeniu. Îi știam din 1950. Făceau parte din generația care învățase că Gheorghe I. Brătianu era „teoreticianul imperialismului românesc”. Unul dintre ei mi-a spus sec: „Vă facem legătura cu tovarășul Petre Constantin”. Ministru adjunct al învățământului în acea vreme, personajul „răspundea” de buna desfășurare a Congresului în localul Facultății de Drept. Mi-a spus direct: a fost informat că s-a lansat o carte la stand, ceea ce era interzis. Cum nu pomenise numele lui Gheorghe I. Brătianu (de teamă?), i-am replicat că a fost prost informat și i-am arătat cum au stat lucrurile în realitate. L-am întrebat dacă domnia sa a dat ordinul să fie sistată vânzarea ediției și i-am arătat că a comis un act ilegal, deoarece Editura a respectat întocmai dispozițiile cu privire la difuzarea cărților. Am întrebat dacă își ia răspunderea scandalului, care nu peste multe ore va izbucni, când posturile de radio străine și agențiile de presă vor transmite știrea că prima zi a celei de-a XV-a ediții a Congresului Mondial de Istorie de la București a debutat cu... interzicerea cărții unuia din cei mai mari istorici români! A tăcut. Am adăugat că fiecare minut poate avea consecințe neplăcute și că voi da dispoziție să se reia difuzarea cărții. A răspuns cu un *da moale*, neconvingător. Am ieșit în anticameră și am spus difuzorilor: „Fugiți! Puneți imediat cartea în vânzare.”

Totul a durat mai puțin de o oră. Destul ca un sentiment de neliniște să apară în rândul celor care voiau să achiziționeze cartea.

Drumul cărții către cititori a fost, din momentul expunerii la standurile Congresului Mondial de Istorie, ca și în librării, de-a dreptul spectaculos, cele 30.000 de exemplare tipărite s-au epuizat imediat. Ceea ce a făcut ca în momentul apariției primelor cronici, care nu s-au lăsat așteptate, foarte puține volume să mai fie în librării și astfel să se declanșeze o adevărată criză.¹⁹

Oficialitatea, pusă în fața faptului împlinit, nu a mai avut cum să stăvilească interesul cititorilor. O măsură pentru „limitarea dezastrului” a fost interzicerea în cronicile și articolele care au apărut în presă a oricărei referiri la împrejurările morții lui Gheorghe I. Brătianu. Și aceasta deoarece la pagina XXXVI a studiului introductiv la *Tradiția istorică...* (1980), text reprodus integral în volumul „Cultură și istorie” (1982) despre sfârșitul lui Gheorghe I. Brătianu se spunea: „În noaptea de 7 spre 8 mai 1950 a fost arestat. Reținut timp de aproape trei ani fără a fi judecat sau condamnat încetează din viață

în închisoarea de la Sighetul Marmăției în noaptea de 24 aprilie 1953. La 30 ianuarie 1953 împlinise cincizeci și cinci de ani”²⁰.

Ceea ce se spunea în acest paragraf reprezenta un subiect tabu, cenzura veghind ca orice referire la sistemul concentraționar și la împrejurările morții în detenție a unor personalități ale istoriei și culturii românești să fie înlăturată fără discuție. Faptul că acum pentru prima oară se dădea la iveală adevărul, unul de natură tragică, a dus la reacția evocată mai sus.

N-au lipsit glasurile potrivnice lui Gheorghe I. Brătianu cum a fost cel al academicianului Iorgu Iordan și al lui Tudor Bugnariu, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române care au căutat să readucă în mentalul colectiv imaginea creată lui Gheorghe I. Brătianu imediat după 23 august 1944.

Niciunul din ei nu se referă la ediția apărută în 1980. Iorgu Iordan repetă ceea ce spusese despre legăturile lui Gheorghe I. Brătianu cu Adolf Hitler. Tudor Bugnariu ridică un eșafodaj ideologic prin care vroia să demonstreze nocivitatea tipăririi operelor unor istorici, citând așa cum vom vedea numele lui Gheorghe I. Brătianu, filosofi, scriitori care au colaborat cu regimul Ion Antonescu. După opinia sa, toate aceste apariții erau „în contradicție cu spiritul socialismului”. Făcând parte din generația ilegalistilor, a celor care luaseră locul unor savanți ca Gheorghe I. Brătianu după 1944 la catedrele universitare și la Academia Română, atacul său era unul virulent. „Adepții mascați de azi ai dreptei de ieri lasă să se înțeleagă că numai reprezentanții dreptei, ai tradiționalismului și naționalismului dintre cele două războaie mondiale, ai pretinsului apolitism, pretind că aceștia au reprezentat cultura românească. De aceea se și străduiesc să readucă în circulație pe Ion Petrovici, fost Ministru al Educației în timpul dictaturii antonesciene, pe Mircea Eliade, care-și ascunde trecutul legionar, pe George Brătianu, pe C.C. Giurescu, care l-au servit pe același Antonescu”. Ca în următorul paragraf să lărgască sfera învinuirilor. „Am menționat doar câteva nume, pentru că lista lor este prea lungă. Noii adepți ai preluării în bloc a moștenirii culturale a trecutului califică de „dogmatism” și „proletcultism” orice încercare de a departaja pe creatorii și răspânditorii culturii care, direct sau indirect au servit fascismul, cu toate ororile lui, aceia care pe măsura posibilităților fiecăruia, au ales ca scop al activității lor de creație și de răspândire a culturii interesele adevărate ale poporului, ale țării, și-și exprimă indignarea, când cineva obiectează împotriva popularizării unor fasciști notorii sau a unor personalități mai mult sau mai puțin compromise, prin sprijinul pe care l-au acordat dictaturii fasciste...”. Nu este greu să recunoaștem în această expunere în fața studenților și cadrelor didactice ale Facultății de Istorie-Filosofie de la Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj, mai 1981 (textul expunerii în volumul Tudor Bugariu, *Profesorul militant*, culegere alcătuită de Maria Diaconu, 2013, TehnoMedia, pp. 41-62), concepția și limbajul specific anilor când s-a pornit operațiunea de demolare a culturii românești și a principalilor ei reprezentanți. În concluzie, Tudor Bugnariu afirma fără echivoc „pentru aceia care continuă

să rămână pe pozițiile marxismului și n-au căzut în mrejele naționalismului ce-și ridică din nou capul, sub diferite pretexte, o «valorificare» de felul celei propuse de adepții «preluării în bloc», prin care încearcă să introducă în cultura noastră socialistă «valorile» unei lumi antiumane, în contradicție cu spiritul socialismului, este de neconceput».²¹

Suntem nevoiți să amintim în linii esențiale cele două anchete desfășurate după apariția ediției din 1980 și a volumului din 1981. Cea dintâi, efectuată de comisia de control a Centralei Editoriale, a avut drept urmare luarea unor măsuri administrative împotriva subsemnatului ca autor al studiului introductiv, ediției, notelor și comentariilor. Contestațiile adresate forului superior Centralei Editoriale, Consiliul Culturii și Educației Socialiste prin care dovedeam netemeinicia măsurilor luate nici cel puțin n-au primit un răspuns. Sancțiunile au început să fie aplicate urgent neadmițându-se nici măcar o discuție. „De sus” se indicase pedepsirea celor vinovați de apariția ediției. Cea de-a doua anchetă a avut o desfășurare mai largă deoarece a pornit de la o anonimă trimisă Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Deși statutul P.C.R. prevedea că anonimele nu sunt „de regulă” luate în considerație. Petre Lupu, președintele Colegiului Central de Partid (ilegalist, care imediat după 23 august 1944 a deținut decenii de-a rândul funcții de mare importanță în ierarhia de partid și de stat), a decis ca urgent să i se dea curs. C. Mitea, care în acel moment avea în subordine sectorul presă și edituri, s-a opus invocând caracterul nestatutar al anchetei și lipsa unor argumente viabile în textul (voit?) presărat cu expresii agramate. Petre Lupu i-a replicat: „Dumneata iei apărarea celui ce i-a publicat pe Iorga și Brătianu” și a plecat furios, dând dispoziție ca ancheta să înceapă imediat.

Prietenul meu, ziaristul și poetul N. Dragoș, căruia i se relatase de către C. Mitea scena de mai sus, a avut curajul să mă cheme imediat și să-mi spună ce se pregătește. Și așa a fost. Dau numai un exemplu: colegii de la editura „Cartea Românească”, unde apăruse cu volumul *Cultură și istorie*, II, mi-au relatat tensiunea în care s-a desfășurat ancheta, cei trimiși fiind enervați că nu află nicio ilegalitate.

Toate acestea au contribuit la crearea unei stări de inhibiție în fața tentativelor de a reedita o nouă lucrare de sau despre Gheorghe I. Brătianu. Numai tenacitatea și curajul istoricului Victor Spinei, a conducerii Editurii Meridiane și a Editurii Științifico-Enciclopedice au făcut posibilă - după îndelungi confruntări cu forurile superioare - apariția celor două volume citate din opera lui Gheorghe I. Brătianu ca și a culegerii de o mare importanță pentru istoriografia noastră: *Confluente istorice...*

Deceniul 1980-1989 reprezintă placa turnantă a procesului cunoașterii operei lui Gheorghe I. Brătianu, a situării demersului său istoriografic și politic în cadrul curentelor de gândire specifice secolului XX. După trei decenii de ponegrire, falsificare, interdicere, publicul larg, și mă gândesc aici în primul rând la cei tineri, căruia i se inoculase prin toate căile o imagine total

negativă a lui Gheorghe I. Brătianu, avea acces la trei din operele sale capitale, tipărite într-un tiraj ce însuma peste cincizeci și cinci de mii de exemplare! Iar studiile introductive la aceste volume, cronicile, articolele, amplele analize istoriografice, paginile memorialistice au înfățișat și au aprofundat direcțiile esențiale ale demersului său, integritatea personalității sale, înalta moralitate a omului.

În zece ani, istoricii români, care și-au aflat aliați în conducătorii unor edituri, institute de cercetări academice și universitare, publicații științifice, reviste culturale și chiar cotidiane, au înfruntat rigorile unei cenzuri din ce în ce mai aspre - mai ales pe acest tărâm - și au restituit pe adevăratul Gheorghe I. Brătianu, demonstrând cu argumente științifice, locul istoricului în cultura românească și universală.

Cu credința că paginile despre Gheorghe I. Brătianu, scrise și publicate în deceniul 1980-1989, constituie dovada curajului intelectualilor, care prin fapta și scrisul lor au înțeles să restituie culturii noastre una din valorile ei perene, am alcătuit antologia noastră. Tot ce au scris în acest deceniu istorici, oameni de cultură, reprezintă o respingere categorică a imaginii false, denaturate a lui Gheorghe I. Brătianu, conturată cu obstinație după 23 august 1944. Alături de paginile tipărite în memorabilul volum *Confluente istoriografice românești și europene. 90 de ani de la nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*, textele antologiei noastre conturează *portretul* unui istoric care, prin scrierile sale, prin demersul său ca profesor, conducător de instituții și publicații, a deschis noi orizonturi acestei științe devenind un *model*. Acela al unui intelectual patriot, pentru care, așa cum am arătat, ideea unității naționale, a independenței țării sale, a drepturilor pe care le avem asupra pământurilor ce au format România Mare, a fost afirmată și demonstrată științific mai presus de conjuncturi, de veleități și orgolii personale. Și aici Gheorghe I. Brătianu se întâlnește cu N. Iorga, cel care, primul, a avut revelația înzestrărilor ieșite din comun ale celui ce avea să devină un savant. Și magistrul, și discipolul - mai presus de neînțelegerile trecătoare care s-au ivit de-a lungul vieții - s-au întâlnit în anii de sfârșit al vieții lor, la distanță de numai treisprezece ani, după ce și-au asumat drumul care îi ducea spre jertfa supremă. Cu sânge rece și sadism, și unul și altul au fost uciși, după ce fuseseră acoperiți de mătul insultei și al denigrării. Dar așa cum dovedesc și aceste pagini, *ei au fost uciși, dar nu învinși*. Fapta și opera lor, care fuseseră atâtă ani înlăturată din viața societății românești, și-a ocupat locul eminent, pe deplin meritat, în evoluția spiritualității noastre, datorită luptei duse de acei intelectuali care au înțeles să spargă zidul tăcerii și al minciunii, ridicat în jurul numelui și operei lor.

Referințe critice

„În premisele stabilite cu mână sigură se degajă, urmărite într-un demers comparativ bine condus, datele constitutive ale teoriei lui Gheorghe Brătianu despre descălecat, integrate în descendența unui mod de gândire, a unei filosofii a culturii românești.

Valeriu Râpeanu a săvârșit astfel, cu editarea lucrării, un act binevenit, de mult așteptat în cultură, iar cu interpretarea sa, o reasezare a unui mare cărturar al trecutului apropiat pe locul ce i se cuvine, mai cu seamă după moartea lui de martir.”

Zoe Dumitrescu-Bușulenga
(în „Secolul 20”, nr.10-11-12 (237-238-239) din 1980, pp.181-188)

„Dar Valeriu Râpeanu are și meritul mare, care niciodată nu va fi uitat, de a fi restituit prima oară, în 1980, celebra carte a lui G. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, scriind și cel dintâi studiu de amploare despre opera marelui istoric.”

Zisu Ornea
(în „România literară”, an. XII, nr.42, joi, 12 octombrie 1989, p.19)

„Nu vreau să-l măgulesc, dar trebuie să fiu drept, afirmând că este foarte greu să mai spui ceva nou despre istoricul Gheorghe I. Brătianu, despre persoana lui și despre opera sa, după atât de seriosul studiu pe care i l-a închinat. De altfel, dacă am căuta să-l definim pe Valeriu Râpeanu după unul din criteriile lui H. Taine, am spune că seriozitatea, în sensul cel mai strict al cuvântului, este calitatea dominantă (*la qualité maîtresse*) care-l caracterizează. Acest cuvânt implică studiul aprofundat, buna credință, obiectivitatea, metoda și expresia științifică adecvată. Valeriu Râpeanu dă încă o dovadă că prin acest mănunchi de calități, pe care le-am pus sub semnul sintetic al seriozității, poate varia de la un obiect de studiu la altul, de la primele lui cercetări asupra lui Al. Vlahuță, scriitorul pe nedrept total depreciat de noile generații, și trecând prin studiile sale asupra teatrului contemporan sau acelea consacrate lui Nicolae Iorga, toate acestea cunoscându-le *intus et in cute*”.

Șerban Cioculescu
(în rev. „România literară”, an. XIII, nr. 38, din 18 septembrie 1980, p.7)

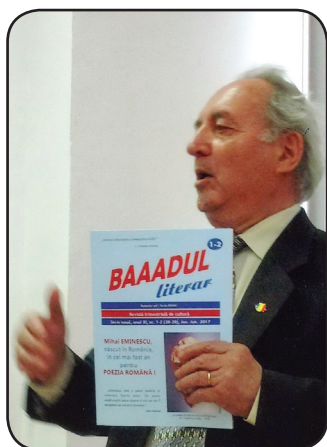
Note:

- Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, Editura Eminescu, „Biblioteca de filozofie a culturii românești”, ediție îngrijită, studiu introductiv, note de Valeriu Râpeanu, LXXXIV + 295 pagini. Bun de tipar 29.VII.1980, tiraj 30.000 exemplare, preț lei 20, Redactor șef Adrian Anghelescu, lector Mariana Ionescu. În anul 1991 editura „Cartea Moldovenească” din Chișinău a retipărit acest volum în ediție anastatică. Tiraj 10.000 de exemplare, prețul 2 ruble și 70 de copeici.
- Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, Institutul de Istorie Universală „N. Iorga”, București, 263 p., 1945.
- Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, II, N. Iorga - Gheorghe I. Brătianu, Editura Cartea Românească, 1981, 216 p. Capitolul dedicat lui Gheorghe I. Brătianu este inserat între pp. 123-216. Lector Georgeta Naidin (Dimisianu), bun de tipar 4.VI.1981. Tirajul 16.000 exemplare.
- *Marea Neagră dela origini până la cucerirea otomană*, Editura Meridiane, 1988, colecția „Biblioteca de Artă”, seria „Arte și civilizații”. Traducere de Michaela Spinei, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Victor Spinei. Volumul I, 346 p., volumul II, 387 p. Director Sorin Movileanu, Redactor șef Modest Morariu, Redactor Viorel Harosa. Prețul ambelor volume, 51 lei. Volumul I, bun de tipar decembrie 1987, volumul II, bun de tipar februarie 1988. Vol. I 30 planșe, vol. II 24 planșe, Tiraj 16.000 exemplare.
- *Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 228 p., redactor Elena Lazăr, édition soignée, préface, étude et notes par Stelian Brezeanu.
- *O enigmă și un miracol istoric: poporul român*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 212 p. Traducere de Marina Rădulescu, ediție îngrijită, prefată, studiu și note de Stelian Brezeanu. Redactor Dan Ghinea. Bun de tipar 1.08.1988, preț lei 16,50, director Vasile Văcaru.
- *Confluente istoriografice românești și europene, 90 de ani dela nașterea istoricului Gheorghe I. Brătianu*, Coordonator Victor Spinei, Iași, 1988.
- Trei ample dări de seamă au apărut în revistele de specialitate. Dar climatul social și politic pe care l-am schițat se degradase galopant, iar Gheorghe I. Brătianu, așa cum vom vedea, era supus unor atacuri din ce în ce mai dure și răspunsul său a văzut postum lumina tiparului în străinătate.
- Vezi „Cuvinte pentru români” zece conferințe și prelegeri, ediția a III-a revizuită și adăugită, ediție, studiu introductiv, note, comentarii de Ion Toderașcu, 2018. Ediție critică exemplară, studiu introductiv de o mare rigoare științifică. Datorită acestei ediții vom înțelege mai profund cauzele ofensivei pornite împotriva lui Gheorghe I. Brătianu imediat după 23 august 1944 și sfârșitul său tragic.
- A fost repus în circulație după o jumătate de secol de istoricii Aurel Pentelescu și Petre Otu în notele ediției „Originile și formarea unității românești”, 1994, pp. 222-223.
- Cercetări recente au pus în lumină un moment semnificativ pe acest tărâm, și anume conferința pe care Gheorghe I. Brătianu a ținut-o în ziua de 27 februarie 1944 la Ploiești. Constantin Dobrescu și Cătălin Dobrescu, în volumul „Liceul Sfinții Petru și Pavel, lăcaș al culturii ploieștene”, Editura Mythos, 2016, pp. 258-260, citând presa locală, subliniază că „la conferință au participat 1.500 persoane, sala era arhiplină și, din cauză că erau prea mulți ascultători, s-au montat megafoane în două săli de clasă”. Conferința la care am asistat ca elev în clasa a II-a a Liceului „Sfinții Petru și Pavel” din Ploiești, se intitula „Misiunea istorică a Ungariei” și se încheia arătând că în Transilvania „în toate vremurile a fost o singură minoritate, cea ungară, care a stăpânit majorității de altă limbă și lege”. Credem că aceasta e ultima prezență publică a lui Gheorghe I. Brătianu înainte de 23 august 1944, deoarece, cinci săptămâni mai târziu, începeau bombardamentele asupra Capitalei (4 aprilie 1944) și asupra orașului Ploiești (5 aprilie 1944).
- A se vedea Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, *N. Iorga 1940-1947*, 2016. Sunt publicate conferințele din această perioadă despre N. Iorga ținute de Gheorghe I. Brătianu și de alți istorici precum Mihai Berza, D.M. Pippidi, N. Bănescu etc. sub auspiciile Institutului.
- „În amintirea lui N. Iorga”, ședința de redeschidere a Institutului din 6 decembrie 1941, Institutul de Istorie Universală „N. Iorga”, București, 1942. Cuvântarea d-lui prof. Gheorghe I. Brătianu, pp. 5-18. Cu prilejul deschiderii anului Academic din 6 decembrie 1942, Gheorghe I. Brătianu prezintă comunicarea „Nicolae Iorga apărător al drepturilor românești” în care întărește profesia de credință din noiembrie 1940, pe care am citat-o mai sus. Vorbind despre „generația întregirii” din rândurile căreia „unora le-a dat să călăuzească oștile cu spada lor biruitoare”, „lui Nicolae Iorga i-a hărăzit să fie proorocul dreptății noastre: în viață să-i mărturisească temeiul prin graiul și prin scrisul său; iar în ceasul morții, prin mucenicia sa”.
- L'Organisation de la paix dans l'histoire universelle dès origines à 1945*, avec une préface de John Rogister,

Editura Enciclopedică, 1997. Manuscrisul a fost semnalat și comentat de Andrei Pippidi în anul 1984 (vezi antologia de față).

12. Gheorghe I. Brătianu, *Originea și formarea unității românești*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași 2018, studiu introductiv de Ion Toderășcu, pp. 11-34.
13. Vezi Gheorghe I. Brătianu în *dosarele securității. Documente*. Selecția documentelor, studiu introductiv, note și addenda de Aurel Pentelescu și Liviu Țăranu, prefată de acad. Dinu C. Giurescu, Editura Enciclopedică, 2006, 335 p., + 13 ilustrații în afara textului. Volum de o importanță excepțională, din paginile cărui rezultă dramaticele împrejurări ale vieții lui Brătianu în anii domiciliului obligatoriu.
14. La un moment dat, președintele Completului de Judecată, Alexandru Voitinovici, este nevoit să-l întrerupă pe Mihai Antonescu: „Vă rog să nu deplasați întrebările. Dumneavoastră vă puneți în situația de acuzator, vă rog să nu uitați că sunteți acuzat”. (Depoziția lui Gheorghe I. Brătianu în calitate de martor, în volumul *Procesul lui Ion Antonescu*, ediție îngrijită de Ioana Cracă, Editura Eminescu, 1995, pp. 231-253). În volumul Gheorghe I. Brătianu, *Istorie și Politică* de Petre Otu și Aurel Pentelescu, Editura Corint, 2003, Petre Otu se oprește asupra prezenței ca martor a lui Gheorghe I. Brătianu în procesul Mareșalului Ion Antonescu.
15. *Procesul lui Ion Antonescu*, ed.cit. Editura Eminescu, 1995, p. 251.
16. A încetat din viață în anul 1993.
17. Șerban Papacostea a avut câteva binevenite sugestii, de care s-a ținut seama la redactarea finală a studiului introductiv.
18. Inițial comenzile centrelor de librării fuseseră doar de 14.000 exemplare. Am luat imediat legătura cu Centrele de Librării Județene și am explicat cine a fost Gheorghe I. Brătianu, de când n-a mai apărut o carte semnată de el, și am obținut tirajul de 30.000 de exemplare. Aceasta și pentru ca volumul să nu înregistreze „pierderi” economice, ceea ce în cazul unei anchete - care după cum vom vedea - nu a întârziat, ar fi constituit o culpă. Mai precis, reproducând limbajul epocii: „statul nostru subvenționează cartea unui fascist, care a sprijinit regimul Ion Antonescu”.
19. Mai mulți directori de Biblioteci Județene (Ploiești, Pitești, Arad etc.) au organizat conferințe despre Gheorghe I. Brătianu. Interesul pentru ediția „Tradiția istorică” și volumul „Cultură și istorici” II a depășit cu mult cercul specialiștilor. Un exemplu din multe care se pot da: în cadrul „Serbărilor Scânteii Tineretului” organizate de poetul Lucian Avramescu, la Ploiești, toate cele patru sute de exemplare din volumul „Cultură și istorie” II s-au vândut imediat. Participanții erau elevi de liceu.
20. Maria G. Brătianu, fiică a savantului, a publicat în anul 1988 broșura *Georges I. Brătianu. L'enigme de sa mort des temoignages*, Paris, 27 pagini, care mi-a fost trimisă cu următoarea dedicație: „Domnului Valeriu Râpeanu care primul a vorbit despre ea” Maria Brătianu 1991. La pagina 19, capitolul „Les historiens roumains et les faits” se spune: „Valeriu Râpeanu fut le premier à parler de son arrestation arbitraire en 1950 dans sa préface à la réédition de la „Tradition historique de la formation des États Roumain (Editura Eminescu 1980). Sa mort est évoquée dans une phrase brève. „Il cessa de vivre dans la nuit de 24 avril 1955”. Probabil o greșeală de tipar a făcut ca doamna Maria Brătianu să citeze doar o „fraza scurtă” și nu tot paragraful!
21. În discuția cu academicianul Iorgu Iordan care în 1976 a încredințat Editurii Eminescu tipărirea celor trei volume ale *Memoriilor* sale, încercând să-l determine să atenueze viziunea negativă exprimată în termeni duri pe care o contura lui N. Iorga și Gheorghe I. Brătianu respectatul nostru profesor mi-a spus: „Tovarășe Râpeanu acum se reconsideră dar se reconsideră prea mult”. Academicianul Iorgu Iordan s-a adresat lui Cornel Burtică secretarul Comitetului Central al PCR care răspundea în acea vreme de sectorul editorial și lui Miu Dobrescu președintele Consiliului culturii reclamând Editura că îi cenzurăm opiniile. Menționăm că în *Expunerea* lui Tudor Bugnariu din care am citat se spune despre Iorgu Iordan că academicianul este atacat „cu aceeași virulență de scribii unei prese de acum, așa cum fusese atacat și de presa fascistă, pentru fermitatea poziției sale intransigente față de mișcările de tot felul”.

POETICĂ TEORETICĂ CU APLICAȚIE CONCRETĂ-CONCRETĂ

Gânduri curate despre un condeier

Am avut despre „scriitoarea” din Bârlad Dorina Stoica o părere proastă. Și nici acum nu știu dacă mi-am schimbat-o! Dar asta-i doar o părere, cum am mai spus. Nu mi-am bătut capul să contabilizez informațiile pe care, Dorina Stoica, le are despre știința fără limite a Poeziei, că n-aș ajunge la nici un liman. Și nu m-au interesat nicidecum paginile ei tipărite în broșuri și volumașe, în așa fel încât să crească...numărul. Pentru neșcoliți și naivi, poate contează, ba îi și trimit câte un like sau mai multe, iar Dorinei... **she felt like crying!**

Nu, nu mă interesează amănuntele biobibliografice. Eu caut altceva. De steril e plin muntele, în pântecul lui stând pitit, de la-nceputul lumii, un filon subțire. De aur. Pe acesta îl pândesc. Îl caut. Contează perseverența. Certitudinea prezumtivă e prefigurarea eșecului.

„Cunoștința” cu Dorina Stoica e ceva mai veche. Eu, perseverent și îndurător, mi-am ținut firea; chiar și atunci când mi-au fost, cu brutalitate, respinse sfaturile care-mi fuseseră solicitate. Și cum sfaturile nu se oferă condiționat, mi-am luat seama și de data asta, văzându-mi de drumul meu. Și Dorina Stoica de al ei...

Îi intrase în cap, mai cu seamă că perioada neclară de după nefastul decembrie '89 crease moda unei „libertăți” în toate, că se poate specializa în poezia... religioasă. Conceptul acesteia fiind confuz, adepții n-au scăpat de influențe nedeslușite, ele insinuându-se, perfid și agramatic, în texte îngăimate, mai mereu obscure, împănate cu cuvinte împrumutate din ritualul bisericesc, pentru a-și clama, într-o stare de amară neștiință, mai mult bigotismul decât simpla și sincera credință în divinitate. Nici Dorina Stoica n-a scăpat de campania întreținută (încă!) de o samă de preoți care nu văd mai departe de... halo-ul lumânării.

Mai-ar plăcea să cred că și-a dat, în sfârșit, seama

că nu toți preoții (a căror schimă eu, personal, o cinstesc, o respect și o binecuvântează) pot fi Ion Nae Theodorescu, Grigore Pișculescu, Damian Stănoiu, Ion Agârbiceanu, Valeriu Anania sau, mai aproape și mai apropiat de noi, Prea Sfințitul Ignatie, episcop al Hușilor. Și iarăși, aș fi încântat dacă Dorina Stoica n-a uitat că, în urmă cu destui ani, într-o pseudocronică de întâmpinare, îi atrăgeam atenția că „**nu are nevoie de laude, ci de sfaturi**”. Și, oricând s-a ivit prilejul, i le-am oferit. Cu tonuri și accente diferite, e adevărat; ca de la magister la cirac, recunosc, nu ca de la... coleg la coleg!!! Cu toate că era revoltată și mânioasă, se pare că n-a uitat nimic din ce i-am oferit. A înțeles că staționarea (înghețarea?!) într-o zonă incertă a pseudoliteraturii n-aduce beneficii nimănui. Ferindu-te de literatura mare, pe care prejudecata te împiedică s-o citești, e deja o pierdere. Lecturile multe și permanente te ajută să te apropii de o judecată simplă, dar profundă: cuvântul rostit și neînțeles în sensurile sale lăuntrice e începutul suficienței și superficialității.

Dorina Stoica pare acum a fi... altcineva! Socotindu-se deja cu experiență (!) în ale... scrisului, își permite să încerce felurite moduri, forme și specii, fără să fi hotărât (încă) în ce „stație” să se oprească. Încerc s-o ...ghidez.

Recent, am solicitat-o la o colaborare pentru revista „Viața noastră”, a pensionarilor bârlădeni, cu indicația facultativă de a avea în atenție tema, foarte generală, a satului românesc. A acceptat (mi s-a părut, chiar, cu entuziasm!) și în virtutea acesteia am așteptat. Nu mult, fiindcă peste două sau trei zile a ajuns la mine un grupaj de poezii. Iată-le: *Noapte de vară la munte, Șarpele casei, Nostalgie, Macii și albastrelele i se închinău, Vinul, S-aud cocoșii cântând.*

Dorina Stoica bineînțeles că are experiență

de viață; bineînțeles că are spirit de observație; bineînțeles că nu trece nepăsătoare peste micile fapte ale lumii, dându-le aceeași importanță ca și faptelor mari; bineînțeles că știe să-și dozeze sensibilitatea atât cât să impresioneze, dar și cu grija de-a nu cădea în ridicol; bineînțeles că a învățat să ne spună povestea cu minimum de cuvinte (poetice) necesare, lăsând loc pentru un capăt de morală acolo unde nu a formulat-o explicit; bineînțeles că are simțul măsurii, deprindere care o ajută să nu confunde ocaua mare cu...cea mică; bineînțeles că nu mai e egoistă, părând a înțelege că poezia „religioasă” nu poate avea șanse de câștig în fața **poeziei creștine**; drept pentru care știe să scrie pentru Oameni, nu pentru „exploatarea” unor vanități care niciodată nu pot fi mari; bineînțeles, ca un fel de final continuu, că **Dorina Stoica e POETĂ**.

O afirmație gravă, ca cea de mai sus, gândită cu răspundere și scrisă fără să-mi tremure mâna, trebuie și motivată. Fie chiar și din nevoia de a fi eu aici, pentru a putea pune lucrurile în funcțiune, ca să nu se mai înregistreze...rateuri!

Mai întâi am sesizat grija creatoarei pentru căutarea titlului nimerit, el fiind nu numai călăuză, ci mai ales imaginea esenței intenționale. Grupajul, doar el, pe care mă sprijin în „verificarea” dexterității poetice, a devenit pe neprevăzute determinant în constituirea judecăților de valoare la care, deocamdată, am avut acces. Până una-alta, poeziile din grupajul amintit mi-au scos în față o poetă interesată de universul mic, intim, al familiei rurale, pe care îl desenează cu sinceritatea nudă a omului înfricoșat de minciună, abia aici începând să se nască poezia unei realități pe care eu o numesc **poezia creștină**. Cred că, aproape fără să-și dea seama, acestui concept i s-a robitor Dorina Stoica, fie și o clipă, crezând că a descoperit „adevărul” **poeziei religioase**, care, fără a minimaliza rolul concret, imens și necesar al credinței, nici nu există, „conceptul” însuși fiind confuz, dacă nu fals.

Așa că, poeziile acestea (și, bănuiesc, altele și altele din volumele publicate) sunt confesive, influența tacită autobiografică simțind-o ca pe-o anatema. „Băiatul acela, pe braț și pe piept tatuase/ numele meu într-o inimă înșăgetată./ Nu făcea nimic rău. Îmi ducea doar/ ghiozdanul cu viitorul în el/ când mă conducea de la școală,/ până aproape de casă./ Tata avea o curea pe care își ascuțea/ briciul de bărbierit. Era groasă și lustruită/ pe o parte, aspră ca el pe cealaltă”(Macii...). Micile fapte trăite, intimitățile acute, violente uneori, sunt autentice; simți asta din accentele discursului poetic. „Îi spuneam mamei că mi-e frică să dorm/ cu șarpele sub casă./ Ea mă învăța să fac mătânii./ Întâi să mă însemnez cu semnul crucii/ (...)/ Eu o ascultam, dar mă întrebam dacă/ mă închin șarpelui sau lui Dumnezeu” (Șarpele casei).

În creația poetică - toată - a Dorinei Stoica sunt,

și simțul meu ascuns mă susține, și poezii care pot căpăta pașaportul de călătorie prin lumea largă. Selectarea lor trebuie făcută numai de autoare, nemilos, gâtuiind din prima regretul că cele mai multe vor ajunge în... sobă sau la coșul de lângă piciorul mesei de scris! Cele rămase trebuie să aibă măcar strălucirea grupajului în discuție. De ce sunt categoric? Ne spune chiar ea: „**Mama nu avea timp de mângâieri/ sau vorbe dragăstoase.**”

Gândul poetic al Dorinei Stoica e unic (așa cum trebuie să fie gândul poetului adevărat!), e tulburător și, mai mult chiar, e autentic. Nu e locul să întind prea mult vorba - vom găsi, poate, prilejul potrivit altădată! - doar puține exemple vă voi da, urmând ca cititorii (sau alții) să ne spună câtă dreptate avem ori nu. Am descoperit câteva imagini poetice, de natură metaforică, care n-au nicio atingere cu ficționalitatea. Spun asta, pentru ca autoarea să înțeleagă, și repede, și bine, că aspectul referențial și caracterul subiectiv fac din poezie o creație personalizată, care se adresează sensibilităților umane, în intenția ei de a impresiona credibil.

Ascultați și minunați-vă în tăcere. Să nu vă faceți că ați înțeles, dacă n-ați priceput! Recitiți și cereți, fără jenă, ajutorul cuiva! Poezia „Nostalgie” e o miniatură, dar ea nu trebuie să impresioneze prin asta; ci prin finalul în care transpare o parabolă, probabil ușor deslușită în versul final, magistral și incomensurabil, prin taman dimensiunile de litotă ale imaginii. „**M-așteaptă-n grădina de-acasă/ părul aproape uscat și/ nukul cu umbra-i bogată ce/ făcea an de an o căruță de nuci,/ gârbovită casa bătrână/ și mărul cu mere roșii domnești,/ sub care în nopți lungi de vară/ bunica depăna frumoase povești,/ Acum e în ceruri bătrâna,/ nu mai e nici fântâna cu apă sălcie,/ din care scoteam în copilărie/ câte-un petic de cer.**” Vă rog să rețineți: „câte-un petic de cer.”

Dorina Stoica nu e niciodată paradoxală. E cerebrală și, doar aparent, la îndemâna oricui. Pentru o asemenea faptă lumească trebuie să ai spirit sacramental. Așadar, Dorina Stoica vede în fiecare nuanță de sens un cuvânt nou, corespunzând unei imagini care, nouă, neofitilor, nu ne este permisă. „Pe bătăturile din palmă, munca/ i-a desenat o casă din chirpici/ și o grădină cu pomi fructiferi,/ flori și butuci de vie tămâioasă./ Spatele are acum forma dealului/ cu fântâna în care s-a înecat cerul,/ de unde căra apă” (Macii și albăstrelele i se închinău).

Poate o să vi se pară un text simplu. Poate! Dar credeți că e la îndemâna...(!) metafora năucitoare „**Spatele are acum forma dealului**”? Sau metafora uimitoare, în stare de a te hipnotiza, „**fântâna în care s-a înecat cerul**”? Recitiți-le și-o să mă acceptați.

Despre Dorina Stoica am avut prejudecăți. Nu le mai am. Poetul este stăpânul și, totodată, robul CUVÂNTULUI, dar și tezaurizatorul LIMBII. Pentru toate acestea, trebuie stimat.

NOAPTE DE VARĂ LA MUNTE

Din cer printre nori, niște raze de soare
scaldă și îmbracă-n lumină satul din vale.
Iarba e verde, munții desenați pe zare
au vârfuluri golașe văruite cu ninsoare.
Țăranii oboșiți se întorc încet către casă,
se anunță o noapte de vară frumoasă.
Timpul curge lin într-un straniu balet,
înserarea acoperă amurgurile roz-violet.
Coboară și urcă-n fântână cumpăna veche,
un greier țiue insistent, parc-ar fi în ureche.

În schitul de lemn de la marginea zării
doi călugări bătrâni fac rugăciunile serii.
Luna pe cer vine să-și facă tura de noapte,
începe-un recital susținut de nebunele broaște.
După fierbințeala zilei, acum e răcoare,
în aer plutesc esențe tari, dulci, amețitoare,
În nări simți aromă de brad și miros de bucate.
E noapte de vară la munte. Ce noapte!

ȘARPELE CASEI

În prispă, șarpele casei ca un fetus locuia.
Îl auzeam noapte de noapte, uneori și ziua
pe vreme de ploaie, sâsâia. Tata în fiecare
primăvară îi promitea mamei:
"Dă-râm prispa și-l scot, îl pun în drum
să-l vadă tot satul".
Dar nu o dă-râma că venea vremea
semănatului, a prășitului, a culesului.
Apoi venea iarna, avea de spart lemne,
De dat cu stelele de pământ,
mers la vânatoare, de împușcat anul vechi.
În tot acest timp, șarpele ne păzea de ceartă,
de boală, de moarte.
Se vorbea prin sat că într-o noapte
cu lună plină a ieșit din ascunzătoare și
a supt la sânul unei femei până la sânge.
Îi spuneam mamei că mi-e frică să dorm
cu șarpele sub casă.
Ea mă învăța să fac mătăanii.
Întâi să mă însemnez cu semnul crucii,
Apoi să ating podeaua cu fruntea
și să spun "Doamne, miluiește-mă!"
Eu o ascultam, dar mă întrebam dacă
mă închin șarpelui sau lui Dumnezeu.

MACII ȘI ALBĂSTRELELE I SE ÎNCHINAU

Pe bătăturile din palmă, munca
i-a desenat o casă din chirpici
și o grădină cu pomi fructiferi,
flori și butuci de vie tămâioasă.
Spatele are acum forma dealului
cu fântâna în care s-a înecat cerul,
de unde căra apă.

Cele două găleți ruginite
udau marginile cărării.
În fiecare dimineață de vară,
macii și albastrelele o așteptau
îmbobociți ca să-i înflorească.
Tata o înjura când era acasă
de zece ori pe zi. Mama șoptea:
"Doamne Iisuse Hristoase,
miluiește-mă!"
Uneori o "mângâia" cu palma grea,
nu din răutate, ci doar să nu uite
că el este cel care aduce banii în casă.

Noi trei sătăteam la răcoare în casă.
Citeam ori jucam "țomanap", vara.
Dezghiocam porumb, scărmanam lână,
strujeam pene, pe rând citeam tare
din cărțile lui Jules Verne, iarna.
Mama nu avea timp de mângâieri
sau vorbe dragăstoase.
„Copiii trebuie săruțați doar în somn,
Iar bătaia e ruptă din rai!”
Așa citea ea din cartea lui Makarenko
pe care o ținea pe noptieră,
lângă Biblie.
Eu primeam cel mai ades
bucățele din zdreanța aceea de "rai".
De fiecare dată, în gând,
îmi propuneam să nu-i mai iubesc.
Uitam însă când căpătam
două cuburi de zahăr cubic, în plus.

Băiatul acela, pe braț și piept, tatuase
numele meu într-o inimă însăgetată.
Nu făcea nimic rău. Îmi ducea doar
ghiozdanul cu viitorul în el
când mă conducea de la școală,
până aproape de casă.
Tata avea o curea pe care își ascuțea
briciul de bărbierit. Era groasă și lustruită
pe o parte, aspră ca el pe cealaltă.
„Iubești?” M-a întrebat într-o seară.
Am șoptit: „nuuu”, iar în gând am țipat
„Nu da, tată, nu da!” Cureaua a mușcat
din carne mai sus de genunchi.

După ce ne-am mutat din satul acela,
tata și-a găsit o gazdă ieftină undeva, în cer,
iar mama, în timp ce noi creșteam,
se făcea din ce în ce mai copil.
Nici un copil nu crede că
bătaia e ruptă din rai!

S-AUD COCOȘII CÂNTÂND

Uneori mi se face dor să mă mut într-o sihăstrie.
Îmi pun în rucsac două tricouri, o fustă, pixuri,
hârtie și câteva cărți de citit.

Cobor din tren, când mă plictisesc de călătorit,
într-un sat locuit de un bătrân. Cer găzduire
în podul cu fân și câte-un castron cu lapte o dată
pe zi. După o săptămână uit de calculator, televizor,
apă curentă, internet, mașină de spălat, cafea,
de grijile multe.

Nimeni nu-mi face program și nu contează
dacă n-am bani. Dimineața aud cocoșii cântând,
alerg prin iarbă, simt, respir adânc.

Oare fluturii plâng?

Nu mă străduiesc să fiu cuiva pe plac!

În tot acest timp sub tălpile goale se-ntâmplă ceva.
Inima pământului bate odată cu-a mea.

NOSTALGIE

M-așteaptă-n grădina de-acasă
părul aproape uscat și
nucul cu umbra-i bogată ce
făcea an de an o căruță de nuci,
gârbovită, casa bătrână
și mărul cu mere, roșii, domnești,
sub care în nopți lungi de vară
bunica depăna frumoase povești.
Acum e în ceruri bătrâna,

nu mai e nici fântâna cu apă sălcie,
din care scoteam în copilărie
câte-un petic de cer.

VINUL

„Facerea vinului este un proces
lipsit de grabă, chiar melancolic”.

Așa l-am auzit spunând
pe un bărbat din satul meu.
După ce culegea poama albă,
neagră, uneori tămâioasă,
bărbatul devenea deodată grav.
Printre degetele de la picioare,
mustul se-ncrunta.
Privindu-l atunci pe bărbat
am înțeles că vin adevărat
nu poate face cineva
care este indiferent.

După un timp în care
mustul, în cadă, și-n mine
iubirea fierbeau,
bărbatul dădea cep și striga:
„Beți dintru acesta toți!”

Un alt mod de a sluji cultura română

Cine va zice că această carte, *Ion Neculce. O samă de cuvinte... rebusiste*, este o laudă pre sine a autorului, rău va gândi. Serghei Coloșenco l-a avut, mai întâi, în față pe făcătorul de *Letopiseț*, Ion Neculce, căruia cinstire îi aduce prin recitirea paginilor domniei-sale într-altfel; pentru a ni le reaminti, dar, mai aprig, a le pricepe înțelesurile morale și social-istorice.

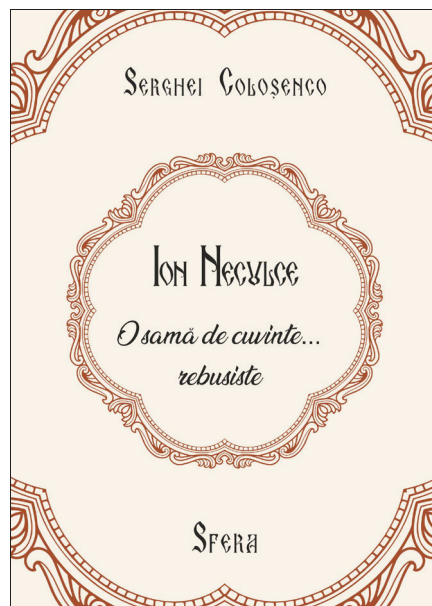
Că Serghei Coloșenco, prin mijlocirea procedeei rebusiste, se străduiește să ni-l apropie pe eruditul cronicar, contemporan și prieten cu și mai marele Dimitrie Cantemir Domnitorul, e semnul respectului pe care autorul îl arată unui „scriptor” al unui ev din istoria noastră. Faptul că M. Sadoveanu îi numește, pe Ion Neculce și Ion Creangă, „învățători” ai săi, socotindu-i maeștri ai cuvântului și simțindu-se astfel „ucenic al acestor doi mari înaintași”, este evidențiat cu asupra de măsură de Serghei Coloșenco.

O samă de cuvinte devine un pretext paradigmatic în evidențierea faptului istoric legat de închegarea conștiinței de neam, în jurul ideilor de origine comună și a unității naționale, însă, mai presus de acestea, reliefaarea talentelor de povestitor ale cronografului „moldovan” a stat în atenția și grija întocmitorului acestei cărți omagiale.

Cititorului-dezlegător nu-i va fi greu să constate că paginile (careurile) volumului cuprind, în întregul lor, toate aspectele importante ale scrierilor lui Neculce. Ca adaos la cunoștințele sale anterioare, cititorul-dezlegător va binemerita posibilitatea

specială de a-și îmbogăți vocabularul cu cuvinte în plus, nemaisocotind sinonimele acestora, toate asigurându-i fluenta, dar și expresivitatea exprimării. Este aceasta una din calitățile rebusului, care pe măsură ce intră în deprindere se va croniciza până la a atinge marginile pasiunii.

Pentru toate cărțile tipărite la Editura Sfera din Bârlad, **Serghei Coloșenco** e de respectat în preocupările specializate, domnia-sa fiind printre puținii rebusiști români consacrați care practică serios și cu pricepere cultura și literatura română.

Considerați-o cronică!

Revista „Argeș”, nr. 10(448), Octombrie, 2019, pag. 6, publică poemul *În numele poetului (ființă mărunțită ca frunzele de nuc)*, așa cum se întâmplă, de altfel, cu fiecare număr al tinereascăi reviste piteștene, semnat de omniprezenta poetă **Magda Grigore**. În poemul amintit, scris în nota sensibilității cu care ne-a obișnuit, am citit-citit (și re-citit) două versuri care înalță spre sufletele în stare să surprindă ecurile trimise din adânc: „*Acum sângele a căzut peste iarba verii/ și a aprins cărarea cu frunziș...*” Frumusețea e în stare să cutremure?

Chiar acum am re-citit versurile și, chiar acum, am vrut să vă transmit și d-voastră, cititorilor, surpriza mea fierbinte, în fața unei metafore **regale**. Ea se detașează, cel puțin în clipa asta numai a mea, prin singulara ei formă, îndemn subtil să mai descoperi lumea (o dată măcar!) care ți se părea, până acum, cunoscută...

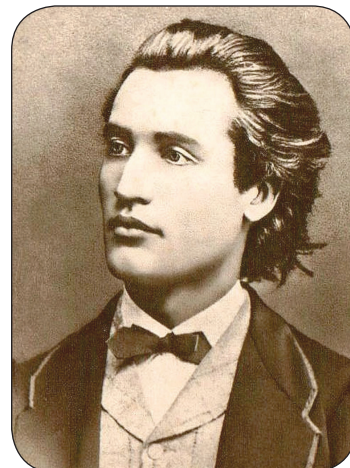
Trebuie să-i mulțumesc, sigur, **Cuiva!**

REVISTE PRIMITE

- **Ateneu**, Bacău, anul 56 (serie nouă), iulie-august, 2019, director: Carmen Mihalache; număr sărbătoresc: 55 de ani de la apariția noii serii și 600 de ediții ale Revistei „Ateneu”. „*Vom continua să facem o revistă echilibrată, cu texte bune, cu spirit critic, cu atitudine lucidă, în respectul valorilor. (...) Mergem mai departe, mulțumindu-le cititorilor care sunt alături de noi*” - ne spune directorul revistei, d-na **Carmen Mihalache**, în pagina 2.
„Baaadul literar” urează multe ediții revistei „Ateneu”, condei bun redactorilor, inspirație, în cercetare, colaboratorilor și satisfacții cititorilor care sunt alături de revistă. La mulți ani, dinamism și să fiți mereu „cu fața spre viitor”.
- Revista unui club familial, constituit din trei asemenea nuclee găsite în Huși, Vaslui și Puiești, a ajuns la nr. 15, anul IV, și acoperă lunile iulie-septembrie 2019. Ea se intitulează **Liter-Club** și are, în continuare, director pe Lina Codreanu, iar redactor-șef pe Livia Andrei. Ceilalți - soții - sunt și colaboratori, dar sunt acceptați și „intruși”, aleși pe criterii, probabil, tot de... familie. Apreciem „Conexiuni”, ISSN(ul) și ISSN-L(ul). Succes!
- **Academia Bârlădeană**, anul XXV, nr.3(76), Trimestrul 3, 2019, Bârlad, redactor-șef: Serghei Coloșenco. „*Așa stând lucrurile, succesiunea celor două volume de poezii ale lui Eduard Pamfil, Arioso dolente și Adagio, își are nu numai o justificare istorică, ci și una organică. De aceea, suntem de părere că, la retipărirea lor împreună, titlul Arioso dolente este cel mai indicat, el înglobând logic și structural noțiunea de Adagio*”. (C. D. Zeletin, *Poetul Eduard Pamfil și jocul voluptuos*, pag. 13-14.)
- **Helis**, anul XVI, nr. 7-8-9(192-193-194), iulie-august-septembrie 2019, Slobozia-Ialomița, redactor șef: Gheorghe Dobre. „*Prezent peste tot, veșnic nemulțumit și polemic, dar cordial și manierat, Marin Ifrim a marcat, ca lider, cultura buzoiană a ultimelor decenii prin valoare și originalitate. Opera sa: 8 volume de versuri, 3 de proză, 8 de jurnalism și 4 antologii este densă, măreață, sinteză a postmodernismului românesc, un compendiu de istorie politică și de istorie literară, cu peisaje umane tulburătoare și cu portrete nemuritoare. Citiți o singură carte, Circum Stanțe, 2009 și veți fi de acord*.” (Gheorghe Postelnicu, *Scriitorul Marin Ifrim și spațiul cultural buzoian*, pag. 20.)
- **13 Plus**, Bacău, nr. 193/2019, anul XXII. Redactor-șef: Petre Isachi. „*Cititorii cu memorie fidelă își amintesc, negreșit, că un faimos nu doar la vremea apariției sale Jurnal parizian, al omului de litere și cultură Eugen Simion, purta ca prim titlu o sintagmă din arsenalul lui Albert Camus, și care a făcut vogă în epocă: Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Gânditorul francez acorda trăirii, asimilate unei acțiuni independente de practica scrisului, un timp bine delimitat de cel al „mărturisirii” (témaigner de vivre), ca sublimare și teoretizare prin reflecție filosofică a aceluia vécú personal*.” (Mihai Botez, *Timpul trăirii, timpul regăsirii*, pag. 27.)

Ce (mai) înseamnă Eminescu „poet universal”?

„Fiecare vorbește și scrie limba sa pentru sine, nu pentru străini. Când limba, în urma dezvoltării ei firești, va cuprinde în comoara ei scrieri însemnate prin știință și prin frumusețe, atunci străinul ce va avea nevoie de dânsa va învăța-o nepoftit de nimene.”

Mihai Eminescu

„Fiind foarte român, Eminescu e universal. Asta o știe oricine citește: cu părere de rău că lacătul limbilor nu poate fi descuiat cu cheile străine.”

Tudor Arghezi

Trăim o epocă de neliniști și întrebări. Eminescologia a ajuns și ea, iată, la ceasul greu al marilor problematizări postmoderne. „Ce (mai) înseamnă «poet național»?”, se întreba în paginile „României literare”, cu câțiva ani în urmă, regretatul critic ieșean Dan Mănuță, hotărât să umple golurile din cartea coordonată de Ioana Both în 2001, *Mihai Eminescu; poet național român*. „Istoria și anatomia” sintagmei cu pricina, ca expresie a unui „mit cultural” românesc, erau enunțate în subtitlul volumului, dar lăsate în suspensie de echipa de cercetători de la Cluj. În consecință, profesorul ieșean ne dezvăluie data (1888) a investirii poetului nostru cu acest titlu nobiliar (printr-un construct lexical moștenit de la un altul, mai vechi, „autor național”, atribuit în special lui Vasile Alecsandri) și stabilește semnificațiile lui actuale, multiple, prin apelul la definiții-clisee îndeobște cunoscute: *etnică* („cea mai glorioasă întrupare a geniului românesc”), *culturală* („o conștiință de cultură”), *psihologică* („ieșit din adâncul firei românești”), *etno-filosofică* („expresia integrală a sufletului românesc”),

istorică („un maiestros sens al istoriei”), *artistică* („cel mai genial poet al națiunii noastre”). Mult mediatizat dosar privind destinul național al lui Eminescu, cu adevărat necondiționate, pledoarii înfocate, îndoeli, rezerve și chiar respingeri sacrilege, este, credem, în general încheiat. În sensul că problema rămâne în continuare deschisă!

Reluând un articol al nostru din „Cronica veche”, 2016, cu titlul *Ce (mai) înseamnă poet universal?* (o parafrază evidentă la Dan Mănuță), în cele ce urmează, ne propunem să discutăm cel de al doilea termen al binomului definitoriu pentru poetul român, dimensiunea universală a operei sale. Ca un pendant la efigia impunătoare de „poet național”, s-au făcut eforturi pentru promovarea imaginii de „poet universal” a lui Eminescu. Lui Titu Maiorescu îi datorăm cuvintele oarecum oraculare rostite mai prudent la 1871, reluate și dezvoltate mai hotărât în 1889: „*Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturai europene de astăzi*”. Dar primele demersuri temeinice în această direcție aparțin, paradoxal, tocmai unui apărător fanatic al „specificului național”, Nicolae Iorga: „*În ciuda naționalismului său, el nu avea nimic cu acel regionalism îngust, din acea prejudecată oarbă, a căror influență stupidă se întâlnește la atâția alți scriitori. Cel mai autentic reprezentant al aspirațiilor românești, identificat în întregime cu poporul său, Eminescu a fost totdeauna un european al timpului său*”. În continuare, Iorga demonstrează perfectă simbioză dintre elementele „tipic” românești și cele „împrumutate” din orizontul romantic continental, toate aglutinate

într-o „armonie unică”. Sprijinită pe o „vastă erudiție”, această armonie nu-și trădează „nici o clipă izvoarele adânci din care provine”³. Demersul lui Iorga e sintetizat într-o singură propoziție de Tudor Arghezi: „*Fiind foarte român, Eminescu e universal*”. Mai departe, tandemul *național-universal* rămâne o constantă, aproape un truism, în eminescologie. Avem în față două texte cu patină de epocă, comemorative, din 1964, semnate de principalii reprezentanți al cercetării în domeniu de la acea dată, G. Călinescu și Tudor Vianu: *M. Eminescu, poet național și însemnătatea națională a lui Mihail Eminescu*. Ambele intervenții, într-un consens de conjunctură, pornesc de la o definire a termenilor, unul prin celălalt: un poet atinge performanța universalității, spune Călinescu, atunci când opera sa „iese din limitele epocii sale și a țării unde a luat ființă și devine inteligibilă întregii umanități”. Este cazul lui Eminescu. Pe de altă parte, oriunde poetul nostru „atinge nivelul universal și interesează pe toți printr-o viziune despre societate și om, inteligibilă la toate meridianele, punctul de plecare este temporal și spațial național”. Vianu vorbește și el despre un deziderat al acordului dintre însemnătatea națională și cea universală la un mare scriitor. „Acesta este și cazul lui Mihail Eminescu, poet național și universal, după cum o arată răsunetul lui în țară și străinătate”. O optică asemănătoare probează, în circumstanțe deschise de noile realități ale timpului recent, Adrian Marino, confruntat cu o „mentalitate precară” curentă, adesea „copleșitoare”, privind șansele ieșirii noastre în lume: „singura formulă culturală recomandabilă este - după noi - a fi, a voi să fii, a acționa să fii și să rămâi - repetăm de o sută de ori - român și european în același timp. Altfel spus, a gândi, a ne comporta, a ne manifesta, cultural vorbind, ca « europeni », rămânând totodată « români ». A avea deci aceasta dublă conștiință activă. A căuta s-o conciliezi, s-o armonizezi și s-o realizezi, pas cu pas, într-o sinteză superioară”. Această dublă conștiință activă, explică mai departe marele „biograf al literaturii, „înseamnă, în primul rând, a rămâne și a produce cultură în România. Sau, în primul rând, în România. Dar fără complexe. De nici un fel. În mod natural, organic”. În continuare, A. Marino creionează un portret robot ideal, în care ne face plăcerea să-l recunoaștem, chiar dacă autorul n-a făcut-o, și pe Eminescu: „*Cine circulă prin „Europa» și nu se « sperie » de nimic, nu este nici umil, dar nici arogant, nici foarte admirativ, nici mereu îmbufnat, nici facil cosmopolit, nici șovin, acela face parte dintr-o categorie superioară de la care se poate aștepta un alt mare salt calitativ*”⁴.

În acest context trebuie înțelese dese

comparații cultural-literare adoptate ca instrumente de lucru de exegeții operei eminesciene. De altfel, comparații nostri au epuizat aproape integral seria paralelismelor, analogiilor și afinităților lui Eminescu cu mari scriitori și gânditori de pe alte meleaguri, într-un efort unanim de a-l scoate pe poet din sufocantele granițe regionale⁵.

[...]

Ajungem astfel, la capătul acestui sumar excurs, să ne întrebăm și noi: *ce (mai) înseamnă Eminescu „poet universal”?* încercăm, străbătuți de numeroase incertitudini și îndoieli, un posibil răspuns. Problema e, credem, din ce direcție vine întrebarea, dinspre noi sau dinspre ei. Într-o primă accepție, ar fi vorba de o imagine „negociată” aici, în spațiul cultural românesc, pentru a fi livrată unui public din „afară”. În a doua accepție e vorba de o „piață” literară și de o „politică” editorială în străinătate, acționând acolo independent de voința și interesele noastre. Câteodată acestea au un răspuns foarte neprietenos la solicitările din Carpați, precum rezoluția-ghilotină a directorului editurii pariziene Gallimard la propunerea unui volum de traduceri în limba franceză: „Domnul Eminescu nu se integrează climatului liric contemporan”. Așa încât parcă îți vine, împreună cu Șerban Cioculescu, comentatorul respectivei rezoluții, să-i dai dreptate lui Edgar Papu în actul său justițiar, chiar dacă prin apel la metode uneori extravagante, de a-l repune în drepturile sale pe Mihail Eminescu și de a-l așeza pe locul ce i se cuvine în Panteonul marilor creatori ai lumii. Eminescu însuși, prins direct în mecanismul acestei in justiții a istoriei, a vorbit într-un fragment de manuscris din epoca studiilor universitare, pe un ton nu lipsit de patetism, despre neșansa de a fi artist și gazetar într-o țară mică de la marginea Europei: „E foarte lesne de-a râde de-o națiune mică, cu mijloace mici uneori care se zbate pentru viață între trei imperii care-i sunt inamice naturale! Cu cât mai mare e însemnătatea meritelor la o națiune săracă!”⁶ În mod frecvent, reluată în repetate rânduri, discuția pe această dureroasă problemă se așează sub semnul lui *dacă*, cum vedem și într-unui din ultimele studii de comparatistică (Eminescu și Poe) din 2017 al lui Ioan Iacob: „*Suntem convinși că, dacă Eminescu ar fi aparținut unei culturi/ literaturi ce ar fi beneficiat de o limbă de circulație universală, el ar fi intrat mai de mult în atenția unor critici de mare prestigiu și locul său ar fi fost recunoscut, fără îndoială, alături de Novalis și de Poe*”¹. După părerea noastră, staționarea doar la un nivel declarativ este contraproductivă. Suntem datori să găsim și mijloacele concrete prin care să împlinim orgoliosul deziderat al venerabilului

filosof al culturii și profund cunoscător al literaturii române și universale, Edgar Papu. Demersul însuși al autorului vasluian citat, de edificare a unui pod („arc” zice domnia-sa) transatlantic între Eminescu și Poe vine în împlinirea unui astfel de deziderat. Nu e o întreprindere ușoară. Trebuie uneori să depășim bariere aproape insurmontabile venite dintr-o atitudine nu neapărat răuvoitoare față de o literatură prezentă la un alt capăt al lumii.

În această privință, o soluție, printre puținele ce le avem din păcate la îndemână, este aceea, inaugurată cu succes la Iași, a acestui *Festival internațional de literatură și traducere (FILIT)* despre care am vorbit, manifestare de mare amploare, cu sute de participanți, scriitori și traducători, români și străini, ajunsă, iată, la a șasea ediție. Ea are ca miză, în primul rând, cunoașterea unor poeți și prozatori români contemporani aici la noi, dar și în țările de origine ale invitaților străini, convertiți în ambasadori ai intereselor noastre culturale. Unele din manifestări, ce țin de politica culturală a Iașului, au în vedere și tradiția sa literară, menținută vie prin muzeele de profil, devenite locații, acum, ale unor lansări de carte (în cadrul unui inteligent și util proiect editorial „Scriitori de poveste”), privindu-i pe Otilia Cazimir, Ion Creangă, Nicolae Gane, Mihai Eminescu. Mai rămâne ca aceste „povești” să cadă și sub ochii cititorilor străini. În primul rând, „Povestea” lui Mihai Eminescu și a Veronicăi Miele, iubită și muză, relatată de Florina Ilis, ar putea să incite interesul acestor ipotetici cititori, până acolo încât să caute poeziile inspirate de ea. Dar aceste poezii ar trebui, și ele, oferite într-o traducere cât mai onorabilă. În lipsa unui Baudelaire eminescofil, reeditând în folosul nostru performanțele sale de traducător (al lui Poe, de exemplu), această sarcină dificilă rămâne pe umerii poezilor români, dintre ei urmând să se ridice, cum spera scriitorul francez de origine română, fostul avangardist de la „75 H. P.” și „Integral”, Claude Sernet, „poetul frate, care, din dragoste și dintr-o necesitate interioară, să se oblige să-l recreeze pe Eminescu într-o limbă de mare circulație, susceptibilă să-i asigure o largă audiență în cele patru colțuri ale lumii și locul său de prim ordin în panteonul geniilor nemuritoare ale umanității”². Visuri de poet! A trecut din 1964, când fostul prieten al lui Tristan Tzara le-a dezvăluit în „Tribuna” clujeană, iată, o jumătate de secol, și nu sunt semne că un astfel de traducător providențial să fi apărut printre noi. Așa că subiectul relației lui Eminescu, dacă nu cu întreaga Planetă, măcar cu porțiunea ei euro-atlantică în orbita căreia pretindem că ne învârtim, rămâne în continuare deschis.

Note:

1. Nicolae Iorga, *Introducerea la Poems of Mihai Eminescu*, 1930, 140.
2. Adrian Marino, *Să ne propunem deci un alt viitor cultural*, „Observatorul cultural”, nr. 261, din 24 mart. 2005.
3. Numărul articolelor, studiilor și cărților pe această temă este imens. Redăm doar titlurile unor volume apărute într-o singură colecție, *Eminesciana*, a editurii Junimea de la Iași: Amita Bhose, *Eminescu și India*, 1979, Traian Diaconescu, *Eminescu și clasicismul greco-latin*, 1982, Ștefan Avădanei, *Eminescu și literatura engleză*, 1982, Elena Loghinovski, *Eminescu în limba lui Pușkin*, 1987, Marina Mureșan Ionescu, *Eminescu și intertextul romantic*, 1990; ed. a II-a, 2004, Virginia Blaga, *Intertextualitatea în opera lui Mihai Eminescu*, 2015, Ioan Iacob, *Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu - Edgar Allan Poe*, 2017.
4. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1981, p. 143.
5. Ioan Iacob, *Arc poetic transatlantic: Mihai Eminescu - Edgar Allan Poe*, Iași, Junimea, 2017, p. 42.
6. Claude Sernet, *În panteonul geniilor, în Eminescu. Un veac de nemurire*, II, București, Minerva, 1991, p. 518 (text preluat din „Tribuna”, nr. 24, 11 iunie 1964).

(Fragmente din capitolul cu același titlu, vol. *Eminescu și ispitele eminescologiei*, Editura Junimea, 2018, Iași, pp.139-142 și 154-156. Cu asentimentul autorului.)

București

„Sonia Elvireanu oferă cititorului o ipostază de ultimă oră a hermeneuticii românești”

Sonia Elvireanu,
Pe firul Ariadnei,
 Ars Longa, 2017, 268 p.

Reunind comentarii critice apărute în perioada 2010-2017 în cele mai importante reviste literare, **Sonia Elvireanu** oferă cititorului o ipostază de ultimă oră a hermeneuticii românești. Există câteva elemente de ruptură față de tradiția foiletonistică: critica de serviciu, profesionalizată și, de aceea, încărcată de stereotipii, lasă loc scriiturii unei autoare care s-a exersat în aproape toate genurile, ceea ce îi oferă șansa unei superioare empatii cu operele de ficțiune, în vreme ce formația într-un centru universitar specializat în studii ale imaginarului i-a creat nevoia de conceptualizare și metodă.

Universul textual nu i se pare unul pre-structurat, în care criticul investit cu cheia potrivită să dea un examen al identificării corecte a exponatelor, ci un labirint în care firul Ariadnei creează un traseu inteligibil, o formă simbolică (*Gestalt*): „o descifrare a labirintului mental al scriitorului”. Bachelard și Cassirer pot fi invocați ca repere ale unei fenomenologii a matricei psiho-epistemice prin care au filtrat/fixat fluxul viu al experienței autorii comentați. Curgerea haotică a evenimentelor din secolul trecut se limpește în traseele destinului unor generații (Nora Iuga), fazele impuse de succesiunea regimurilor politice (Marta Petreu), ramele autoscopice ale trecutului mai îndepărtat (Constantin Cubleșan), satyriconul trecutului mai apropiat, pre-decembrist, care explică degingolada prezentului (Gabriel Chifu, Adrian Alui Gheorghe) în România, dar și în Occident (Liliana Corobca), universuri psiho-simbolice (Rodica Braga, Alexandra Cătană, Florin Toma), sau repere ale istoriei ideilor, cum au fost descoperirea labirintului cretan sau hibridizarea etnică a Ciprului, care au polarizat imaginea Greciei antice, asociate anterior doar cu seninătatea și raționalitatea atică (Andreea Păstărnac). Plecând, nu de la canoane existente, ci de la teme mari și de actualitate, Sonia Elvireanu invită implicit la reevaluări critice cu o importantă miză cultural-istorică.

Distinctă de critica foiletonistă, cu aspectul ei atomist, adunând laolaltă în volum unități discrete (texte separate, distincte), Sonia Elvireanu își gândește *Firul Ariadnei* ca pe un comentariu fenomenologic, variind un centru tematic prin diverse abordări. Termenul de *autoficțiune biografică* este fericit ales, deoarece elementului biografic i se neagă, mai nou, autenticitatea. Celebră este critica lui Philippe Lejeune, care vede în scrierea autobiografică o convenție, un pact cu cititorul: să spunem că așa a fost viața mea... Dar cine își mai amintește cu exactitate ce a fost sau cum a fost, epurând evenimentul sau starea *illo tempore* de prelucrările psihice ulterioare?

Ficțiune în marginea propriei vieți, încercând să recompună portretul mamei afectuoase, sensibile, în contrast cu tatăl vanitos și convențional, a scris și Virginia Woolf (*Spre far*), dar Sonia Elvireanu le asociază, pe motivul temei comune, pe Marta Petreu (*Acasă, pe Câmpia Armaghedonului*) și pe Lydie Salvayre (*Să nu plângi*), deoarece ele pot fi inserate, precum Matrioșca, în tema nedeclarată dar omniprezentă a volumului: un secol de istorie filtrată prin texte literare: „[...] ambele romane propun o narațiune homodiegetică cu un personaj-narator feminin martor, fiica care rescrie povestea mamei, însă în timpuri istorice diferite: Lydie Salvayre în Spania interbelică, Marta Petreu în România ante și postbelică. Lectorul secolului XXI are prin aceste două romane de inspirație rurală în literatura europeană imagini diametral opuse ale utopiei comuniste, ca realitate istorică: faza incipientă, de propagare a ideologiei împrumutate din Uniunea Sovietică în satul spaniol natal al Lydiei Salvayre, în plin război civil, redată prin exaltarea reformistă a fratelui său cu destin tragic; transpunerea sa în practica socială în satul românesc postbelic. Cu alte cuvinte, visul utopic preluat de occidentalii promarxiști de la sovietici față în față cu eșecul împlinirii sale în Europa de Est.”

Între Pământ și Cer

Cu puțină vreme în urmă, la o întâlnire cu Horia Bădescu și Jean Poncet, cel din urmă traducător în limba franceză al poeziei lui Lucian Blaga, se făcea printre altele comparație între poezia franceză contemporană și cea românească. Cea franceză este, de regulă, relativ comună, ancorată în cotidian, fără preocupări de natură metafizică, destul de banală, prin urmare. Poezia blagiană, în schimb, are calitățile preponderent absente acum în spațiul francez. De aceea vine cu o notă de prospețime, reușind să-i surprindă, să îi atragă pe cititori.

Păstrând proporțiile, despre ancorare în metafizic, despre buna așezare a ființei umane în lume, în univers este, în esență, vorba și în poezia lui Teodor Laurean pe care o îl regăsim de fiecare dată cu bucurie la atât de primitoarele colocvii organizate de Centrul Cultural Liviu Rebreanu, Fundația Inter-Art, Primăria/Consiliul local, ASTRA - Despărțământul Ovidiu Hulea, toate din Aiud. O poezie curată, izvorâtă din sufletul unui om care a ales să-și ducă existența în mijlocul naturii, la sat. Viața, în joaca serioasă cu pământul și animalele, se împletește cu versul rimat sau cu cel alb, curge la vale precum apele mai blânde ori mai învolburate, dar niciodată secate, ale Mureșului apropiat.

Poezele din antologia *Vântul în flăcări* (Antologie de autor - cele mai frumoase poezii), Editura Rafet, 2017, selectate din patru volume anterioare - *Nu mai vine nimeni* (2011), *Șarpele trupului risipitor* (2014), *Patimile oglinzii* (2016) și *În poarta iadului stă crinul* (2016) - sunt pline de prospețimea pământului care veșnic se alimentează din energia universului. Câteva idei-cheie traversează volumul. Astfel, poetul ajunge la cunoașterea de sine prin descoperirea importanței iubirii de sine: „Cum să mă îngăduie iubirea, / Dacă pe mine însumi nu mă-ndur!” (*Minunea dintâi*/40). Iubirea este cel mai prețios dar: „Eu pot iubi și-s cel mai răsplătit” (*Avere*/37). Ne confruntăm apoi cu regretul că spațiul rural e tot mai părăsit (*Bacoviană*/38), cu teama de forță cotropitoare a cotidianului și foamea molipsitoare a celorlalți („Îngenunchere” /39). Îndepărtarea, în circumstanțe diferite, de două ființe dragi la scurt interval de timp, soția, apoi mama, aduce sentimentul însingurării: „Nimeni nu învie-n răstignire / Dacă-n sine nu e răstignit” (*O plimbare*

prin cătun/45). Eternitatea e însă mereu aici, în prezent, în acum, căci „veacurile-n pruncii mei rodesc” (50). În sonetele alese din volumul *În poarta iadului stă crinul*, este evocat François Villon, trimițându-ne spre ideea de testament, poetul intenționând să lase posterității „Povestea vieții ruptă de veșminte (...) / Și toate-n versuri să le fac plocon.” „Căci poeziei paj sunt fără plată!” (1/93), iar în „satele rărite”, „Nici dricuri nu mai sunt să treacă vadul” (*Spunere*/92).

Versurile rimate, sonetele chiar, par a se împleti cel mai bine cu spațiul rural. Din cele mai vechi timpuri, poezia rimată devine cântec și este purtată în minte și frământată în buze întreaga zi pe câmp, în bucătării, la șezători... Poetul mărturisește de altfel că în acel spațiu se simte precum „ultimu-împărat” (*Candelă de seară*/36).

Poezia lui Teodor Laurean este prietenă cu viața, cu universul și se construiește ca o formă de acceptare a suferinței și a bucuriei deopotrivă, ambele făcând parte din provocările sorții. Imagini plastice subliniază în mod constant stări, trăiri, viețuiri: „nopti ce-mi ară pe obraz” (*Candelă de seară*/36), „Colina cară drumul în spinare” (X/97), „De mi s-ar face lacrimile clape / Să sune-n noapte până la delir!” (LXV/106). Oximoronul, destul de frecvent, „strâmtă lărgămintă”, „flămânzitul lumii cel avut”, „mă arde sloiul din cuvânt”, surprinde. Cuvintele din spațiul rural (bocăne, beteag, lăcată, tină, feștilă, tâlhar, copârșeu, vălău, ciurdă, haidău, junghetură, ciuhă...) presărate cu grijă, dau miez. Catrene și versuri ca „în tine e și iad și paradis” din poemul „Scriptă” trimit la Omar Khayam. Crinul și trandafirul apar în mod repetat, ca un leitmotiv, primul având semnificația purității, a legăturii puternice dintre ființă și divin, cel de-al doilea, trandafirul roșu, exprimând aprinderea sângelui și bucuria vieții, rememorând prezența soției, amândouă înșelătoare, amândouă trimițând la ambiguități, cu o luptă între ceruri (*Cuvânt începător*/91).

Poezia lui Teodor Laurean nu e de ocolit, e de întâlnit.

*
* *

Anul 2019 aduce alte două volume ale „singurului poet cu cal și vacă”, cum se autonumește Teodor Laurean. Ne referim la această autocaracterizare

amuzantă ca la o tentativă amară de „categorizare” rezultată dintr-o înțelegere profundă a vieții, apoi una de împăcare cu soarta, dar și o invitație către cititor, aceea de a se face, totuși, remarcat. Ca în poezioara copilului ce se adresează lui Moș Crăciun spunând că și el este cuminte, dar nu cere daruri ca ceilalți copii, cu precizarea finală că, dacă totuși ar primi ceva, nu i-ar fi cu supărare.

Tonalitatea jucăuș-ironică a poeziei lui Teodor Laurean poate fi, prin ea însăși, o invitație la lectură. Ca să știm dacă este sau nu prezentă în aceste ultime două volume, nu trebuie decât să le deschidem și să le citim. Încet, cu răbdare, lângă o cană cu vin sau pe o bancă în grădină ori în parc, așa cum cere un gen literar ce se respectă.

Așadar, *Sinele și sinea lui*, cu coperta de Andrei Bako, cu desen al copertei și ilustrații de Mihaela Bako, și *Pe prispa lunii. Sonetele CLCC*, cu coperta și grafica de Andrei Bako, prefata de Mariastela Iacoban, ambele publicate la Editura Rafet. Poemele din *Sinele și sinea* aduc cu ele un dor de nuntire secăt, ferecat, pierdut undeva, printre ninsori și lacrimi, un dor de dor ce zvâcnește în nopțile lungi ori în zilele goale, o sete nepotolită de lumină a mirelui care bâjbâie cu vaga senzație că uneori reușește să atingă mireașa ori mama care, în fapt, îi scapă printre degete ca un fum, ca o părere. Drumurile de lumină și întuneric se amestecă într-o stare de beție dureroasă: „*Rămășițele perlei sfărâmate/ Țândările clipei, ciobul/ Sinelui subțind sinea/ În căușul/ Dimineții./ Se clatină țărnițele luminii,/ Ehei, eu trecător,/ Ce să mai pierd?/ Vântul viu/ Îmi bea cenușa/ Din ciutura cu inelul/ Culpei.*” (Ce rămâne din perlă/102).

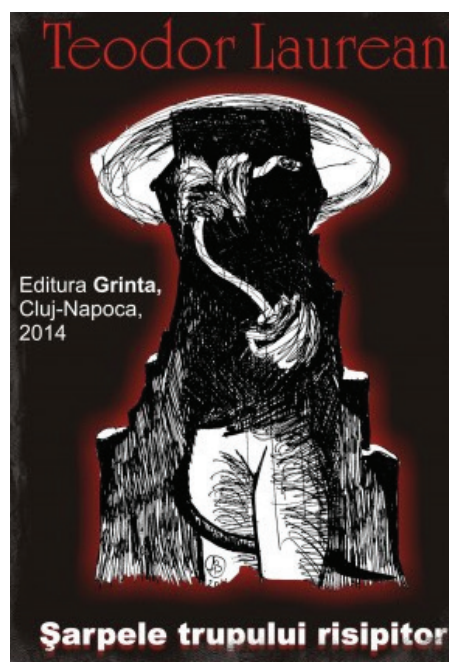
Sinele și sinea aleg la un moment dat să se așeze *Pe prispa lunii*. Interesante vremurile în care Teodor Laurean a ales să scrie sonete! Vremuri care, la nivel de coordonate ale mentalităților oscilează între un Ev Mediu și o Renaștere cu pronunțate trăsături baroce. Nu e la îndemâna oricui să scrie sonete în secolul XXI. Dacă Petrarca, apoi Du Bellay și Ronsard au compus sonete cândva, e fiindcă aveau, pe lângă talent, destul răgaz și o cultură remarcabilă. Spațiul rural pare a păstra și azi reminiscențe aparte pentru omul cultivat al cărui destin este legat de el. Poetul nostru a acceptat provocarea și își pune sinele și sinea în versuri grupate în catrene și terține, două câte două. Ca în sonetul CLXI, iubirea și menirea sa, rolul implacabilului destin, teme esențiale ale existenței, apar constant în creația autorului. Cruzimea sorții, conștientizarea unor pași greșiți care au dus la însingurare, regretul dur, intrat în carne și în sânge, nevoia stringentă de a atinge esențe, toate sunt îmblânzite de forma de expresie aleasă, în ciuda verdictului generalmente

crud emis de cele două terține, potrivit regulii de construcție a acestei forme fixe. Conștientizarea nu înseamnă lamentare, ci acceptare. O formă de acceptare îndulcită de refugiul în sonet, cel care eternizează dar și efemerizează clipa ca unică posesie: „*Nu vezi Tu cum amândouă/ Mânurile te-nconjur?/ Dacă până mâine mor/ Din ninsoare să faci rouă!/ Aici totu-i trecător,/ Numai Tu Lumină Nouă!*” (CLIV /93).

Personalitatea unui autor se reflectă în textele sale. Teodor Laurean trezește câte o întrebare la care nu găsește încă răspunsul ultim, dacă poate exista un astfel de răspuns. Indiferent de tipul de scriitură pe care îl alege un autor, mesajul transmis este aproximativ același. Ce se schimbă, prin urmare, pe parcursul unei existențe? Scriem, în esență, o singură carte, dar în mai multe volume, ca să nu ne uităm pe noi înșine sau ca să nu fim uitați? Ce se schimbă, în general, este nivelul de acceptare datorat înțelepciunii vârstei.

Poezia lui Teodor Laurean este o poezie reflexivă, cu un vocabular bogat, nesofisticat, presărată cu regionalisme și brăzdată de cuvinte leitmotiv printre care am semnalat deja crinul și trandafirul cărora li se mai pot adăuga sângele, securea, oglinda, îngerul.

Să-i acordăm așadar, „singurului poet cu cal și vacă”, atenția cuvenită. La urma urmei, fără urmă de banalizare, calul a fost, vreme de secole, singurul mijloc rapid de locomotie, iar vaca oferea laptele ei, un aliment atât de important. Teodor Laurean ne invită să citim poezie în tropotul de odinioară al calului, în spații calme, izolate, să urmărim lenta curgere a laptelui în șiștar și să visăm. O invitație de băgat în seamă în acest secol al supervitezei, dacă vrem să mai rămânem și cu noi din când în când.

1. Gheorghe Jurcă, *A fost odată o mierlă*, Târgu Mureș, Vatra Veche, 2018

Scriitorul Gheorghe Jurcă nu încetează să surprindă prin febra creației la o vârstă la care majoritatea romancierilor nu ajung ori dacă au norocul longevității nu mai găsesc flacăra inspirației pentru un gen prozastic amplu.

Romanul a devenit pentru el un *modus vivendi*, un spațiu al trăirii emoționale, ficțiunea îi permite reinventarea la nesfârșit, cu reală plăcere, a eului și a lumii, întoarcerea spre origini și refacerea unui trecut ce nu mai există decât în memoria afectivă a scriitorului. Două sunt sursele predilecte ale creației sale, exploatate la maxim cu fiecare roman publicat: spațiul matrice al satului natal, o mitologie personală a munteanului atașat prin toate fibrele ființei unui topos regenerator, și erosul care leagă lumile imaginare ale unui suflet de sorginte romantică. Romancierul se instalează confortabil în imaginar și dă frâu liber fanteziei, pe firul fragil al rememorării unor întâmplări din viața reală prin prisma personajului-narator, martor ori protagonist al întâmplărilor dintr-un timp revolut în care erosul își țese poveștile, cu prelungiri în prezent.

Romanul *A fost odată o mierlă* e în parte rodul imaginației, dar și rememorare a trecutului ce bântuie obsesiv mintea scriitorului. Narațiunea e structurată în trei părți: *O himeră în blugi*, *A fost o dată o mierlă*, *Cad frunzele*. Conceput ca roman erotic, el împletește continuu autoficțiunea cu cea mai pură ficțiune, prezentul cu trecutul, rememorarea cu fantezia, limbajul elevat al personajului, un alter ego al autorului, cu dialectul specific munteanului transilvan, într-un

joc lingvistic ce prinde medii sociale cunoscute romancierului.

Un bărbat și trei femei, trei povești de iubire prin care naratorul Monu Salaoru, un scriitor matur, vorbește despre sine prin relațiile sale erotice. Partea erotică e imaginară, romancierul inventează trei tipuri de femei atașate de același bărbat ce refuză, conform principiului său de viață, legătura sentimentală definitivă, deși are copii cu două din iubitele sale și păstrează legătura cu ele: Natalia, Narcisa, Gloria. Dintre eroinele feminine, Natalia e mai puternic conturată tipologic. E o tânără frumoasă, conștientă de puterea ei de seducție asupra bărbatului, dar nestatornică, dornică să profite de frumusețe și tinerețe, devenite elemente de seducție pentru prosperitate socială. Toate iubitele țin de trecutul personajului, dar Natalia revine brusc în viața bărbatului solitar și reînnoadă idila de altădată în timpul unui sejur aparent turistic în cetatea Carolina din Ardeal, orașul romancierului. Reîntâlnirea e pentru tânăra femeie un pretext pentru a-și testa farmecele asupra iubitului de altădată, iar pentru bărbat șansa de a-și etala cu orgoliu superioritatea intelectuală din postura de scriitor ajuns la vârsta înțelepciunii. Aceasta redescoperă gentilețea și perspicacitatea bărbatului, dar înțelege că trecutul nu poate suplini prezentul, doar întreține temporar o relație amicală în absența unei iubiri reale care s-o rețină definitiv.

Natalia e o copie mediocră a enigmaticei Otilii călinesciene, fără misterul și eleganța acesteia. Iar Monu e un alt Pascalopol, la fel de delicat în relațiile cu femeile, pentru care superioritatea originii sociale e suplinită de statutul de intelectual și de noblețea scrisului. Personajul-narator iubește încă femeia, cu toate defectele ei, e încă atras de Natalia, “himeră în blugi”, dar nu se mai lasă înșelat, nu mai poate fi sedus și prins în capcana ei. Femeile din viața lui sunt mai mult schițate pentru a sugera tipologii. Natalia nu e cea mai reușită, deși romancierul insistă asupra ei, fiindcă îi permite să reliefeze superioritatea spirituală a bărbatului în raport cu inferioritatea femeii ce mizează pe seducție. Gloria ar putea fi femeia potrivită, fiindcă vine din copilăria personajului-narator, dar rămâne și ea o relație din trecut, nu femeia unică la care râvnește orice bărbat. E surprinsă într-o secvență prin rememorarea unui episod din copilăria naratorului, în pagini de

autentic talent narativ: copila bălaie, alergând ca un spiriduș câmpeneasc prin lanul de grâu răvășit de goana băiatului încă necopt, dar atras în jocul erotic copilăresc. Paginile de rememorare sunt cele mai vii și reușite, ele poartă amprenta fabulosului prin hiperbolizarea unor secvențe trăite în copilărie și proiecția lor în fantastic (povestea mierlei, a tatălui, a bunicului întors de pe front, fuga câinelui și înfruntarea cu lupii, întoarcerea în casa părintească etc.). Narațiunea discontinuează ia uneori forma jurnalului cu trimiteri intertextuale, personajul-narator notează întâmplări, gânduri, reflecții.

Autor al unui număr impresionant de romane, dar și de proză scurtă, poezie și dramaturgie, Gheorghe Jurcă continuă să scrie proză la aproape 80 de ani, să creadă în destinul de scriitor, să trăiască prin scris în lumi imaginare, compensatorii pentru dramele reale care i-au marcat destinul. Refugiul împotriva deziluziilor cotidianului și

rănilor vieții e trăirea în imaginar, scrisul este act terapeutic, șansă de reinventare și rezistență la efemeritatea biologică a ființei umane.

Ca în orice creație, există diferențe valorice între scrierile unui autor, e firesc să fie așa, și muntele are vârfuri, depresiuni și văi, se oferă în chipuri variate contemplativului. Dintre numeroasele romane publicate, am reținut din cele citite câteva care vor rămâne vârfuri în creația sa: *Bărduleștii*, *Muntele dragostei*, *Zarada*, *Penelopa*. Acestea se disting prin nervul epic în reconstituirea satului ardelean ancorat în tradiții, legende și superstiții, cu fiorul fabulosului și mitologia minelor aurifere din Apuseni, imaginea arhetipală a părinților și bunicilor, savoarea locurilor și limbajului dialectal, în contrast cu lumea sumbră a lui Pavel Dan, prin dimesiunea mitică ori fantastică a narațiunii, glisarea din real în ireal în spiritul realismului magic, prin *topofilia* bachelardiană.

2. O despletire a sinelui abisal: *Portretica* de Mircea Borcan

Posedat de cuvânt, **Mircea Borcan** scrie mai ales poezie, dar se simte atras și de proză, unde poate respira în voie, fiind atras de două genuri prozastice, jurnalul de călătorie și povestea pentru copii. Opera sa cuprinde șaisprezece volume.

Poetul se remarcă încă din 1986, când poemele sale sunt distinse cu Marele Premiu al Festivalului Internațional „Lucian Blaga”. A publicat cinci volume de versuri, iar recent o antologie lirică, *Portretica* (Altip, 2019), o selecție de autor din volumele: *Hemografii*, *Culorile sângelui*, *Esoterice*, *Discurs despre litera “a”* *Galaxia sinelui*, *Ochiul necesar* (*Gnomice*).

Structurarea antologiei sugerează un parcurs liric, de la trăire la cunoaștere, de la eul vizibil la sinele ascuns, invizibil. O căutare neobosită, lucidă, febrilă, se resimte dincolo de trăire, de eros, de exploziile sângelui, de ispite. Poetul e asemenea unui cântăreț bolnav din lirica blagiană, pătruns de frig, însemnat de destin cu semnul luminii, pe care-o tot caută, inițial în afara, apoi înlăuntrul ființei, în profunzimile tenebroase ale sinelui pentru înălțarea ființei pe verticala spiritului. Rădăcinile lirice ale lui Mircea Borcan se află în poezia lui Blaga, ca stare, căutare, metaforă.

O luciditate acută îl face conștient de dualitatea ființei, materie/ spirit, trup/ suflet, umbră/ lumină, care justifică căderea în timp a ființei (Heidegger) și tentația zborului, ieșirii

din timp și înălțării prin spirit. De aici provine conștiința unui destin diferit de-al gloatei, arderea, blestemul de-a nu fi împlinit nici măcar prin eros, dorul de zbor, de puritatea începuturilor, dinainte de facerea lumii. Orice facere înseamnă naștere în formă, deci limită.

Cuvântul însuși, care numește, e creație, reprezentare a lumii, limită. El își caută formele impalpabile pentru a ieși din inform, din magma sinelui, se caută, explodează într-o țâșnire de sevă creatoare, în asocieri și imagini inedite, pentru a deveni vocea poetului.

A fi înseamnă pentru poet a simți și iubi altfel, a rămâne în sfera înaltului, a verbului divin. *Tăcerea virgină* dinainte de naștere o caută poetul în sinele nepătruns, indescifrabil, starea increatului, *Logosul* creator, Cuvântului primordial din care se naște lumea, metaforic albul. Foamea de alb din lirica sa e foamea de începuturi, de regăsire a purității primordiale: „*Această boală a purității ce desprinde / odihna fulgilor de limita cârnii.*”

Poetul e mereu desprins de lumesc, dincolo de real, în lumea cuvântului, înfometat și posedat de cuvânt. Căutarea cuvântului e un fel de-a se naște neîncetat, de-a fi altceva decât lut, de-a trece dincolo de limite umane.

Căutarea ființei e neîncetat surprinsă metaforic prin opoziții ce deosebesc diferența între concret/ abstract, profan/ sacru: *ochi/*

privire, aripă/ zbor, pasăre/ cântec, sunet/ muzică. Tăcerea e starea de aduimcare, de ascultare a adâncului, a sinelui, în care se revelă Ființa: „Tac// și prin bătăile inimii simt/ zborul ce mă desparte de aripă.”

O melancolie incurabilă se desprinde din sufletul poetului, umbrind trăirea, împlinirea în cotidian, preaplinul vieții e al trupului, nu al ființei. Poetul e conștient de trecerea sa prin lumină, vorba lui Blaga, e *un labirint vertical*, nu orizontal, deci accedea la spiritualitate, nu împotmolire în materie.

Liricul se împletește neîncetat cu reflexivul în poezia lui Mircea Borcan. În *Galaxia sinelui*, substanța lirică este eminate reflexivă, e sinele poetului, numit *galaxie* pentru a sugera infinitul impalpabil ce zace în adâncul eului, labirintul prin care rătăcesc continuu gânduri, trăiri, întâmplări, senzații, emoții, stări, vise din incoștientul personal, integrat incoștientului colectiv. Magma interioară tinde să se manifeste în cuvânt, precum corpurile cerești într-o galaxie.

Poetul descinde în sinele galactic, un *descensus ad inferos*, iar stările interioare, înrădăcinate în real, tind să capete formă poetică, într-o curgere continuă în versuri, cu aspect de verset biblic. Nașterea lor înseamnă ordonarea informului într-un limbaj insolit, în imagini neobișnuite.

Ochiul interior al (auto)cunoașterii percepe sinele abisal, dar trebuie deșteptat, sugerează poetul în poemele din *Ochiul necesar*. El face neîncetat distincția între ochi și privire. Organul de simț, exterior, vede lumea fizică, dar e opac față de interioritatea poetului, revelată prin ochiul ascuns. Pentru a-l deștepta, starea poetului trebuie să fie una de veghe, de pândă, a freamătului din lăuntru său, de ascultare a tăcerii în care se naște cuvântul purtător de sensuri, de trăiri și gânduri nebănuite. Poetul autentic vede simultan în afară și în lăuntru lui, lumea vizibilă, prin ochiul exterior, și lumea invizibilă a sinelui, prin ochiul interior.

Lirismul lui Mircea Borcan nu are facilitatea înțelegerii imediate, ci dificultatea cugetării profunde, filtrate prin sensibilitatea poetică.

ESEU

Ion FERCU

„Singurătatea... îi apasă cel mai mult!”

Buhuși - Bacău

De când n-ați mai stat de vorbă cu Cerul?

Gruia Novac, noul meu prieten, redactor-șef la revista „Baaadul literar”, scrie într-un emoționant editorial: „*Satul e acela care m-a pus, primul, în legătură, la propriu, cu cerul*”. Zisa sa este o tulburătoare declarație de dragoste făcută Satului, un vers minunat, un mini-poem. Știu ce-a zis Geo Bogza: „La început țara noastră a fost o țară de sate”. Știu ce a zis și Lucian Blaga: „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat”. Gândul dragului Gruia Novac îmi aduce însă o tulburare nouă în suflet. Îmi reamintește de anii copilăriei în care, de multe ori, eram fericit vorovind, ziua sau noaptea, doar cu Cerul. Ce prieteni grozavi eram... Niciodată nu ne-am ciondănit. Unul născut/ crescut în zgomotul orașului poate că nu a avut parte de o asemenea bucurie...

Merg uneori în satul natal, dar și prin alte sate. E îngrozitor cât de puțin își doresc locuitorii acestora, acești prieteni privilegiați ai Cerului. În esență, vor asfalt, bec la poarta casei, să le revină ceva mai des (de prin cele străinătăți) copiii în bătaură, un preot disponibil pentru ultima spovedanie și un cimitir îngrijit. S-au plictisit să vorbească despre locuri de muncă, pensii umane, despre pruncii lor care au rar acces către liceele normale și facultăți, despre doctorii care vin din ce în ce mai rar prin sat... Li s-au lipit de trup/ suflet boli noi. Singurătatea, pe care ei o numesc Părăsire, îi apasă cel mai mult. Crâșma a devenit pentru unii, ca leac pentru uitare, cea mai importantă instituție a satului.

Managerii naționali de toate culorile ar trebui să stea puțin de vorbă cu Cerul, pentru a-i înțelege pe cei din lumea satului, oameni în care mai palpită încă veșnicia. Putem să sperăm? Greu de spus, de vreme ce nici mulți dintre noi nu mai avem răgazul/ răbdarea/ chemarea de a sta la o voroavă cu Cerul...

Ion Iancu Lefter 79

79 de ani ar fi împlinit pe 28 septembrie, dacă un accident, cel puțin ciudat, nu i-ar fi curmat viața la 50 de ani. Spre deosebire de celelalte ființe de pe Terra, omul este înzestrat cu memorie, iar partea cea mai nobilă a acesteia este memoria afectivă. Sentimentele ne copleșesc atunci când ne amintim de cei care și-au pus amprenta pe sufletele noastre. Ei nu vor muri niciodată atât timp cât le evocăm numele. **Ion Iancu Lefter**, poet prin excelență, se înscrie în galeria acestor personaje, care nu vor cunoaște moartea atât timp cât ne vom gândi la ele. Și aceasta se întâmplă oricând ne aflăm pe tărâmul culturii. L-am cunoscut în 1959, deci, în urmă cu 60 ani. Împreună cu Cezar Ivănescu și Octavian Stoica, organizasem un Cenaclu Literar numit Alexandru Vlahuță, la Biblioteca Stroe Belloescu. Deodată, apare un nou cenaclu la un institut de învățatori, care a funcționat la Bârlad în acea perioadă, cenaclu care purta numele poetului George Tutoveanu, un simbol cultural al Bârladului, care, însă, în acea perioadă, era „nomina odiosa”. Naționalismul din versurile sale nu convenea acelei perioade de la sfârșitul deceniului întunecat, respectiv 1950-1960. Inițiatorul noului cenaclu era Ion Iancu Lefter, care de la bun început a dovedit curaj și o atitudine plină de demnitate față de cei scandalizați, chipurile, de denumirea cenaclului. În aceste împrejurări ne-am cunoscut și am devenit prieteni. Drumurile noastre au fost, desigur, diferite, deși am păstrat legătura dintre noi, legături aproape sub semnul preocupărilor literare. Un moment deosebit a fost atunci când George Călinescu, de la înălțimea prestigiului său, s-a oprit asupra versurilor lui Ion Iancu Lefter, impresionat de acuratețea și prospețimea stilistică a acestora. Ion Iancu Lefter a călătorit mereu atât spiritual, prin literatură și istorie, dar și material, trăind în mai multe zone ale țării, cunoscându-le frumusețile și îmbogățindu-și sufletul din prinosul acestora. Una din zonele cunoscute de el, cu prilejul permanentelor deplasări, a fost Bucovina, unde a întâlnit-o pe profesoara Elvira, care a devenit apoi doamna vieții și creației sale. Ne-am reîntâlnit statornic la Vaslui prin 1979, de când ne-am apropiat mai mult și am cunoscut mai bine creația sa poetică, dublată de o activitate ziaristică de excepție.

Și a venit decembrie 1989, momentul marilor speranțe, urmate apoi de mari deziluzii pe care, din nenorocire sau din fericire, Ion Iancu Lefter

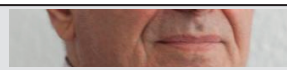
nu le-a mai cunoscut. Un moment esențial pentru trăirile sale a fost vizita la Chișinău, în acea perioadă efervescentă din ianuarie 1990, unde a avut o prezentă remarcabilă, împreună cu alți prieteni din Vaslui. Momentul culminant a fost când s-a urcat pe scenă cu un drapel tricolor și a strigat către cei din sală „Unire, frați români, unire!”. Era ceva cu totul extraordinar pentru locuitorii Chișinăului, la început au înmărmurit, pe urmă au izbucnit în aplauze și urări furtunoase. Când a ajuns la hotel, bagajele sale și ale celor care îl însoțeau erau deja făcute... Întors în țară, s-a angajat în mai multe activități, una dintre cele mai importante fiind redactarea „Gazetei de Est”, la care am colaborat împreună cu Cornel Bichineț, Ion Enache, Ion Parfene, dar și alții. Și a venit 1 martie 1990: eram în redacție, terminasem de corectat numărul care urma să apară a doua zi, când au intervenit unele probleme. Ion aștepta acasă să-l sun, să facă ultima corectură, adică să fie „cap limpede”, cum se spunea atunci. Fiindcă s-a amânat tipărirea numărului, a ieșit seara din casă și, pe trecerea de pietoni de la Central, a fost călcat de o mașină condusă de un ofițer de Poliție, care mai era și de la Circulație. Legând acest accident de cele întâmplate în Basarabia, au apărut diferite speculații, mai mult sau mai puțin apropiate de realitate. De aici ipoteza unui „accident inteligent”, așa cum li s-a întâmplat mai târziu soților Aldea Teodorovici sau poetului simbol al Basarabiei, Grigore Vieru.

Creația poetică a lui Ion Iancu Lefter, publicată și înainte de 1989, s-a dezvăluit plenar după moartea sa. Deși era cunoscut ca un personaj

oarecum boem, atunci când se închidea în casă, devenea un alt personaj, datorit total scrisului și dovedind o minuțiozitate exemplară. Ne-a lăsat peste 20 de caiete de versuri, caligrafiate cu grijă, strălucind atât prin conținut, cât și prin formă. De aici, substanța unor noi și noi volume apărute prin grija plină de devotament a soției sale, doamna Elvira Lefter. Să trecem în revistă volumele sale mai vechi și mai noi: *Sărut* (1969), *Starea de duminică* (1982), *Coroana de spice* (1985), *Săgetarea cerbului* (1988), *Gloria ierbii* (1989). Au urmat, după plecare sa dintre noi, *Apoteoza lacrimii* (1997), *Cele mai frumoase poezii* (2000), *Spre Golgota* (2005), *Învierea a doua* (2014), *Poezii de sertar* (2018), *Ograda eternă* (2018).

Caracteristica principală a versurilor lui Ion Iancu Lefter constă în frumusețea și forța metaforelor. În spiritul poeziei clasice, va cultiva imaginile artistice cu o măiestrie impresionantă și cu o firească apelare la acestea. Pe de o parte, poezia sa este tradiționalistă, prin tematică și prin structura poemelor în strofe și cu rimă, pe de altă parte, spiritul modern este prezent prin abordarea îndrăzneată a subiectelor și prin actualitatea acestora. Central se situează evocarea satului, a personajelor sale între care se înscriu și strămoșii

poetului, satul reînvie în versurile sale. Un fior religios este prezent peste tot, alături de dragostea pentru gloria trecutului. Nu lipsesc, însă, imprecățiile acide la adresa celor care, într-un fel sau altul, și-au trădat neamul. Vigoarea versurilor sale se impune în peisajul contemporan, dominat de poeți care „înșiră vorbe goale”, care nici măcar, precum în vremea lui Eminescu, nu reușesc „din coadă ca să sune”. Volumele publicate până acum impresionează mai mult și din alt punct de vedere. Ion scria împotriva vechii orânduiri, se oprea asupra Basarabiei și Bucovinei, într-o vreme când astfel de creații nu se puneau problema să poată fi publicate, de aici admirația noastră pentru munca sa, care părea pe atunci zadarnică, dar preconiza un viitor, o speranță. După 1989, m-am așteptat ca, la fel cum s-a întâmplat în Polonia sau Rusia, să vadă lumina tiparului multe creații de acest gen. Din păcate, au fost foarte puține, iar între ele s-au înscris cu strălucire poemele lui Ion Iancu Lefter. 2020 va trebui să fie, pentru cultura județului Vaslui, cel puțin, „**anul Ion Iancu Lefter**”. Se vor împlini 80 ani de la naștere și 30 ani de la deces. Să sperăm și să ne străduim că așa va fi...

În ghearele râsului

- În lupta pentru dreptate, cultura este doar o instanță de bun-simț.
- În deșert nu interesează pe nimeni formula apei.
- După zgârâietura de lumină, ne putem da seama dacă a fost cometă sau stea.
- Suntem foarte norocoși. Am apucat să fim contemporani cu trandafirul și cu privighetoarea.
- Nici arta nu a încheiat războiul cu morile de vânt.
- Pentru unii, singurul sprijin la bătrânețe este toiagul.
- Câinele nu-i om. Pentru că el nu poate uita o binefacere.
- Parcă prea multe pisici negre defilează prin fața secolului nostru!
- S-a abolit arsul pe rug. Nu era economicos.
- Istoriei i-a fost întotdeauna frică de judecata culturii.
- Priviți cu atenție bibliotecile! Câtă luptă pentru fiecare centimetru de raft!
- Nu s-a ajuns încă la un acord convenabil al clipei cu veșnicia.

Vasile GHICA

Cântec de prieten

Închinat vrednicului confrate
Culiță Ioan Ușurelu.
La aniversară

Și cu ce zvon de sonuri să-ncepi să amăgești bățiile de gong al orologiului solar ce-și deapănă încet și limpezit lumina celor șaptezeci și cinci de salve închipuite ca o canonadă celestă, nedeslușită la chip și la ursire? Adevărat și, totodată, fabulos, de-onor înalt și de lumină lină statu(r)a de cânt și împlinire a bardului celui de la Vrancea, pre numele său vrednic de cinstire **Culiță Ioan Ușurelu**, cel pre(a)ursit de blândul Semn Ceresc să penduleze neostoit, cu hărnicie, pe drumul fără de istov al groaselor porecle, (negreșit, nobiliare!) de mocan și de boghițar, ambele migălite atent de Marele Arhitect sub proiecția unui destin singular, pe „șușaua” de aur a literaturii române... Cum să vă spun... M-am pomenit, într-un septembrie băcăuan de culoarea oftatului „marca” Bacovia, că vine spre mine *ușurel* și mă îmbrățișează cu toată bunătatea zâmbetului său istovit de sinceritate, oferindu-mi, cu autograful de rigoare, niște (în)semne de carte-cărțoaie, din celea care se pritocesc greu și se nasc, mai apoi, în (din) durere, numai prin luminatele odihni de-ncântare ale conacelor dintre vii, adesea asemuite hanurilor cu Ancuțe fără vârste și cu Haramini de bejanie întreruptă doar de durutul istoriei. Adică, poveste bătrână, prăpădită fără nume și răstignită pe hățășurile Mioriței neduse, încă, la ORACA sau împușcate la Vadu-Roșca, pentru împotrivire la colhozul preafericitului dr. Petru Groza... Trec peste zâmbete surde și memorie ruginită de amintiri (s)muncite și fac aici vorbire cu trimiteri la volumul intitulat *Generații – Dialoguri necesare* – care m-a convins/surprins prin tehnica metamorfozărilor împlinirii de sine. Știindu-l tare la voroava lui Voltaire, i-am răspuns și eu cu ce-am avut la-ndemână, c-un pocnet de mirare nestăpănită, tradusă, pe loc, într-o șugubeață zicere telefonică: „Alo, Alo!/ N-ai văzut un cal maro/ Îmbrăcat în kimono,/ Făcând baie-n lavabo/ Și citind pe Salambo,/ Recenzat de Carlo Bo?” Și, astfel, l-am recunoscut, îndată, pe mai vechiul meu prieten Nicolae Rușitoru, cel deghezizat în profesor muritor de foame, pentru a nu fi recunoscut de *narodnaia meliția*, după ce l-au zăpsit „sursele” că era neam

de *ceteț* bisericesc și că putea ascunde, oricând, printr-un colț de fânărie, sub un lin sau sub o curătoare, faima zapisului din vremea lui Calistrat Callimachi, care dovedea, negru pe alb, că dom’ profesor se trage din neam de „moșinași”, ceea ce-ar fi putut să-i cam dăuneze la *dosar*. Pentru că nu minte domneasca ANAFORA’, atunci când cuvântă, trăiește, cum că „... încă mai înainte de venirea Râmlenilor în părțile acestea în zilele Împăraților Traian și Dometian pământul Daciei au fost lăcuit de norod, cum și după ce au intrat sub stăpânirea Râmlenilor nu puțin norod de lăcuiitori pătimea după vreme de năvăliri despre neamuri străine și dintru această pricină unii năzuiau în părțile munților fiind locuri tari spre a se putea apăra... Și că pământul acesta au fost deapănarea lăcuit și mai ales în părțile munților, acestea din istoricii cei mai vestiți se dovedește... pentru că au fost locuri tari și pentru bărbăția lăcuiitorilor singuri erau stăpânitori slobozi pre aceste locuri...”... Așadar, să ne minunăm!... Ne-a bucurat revederea! Nu ne-am mai văzut de pe vremea când se bea vinul cu... burta! Trei lei burta... și condiția – obrazul – să returnezi, măcar, butoiul, dacă nu puteai să plătești... Cam ăștia erau nepoții babei Vrâncioaia! După ce ne-am cercetat, cu luare aminte, ne-am amintit, cu rândul, cum umblam cu buzunarele pline de cioburi și de vârfuri de săgeți culese, pe dealuri, la Nacu, de berea cea bună și rece din hanul de la Obrejița, atunci când nu dam la pește în balta de peste drum, de cum puteau cizmele lui Suworov (de te trăsnea!), când dădeam să mergem la cramă, la Căndeștii lui nea Avram sau pe Dealu Tojanului, la haiducul Bahnă, ca să-l bem de-o merge-o moară și să ne-nvețe să zicem, pe de rost, repede și găjâit, Rapangalița sau Bidineaua, după caz. Și, după preacinstitele obraze însoțitoare, cu urechi ciulite, mai mult sau mai puțin subțiri, ce ni s-or nimeri alături, la spartul chefului, pe la chindie. Pudibonderia, chestie de atitudine! Apoi, prietenul meu s-apucă să-mi spună de Măriuca Zaharia și de Ecaterina de la Jii, de zbaterile disperate ale tinereților îngropate în unda însângărată a

Zabalei, unde *păunașii codrului* erau, cel mai adesea, înveșniciți la ceruri și convinși s-adoarmă pentru neam și pentru țară cu argumentele calibrului 7,62. Nea Nicuță, baladistul de la Paltin, își convoca auditoriul ad-hoc și ne băga în legendă, lui Culiță îi plăcea să se deghizeze în prea haiducul Bahnă, (îi și stătea!), eu mă băgam în seamă, cam cu fereală, drept tovarășul său de arme și-mi negociam, c-un oier abraș, ceasul rusesc (tocmai primit drept premiu literar), pe-o căciulă țurcană, frigeam caș pe jar, dădeam cep la burdușel de fetească galbenă și mama Maria, centenara, povestea, s-audă tot natu', cum s-a-ntâmpat să cadă brigandul sub zaplaurile căsuței sale, în tunet de pușcoace funerare: „Slobzea el, slobozeau și jândarii, iar slobozea el (din pușcoi, vezi bine!), slobozeau și jândarii”... și-o țineam tot așa, ascultând, „la sursă”, cântecul cel cu Mioara, în care năpăstuitul și crucificatul pe osia amărăciunilor fără de număr ale neamului românesc era, negreșit, baciul vrâncean – adică, fratele de cruce, prin mii de ani, cu bunul meu prieten Culiță Ușurelu, „psaltul” de la catedră, convins de amăreala deznădejdlor înecate tot în cerneala unor ziceri numai de el știute și suspinat amarnic în Singurătatea scrisului cu care l-a robit Domnul. Și-o țineam așa până la amurgit, când, musai, trebuia pomenit în purluiala dondănitului nostru și osebitul vlăjgan Temelie, cel ce juca, la zaiafet, cu masa ținută-ntr-o dinți. Bădia cu pricina ar fi fost o variantă de uscat a băltărețului Terente cel preagospodar, pomenit în veci în patria lui Codin istratianul, ot Brăilița. Iată-l, așadar, în toată măreția sa voievodală pe vrednicul *domn Trandafir* din sufletul meu, cel care-și făcea saltul calitativ de la costumul „pe puncte” sau cumpărat la Taica Lazăr și purtat de către învățătorul anilor cincizeci – șaizeci,, cu demnitatea foamei parșiv muiață-n ritmuri săltărețe de kazacioc și de katiușă (vezi Joia tineretului de la căminul cultural!), la *lodenul* prevestitor de senioriale demnități, în *singurătatea* cântăriei școlare, cufundată în podele date cu gaz și mirosind a prăvălie sătească, populată cu gazete de perete și colț organizatoric, obligatoriu. Și, mai dihai, cu icoanele *lor* (de partid și de stat) atârinate șui, spânzurate în alb-negrul unei atmosfere neîncălzite cu anii (sau cu surcele de bogdaproste de la școlerii miloși)), în timpul mult așteptatului dezgheț de după Ana, Luca și cu Dej, cei ce-au băgat spaima-n burgheji... Nicio grijă, vor apărea, inevitabil, twist-ul, nechezolul, învățământul politico-ideologic, fâșul de contrabandă și pantalonii de tergal pe care, prin anii '60 și-un pic, dascăl fiind, ți se făcea o favoare și puteai să-i cumperi și-n rate, da' nu mai mult de două perechi, că bătea la ochi! Și puteai fi băgat la chiaburi! Tocmai se auzise la Europa Liberă, spuneau unii, că-ntr-o țară comunistă fusese împușcat în piața publică un nene prins c-ar fi avut în debara vreo trei perechi de pantofi peticiți, nedeclarați la partid ... Îl revăd, prin ani, pe cel cu nume de sfinți, mai întâi flăcăoaș cam șturlubatic, cu dedulciri la cele bucoavne buiestre, purtător de plete domnești cât pop-rock-ul zurbagiilor de Beatles(i) electronici, dați cu odicolon din „bobetă” de nailon și recent apăruți pe meniurile tranzistorului Electronica (în trei butoane!), cu perciunii-pișcot marca Tom Jones, cel cu Delilah lui, cu tot... Mai

„trecu” anii și maturizarea cizelată, inevitabil, prin rafturi grele de biblioteci fecunde, ne-nfățișează în cadru cu ștaif, scornită la pozograf poznaș, un tânăr nonconformist, purtător de barbă castristă, asortată la sacou de satin și pantaloni de velur, evazați (și-n picioare cu bascheți chinezești), fapt ce dădea, precis, fiori inspectorilor de la cadre care-l priveau cu multă luare aminte și clătinau din cap cu dezaprobare, gândindu-se că to'ăsu' profesor nu se va mai face bine niciodată... Și când te gândești (gândeau ei!) că „băietu' ista” stă în mijlocul elevilor, citește și comentează cărți drăcești ascunse în buzunarele hanoracului său de doc gălbejit, dând bătaie de cap până și „organilor” care-l expediaseră, probabil, în grija Cooperativei „Ochiu' și Urechea”... Ba mai mult, se zvonea printre „purtătorii de cuvânt” c-ar fi având și porniri scriitoricești, total nepotrivite momentului, că însăși și poezii, așa și pe dincolo..., semn de degenerescență biologică, băi tovilor! P(ă)isdaiseama? A se vedea „cazu' ” Eminescu, ce dracu'! Cam tot în vremea aceea, zeloșii milițieni din Târgul Ocnei îl tundeau de plete, în centrul orașului, pe flăcăoandru D.S. și-i tăiau, cu foarfeca, evazații din piele de drac, pentru a-i scoate din cap ideile că „s-ar crede în Franția”! Chiar așa i-au și spus! ...

Talent înăscut (of, mămucă, of!), efort peste efort și sisifică muncă de felah egiptian pe maluri de Nil, putem spune. 'Nalt la stat, mare la făptură și la scriitură, dom'profesor cel purtător licit de baltag literar și de călimări încăpătoare la brăcinarele harului său aparte, rămâne în veșnicia toposului cultural vrâncean **maestrul de ceremonii** incontestabil care și-a făcut troiță încă din timpul viețuirii pământești, topind în herbul său maestru dulceața sfichiului de bici atent agrementată/ argumentată cu pulberea de stele generos presărată, și nu ca din greșeală, pe osatura singularului GPS cu care l-au hutuchit în lumea cea lumească nebunele de ursitoare, arzoaicele prevestitoare de aprigi izbânzi literare. Și iată-l, astfel, *ușurel* înscăunat în Olimpul spiritelor fără de tăgadă: pedagog cu nevoie, dascăl cu simbrie costelivă, poet damnat, prozator cu ocean – caleidoscop, dramaturg de nevoie, fugar fugărit de (ne)prieteni cu târnul (dez)nădejdiei prin cele cotloane și unghere ale ogrăzii literare, eseist și moralizator fără scăpare, șef de revistă, general generos în armia gradaților-confrați autentici și blând-punitiv cu răcanii culturii române dați, zor-nevoie, în strechea scrisului de trei parale, adică, tot ce-i lipsea unui „pui golaș de ciocărlie”, ca să devină un incorigibil SINGURATIC înscris, fără scăpare, pe orbita unei lumi agonice, răstignite și ea pe crucea speranței și a incertitudinii vestitoare de piscuri. Îi adună pe toți și nu îi dezbină. Îi împacă și-i împărtășește cu sfânta lacrimă a concordiei. Scoate revista și sponsorizează en tipărituri pe banii săi leșinați de foame, sub formă de pensie deloc nesimțită. Parcă-l văd pe trușul și gureșul confrate, paralizat, pe jumătate, de fiorul indicibil al emoțiunii lirice care-l caracterizează, la zile de mare festin literar, cel mai adesea, trecând, mai apoi, la concretețuri lucide, adevărate drame de idei altoite blajin, sub forma dialogului serios sau de-a surda, pe bruma logos-ului divin înfățoșat nouă cu chip de pui de om recent ieșit în lumea bună-rea, de unică

folosință, adesea purtătoare în nuce de biruinți numai de noi bănuite... Poate și pentru faptul că Magistrul de la Cotul Carpaților vine, cu sau fără de voie, din cartea de cetire a neamului, știuta și neștiuta carte cu râmleni, cu dachi și cu dochii, cu slavoni și cu komani, cu kogai și cu răzeși... Cuvintele sunt la el!

De-a călare pe galopul celor trei sferturi de veac cu care s-a pricopsit fratele meu mai mare, cu amurgul anilor vălurit în plete, C.I. U. lapdă amintiri, scutură stejarul poruncilor viguroase, împarte dulci anateme pe fruntea celor cu două ciubote-n picioare și cu una trasă pe cap, semnează, autorizat, certificate de talent (acolo unde e cazul!), se-nluminează de unul singur când se vede căzut și, părelnic, astrucat sub țărâna indifferenței, se-nchină crucilor din țințirim purtătoare de pasere-suflet și crescute nefiresc sub formă de moși-strămoși (ne)răzbunați pentru îngenuncherile lor. Și toate acestea, sub pecetea unui *Tragism* pe care-l plinește ca *Destin*, inevitabil, numai *Omul* pământului încrustat pentru eternitate cu amărăciunea propriilor rădăcini identitare.

Și-am cutezat aceste vorbe noduroase eu, gândindu-mă să-mi frâng sireapa himeră a condeiului pe muchea de genunchi a scrisului nedat păcatelor mai mult sau mai puțin închipuite! Drept pentru care depun, în veci, mărturie:

„O, brad frumos...”

glasuri de copii desenate
discret

pe gheața ferestrei,
analfabeți pionierii ghicind în cafea

(„e ger cumplit, e drumul greu”

DESIGUR

Somnul făcut țăndări la

primul cânt de cocoș –

veți zice

primul amurg scuipându-și în sân

- manuale alternative;

- șoimi bine struniți;

- banchet la grupa mică;

- învățământ politico...

(parcă și astăzi...)

- biblioteci virtuale.

(mai dați-i dracului, că prea mănâncă!) – pensionarii,
vezi bine!

Toamna nu scrie niciodată poeme,

Ci, doar, le suferă (mult) îndelung.

AVE, MAÎTRE!

Cărți primite

1. Constantin Călin, *În plină lumină. BREVIAR*, Editura Babel, 2019, Bacău, 283 pagini.
2. Ionuț Caragea, *Iubirea mea abisală, POEME*, Editura Fides, 2019, Oradea, ediția franceză a volumului a fost distinsă cu premiul *François-Victor Hugo*, 84 pagini.
3. Constantin Mănuță, *Amurg de dor. Rondeluri*, Editura Princeps Multimedia, 2019, Iași, cu o prefață („Constantin Mănuță. Cartea rondelurilor”) semnată de Daniel Corbu, 425 pagini.
4. Vasile Filip, *Cartea rondelurilor*, vol. 10-11, Editura Pim, 2019, Iași, 142 pag. + 142 pag.
5. Marcus Tullius Cicero, *Philippicae. Filipice*, vol. I, Ediție bilingvă, Edit. Univ. „Alexandru Ioan Cuza”, 2019, Iași, 419 pagini, col. „Cicero”, traducere și indice de Mihaela Paraschiv, notă asupra ediției de Mihaela Paraschiv și Nelu Zugravu, note și comentarii de Nelu Zugravu, studiu introductiv de Constantin Sălăvăstru.
6. Vasile Filip, *Catrene și epigrame, Patru lei suta de grame*, Editura Pim, 2019, Iași, 192 pagini.
7. Nicolae Artene, *Tărâmul paradiselor*, versuri, Editura Sfera, 2016, Bârlad, 102 pagini, cu o notă a autorului, în final.
8. Maria Mănuță, *Intarsii în albastru*, versuri, Editura Timpul, 2019, Iași, 213 pagini, cu o prefață („Casa cu ieșire la cer”) de Ioan Holban.
9. Maria Mănuță, *Proiect bilingv pentru salvarea metaforică a Veneției profunde/ Bilingual Project for Metaphorically Rescuing the Profound Venice*, Editura Princeps Multimedia, 2018, Iași, 162 pagini, versiunea în limba engleză: Ligia Doina Constantinescu.
10. Vasile Filip, *Vernisaj cu terține*, vol. 1 și vol. 2, Editura Pim, 2019, Iași, 170 + 166 pagini.
11. Sergiu Brandea (din Israel), *Rădăcini suspendate*, roman, Editura 24 ore, Iași, 2019, cu o prefață („Fresca socială dintr-un roman de familie”) semnată de Ioan Holban, 526 pagini.
12. Serghei Coloșenco, *Ion Neculce. O samă de cuvinte... rebusiste*, Editura Sfera, 2019, Bârlad, 69 pagini, cu o „Postfață” a autorului.
13. Alexandru Jurcan, *După ce mă ucizi, stinge lumina*, Casa Cărții de Știință, 2019, Cluj-Napoca, 217 pagini.
14. Iorgu Gălățeanu, *Copacul suferinței*, Editura Cronedit, 2019, Iași, 205 pagini.
15. Serghei Coloșenco, *Alexandru Vlahuță (2)*, plachetă de rebus, Editura Sfera, 2019, Bârlad, 28 pagini.

Iași

DANIEL CORBU - POETUL CARE A ÎNTEMEIAT O SINGURĂTATE

Motto: „Dacă ai un trup de vândut, vinde-l !
Dacă ai o Sodomă de-nflorit, înflorește-o !”

Laureatul Academiei Române cu Premiul Mihai Eminescu, considerat cea mai înaltă recunoaștere în România pentru opera unui poet român, Daniel Corbu este un nume arhicunoscut în peisajul literaturii române contemporane. Poet al tehnicii de inovație postmoderniste a scris până acum numeroase cărți de poeme, proză și de eseuri.

Intrarea în scenă, Ed. Albatros, 1984, *Eonul Marelui Desant* (antologie, ediție critică), 2009, la *Ferestrele oarbe*, 2016, *Douăzeci și una de fantasmagorii în ritm de blue-jazz*, Ed. Cronica, 2001 și *Januvia-romanul ascezei*, 2017, opt cărți de eseuri scrise între anii 2000-2018, sunt doar câteva din creațiile autorului Daniel Corbu.

Cartea asupra căreia ne aplecăm acum, *Lecția de Abis-poeme*, Ed. Princeps Multimedia, 2018, cuprinde patru secvențe poetice: I. KATABASA. Istoria anahoretului Daniel sau creșterile și descreșterile unei vieți de unică folosință; II. Lecția de abis; III. Lapidariile sau despre Sîngerarea păsării în zbor; IV. Corăbiile din acvariu, toate sintetizate de Ion Mircea într-o prefață intitulată *Desantul lui Daniel Corbu*. Nu se pot stabili anumite teme și motive poetice, după tiparul unui comentariu, a unei recenzii literare, deoarece Daniel Corbu este poetul marilor dileme existențiale, al frământărilor interioare în opoziție cu cele cosmice, metafizice.

Întregul volum de poezii se întemeiază pe un fulminant *autoportret liric* pe care îl vom urmări și noi în demersul de față. Poetul este preocupat de extragerea esențelor din tot și toate: „*El era atît de preocupat de esențe/ că pînă și moartea i se părea/ o melodie galantă*”. Relația poetului cu divinitatea pornește de la tema morții conform lui Nietzsche: „*Toți vor să le ghicesc viitorul/ dar de fiecare dată uită/ că în el se ascunde și moartea*”. Fire mai mult dionisiacă decât apolinică, poetul afirmă: „*Sunt șamanul ascet ce-și duce la amanet/ toate nopțile albe/ și cel care-așează tablouri senine prin/ grădinile spaimei*”. Exprimarea metafizică, dar și oximoronică, reclamă întărirea fericii: „*Târziu ai venit fericire/ prea târziu ai cântat întomnata mea carne!*” Daniel Corbu se raportează la cultura și civilizația lumii din toate timpurile.

Poet al singurătății, după cum însuși se autodefineste: „*cu cătușe de aer la mîini,/ Un bărbat*

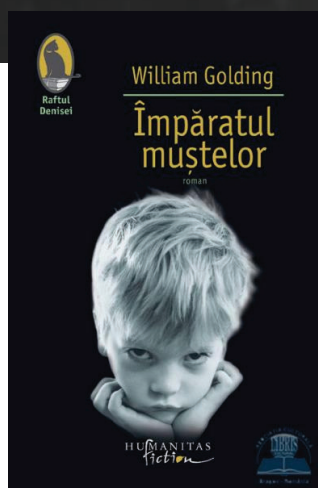
cu numele meu/ A întemeiat o singurătate”. Și Ion Creangă este sugerat: „*Dar disperat ca anul acesta/ ca în cel care a trecut și ca de când sunt/ n-am fost niciodată*”. Cînghiz Aitmatov prin *O zi mai lungă decît veacul*, Marquez, Salvador Dali prin vestitele mustăți ori în poezia *Noi vești despre pasărea oarbă Dali*, cu un motto profetic, divin, cel care poartă semnul. Urmează Umberto Eco, Rainer Maria Rilke. Buciumul lui Eminescu tace cu jale, când toți postmoderniștii dorm, Feodor Dostoievski, Hölderlin, Trakl în strofa: „*În după-amiază de om singur aflu, Domnule Hölderlin, că la Tübingen la Santa Rosa și Pireul/ v-ar fi cântat aceeași mierlă/ pe care-a auzit-o Trakl/ pe care o aud și eu*”. Homer prin motto: „*Zei au inventat atîtea întâmplări pentru ca oamenii să aibă ce povesti*”. Poet postmodern, după cum însuși afirmă: „*Total iritat de prezentul etern/ am plîns bulversant și am răs postmodern*”, bântuit de un trist adevăr/ Care umblă prin lume, pe Dante Alighieri în poezia *Scrisoare domnului Dante*. Facem o mențiune specială despre filosoful sceptic român Emil Cioran, în urma studiului impresionant *Emil Cioran. Cinismul axiologic*, semnat de Tudor Ghiddeanu, în revista FEED BACK, Nr. 1-2, 2019, în privința invocării lui Dumnezeu din poezia *Tatăl nostru cel veșnic necoborât din ceruri*, care nu se mai arată oamenilor. Iată ce zicea Emil Cioran: „*singurii care i-au cerut socoteală lui Dumnezeu de câte ori au vrut, care n-au scăpat nici un prilej de a-i aminti că-i neîndurător au fost anticii. Altădată se ridicau porunci spre cer, azi numai privirile*”.

Poezia *Groapa cu lei* este o frumoasă incantație referitoare la profetul Daniel, dar și la Daniel Corbu: „*Nimeni nu pleacă prea departe de sine./ Daniel, Daniel, moartea în preajmă/ foșnește/ și tu rîvnești bolți cu idei căzătoare/ sărbători fără nume*”.

„*Ce-am ajuns noi, Daniel Corbu?*” - exclamă poetul în *Blazonul de arhonte*, cel care consideră că *Poezia e haosul condamnat la visare*. Patria, crede poetul, mică și urgentă își certe iertare de la Ea deoarece este *Pămînt al unui popor ce se apără visînd*, iar în *Divina tragedie* este neliniștit că: „*N-am pic de liniște în țara mea*”.

Referințele critice selectate cronologic încheie acest zguduitor volum de versuri semnat de Daniel Corbu.

Alexandru Jurcan,
un scriitor, profesor
și regizor de teatru
în asertiment cu
adevărata cultură

Golding și robinsoniada-coșmar

Cea mai cunoscută operă a lui William Golding (1911-1993) rămâne *Împăratul muștelor*, deși celelalte romane (*Turnul*, *Martin cel avid*, *Moștenitorii etc*) au un nivel artistic la fel de ridicat, cu aceeași meditație pesimistă asupra structurii umane. Actor, muzician, învățător, marinar - Golding primește *Nobelul* pentru literatură în 1993. După părerea lui, chiar și copiii poartă germele răului, așa cum demonstrează în *Împăratul muștelor*, acea robinsoniadă-coșmar, cu copiii rătăciți pe insulă, după prăbușirea avionului. O situație-limită, menită să scoată la suprafață ura și violența. Iată la ce duce libertatea absolută, dar și lipsa regulilor. O parabolă socială și politică, din ce în ce mai actuală. Ralph e pacifistul rațional, Jack preferă ipostaza sălbăticiei violente, iar Piggy, grăsunul cu ochelarii spărți, inteligent și intuitiv, va fi victima urii nesăbuite. Finalul aduce o bucurie crispată, când Ralph, nespălat, cu părul încălcit, „plângea sfârșitul nevinovăției, bezna inimii omenеști și rostogolirea prin aer a adevăratului, a înțeleptului său prieten Piggy”. (traducere de Const. Popescu, Ed. Vremea, București, 1998).

Am văzut două filme realizate după romanul *Împăratul muștelor*. Primul, din 1963, în regia lui Peter Brook, cu James Aubray (Ralph), Hugh Edwards (Piggy) etc. Film alb-negru, extrem de ritmat, cu interpreți absolut excepționali, veridici și dezinvolți. Suspans, umbre, pădure exotică, focul, ura, supraviețuirea, dar mai ales finalul, cu fața lui Ralph brusc îmbătrânită, scăldată în lacrimi.

Al doilea film e realizat în 1990 de Harry Hook, cu Balthazar Getty (Ralph), Danuel Pipoly (Piggy) etc. Film color, cu peisaje grandioase, cu copacul ce arde premonitoriu, cu o gradație studiată și verosimilă. Iată: lasă-i liberi pe copii și ei vor reconstitui cruzimile omenirii! Să lucrezi cu acești copii-actori e o performanță demonstrată din plin în ambele filme. Separarea taberelor, porcul și muștele, vopsirea fețelor, muzica excelentă a lui Philippe Sarde - totul e conform romanului ecranizat. Păcat că finalul nu are impactul celui imaginat de Peter Brook în filmul din 1963.

Alegorie, parabolă atemporală, studiu despre libertatea care nu duce neapărat spre fericire, romanul lui Golding e actual, cucerește spiritele, incită, provoacă, pune întrebări, răscolește conștiințe.

Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXVI)

1. Nu mă mir, nu mă fălesc...

Ori de câte ori e vorba de mine, indiferent de circumstanță, reflectez adânc la ce s-a spus. De cele mai multe ori, renunț...

De data asta, însă, o colaboratoare de mare calitate și de opiniile căreia nu m-am îndoit niciodată a ridicat ștacheta parcă suspect de sus. „Mă gândesc, slovenește Domnia Sa pe un Yahoo Mail cu vibrație ezoterică, că dacă tinerii creatori ar beneficia de un mentor cu dumneavoastră în cadrul unui cenaclu literar, s-ar cerne imediat talentul, harul poetic, de absența lui. Îmi plac enorm siguranța, argumentul, seriozitatea și profunzimea privirii critice, sinceritatea dumneavoastră în emiterea unui verdict de necontestat, chiar asupra unui text

la care nu merita să te oprești, deci și generozitatea, în raport cu celălalt, indiferent cine-ar fi.

Și mai aveți o intuiție extraordinară.”

Sigur că nu mă mir, dar nici nu mă fălesc, eu cunoscându-mă într-o măsură omenesc-considerabilă. Bineînțeles că mă bucur destul că, uneori, anume OAMENI știu să discearnă între sinceritate și interes. Pe aceștia n-am niciun temei să nu-i cred. Și totuși n-o să și încep zidirea soclului încă nevisat!...

În ziua în care etniile se vor însănațoși complet, dacă o asemenea zi va fi consemnată vreodată, se va înregistra și o coincidență: eradicarea - măcar continentală - a unei boli, daltonismul, de-atunci **TOȚI OAMENII, TOȚI OAMENII, TOȚI OAMENII** privind și văzând la fel...

2. Fabule

Porcul prompt

Merge porcul pe cărare,
Cam greoi, de-ndestulare,
Și-nghițind ceva, gogâlț!
A scăpat, scuzați, un pârț.

Pe-aproape era stăpânul,
Trăgând cu o greblă fânul.
- Nu ți-e jenă? zice moșul.
- Nu! mânca-mi-ai caltaboșul!

Găină zici!

O găină pintenată
Scurma pe lângă poiată.
Pe cocoș nu îl împrășcă
Cu priviri; nu se vrea cloșcă...
Însă lui, cu mintea scurtă,
Ceva intim i-a dat ghes,
Ori poate c-a înțeles,
Trezindu-i **ceva** sub burtă...
Și fugind spre ea, moțata:
„Ce-ar fi să mă-npiedic?...Gata!”

Morala: Zici că n-are „cap” găina!

Vaslui

Septembrie 1940, „septembrie negru” pentru români

În ultima vreme din ce în ce mai mult asistăm la un fenomen cel puțin ciudat. Pe de o parte românii practică un fel de spovedanii prin intermediul autorităților sau al unor preținși oameni de cultură, prin care evocă cu insistență nedreptățile pe care noi le-am fi făcut față de alte popoare sau etnii. Pe de altă parte, sunt tot mai ignorate sau, după o expresie des folosită acum, „se pune batista pe țambal”, respectiv nu mai sunt amintite represii de mari proporții pe care alții le-au exercitat asupra românilor. **Ne referim în primul rând la cei din Basarabia, Bucovina și Transilvania.**

Dacă în cazul Basarabiei, crimele comise de ruși sunt tot mai cunoscute, cu o oarecare rețineră, totuși, în ceea ce privește Transilvania constatăm o tot mai puțină cunoaștere a aspectelor dureroase din istoria locuitorilor săi români. Mișcările naționale ale acestora, războaiele cunoscute sub denumirea de Bobâlna, cea condusă de Horia, Cloșca și Crișan, evenimentele revoluționare de la 1848 au însemnat un cortegiu copleșitor de crime împotriva poporului nostru. O evocare impresionantă a celor petrecute la 1848 vom întâlni în paginile datorate lui Mihai Eminescu. Anul 1918, acum al Marii Uniri, a fost pe deplin stropit de sângele românilor transilvăneni. Constantin Kirițescu ne prezintă nenumărate momente dureroase în acest sens; cităm numai unul dintre ele: „La Giurența, lângă Huedin, un detașament de 15 ofițeri și 60 de soldați unguri...

înarmați și cu mitraliere au năvălit în sat, l-au devastat, au pătruns în case snopind în băți chiar și pe copii mici și au împușcat 44 de oameni pe care i-au aruncat pe un rug de scânduri, dându-le foc. Rugul sinistru a ars timp de 5 zile. La Făget, un mare centru românesc al Banatului, un aeroplan unguresc a aruncat bombe asupra românilor care țineau o adunare națională în centrul satului și a făcut un adevărat masacru, peste 100 de oameni au fost uciși.” (Constantin Kirițescu, Istoria războiului pentru întregirea României, vol. II, p. 401)

Am citat cele de mai sus deoarece, din păcate, ele constituie un fel de prefață a celor ce s-au petrecut în septembrie 1940. La 30 august fusese încheiat un document cu consecințe tragice pentru România, numit „Dictatul de la Viena”, datorat lui Hitler și Mussolini, prin care nordul Transilvaniei trebuia cedat de România, Ungariei. Această nedreptate față de români se înscrisă în șirul altora petrecute în același an, cedarea Basarabiei și nordului Bucovinei către U.R.S.S. și, apoi, a sudului Dobrogei către bulgari. Conform sinistrelor înțelegeri acceptate de Carol al II-lea, cu toată împotrivirea unor adevărați patrioți, teritoriile românești, citate mai sus, au fost cedate fără a se trage măcar un foc de armă, trupele române retrăgându-se pașnic, într-o dureroasă acceptare a ordinelor primite.

Nu la fel, însă, s-au comportat ocupanții. În Transilvania, ocupația maghiară a fost marcată printr-o serie de crime comise de militarii maghiari, la îndeplinirea cărora s-au asociat, din păcate de cele mai multe ori, și minoritarii din această provincie. Primul act barbar a fost comis la 8 septembrie, când **11 români au fost uciși în comuna Ciumârna**. După numai o zi, pe 9 septembrie, în comuna Treznea are loc un nou masacru de mai mari proporții. Mai întâi, „vitejii” militari unguri au ucis pe copiii întâlniți cu vitele la păscut pe izlazul satului. A urmat uciderea a **93 de locuitori secerați de focul mitralierelor sau străpuși cu baionetele**. Bineînțeles că, între victime, s-au înscris în primul rând autoritățile locale și intelectualii din sat care, neștiind ce îi așteaptă, au încercat să îi îmbuneze pe năvălitori printr-o primire civilizată.

Peste alte câteva zile, teroarea se dezlănțuie din nou, de data aceasta în noaptea de 13 spre 14 septembrie, când are loc masacrul de la Ip,

o comună din Sălaj, din apropierea orașului Șimleul Silvaniei. Județul Sălaj a suferit mai mult decât alte părți ale Transilvaniei, aici fiind uciși aproximativ 477 de români. Între crimele săvârșite, cele mai cunoscute și care au oripilat cel mai mult opinia publică sunt cele de la Ip, unde 157 de români au fost uciși într-o singură noapte. Cităm în continuare după Țurlea Petru („Ip și Trăznea. Atrocități maghiare și acțiunea diplomatică”, Editura Enciclopedică, București 1996): „În noaptea de 13 spre 14 septembrie, în jurul orei 11, locotenentul Vasvary Zoltan ajunge în Ip. Imediat acesta, împreună cu membrii gărzii naționale (alcătuită din maghiari) din comună, s-a dus pe la casele mai multor locuitori, trezindu-i din somn și împușcându-i. Au fost uciși în acest mod 18 români. Crimele au fost comise înainte de miezul nopții. Întors în sediul gărzii naționale din Ip, Vasvary Zoltan dă indicații membrilor să pregătească 10 căruțe și mai mulți oameni pentru dimineață, în scopul îngropării victimelor ucise până atunci. Locotenentul părăsește apoi postul, imediat după se aude o rafală de mitraliere trasă din sat (o înscenare), iar Vasvary se întoarce la sediul gărzii naționale pretextând că sătenii români i-au atacat compania. Furios, se adresează oamenilor din corpul de strajă local, spunând că va incendia comuna. Unul dintre comandanți a încercat să-l oprească, răspunzându-i că așezarea este compusă în proporție de 70% din maghiari. Vasvary a simulat în continuare că va da foc numai caselor românești, dar același comandant a protestat spunând că nici acest lucru nu este posibil întrucât gospodăriile românilor sunt

răsfirate printre cele ale ungarilor. Atunci Vasvari Zoltan a cerut să i se dea oameni din garda locală care să arate soldaților lui casele românești pentru a-i împușca pe valahi. De data aceasta ordinul a fost acceptat. S-au format opt echipe de soldați în frunte cu câte un om din garda locală drept călăuză. Astfel alcătuite au pornit fiecare pe străzile comunei.” Fiecare echipă a împușcat câte un număr de locuitori, numărul total al celor uciși fiind de 157. Execuțiile prin împușcare au fost însoțite, însă, de acte de cruzime, dovedind sadismul celor care le-au săvârșit. Asasinatele au fost precedate de torturi, între care smulgerea unghiilor, ruperea oaselor, sfârtecarea copiilor cu baionetele. Bineînțeles, la cele de mai sus s-au adăugat jafurile generalizate. Remarcăm, ca o ciudățenie, o coincidență de nume...: La 1848, trupele maghiare trimise împotriva lui Avram lancu în Apuseni au fost comandate de locotenent-colonelul Vasvary, iar în 1940, la Ip, a fost comandant locotenentul Vasvari...

Despre masacrul din satul Ip ne-au rămas și mărturiile unor supraviețuitori, adevărate documente care condamnă, peste timp, atrocitățile maghiare.

În final, ne întrebăm din nou, ca la început: de ce noi, românii, trebuie să fim un fel de „vinovați de serviciu” ai Europei și, mai grav, să ne însușim cu un fel de entuziasm această postură? Mă refer, ca un exemplu recent, la cinematografia românească, la regizorul Radu Jude în special, cu filmul său despre acțiunile românilor pe frontul din Răsărit. Oare ungurii au făcut sau vor face un film despre cum au acționat la Ip și la Trăznea?

Cod scurt pentru eradicarea mâniei (!)

Un oraș („varos”), pitit între dealurile transilvane, în care populația își împarte aproape echitabil proporțiile etnice, îmi zgândărește memoria chiar și după multe decenii de la o întâmplare fără importanță.

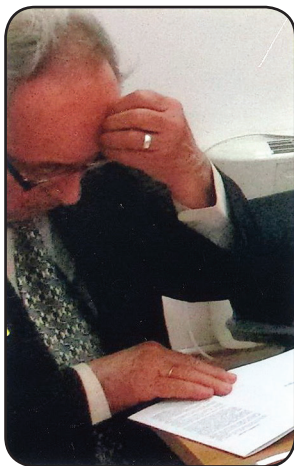
Era iulie, 1978. O noapte petrecută în hotelul curat și aproape gol. Dimineața, pe la ora 10, împreună cu soția și cei doi băieți ai noștri (unul trecea în clasa a 12-a, celălalt într-a 6-a) am dorit, după micul dejun de la hotel, să ne răcorim cu câte o înghețată. Aproape de parcare vastă, în care ne și lăsasem „Dacia”, se afla o terasă care mirosea a proaspăt și a cafea.

Două ospătărițe tinere, îmbrăcate tare frumos, le văd și-acum pieptărașele roșii cu dantelă albă, ne-au întâmpinat prompt: „Nem tudom romanu”. Ne-am făcut că nu observăm gestul inospitalier și-am cerut, cuviincios, doritele înghețate. „Nem!”, a venit răspunsul rostit răspicat, de gurițele frumoaselor domnițe. Și pentru că nu dădeam semne de plecare, dar nici de vreo emoție cât de mică, „amabilele” ne-au întors popoul secuiesc, rotindu-și artistic fustele scurte...

Atunci, a ieșit de undeva un domn. Puțin încrunțat, nițel mirat. „S-a întâmplat ceva?” a întrebat el fetele. „Domnii vor înghețată”, au răspuns clar, în românește. „E vreo problemă?” a mai întrebat domnul. „Nu. Luați loc la o masă, vă rog”, ne-au îndemnat în limba țării în care trăim cu toții. Domnul a plecat în treaba lui, fetele ne-au servit, iar noi ne-am răcorit...

„Plata!” S-au înfățișat amândouă. Prețului cuvenit i-am dublat suma. În mânându-le banii, am alăturat zâmbetului și expresia: „Készenem szepen!” Puțin fâstăcite, ne-au condus până la trepte, rostind, de câteva ori, în limba lui *büdos olah*: „Sărut mâna! Sărut mâna!”

Gruia NOVAC

Opinie mică despre un război (etern) cu șanse de a ajunge mare... simulat

Știam că, redactând o revistă „locală”, intram într-o competiție, dar niciunui dintre noi nu i-a trecut prin cap ideea de făloșie sau de disprețuire a altora cu deprinderi similare, adică „las’ că vă arătam noi de ce suntem în stare!”.

Parafrazând simplu titlul unei cărți a lui Cezar Ivănescu (*La Baaad*, Cartea Românească, 1979), revista *Baaadul literar* și-a mărturisit încă de la început (mai, 2007) socoteala: exprimarea gândurilor noastre, în mod direct, într-o publicație cu pecetea valorii, deschisă însă pentru orice ar consuna cu practicile noastre, în ideea ieșirii în lume prin acceptare loială, nu prin folosirea meschină a reciprocității unor interese de coterie. Parafrazându-i titlul, nu înseamnă că am preluat viziunile despre lume și artă ale autorului. Iar dacă l-am „botezat” fondator (în primele câteva numere), am făcut-o „cum grano salis”, dar lui C. Ivănescu fie i-a fost greu să înțeleagă, fie chiar că n-a priceput nimic. După (!) ne-a și uitat complet...

Dedându-ne situației (deocamdată necontrolabile!) contemporane, „ieșirea în lume” nu ne-am dorit nicio clipă s-o realizăm prin difuzare la chioșc sau abonamente, asta cerând cheltuieli imposibile, ci la doar o răspândire prin trimiteri poștale, destinatarii fiind colaboratorii, mai întâi, prietenii de tot felul, cunoscuții ocazionali, solicitanții care aflaseră întâmplător de noi și, printr-o selecție deloc aleatorie, unele redacții de reviste...

Domnul Ion Simuț hotărăște, în intervenția binevenită a domniei-sale, inutilitatea majorității revistelor literare și, doamne-ferește! s-ar putea să aibă și dreptate. Dar eu nefiind în stare să duc până la capăt, demonstrând, teoria exprimată fără frontiere, mă voi rezuma doar la revista „păstorită” de mine, dovedind (chiar așa!) utilitatea ei... Nu

știu dacă există, în acest „moment negru din istoria României” (Micea Mihăieș), vreo soluție morală în rezolvarea (cumva) a chestiunii revistelor literare, dar soluția morală - ca o rezolvare practică - așa cum o vede Horia-Roman Patapievic în *Anii urii* (Humanitas, 2019), n-o văd viabilă (și pragmatică) prea curând...

Revista „Baaadul literar” a ajuns în al 13-lea an de apariție. Nu e afiliată la niciun organism cu așa specialitate, nici nu se află sub egida vreunei instituții cu preocupări scriitoricești. Nici n-a cerut vreodată așa ceva. Și cum redactorul șef n-a suferit, nici în glumă, de segniție”, revista s-a zidit încet-încet, dar sigur, conducătorul ei învățând - din trimestru în trimestru - toate muncile redactării unei reviste - repet: **reviste!** -, fiindcă el nu a dorit nicio clipă să fim... foaie simplă. Suntem azi o revistă care ține pasul cu fenomenul literar în marș, ținând mereu valoarea, făcând (doar) concesii decente, cu urechea îndreptată spre vuietul general din care selectează numai sunetele armonioase, acceptate de cei mai mulți, nu ne-am prins în hora coteriilor, rămânând slujitori drepecți ai Limbii Române, dar inamici declarați ai „analfabeților funcționali”, care-au umplut lumea, prin insistența cu care zgredăbăna poarta grădinii literelor românești... Poate nu întâmplător, alături de mulți ai noștri, poetul portughez Fernando Pessoa (1888-1935) - fenomenul fiind, se pare, răspândit și-n alte zone ale... Pământului - scria răspicat: „*Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare națiune fără proprietatea limbii*”.

Bineînțeles, exigențele noastre s-au concretizat, într-o primă fază, prin selectarea riguroasă a „ofertelor” venite de la... localnici, foarte mulți gândind că a venit (în sfârșit!) vremea ca numele scris cu caractere vizibile să primeze; articolul (sau ce-o fi fost acolo) să fie doar pretextul, trambulina către rangul de... publicist. Așa că, local, audiența revistei n-a fost prea notabilă, exigența menținută cu strășnicie părând (și, poate că era!) un afront în fața superficialității, suficienței și aroganței.

Nu e nevoie să mă conving că *Baaadul literar* a apărut în urma unei acțiuni „Sponte sua” (din proprie

pornire/inițiativă/dorință), mai întâi mental și apoi din practică prelungită până la a deveni deprindere *sui-generis*.

Pe parcurs (adică până azi!), revista a devenit „*călăuza mea, stăpânul meu, maestrul meu*”, la fel cum Vergiliu a fost pentru Dante („*Tu duca, tu signore e tu maestro!*”).

Valoarea revistei a crescut în paralel cu experiența exersată conștient și mereu, ajungând pe scara pe care pot spune că ne înfățișăm oamenilor, fără infatuare, ca o publicație care nu-și mai permite să plece capul a modestie falsă. Știind că numai proștii sunt modești, *Baaadul literar* nu are senzația că ar face parte dintre aceștia. Cei care, trimestrial, facem revista - puțini, dar hotărâți - preferăm să murim, dar nu ne predăm; ca-n ultimii 13 ani!

Vor spune unii că (s-ar putea să) exagerez. Aș asculta eventuala opinie că *Baaadul literar* e o revistă mediocră, dar adaug că e așa doar în spiritul dictonului latin (de la Horațiu citire!) „*Aurea mediocritas*”, alături de care, amintesc celor care au uitat, și-i informez pe cei care n-au știut niciodată că, în limba latină, *mediocritas* înseamnă:

1. **moderație** (după care apare biruința mănoasă);
2. **măsură** („est modus in rebus”);
3. **cale de mijloc** („mare maiorum” (după obiceiul strămoșilor).

De altfel, pentru cei mai mulți, **lucrurile repetate plac** sau *Bis repetitia placent*, spunea tot Horațiu în „*Arta poetică*”. Vă amintiți? „*Haec placuit semel, haec deciens repetita placebit*” (Sunt lucruri care plac numai o dată, dar altele, dacă ar fi repetate de zece ori, tot plac!).

Și, totuși, datori rămânem mereu colaboratorilor noștri, nefiind foarte siguri că le vom putea achita vreodată măcar dobânzile. Simpla repetare a numelor tuturor acestora ar fi un gest de gratitudine. Dar cum numărul lor a ajuns în clasa sutelor, le voi mulțumi simplu pentru dăruirea lor, știindu-se mai cu seamă că voluntarismul tacit pare consimțire, în ton cu proverbul *Cine tace primește*, în rezonanță cu franțuzescul *Qui ne dit mot, consent!*

Oricum, încercăm să rămânem speciali, în tonul unei originalități, care să ne reprezinte în efortul nostru **propriu**. Doar mai toți școliții știu (sau intuiesc) că te poți împodobi cu penele altuia, dar nu poți zbura cu ele (Lucian Blaga)!

Numărul colaboratorilor din țară a crescut, calitatea majorității acestora menținând revista noastră de... provincie la o cotă mulțumitoare. Nefăcând niciodată rabat valorii, am reușit să ieșim, cu adevărat, în lume, fără ca pălăria noastră să aibă vreo pană de păun drept moț. Cu cât vom fi contribuit noi la cultivarea virtuților ideale ale unei culturi, nu știm sau, poate, nu trebuie s-o spunem; dar că revista a rezistat, adesea cu eforturi mari,

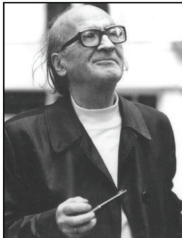
aplecate, smerite, aproape umilitoare uneori, însă fără să facem concesii, riscând chiar... dispariția, aceasta e o realitate... neumilitoare.

Intervenția din presă a d-lui Ion Simuț are și o parte bună: a atras atenția, pentru o clipă măcar, asupra revistelor literare din România - titrate sau nu - care încearcă să mențină nestinsă o flăcăruie. S-au exprimat și alții apoi, lovind sau mângâind, dar credința mea e că Ion Simuț n-a dorit dispariția acestora, ci doar eventuala îmbunătățire a calității lor. Pentru că are dreptate și dl. Liviu Ioan Stoiciu care, „La un «recensământ» al revistelor literare”, articol din „*Argeș*” (nr. 8(446), august 2019, p.5), își mărturisește un of: „*În loc să ne bucure prezența revistelor de cultură în mai toate județele (încercând să acopere fenomenul literar românesc de azi, aș cum e), a ajuns să ne deranjeze*”.

„Recenzându-ne” și pe noi, *Baaadul literar*, Liviu Ioan Stoiciu ne-a dat un îndemn, întărindu-ne încrederea în fapta noastră. Până și un smoc de iarbă - parafrazându-l pe Maiorescu - ajută la închegarea imaginii maiestuoase a pădurii. Cine știe ce surprize vom procura... **măine!**

8 Sept. 2019,
Bârlad

*) **segniție** - trândăveală, lăncezeală, lene, indolență; aer neglijent, indiferență calmă, nesimțire (lat. *segnitia,ae*, s.f. și *segnities,ei*, s.f.)

Centenar
Mircea ELIADE
1907 - 2007

«Câți mari scriitori ai lumii au lucrat într-adevăr în ceasurile lor de „Har”? Afară doar de câțiva poeți - de un Shelley, bunăoară - majoritatea scriitorilor au scris pe apucate și la întâmplare. Unii când n-au avut bani, alții când le cereau regii sau editorii, alții sub impulsul ambiției, geloziei sau neurasteniei.»
(*Fragmentarium*, Editura Vremea, 1939)

Director fondator:
Cezar IVĂNESCU

BAAADUL
literar

Revistă de cultură
anul I, **nr. 1**, mai 2007

Cea mai cumplită perioadă din istoria noastră: 1948-1964

75 de ani de la controversatul 23 august 1944

Până în 1989, ziua națională a României era sărbătorită la 23 august, purtând, însă, mai multe denumiri, deși data a rămas neschimbată. La început era ziua eliberării României de sub jugul fascist de către armata sovietică. Pe parcurs, în măsura în care comuniștii români căutau să iasă de sub tutela sovietică, s-a vorbit de „insurecția armată”, apoi s-a vorbit, chiar, de o inventată „revoluție de eliberare antifascistă și antiimperialistă”, realizată de ei, fără vreo contribuție rusească. Adevărul este că atunci a avut loc o lovitură de stat datorată, în primul rând, regelui Mihai, teoretic șef al statului, de fapt conducerea țării fiind exercitată numai și numai de mareșalul Antonescu.

Să vedem, mai întâi, situația militară. Pe 22 iunie 1941, România intrase în război contra Uniunii Sovietice deoarece aceasta ocupase, în 1940, Basarabia și nordul Bucovinei, noi aflându-ne alături de Germania și de aliații săi. Cu toate luptele grele de la Odessa, armata română, împreună cu cea germană, a fost victorioasă în prima parte a războiului, ostașii noștri (în primul rând vânătorii de munte conduși de generalii Avramescu și Mociulschi) dovedind calități militare deosebite. Se cânta pe atunci „Cu trei mere-ntr-o basma / Am ajuns la Moscova”. Au urmat, însă, momente tragice la Stalingrad și Cotul Donului, retragerea fiind, și ea, marcată de fapte eroice. În aprilie 1944, sovieticii ajung pe teritoriul nostru și se organizează apărarea țării pe frontul Iași-Chișinău care, de fapt, se întindea din localitatea bucovineană Straja până la Cetatea Albă, la limanul Nistrului. Soarta țării era strâns legată de rezistența acestui front.

Pe plan internațional, după bătăliile de la El Alamein și Stalingrad, balanța se înclina tot mai mult în favoarea Aliaților, adică a rușilor și anglo-americanilor. Aceștia se jucau deja cu soarta României. La Teheran și Yalta, anglo-americanii ne-au dăruit rușilor, incluzându-ne în sfera de influență a acestora, prin completarea unui petic de hârtie. Noi nu știam încă de tranzacțiile respective și, considerând, pe bună dreptate, că frontul Iași-Chișinău nu va rezista decât câteva luni, am trecut la căutarea unei căi diplomatice pentru salvarea țării. Mai întâi Casa Regală, prin prințul Barbu Știrbey, i-a contactat pe anglo-americani la Cairo și, prin alți emisari, la Ankara. Răspunsul lor a fost total nemulțumitor: cereau capitularea necondiționată a României. În paralel, Iuliu Maniu, aflat în legătură directă cu serviciile secrete britanice, negocia și el, fără rezultate concrete. Ceea ce este mai puțin cunoscut e faptul că mareșalul Antonescu purta și el negocieri, de data aceasta cu cel mai periculos dușman, cu Uniunea Sovietică. Tratatul se desfășurau la Stockholm, noi fiind reprezentați de diplomatul Frederic Nanu, iar rușii de ambasadoarea Alexandra Kollontay. Antonescu se situa pe o poziție fermă, rușii

erau dispuși să discute cu el, considerându-l un militar de valoare, posibil viitor colaborator în lupta finală contra Germaniei. În aceste circumstanțe se petrece catastrofa rupere a frontului Iași-Chișinău, realizată de ruși începând cu noaptea de 19-20 aprilie 1944, având, se pare, complicitatea unor ofițeri superiori români. Puhoiul rusesc ajunge în câteva zile, chiar pe 23 august, la Vaslui și Bârlad.

Mareșalul Antonescu, fost cu câteva zile în urmă la Hitler și informat despre pretense arme secrete ale acestuia, se hotărăște să reziste, să poarte războiul până la capăt. Astfel, va preconiza stabilirea mai multor linii de rezistență, în funcție de eficacitatea acestora: linia vechilor fortificații F.N.G. (Focșani - Nămolosa - Galați), de la Cotul Carpaților la Dunăre, liniile de pe Ialomița, Argeș, Olt, Carpați. Atitudinea sa este, pe undeva, contradictorie. În paralel cu pregătirea liniilor de rezistență în fața rușilor, el concentra rezervele înspre unguri, pe valea Mureșului. Totodată depunea în Elveția treizeci de milioane de dolari (pe atunci dolarul era mult mai valoros decât acum) pentru finanțarea unui guvern român în exil, în eventualitatea ocupării țării de către ruși. Acum intră în acțiune regele Mihai. Lovitura de stat era pregătită pentru mai târziu, dar evenimentele legate de spargerea frontului o grăbesc. Antonescu este chemat la palatul regal, el nebănuind cursa care i se întinde. Are loc o discuție aprinsă cu regele, mareșalul își susține punctul de vedere asupra rezistenței până la capăt, iar în privința întoarcerii armelor pune în evidență și problema onoarei militare. Este arestat, în final, de militarii din Garda Regală și predat apoi comuniștilor care intră acum în scenă, ca o obligație față de ruși. În ilegalitate funcționa, mai mult sau mai puțin, Partidul Comunist din România. Subliniez „din”, fiindcă rușii, care conduceau partidul, considerau țara noastră drept o zonă geografică locuită de mai multe naționalități, nu un stat național. Dealtfel, în acest Partid Comunist de 860 de membri, numai 25% erau români, restul era alcătuit din minoritari. Puținii comuniști români, în frunte cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, erau închiși în lagărul de la Târgu Jiu și li s-a organizat o așa-zisă evadare înainte de 23 august. Cei mai mulți comuniști zis români se aflau la Moscova, conduși de Ana Pauker, adevărat călău în fustă al poporului român, și Vasile Luca (de fapt Laszlo Luka).

Actul regelui Mihai, chiar dacă nu corespunde unor norme convenționale, a însemnat salvarea României ca stat. Purtarea războiului pe teritoriul nostru ar fi dus la suferințe de nedescris. Deși devenisem aliați după 23 august, rușii au comis pe teritoriul nostru nenumărate jafuri și violuri, nu este greu să ne închipuim ce s-ar fi întâmplat dacă am fi continuat luptele. Rușii au fost parțial bucuroși de actul de la 23 august, la fel și comuniștii veniți de la Moscova.

Se spune că Ana Pauker, când a constatat colaborarea dintre Gheorghiu-Dej și regele Mihai, l-a palmuit și a tipat „Ce-ați făcut, idioților?”. Ea și cei din jurul ei ar fi vrut aplicarea hotărârilor Congresului al V-lea de la Moscova, al Partidului Comunist din România, prin care se cerea eliberarea moldovenilor, ucrainenilor, ungurilor, bulgarilor, evreilor, germanilor de sub jugul boierilor români. Conform acestor hotărâri, dacă am fi continuat luptele dispăream ca stat, se aplica un vechi plan rusesc, apoi sovietic: toată Moldova, până în Carpați la U.R.S.S., Ardealul de nord la unguri, Banatul la sârbi, Dobrogea toată la bulgari, ce mai rămânea ar fi format Republica Socialistă Sovietică Română. Se știe că, pentru scurt timp, a existat o Republică Sovietică Botoșani, iar o anumită categorie de cetățeni din Iași a cerut trecerea la Moldova Sovietică.

Faptul că am întors armele s-a datorat exclusiv regelui Mihai. Proclamația sa în acest sens a avut urmări imediate, deoarece soldații juraseră credință regelui, erau în marea lor majoritate țărani și creștini, iar jurământul avea pentru ei o valoare sacră. Așa că l-au urmat pe rege, unsul lui Dumnezeu. Este absurd să-l consideri pe regele Mihai ca având vreo responsabilitate privind ocupația rusească, ea fusese, așa cum am văzut deja, stabilită de Aliați. La plecarea lui, comuniștii au răspândit fel de fel de povești - cum ar fi cea despre vagoane cu aur și diamante luate din țară, povești pe care unii o mai cred și astăzi, deși există state de plată pentru salariul său de pilot de încercare în Elveția. O altă problemă controversată în privința lui 23 august este relatarea, devenită legendară, despre o telegramă pe care ar fi trimis-o Stalin lui Antonescu chiar în ziua respectivă. Prin aceasta Stalin ar fi acceptat condițiile mareșalului pentru întoarcerea armelor: trecerea sovieticilor numai printr-un culoar stabilit dinainte, păstrarea orânduirii de stat, retrocedarea Ardealului de nord. Telegrama se spune că ar fi fost ascunsă de reprezentantul cu comunicațiile, Niculescu-Buzești. Povestea e frumoasă, credibilă, numai că nimeni nu a văzut telegrama și nici nu există vreo urmă în arhive.

A urmat ocupația sovietică, regimul comunist cu toate nenorocirile. Încep deja de pe acum să se

contureze cele două tendințe din partidul comunist, cea rusească și cea națională, pe care le vom reîntâlni până în 1989, la dispariția partidului.

Cele mai vechi amintiri ale mele, întregite și cu relatările vârstnicilor, se raportează tot la 23 august. În martie 1944 ne-am refugiat, mama și cu mine (tata murise pe front), la București. Fugeam de ruși, care se apropiau de graniță, și am dat de americani, care și ei ne „eliberau” prin bombardamente cumplite, cum a fost cel din 4 aprilie, la o zi după ce împlinisem 3 ani. Atunci ne-am refugiat mai departe, în Teleorman (cuvânt provenit din limba cumană - „pădure nebună”), în satul Furculești, unde se afla P.S.-ul (partea sedentară) regimentului 23 Artilerie din Bârlad, regiment în care aveam rude. Stăteam în conacul boierului Furculescu. Pe moșie munceau prizonieri ruși, având regimul țăranilor noștri, trăind mai bine decât în colhozurile lor. În fiecare sâmbătă boierul tăia un porc pentru ei. Românii prizonieri la ruși mureau în timpul acela prin ghețurile Siberiei sau în fundul minelor! În conac erau două aparate de radio, probabil singurele din tot satul, unul al boierului și unul al nostru, un Telefunken. De pe la 5-6 spre seară, pe 23 august, a început să se transmită numai muzică populară și, din când în când, eram anunțați că va urma un comunicat important. Era clar că se întâmplă ceva, militarii români au umplut camera. Pe la 8 s-a transmis Proclamația regelui Mihai, ascultată în tăcere deplină, nu-mi aduc aminte să fi fost vreo reacție. Altfel s-au petrecut lucrurile când au fost informați și prizonierii ruși. Aceștia și-au exprimat într-un mod ciudat bucuria, purtându-l în brațe pe boierul Furculescu, de care se atașaseră. Nu știau, bieții de ei, ce-i aștepta! Toți prizonierii care s-au întors în Rusia au fost acuzați de trădare sau lașitate, au fost duși la muncă în Siberia, unde au stat până la moartea lui Stalin, în 1953. A apărut o primă coloană de prizonieri nemți și, fiind foarte cald, femeile au ieșit în calea lor cu căldări cu apă, soldații de pază prefăcându-se că nu le văd...

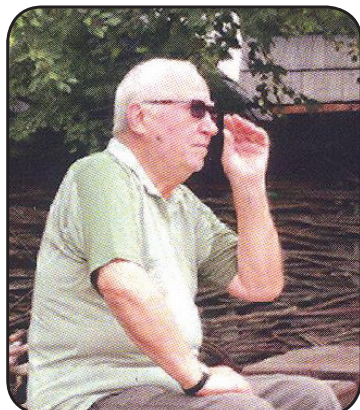
Așa am cunoscut eu momentul 23 august, care a stat la baza celei mai cumplite perioade din istoria noastră: 1948-1964.

În tribună, salutând demonstranții, **Nichita Sergheievici Hrușciov**, secretar general al C.C. al P.C.U.S. și **Gheorghe Gheorghiu-Dej**, prim secretar al C.C. al P.M.R.

„Vom mai găsi trifoi cu patru foi Și vom putea să dăm din nou în floare...”

OM ȘI POET TOTUNA-I !

Cunosc doar repere răzlețe din biografia deloc simplă a lui Vasile Filip, dar asta nu mă oprește să afirm că-l cunosc parcă din timpuri vechi.

Sorgintea sa țărănească i-a fost blazon și - la rigoare - slogan, asta ținându-l vertical pe toate valurile, zâmbetul său sobru rămânând mereu pavăză în fața oricui ar fi încercat să-și ofere fățărnicia drept amicitie interesată. Dotat cu un acut simț de observație, nimic - dar absolut nimic din „nimicurile” vieții - nu i-a scăpat. Și din toate a iscat semnificații, pe care le-a așezat, cu migală și cu minte, în zeci de mii de versuri, ordonate în forma fixă a rondelului, poezie care-l însoțește de ani merei.

De la înălțimea multor decenii de viață de la care ne privește olimpiu, Vasile Filip, născut în satul Dancu din coasta Iașului, de unde a învățat că „exist pentru că cerul există”, își scrie, de când știe el că scrie, „poemele cu sânge” / Și cu priviri ce izvorăsc din soare”, bucurându-se copilărește când „un răsărit de soare-am prins”.

Redacția îi mulțumește cu îndatorință.

P. conf. Gruia NOVAC

Prietenii

Prietenii care se văd mai rar
Sunt mai fideli decât ar crede ei
Am învățat-o din abecedar,
Când nu știam prietenia ce-i.

Ca niște flori prietenii răsar,
Dar câte unii sunt doar funigei;
Prietenii care se văd mai rar
Sunt mai fideli decât ar crede ei.

Ca niște cețuri uneori dispar
Prietenii fără temei
Și-n locul lor rămâne-un gust amar,
De la-nceput nu-ți vine s-o mai iei.

Prietenii care se văd mai rar.

Ciudățenie

Am dat și eu ades cu bâta-n baltă
Și pe pereți măscări am zugrăvit.
Și astăzi parcă inima-mi tresaltă
De câte cele voi fi săvârșit.

Nici nu puteam să am o viață, altă
Decât aceea ce am dobândit;
Am dat și eu ades cu bâta-n baltă
Și pe pereți măscări am zugrăvit.

Dac-aș avea măcar acum o daltă
M-aș apuca în piatră de cioplit
Statuia cea mai mândră și înaltă,
În soclul ei să stau și eu pitit.

Am dat și eu ades cu bâta-n baltă.

Dorință, neputință

M-aș mai întoarce în trecut,
Dar simt că nu mai am putere -
Atâta vreme-am petrecut
Între speranță și durere...

Nici nu mai știu cum s-a făcut
De am primit fără a cere;
M-aș mai întoarce în trecut,
Dar simt că nu mai am putere.

Atâta cale am bătut,
Purtându-mi soarta în tăcere
Și de iubire am zăcut
Și din nimic am strâns avere.

M-aș mai întoarce în trecut.

Niște silabe

Suntem niște silabe în cuvinte
Adeseori mai greu de înțeles.
Sau litere de stranie sorginte,
Rostite fără noimă mai ales.

Cine suntem nici nu mai ținem minte
Decât din întâmplare, la deces;
Suntem niște silabe în cuvinte
Adeseori mai greu de înțeles.

Ne-nfățișăm asemeni unor ținte
Sau poate țevi din care gloanțe ies,
Ca-n alte vremuri din ciudate flinte
Purtate mândru de țărani cu fes.

Suntem niște silabe în cuvinte.

Pe moșnegește

Când o iau pe moșnegește
Pare că mă simt mai bine.
Vorba bună îmi priește,
Chiar și acul de albine.

Simt cum o putere-mi crește
Și nu știu de unde vine;
Când o iau pe moșnegește
Pare că mă simt mai bine.

Cine stă și se gândește
Înțelege cum devine
Să vorbești doar pe muțește,
Să priceapă oarecine.

Când o iau pe moșnegește...

De strajă lumii

De strajă lumii cine vrea să steie
S-aplece fruntea spre pământ pios,
Până ce ochii izvorăsc scânteie
Și gândul lui se face mai sfios.

Doar Cel de Sus are puteri să deie
Înțelepciune pentru cei de jos;
De strajă lumii cine vrea să steie
S-aplece fruntea spre pământ pios.

Vă scuturați de straiele ateie
Și nu intrați pe ușa de dindos
Bărbat de ești, sau dacă ești femeie,
Adu țărâni caldul tău prinos.

De strajă lumii cine vrea să steie...

Beau zilnic

Beau zilnic vinuri vechi și vinuri noi
Din cupe moștenite din părinți
Și-mi amintesc de strugurii de soi,
Din cei ce nu mă strepezeau la dinți.

Când mă gândesc la vremea de apoi,
Îi simt alături pe bătrânii sfinți;
Beau zilnic vinuri vechi și vinuri noi
Din cupe moștenite din părinți.

Pornesc câteodată-n pași domoi
Pe drumuri răsădite în credinți
Și văd cum curg străbunii în șuvoi,
Să-mi spele chipul plin de suferinți.

Beau zilnic vinuri vechi și vinuri noi.

Cu vin

Cu vin m-am îmbătat mai rar,
Dar cu iluzii mult mai des.
Deși nu sunt un temerar,
Ceva din umbră îmi dă ghes.

Speranțele în cârcă-mi car,
Cum ele parcă m-au ales;
Cu vin m-am îmbătat mai rar,
Dar cu iluzii mult mai des.

Pe mine însumi mă presar
Pe vârful de munte și de șes,
Mânat de un îndemn bizar,
Numai de mine înțeleș.

Cu vin m-am îmbătat mai rar.

Niște mofturi

Candela stingă-și lumina,
Nu la căpătâiul meu.
Chiar dacă a mea e vina,
Să mă ierte Dumnezeu.

Aleg mierea și chinina
Și nu bag grăsime-n seu;
Candela stingă-și lumina,
Nu la căpătâiul meu.

Îmi displace gelatina,
Vreau un arc de curcubeu
Și rondelul și terțina,
Dar și altele vreau eu.

Candela stingă-și lumina.

Când nourii

Când nourii vor plânge întomnat
Și ochii triști se vor spăla de rele,
Nu va mai fi proscrisul condamnat
Pentru lovire și purtări rebele.

În calendare fi-va însemnat
Acel moment ca singur dintre cele
Când nourii vor plânge întomnat
Și ochii triști se vor spăla de rele.

Să nu ne fie dară cu bănat
De vom vedea dulăi fără curele
Și uși din fiare smulse din canat
La pușcării ieșite din zăbrele,

Când nourii vor plânge întomnat.

Balada lui Gruia Novac

Niciodată n-o să plecați, Domnule GRUIA NOVAC
Cerurile noaptea ușor se restrâng;
Încep să plângă florile de mac
Și mă faceți și pe mine să plâng...

Din singurătatea vremii dată numai mie
Păsările tomnatece se întorc din zbor;
Sub fereastra Dumneavoastră să cânte-o simfonie
Frumosului suflet de NOVAC ZBURĂTOR...

Cred că numai Nașterea-i de vină
Cum spunea scepticul CIORAN zâmbitor;
Apoftegmele indică într-o altă lumină
Pe poetul VASILE FILIP spre Vârful cu Dor...

Dacă viața-i un lucru ușor, peremptoriu
Și nu aduce ceasul ce aduce anul,
Toți să credem numai în Purgatoriu
Așa cum a zis Corneliu Moldovanu?

Ce facem atunci cu lumea, cu visul?
Cu întâlnirile perpendiculare, adiacente, secante;

Mai există Infinitul, mai există Paradisul
Toate adunate în Marea Carte a lui Dante?

Ce facem cu floarea frumoasă, albastră?
Care exprimă Absolutul lui Eminescu visător;
Ce facem, Domnule GRUIA, cu viața noastră?
Cine răspunde? Cine rămâne dator?

Naturii pe care atât de mult o iubim
În anii ce-au fost, în anii de acum;
Aceasta e viața pe care-o trăim
Toți rămași într-un zâmbet postum...

Dar, uite, a trecut o lebădă pe lac
Noaptea florile corolele își strâng;
Dumneavoastră sunteți nemuritor, Domnule
GRUIA NOVAC,
Și mă faceți și pe mine să plâng.

26.08.2019,
181
/

Constantin Mănuță

O aniversară

Nicolae DRAGOȘ

(3.XI.1938 - 3.XI.2019)

81 ANI AI POETULUI !

URARE

(inspirată din poeziile Domniei Sale)

„Eu zbor întreg trecutul spre un prezent de foc,
Când repezi anotimpuri unite-s la un loc...

Dacă-n trecut regretele ne mor,
Tot mai purtăm un ochi spre viitor.

Împrejmuit cu versuri mă simt veche cetate
În care numai timpul stăpân e peste toate.

Și când rănește litera hârtia,
Uimit îți vezi copilăria!”

Numai că ea nimic nu spunea
Tăcea... Liniștită, senină, imaculată,
Ca orice coală albă de hârtie.

Aștepta rana creionului
A semănătorului de cuvinte!”

La mulți ani, Semănătorule de cuvinte!
La mulți ani, Domnule Nicolae Dragoș!
Redactorii revistei vă îmbrățișează,
„Baaadul literar” vă apreciază!

(din vol. *Călător spre nevăzute umbre*, 2009)

(p. conf. G. N.)

Cluj-Napoca

„Mi-e setea nesfârșită
povară de lumină!”

Foto: Elena Cristina NICU (Craiova)

...la Casa Scriitorilor din Craiova

CÂNTEC PENTRU MAMA

Leandru ocrotind masa tăcerii
cu două scaune lângă o cupolă de foc
singurătatea e plină de oaspeți
flori tăcute se deschid spre țărână
coboară ecoul vocii tale
mamă
pe scaunul gol așteptându-te de veacuri
aleasă erai să-mi fii pânțec de leagăn
să fii lumină în bezna din mine
mamă
cu toată tinerețea pe umeri
ca o eșarfă de vânt
peste sunetele sângelui

Umbra ta mă cuprinde spasmodic
niciodată nu voi ști
de ce m-ai ales dintre atâtea uitări
de ce pe mine și nu pe celălalt
frate
sau soră a mea
de ce eu ți-am bătut la poarta de carne
cu mai multă îndrăzneală
sau dorință de a sta
acolo
lângă inima ta neobișnuită cu durerea
de ce eu
mamă
și nu găesc răspuns

plecarea ta e o rană
o port în dreptul tâmplei în care

te-am cuprins ca pe un prunc
născut din zei
spre nemurirea noastră
mamă
fragedul meu mormânt
și cruce de
înviere

PLAUR DE LAVĂ

Opheliei

E seara peste vise lacustră mângâiere
ardentă-nveșmântare de aur și argint
și sufletul pe ape o liniște își cere
departe de furtună și spinii care mint

mi-e setea nesfârșită povară de lumină
ce umerii o poartă ca pe un baldachin
când plaurul de lavă cu-arome de sulfina
strecoară printre pietre miresmele de crin

acolo mi-e iubirea pe maluri risipită
și ploile mi-o iscă lucarnă din trecut
ademenind uitarea din arbori de ispită
ascunsă zămislire sub al tăcerii scut

MÉNAGE À TROIS

Singurătatea îmi șoptește la ureche
- nu ești singură, ești cu mine
întotdeauna mă vei avea tovarășă de sânge
de carne și strigăt
chiar dacă nimeni nu va ști
sunt cu tine
umbră și clonă
fi-voi mereu oglinda ta
în care te vei regăsi cu mine alături

așa mi-a vorbit singurătatea
până ecoul tău mi-a sfâșiat auzul
mi-a hrănit privirea pașii
ea tăcută a plecat
nelăsându-mă de fapt singură
îi simțeam mireasma foșnetul mătăsurilor lungi
al catifelei în falduri

se ascundea în aburul oglinzilor uitate
în colțul văzduhului din pragul înserării
în sunetul de-argint
al ploilor repezi

mă pândeă murmurându-mi numele

deodată s-a împletit cu umbra ta
și lacrima mea nu vă mai putea desprinde
unul de altul
așadar acum suntem un ménage à trois
eu, tu și prietena mea
singurătatea
de nedespărțit

CÂNTUL EREMITULUI

Piedestalul orei sacre peste lume se întinde
peste lacrima din sânge peste pajiștea din vis
păsări înfrunzind uitarea luna-n taină le cuprinde
printre pagini de-odisee le adună-ntr-un zapis

Flăcări curg spre ora serii prin lucarnele stelare
somnia mi te-aduce aproape - plumb topit prin
pași de jar
ancorând luciri de-argilă peste miriștea de sare
între noi și între oameni e același limb amar

de lumină ne-nserată prinsă-n chinga dinspre îngeri
priponită-n crucea nopții lângă steaua din zenit
ce adastă-n unghiul orei rugăciunile de plângeri
psalmi creștând prin trunchi de cercuri turla
veche dintr-un schit

ESENȚĂ

*Celor care ne privesc de dincolo,
sălășluindu-și eternitatea...*

*In memoriam,
dirijorului Tudor Ciupeiu*

sfâșiate gânduri se iscă dintre ape
somnia inundă aripile
piatra tăcerii arde
rădăcini înăbușă țipătul
cocorii alunecă spre zările altor vieți
din toate coboară luna
ca o tîpsie de ierburi
fredonează țâțânile ușilor aceleași solfegii
pragul vorbește de umbra miresmei

și totul
totul totul
spinii văzduhului matca luminii
fiarele nopții emisfere de foc
poduri șerpuite
crengile dintre amurguri
sunetele abisului tremură
pentru clipa de eter a mării priviri
esență

NOIEMBRIE ȚESUT PE OSATURA TOAMNEI

Și iată umbra se întoarce
prin cântecul de la nămiezi
și toarce
strigătul din Parce
stelara cale ce o vezi

mereu înmiresmând destinul
cum roua peste câmpul pur
și fierbe lacrima și chinul
amar înșămânțând veninul
în sângele de-ascuns augur

pe strune arde o nălucă
așa cum Fiul a plecat
de pe pământ în cer să ducă
o rază-n sâmbure de nucă
în seri când îngerii țin sfat

și-acolo peste mări de-aloe
se-aude-un murmur fără glas
cum harfe-alunecă în voie
cum și ținutul plin de ploi e
un drum de soli fără popas

OCROTEȘTE-ȚI, DOAMNE !

Rugă pentru cei mici...

Pruncii pe care nu-i apără oamenii... ocrotește-ți Tu, Doamne!
Pruncii lăsați în tristețe... bucură-ți Tu, Doamne!
Pruncii părăsiți în singurătate... îmbrățișează-ți Tu, Doamne!
Pruncii lăsați pradă lacrimilor... mângâie-ți Tu, Doamne!
Pruncii chinuți de spaime... liniștește-ți Tu, Doamne!
Pruncii răniți de răutate... vindecă-ți Tu, Doamne!
Pruncii uitați pe drumul durerii... binecuvântează-ți Tu, Doamne!
AMIN.

ZIUA ÎNGERILOR

pentru Lola Maria și Tudor

Arde solstițiul tăcerii printre ienuperii timpului
Solfegiul pădurii mi te aduce aproape

Cântecul cavalerului nevăzut și-a învăluit umbra
Mâna mamei te călăuzește în taină

Aripi se zbat
Cenușa coboară peste ape

Flacăra privirii tale devine soare
Pentru tărâmul de dincolo

„...uitări eterne, pe care însăși mama
mi le tace!”

Bârlad

„UNDE SĂ FUG

în falsa
revoltă inutilă”

(Stéphane Mallarmé)

Orice sfârșit arde-ntr-o amintire.
Pe-al meu îl simt cum vine ca o febră.
Deja sunt o aducere aminte,
De nicio inimă de lemn bocită,
De nicio țărână îmbrățișată,
De nicio întristare pomenită.

Pesemne cugetul mi-a copleșit făptura,
Că o cuminte tristețe mi-i trezia,
De totul ființei mele, amintindu-mi:
Că-s geamăn cu Poema mea, Regină
A patriei de versuri ce-mi urmează
Într-o logodnă, soră cu fractura
Ce-mi sfâșie privirea-n două lacrimi:
Una prietenoasă, ca dansul la mormânt,
Alta mâhnită, ca frigul cununiei,
Între răsfăț și silă șovăind,
Eu neputând a le curma cuvântul
Ce le-a rostit pretextul, neconstrâns.

Sunt împăcat cu mine. Iată prețul:
Voi mă continuați, eu vă continui,
Chiar dacă suntem toți niște surcele,
Și credem c-avem dreptul să râvnim
Butucul gurii umplută cu țărână,
Ce-și cară pacea propriei putreziri.
Butucul ce a fraternizat cu somnul,
Și care-mi cere-n fiecare clipă
Ca să-l plătesc cu visele ratate
Din tată-n fiu - C-așa e obiceiul:
Să-nvârtim toți roata căruții goale -

Acum, că-s robul orei tutelare,
Mi-ascund sub cuta gândului cuvântul
În care nu s-au pus semnificații
- Prea fraged fiind pentru trădare,
Când dunga nopții
mi s-o frânge-n drum -
Și nu vreau nimănui să dau pricină,
Să-mi jinduie ideea prizonieră
- Pe cât de sclavă, pe-atât de suverană -
Mai înțelept ar fi să ies din amintire,
Precum bătrânul Lear
din propria sa domnie.
Din piatra voastră ciopliți-vă un rege,
Atât cât vă îngăduie cuvântul
Sfărmatelor obiceiuri. Meritați!

„IATĂ-MĂ RĂMÂNÂND

ceea ce sunt
cu steaguri
de singurătate
cu scuturi de frig”

(Nichita Stănescu)

Vai, trupu-acesta - piatră lăbărtată -
Bătut de vânturi și făcut nisip,
Are o șansă-n pravila veciei,
De-a nu cădea în propria-i surpare,
Împins chiar de rostirea vrierii lui.
Că ce-i mai hâd și gol și fără sens,
Decât justificarea omenirii,
Cu-o frază de cuvinte rătăcite
Și-nnămolite în neînțeleșuri.

Vai, trupu-acesta dat la două nopți,
- Ca două jumătăți ne-mperecheate -
Ca valu-mpărătesc trecu prin ape,
lubindu-și până-n orizonturi marea,
- Că nu lasă nici vifor,
oglindea să îi sfarme -
Trupul acesta, închis de-atâta libertate,
De amintirea lui stau agățate
Înaltul și adâncu-acestei lumi,
Încât destulul îi inspiră faptul

Și, totuși, trupu-acesta - cuget frânt -
Un substantiv cu chipul obosit,
'Nainte chiar de-ași risipi nisipul
Pe plaja-nmormântării mării sale...

Trupul acesta, val împărătesc,
Curge-n cuvinte ca Dunărea în ceruri,
Că chiar Steaua Polară s-a logodit cu el,
Dinspre trecutu-acesta,
 spre celălalt viitor,
Ca-ntr-un incestuos destin de lucruri,
A căror sare - soră cu păcatul -
Făcu pereche în patul zvâcnitului,
În care se invocă o crâncenă vestire:
Înfrânteile cuvinte îi poruncesc să tacă.

Dar voi să tăinuiești
 tăcerea acestui trup,
Și-n noaptea vremurilor cu aripe
S-o deslușești cu încă o tăcere.
Drept plată, veți primi iubirea lui,
Când vor cânta cocoșii a treia oară.

„ALTCEVA NU AM

Decât această pace
Aceste adieri.”
Issa (poet japonez)

Visez mereu copilul care-am fost
ascuns de-o neputință, ca de-o umbră.
Pe care amintiri va fi copilărintă,
și valul cărui încotro îl depărtează?

Că nu norocul mi l-a smuls
 din mine
și nici năluca nu mi l-a luat,
așa cum nici săgeată
 nu l-a atins de moarte,
cum nici vreo țărână
 nu l-a îngropat,
ci numai timpul l-a ascuns
 în ceață
să-l alăpteze cu uitări perene.

Și dacă mama ar mai putea veni
din prealumina ei odihnitoare,
i-aș cere să-mi redea
 copilul care-am fost,
că nu destinul mi l-a smuls din mine,
așa cum nici vreun glonț
 nu l-a răpus de moarte,
și nici vreo tină nu l-a îngropat,
ci numai vremurile
 l-au ascuns în neguri,
hrănindu-l cu uitări eterne.

Dar mama tace
 cum tace veșnicia
când ia țărâna vieții
 și o transformă-n vis,

că nu mai poți
 s-o mai ajungi din urmă,
nici ea să se întoarcă
 în propriul ei soroc.

Și chem cuvântul
 să-mi aducă ulcica,
umplută până-n buză cu alcooluri,
și beau din ea
 pân-crapă timpu-n două,
pân-ce prin crăpătură se ivește,
în respirație, copilul care-am fost,
adus de-o amintire rătăcită,
ori de-o idee tănuiește-n vremuri
sau, poate, de-o metaforă târzie.

Eu îl întreb pe unde-a hoinărit
și cum e traiul,
 prin locurile uitării.
Dar el nu îmi dezvăluie nimic,
despre-nțelesurile lumii lui,
de teamă să nu mă însingureze,
peste câtă singurătate
 pot eu duce.

Și plâng că nu pot să-l
 îmbrățișez,
iar el îmi plânge neputința mea,
mărturisindu-mi
 printre-ngerești suspine
că iubirile,
 ce i-au urmat
 drapelu-n lumea lui,
sunt doar dezamăgiri.
Că chiar drapelul meu
 e o victorie a zădărniceii,
peste care vremurile-au pus
colbul pustietății inutile.

Acum iar a plecat copilul care-am fost
sau poate nici nu s-a întors vreodată,
din lumea-n care
 iubirile ce i-au urmat drapelul
sunt doar zadarnice dezamăgiri,
peste care vremurile-au pus
colbul pustietății inutile.

A plecat copilul care-am fost
și nu norocul care mi l-a smuls din mine
și nici năluca nu mi l-a luat,
ci valul unui încotro
 îl depărtează,
iar vremurile îl ascund în neguri,
hrănindu-l cu uitări eterne,
pe care însăși mama mi le tace.

Fericirea

Fericirea
nu vine când o chemi
ci când ești pregătit s-o întâmpini,
să te deschizi
precum petala în flori
și silaba-n cuvinte.
E dintru și înspre
din zori strecurați în amiază
și topiți în amurg,
năluca risipită în blânde adieri,
preaplin în revărsare.

Cernere

M-a înghițit șarpele timpului.
De-acum nu mai e grabă,
poate măcina liniștit.
Sporadice zvâcniri și lacrimi
ajută la digestie.
Niciun petec de cer nu răzbate
prin pielea păstoasă.
Din somnul adânc
se naște un pui de balaur
ce-l va devora încetul cu încetul.

De sărbători

Pașii ies din cotidian
și se-ntâlnesc cu timpul
în clipe altfel măsurate.
Cutreieră drumuri lăuntrice,
poteci uitate...
chipuri, tot mai multe chipuri,
când amenințătoare, când răzvrătite
mă așteaptă la răscruci.
Îmi vine greu să recunosc
și să accept
că sunt toate ale mele,
că sufletul mi-a coborât în tălpi
și vrea să mă cunosc.

Măinile se eliberează și ele
devenind foarte atente la atingeri:
refuză taste, epiderme,
ghicesc viața din litere,
pipăie lumina și întunericul din mine.

Sufletul mi-a coborât în degete
și vrea să mă cunosc.

Mă scufund încet
în degete și-n tălpi
și mă pregătesc
de întâlnire.

Îndemn

Scutură-ți visele din pernă
în fiecare dimineață
și îndreaptă-le spre cele patru zări:
către miazăzi pe cele blânde,
pe cele triste către miazănoapte.
Adună rouă-n pumni
și primenește-ți chipul
să nu se lase cotropit
de arșița amiezii.
Deschide-te apoi
spre tot ce-ți iese-n cale
până începi să miroși
a poezie.

Călătorim...

Călătorim ore, zile...
obosim de-atâta șezut.
Ni se face chiar foame și sete.
Ne e foame
de pământul înghițit de asfalt,
sete de ape barate de poduri.
Prin ochiul de sticlă
se derulează spectacolul lumii.
Când pleopa coboară
te pătrunzi de înăuntru.

Curent

Pași pierduți
în adâncul sertarelor,
buze înecate
în fundul paharelor,
lume înghițită
cu linguri de aur,
degete se plimbă
pe trupuri moarte

să-ntâlnească o carte
și încă o carte.

Cerul meu din adânc

Cerul meu din adânc,
îl caut de dimineață.
Îl caut de ieri, de alaltăieri,
de când am venit pe lume.

Mi-e atât de foame
de cerul meu din adânc!
L-aș mânca pe pâine
în fiecare dimineață;
pe pâinea aceea albă și bună
ieșită din cuptorul de țară
al fiecărei săptămâni.

Mi-e atât de dor
de cerul meu din adânc!
Întind mâna să-l caut,
dar mâna mea se lovește
de uși, multe uși ferecate
de zmei ori de muma pădurii...

Mă doare brațul drept
de atâta lovit...
poate ar trebui să-ncerc
cu stângul...
sau cu picioarele?
Nu, nu cu picioarele,
ele au fost de treabă,
foarte de treabă au fost
și sunt picioarele mele...

Mă opresc și aștept.
Cred că am uitat ceva.
Am uitat
că lacătele sunt
doar pentru cei fricoși,
doar pentru cei răpuși
de îndoială,
doar pentru cei care
au uitat.
Așa că nu mai caut,
deschid ochii doar.

Era mereu aici,
cerul meu din adânc.

Declarație !

Aștept, cu emoție paternă, dezlegarea !

Am senzația dureroasă că am săvârșit o... prihănire. N-o pot îndepărta, prefăcându-mă că nu pricep comiterea...

Textul unui scriitor-scriitor e sacrosanct. Inviolabil. Iar eu, lăsând deoparte prefixul, l-am făcut... tangibil. Nu știu dacă chiar, retezându-l în două rânduri, l-am și sărăcit de gândurile-idei sublimite ale autoarei, dar sper ca doamna Rodica Gabriela Chira să urmeze sugestia mea tacită, s-o admită și să mă dezlege de păcatul deja consumat.

În grupajul relativ consistent trimis „Baaadului...”, poemul *Cerul meu din adânc*, splendid și profund de altfel, conține, în prima strofă, versul „cu picioarele înainte”, în sintagma „de când am venit pe lume/ cu picioarele înainte”, vers care, retoric, se repetă și în finalul strofei a 3-a: „Nu ele au venit înainte?”...

Cu scuze căznite, o conjur pe Doamna să admită că doar când se sfârșește **TOTUL** plecăm din viața asta „cu picioarele înainte”. În viață intrăm... cu capul!

Eliminarea versurilor incriminate e păcatul meu... intervenționist! Știu; scuza poartă în ea însăși vinovăția și a te scuza înainte de a fi învinuit, recunoști sminteala. Și totuși... acesta e „cerul meu din adânc”.

Gruia NOVAC

Cal și căruță în Ardeal

Bocăne căruța către deal,
 Icnește calul, însă nu se cruță!
 Sunt singurul poet de prin Ardeal
 Care mai are-un cal și o căruță!

Vin anotimpuri ca un viscol sec
 Și gem purtându-mi soarta în spinare;
 Se zguduie ferestrele când trec,
 Strunind cu hățurile strada mare.

Iubire este, totuși, în acest
 Calvar de viață care mă mai poartă-
 Pe rănile amurgului mi-ncresc
 Lumina zilei ce îmi bate-n poartă.

Vântul albastru ară pe obraz-
 Sunt nevoit viața mea să-mi placă!
 Nu-s singurul poet ce-a mai rămas,
 Da-s singurul poet cu cal și vacă!

Săptămână

De-o săptămână m-am îndrăgostit,
 De-o săptămână, de tristețea mea,
 De-o săptămână, de la asfințit
 Și până-n zori ea râde și mă bea!

De-o săptămână parcă am uitat,
 De-o săptămână, de cuvântul meu,
 De-acela ce-ntr-o zi m-a întrupat,
 Și-n ultima mă face Dumnezeu!

Ce fac de-acum, de-o săptămână nu-s,
 De-o săptămână-n lăcrămare șed!
 Întoarce-L, Doamne, -acasă pe Iisus
 Și înc-o săptămână dă-mi să cred!

Ce rămâne din perlă

Rămășițele perlei sfărâmate,
 Țândările clipei, ciobul
 Sinele subțiind sinea
 În căușul
 Dimineții.

Se clatină țărmurile luminii,
 Ehei, eu trecător,
 Ce să mai pierd?
 Vântul viu
 Îmi bea cenușa
 Din ciutura cu inelul
 Culpei!

Amiază

Ombilicul amiezii,
 Rana fântânii cu umbra frunzei,
 Sângele gătit
 De oglindă!

Paseri de aur îmi înfulecă
 Coltucul azimei!

Prin ierburi victorioase
 Tălpile dezleagă
 Ploile.

Te strig printre zalele
 Fulgerului,
 Chip al ferestrelor
 Cu odăi de smarald!

Rug

În jurul mâinilor
 Fântâna cu noaptea trandafirilor.

Dealul grădinii și
 Luna merilor încoronați
 Coboară pe trupul,

Carne luminată de mierlă
Își strigă sufletul

Sunt singura oglindă
Fumegândă!

CXIII

Lacrima-n pustie duce-s-ar,
Cum tresare veghea-n zori de zi;
Îmbuibai cu vechi zădărnicii,
Cele noi sunt lacrimi în zadar.

Când, crucificați pe sărăcii,
Mai aflăm doar sinelui altar,
Suntem marfă-ntinsă pe cântar,
Într-un bâlci de jaf și silnicii.

Și-ntre gratii, priveghind cu jind,
Așteptăm ninsori necenzurate,
Ele se aștern însângerate

Peste visul firavului gând.
În fereastra sufletului bate
Pasărea cu aripi de pământ.

CLXI

Întreaga omenire e prea strâmtă,
Nu poți să te ascunzi de răstignire
Acela care fuge de iubire,
Cu veșnicia va rămâne-n criptă!

Iubirea niciodată nu-i înfrântă
Își primenește sângele-n potire,
Se bea pe sine pân-la pustiire
Și-apoi frământă lutul și cuvântă!

În cuie e bătut oblonul sorții,
Ca într-o sferă ești vânat de patimi!
Iubirea n-o poți îngradi cu lacrimi

Ea-i flăcăruia de deasupra morții!
Vă rog eu mult, iubiți-vă cu toții
Și râpa deznădejdiei astupați-mi!

DISTIHURI

Adrian VOICA

„Shakespeare! adesea te gândesc cu jale, Prieten bun al sufletului meu” (M. Eminescu, *Cărțile*)

lași

GÂNDURI ÎN RELIEF

Îngerul tipograf
Pe lângă matrițe cerești
Învață legile-omenești.

Soluția
Certat prea des de *eul* meu profund
Am hotărât sever: nu mai răspund.

Insistență
Îmi reproșează gândul, bătând la ușa mea,
Că nu-i mai vine rândul un vers a vizita.

Oportunități
Multe peisaje la-nceput de veac -
Unele colaje mă gândesc să fac.

Sfârșit de toamnă
Un soare bolnav tremură pe-afară -
„Să-l schimbe luna! De s-ar face seară!”

Pelerin spre Nicăieri
Cu umilința gândului te unge,
Plecând, dar, oare, unde vei ajunge?

Revoltă
Înconjură ființa și suspină:
Afară iese clar o rădăcină!

Remember
Pe străzi medievale cu umerii de piatră
Trecutul dă târcoale prin câinele ce latră.

Șaiba din frază
O șaibă-i ca o prepoziție:
Nu vrea nicum altă poziție.

Confuz
Te însoțesc pe drumul tău puțin,
Să știu măcar de unde vin!

Apus
E tonul poeziilor din urmă
Al integrării mele-n marea turmă.

Drum
Cuvintele se suie-n vers -
Doamne, avem atât de mers!

Închipuire
O muzică se-aude... Nu știu de unde vine
Dar are aripi ude și seamănă cu tine.

Creație
Frumos e chinul ruperii de tot
Când flăcări albe cu creionul scot.

Printre întrebări
De timpul care trece nu-mi pasă-ndeajuns
Eu mă gândesc la întrebările fără răspuns.

Elegie
Străbunii cu statură de tribuni
Rămas-au prizonieri în rugăciuni.

Bucurie
De zeci de ani alunec creionul pe hârtie -
Străpunge neființa o nouă poezie.

Preferință
Sunt verbe încărcate cu otravă -
Eu le prefer - dacă au miez de lavă.

Necesitatea rocadei
De ce să fie, iarăși, trist sfârșitul
Când e atât de vesel infinitul?

„M-aș întoarce în laboratorul
cu microbii cinstiți!”

SALONUL DE TERAPIE INTENSIVĂ

E nava ce nu vrea să plece
bolnavii călători, legați de pământ
prin mulțimea de fire și tuburi
mai absorb energie și oxigen
Poate simt cordoane ombilicale
ce-i leagă de planeta mama
de pieptul cald al țărânei
Pe ecranele monitoarelor pulsează
în diagrame tainice semene de viață fragile
Sub ochiul pânditor al neființei
înot prin aerul salonului, vâscos
de suferință și spaimă
Îl caut undeva într-o margine,
sub voluta fierbinte a nădejdi,
pe un pat cu roțile,
El, îngerul mă privește, îmi cere umărul
Pe monitorul lui diagrama aleargă...
spre unde ?
Spre cealaltă față a inimii
Necunoscuta: Cordul I Q 2 0 1 5.

ÎN CAMERA DE GARDĂ

Liniștea calcă pe vârfuri
în lumina tăioasă a neonului,
canapeaua îngustă cu pătura în carouri
Pe masă casoleta de nichel
strălucind cu emfază

Cina sleită somnolează pe tavă
lângă teancul de foi de observație
în cuvinte latine, diagnostice sumbre
în camera înaltă, adâncă
trec prin fața oglinzii
un chip palid și aspru sunt
lângă recipientul cu săpun roz parfumat

Becul clipește în roșu
Alerg !
După mine, temerile
cu asepsia, anestezia
cu Doamne ajută !
Prin fereastră văd coșul roșu al crematoriului
îmi pare un deget încins ce amenință.

CA UN GLONȚ, FRICA

O ruletă rusească e ascunsă în ziuă
Cineva apasă pe trăgaci din zori până-n amurg
dar glonțul rămâne în lăcaș
Noaptea e liniște
Pacea umblă pe catalige
să fie mai bine văzută ...
și iarăși, din zori până-n amurg
cu glonțu-i de fier, ziua
apasă pe trăgaci și glonțul, - singurul glonț
nu pleacă, rămâne în lăcaș.

Dar pielea e ciuruită
de groază-s înălbiți ochii
la piept scutu-i crăpat

Zi de zi ruleta rusească
se apropie de glonțul ales gata să plece

Pielea-i o zdreanță
scalpul inimii
pe brațe îl duc
precum într-un tablou, pictorul ascuns
printre personaje
și glonțul cu șansa-i de moarte
n-ar mai găsi ce să zdrobească decât frica.

MEDICUL PĂDURII

Prinsă în rama pădurii
așa stă casa - un tablou însuflețit
din pinacoteca lui Dumnezeu
Trunchiurile de cedrii - trunchiuri de orgă
o subjugă cu verde sonor, întunecat
Doar prin fereastra mansardei
intră norii și luminează amforele pline
cu uleiul de cedru
Sunt medicul pădurii.

Lucrez cu microscopul
pe platină printr-o picătură de ulei
privesc prin ocular, și văd lumea
de mii de ori mărită și apropiată
Văd miriadele de îngeri
coborând pe aripile semințelor de conifere
Văd nașterea de verde
în lăstarii suavi

Văd imensitatea unui eveniment - un punct
într-o frunză

CU DON QUIJOTE

Un ghem de întuneric a rămas
pe coama dealului, după crăpatul de ziua
contur plin de neliniște
Era o moară, o moară de vânt
cu aripile înțepenite
Un mormăit înfundat răzbătea
din măruintăile-i de fier.
L-am chemat pe Don Quijote
A venit cu trenul
fără suliță și suită
Purta ochelari de vedere. Îmbătrânise
A pornit moara spre seară
și s-a umplut valea de vuiet.
Sălbatic huruia elicea mușcând,
O ceață roșiatică acoperi costișa
ca și cum Don Quijote ar fi măcinat
toate durerile... poate și făina va fi fost roșie
dar nimeni n-a văzut-o... și cine
ar fi frământat pentru vreo pâine.

Nedumerit, Don Quijote își privea mâinile
Sângerau
și atunci a înțeles că moara
din vârful dealului era
o moară adevărată.

Dar nu credeam, nu voiam să cred
că Don Quijote ar putea să moară
Mâinile-i rănite le-aș fi oblojit
cu sufletul meu, tăiat în fâșii
El trebuia să nu uite și cum se moare
Zăludă a câmpiei, cu el alergam
lăsam să treacă prin noi orizonturile
cu vânturile, cu ninsorile

Călare alergam să ridicăm lumea căzută
între spinii ciulinilor
Mai credeam în morile de vânt
tulburătoare de zare
Nu credeam că Don Quijote poate să moară
Călare, mereu pe aproape
cu ochii scânteietori, cu liniștea mea

în mâinile-i sângerate, trecea tot mai greu
prin șirul de ani prelungi osteniți.

BOALĂ DE LUME

M-am îmbolnăvit de boala spălatului pe mâini
în Laboratorul de Microbiologie
Am luat virusul cu mine în lume
și mereu mă spăl pe mâini
Mă spăl pe mâini după banii infectați
cu *microbi* „aureus”,
după locuri și lucruri cu urme de mâini
purătoare de bacili, „*vulgaris*”
Mă spăl pe mâini după ziare
Mă spăl pe mâini după canale TV
Mă spăl pe mâini după imagini
cu îngeri degringolați, căzuți
Mă spăl pe mâini de statistici,
de tuberculoză,
de întâlniri la nivel înalt
de OK, de intrări și invazii,
Mă spăl pe mâini de singurătate
de ziua de ieri,
de Pilat,
de memorie, de amnezii,
de luna sfârtecă în parcele „for sale”
Mă spăl pe mâini de văzduhul acid,
sufocat de spioni
Mă spăl pe mâini de apa potabilă
M-aș întoarce în laboratorul cu microbi cinstiți
Să mă spăl pe mâini, simplu,
Omenește.

RULETA RUSEASCĂ

Lunecând din mâna Evei
mărul
mi s-a oprit în palmă
și-mi ademenește linia vieții
să împlinim vechiul vis:
Sus pe colină
să întâlnim depărtarea

Dar mâna din mână
clar-văzătoarea
îmi arată sub roșul imperial al mărului
Viermele
Cu papion negru, la masa domnească
sfredelește în țipătul fibrei

Mâna cu pulsul în palmă
nu știe că joc ruleta rusească cu viermele
și pentru întâlnire cu el

mai am timp până la a șasea împușcătură

„Ești ziua fastă a inimii și-a minții!”

Culege vântul...

Culege vântul frunze risipite
 Și păsările-n stoluri le adună
 Ca să orânduiască pe sub lună
 Șiraguri de mătăanii miruite.

Un clopot spart a despărțire sună
 Și zilele-s mai reci și mai grăbite,
 Mai înainte chiar de-a fi trăite
 Le împletește vremea-ntr-o cunună.

Să te gândești la clipa vieții tale
 C-ajungi și într-a lacrimilor vale
 Și nu mai ai nimic până la urmă.

Doar Dumnezeu cel Bun îi știe șirul
 Și, când ți-i mai aproape cimitirul,
 El, cu blândețe, firul ei îl curmă.

În cartea vieții...

În cartea vieții mai sunt albe file
 Și mâine noua pagină-și va scrie
 Cu un condei muiat în veșnicie
 Cum vor fi scris abilele Sibylle.

În fiecare zi - o bucurie -
 Să crești cu ea averea ta de zile
 Apoi, în inimă ascunde-ți-le
 Când vântul toamnei prinde să adie.

Flămândului, tu foamea-i potolește,
 Drumețului tu setea-i ostioiește
 Cât încă-i apa vie în fântână

Și, până-a trece în eternitate,
 Când trist și dulce clopotul va bate,
 Să dai din timpul ce-o să-ți mai rămână.

Iubire - strălucire și culoare

Iubire - strălucire și culoare,
 Izbândă, bucurie și-ndoială,
 Neliniște-ndrăzneală și sfială
 Și chin sau desfătare care doare.

Iubire - har și cuminecătură,
 Dezamăgire și înflăcărare
 Și nebunie - poate cea mai mare -
 Și edelvais pe muntele de zgură.

Iubirea mea - suavă melodie,
 Neprihănită vieții mele floare
 Și selenară pasăre albastră.

Tu întrupezi divina armonie
 Și-n nopți adânci ești candelă-n fereastră
 Ca să rămâi, în veci, nemuritoare.

Dac-ai să pleci...

Dac-ai să pleci, orice dorință-mi moare,
 Nici stelele pe cer nu dau lumină,
 Nici soarele pe bolta cea senină
 În sufletul lipsit de sărbătoare.

Cu tine-alături mi-este viața plină,
 În labirint, ești raza mea de soare,
 Ești dragostea ce-n veci de veci nu moare
 Și, în altar, icoană bizantină.

Eu voi veni îndată după tine,
 De ești în iad, oricum te iau cu mine
 Că mă ajută Eros și Apollo.

Oriunde-n lumea asta-ți va fi masul,
 Eu îmi voi potrivi cu tine pasul,
 De ești în rai, rămân și eu acolo.

Ești ziua fastă-a inimii...

Ești ziua fastă-a inimii și-a minții
Că îmi prefaci tristețea-n bucurie
Și, dându-mi mie-atâta bogăție,
Te plângi că zestre nu ți-au dat părinții.

Ți-i sufletul izvor de apă vie,
Argintul din icoanele credinții
Și aurul din patima dorinții
Că Însuși Domnul te-a creat anume.

Nu-mi trebuie contracte și nici dotă,
Din tot ce-mi spui eu nu-nțeleg o iotă
Și-mi pare că mi te cam ții de glume.

Tu ai dorit să-mparți viața cu mine
Iar alte gânduri mie-mi sunt străine,
Cu tine sunt cel mai bogat din lume.

Dac-aș fi pictor...

Dac-aș fi pictor, tu mi-ai fi modelul
Ca chipul tău, din neguri, să se-nchege
Și, de-aș fi sculptor, iarăși te-aș alege
Precum Iisus, din turmă, își ia mielul.

Aceasta-mi pare că-i a firii lege
Prin trudă aspră să se-atingă țelul
Și, dintre spini, dacă-și sporește zelul,
Artistul bun toți laurii culege.

Statuia ta-n cuvinte prinde viață
Și ochii tăi nu mai rămân de gheață
Că dragostei nu i se stinge jarul.

Din iască și din cremenea cea dură
Mai pot să scot scânteia cea mai pură
Că eu din aur mi-am făcut amnarul.

Păstrează pentru mine...

Păstrează pentru mine vremea bună
Și zorii, și amiaza, și-nserarea
Și lasă-mi, pentru-un timp, albastră zarea
Ca noaptea s-adăstăm sub clar de lună.

Doar alții să-ți cunoască supărarea,
În cale tu stârnește-le furtună
Și, din priviri, cu fulgere-i detună,
Apoi cu valuri răscolește marea.

Deși pe-atunci erai o copiliță,
Eu în estimp mi te-am crezut zeiță
Ne-nduplecată și ispititoare

Și, de te rog să-mi faci viața senină,
E pentru că mi-ești raza de lumină
Și nu, ca vremea, rea și schimbătoare.

Iau anii tineri...

Iau anii tineri seara la plimbare,
Deși îmi cam încurcă rânduiala,
Că-mi place să le-ascult sporovăiala
Și îi privesc, zâmbind, cu încântare.

Cum scoți de pe bomboane poleiala,
De mine se desprind cu detașare
Și, zgomotoși, se pierd în depărtare
Uitând că ne-a fost alta învoiala.

Ei zburdă precum mânjii pe câmpie
Iar eu mă uit la ei cu bucurie,
Mi-a fost și mie dragă libertatea.

Tot încercând să țin cu vremea pasul,
Mă uit să văd cum îmi mai merge ceasul
Și ies la braț... doar cu singurătatea.

Culege vântul...

Culege vântul frunze risipite
Și păsările-n stoluri le adună
Ca să orânduiască pe sub lună
Șiraguri de mătăanii miruite.

Un clopot spart a despărțire sună
Și zilele-s mai reci și mai grăbite,
Mai înainte chiar de-a fi trăite
Le împletește vremea-ntr-o cunună.

Să te gândești la clipa vieții tale
C-ajungi și într-a lacrimilor vale
Și nu mai ai nimic până la urmă.

Doar Dumnezeu cel Bun îi știe șirul
Și, când ți-i mai aproape cimitirul,
El, cu blândețe, firul ei îl curmă.

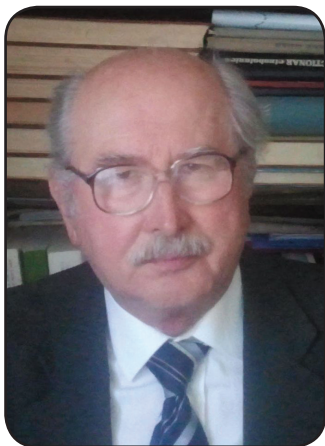
Mi-am încropit...

Mi-am încropit gospodărește-o scară
Să urc unde îmi face trebuință
Și, cu răbdare și cu sânguință,
Eu mă înalț spre steaua mea polară.

Mă urc încet pe stîngii de căință,
Pe rând, să-mi mântui trebile pe-afară
Că-i toamna, la cules, ori primăvară,
Lucrez cu bărbăție și credință.

Nu mai am timp, ca alții, omorându-l
Și îmi urmez, cu îndârjire, gândul:
Să nu m-abat nădăd din calea dreaptă.

Și mai alunec, și mai scap piciorul
Și-i gata ca să cadă visătorul...
Urcând spre cer nu văd că-i lips-o treaptă.

Acasă (IV)

Laura veni acasă la prânz. Nu-și propusese decât să treacă pe la librăria Eminescu să vadă ce apariții editoriale au mai apărut în domeniul medicinei interne. Nu găsi ceva care s-o intereseze în mod deosebit, avea în biblioteca proprie numeroase volume cumpărate cu deosebire în timpul rezidențiatului.

- Cum ți s-a părut Bucureștiul după șase ani de absență? o întreabă Lucreția.

- Crede-mă, tanti, că îmi era dor de el. Atâția ani petrecuți aci, facultatea, rezidențiatul și încă patru ani la Spitalul Clinic Fundeni. Colegii nu se așteptau să plec, dar le-am spus că îmi urmez soțul. Aflaseră că Victor e deja angajat la o importantă firmă londoneză cu sediul în Lambeth, în partea de sud-vest a Londrei.

- Voi stați departe de unde lucrează Victor?

- La două stații de metrou. Eu, până la clinică, mai merg ceva.

- Ți-a fost greu până să-ți găsești un loc?

- Nu, tanti, pot spune că eram așteptată.

- Cum așa?

- Când eram în ultimul an la rezidențiat, am participat la un simpozion internațional la Padova. Comunicarea mea a fost bine primită, iar dintre cei care m-au felicitat a fost și directorul clinicii de boli interne unde lucrez eu acum. Mi-a propus atunci să-l contactez după finalizarea rezidențiatului. Așa a fost. Am ținut legătura cu dânsul și când i-am spus că soțul e deja angajat la firmă, m-a întrebat ce mai aștept...

- Ce mă bucur! E bine că mai au noroc și oamenii de treabă. Dacă nu participai la acel

simpozion, cine te cunoștea?

- Noroc a fost și că a participat domnul Toscani, că e italian, care a avut prilej să mă contacteze.

- Și asta e adevărat.

- Unchiul e în oraș?

- Când pleacă după unele cumpărături, mai face și o plimbare, că altfel amortește. Pleacă cu lista la el.

- E bine. Și mata ar trebui.

- De multe ori ieșim împreună. Ieri ne-am amintit de Ilie prin ce greutate a trecut.

- A trebuit să-l rupem de situația de aici, care devenise tot mai stresantă. Bine că a apucat să iasă la pensie, să nu ajungă să creadă că a pus umărul la destabilizarea economică. Se știa răspunzător de situația a peste o mie de salariați din fabrica pe care o conducea, din această cauză a acceptat compromisul cu acel sistem de cooperare cu firma italiană și nu uită nici acum ce s-a întâmplat cu fabricile și salariații din industria textilă.

- Asta spunea și Dumitru, completă Lucreția, dar uite că n-au trecut mulți ani și nimeni nu-și mai aduce aminte prin ce am trecut. Nici în învățământ nu stau lucrurile mai bine.

- În privința asta, spuse Laura, cifrele de școlarizare sunt atractive, încă suportabile de sistem, dar pentru cine pregătim specialiști? Eu, Victor, Mircea, Sanda ne putem da ca exemplu pentru drumul pe care am apucat.

- Câtă suferință pentru noi! rosti Lucreția cu un oftat adânc. Văd la televizor atâtea cazuri de familii destrămate, de copii înstrăinați de părinți, chiar dacă au rămas în grija bunicilor sau a unei rude mai apropiate.

- Unele fapte ni se par de-a dreptul caraghioase. Hotărârea de Guvern prin care au fost desființate 67 de spitale s-a dat chiar în ziua de 1 aprilie 2011. „E păcăleală de întâi aprilie” au gândit mulți, dar guvernării au ținut-o pe-a lor, pretinzând că măsura a făcut parte din planul de modernizare și reorganizare a sistemului medical românesc. Mircea și Sanda sunt o victimă a acestei politici.

- Numai demagogie. Cu ce să faci față sistemul medical dacă baza economică românească a fost etichetată ca “morman de fiare vechi”? Au dispărut uzine care erau mândria țării. Consecințele se văd. Erau bine ei la spitalul din Bicz. Vara mergeam și noi acolo, o lună. Parcă eram la stațiune. Uite că apărui și Dumitru.

- Vă sărut pe amândouă!

- Bună, unchiule, răspuse Laura. Tanti mi-a spus că, pe lângă cumpărături, mai faci și plimbarea pe jos, recomandată de medici.

- Asta zilnic, răspuse Dumitru. Merg pe jos aproape două stații, cumpăr ce am de cumpărat și mă întorc cu metroul. E suficient. Cred că și Ilie face la fel.

- El are un magazin anume de unde se aprovizionează, în rest parcă sunteți vorbiți. Cu mama e mai complicat. Când vine Petrina își face de lucru în casă.

- La Măgura când mergeți? întrebă Lucreția.

- E în funcție de programul lui Victor. Poate vineri după prânz și să ne întoarcem duminică.

- De ei ce mai știi? interveni Lucreția.

- Sunt bine. Tata, cu serviciul lui de o viață...

- El a lucrat numai în administrație, adăugă Dumitru.

- A urmat Dreptul, dar n-a suportat să-l practice în regimul trecut.

- Vezi cum se alege omul cinstit? S-a înscris în vreun partid? De obicei funcțiile în afara partidului, care o fi el, devin vulnerabile.

-Nu-l interesează așa ceva. E prea bine văzut ca secretar de primărie. Cu mulți ani în urmă a fost testat de un lider local cu întrebarea: „Domnule Mitrofan, ce părere aveți despre investitorii străini?” S-a uitat tata la el, l-a cântărit bine și i-a dat un răspuns care s-a dovedit mai târziu că a fost bine gândit.

- Ce a zis? rosti Dumitru cu vădită curiozitate în glas.

Laura reproduce întocmai răspunsul tatălui: „Domnule președinte, sunt de acord, dar cu două condiții. Prima: Investitorii străini să vină, să construiască, să fabrice și să vândă ce produc. A doua: Să se achite de toate obligațiile pe care le vor avea față de statul român, pentru că eu sunt bugetar și sunt plătit din bugetul statului”.

- Minunat. Am trăit să vedem cu ochii noștri că totul a ieșit altfel, spuse Dumitru cu amărăciune în glas. E drept că de multe ori vedem la televizor reportaje făcute la fața locului, în spații de producție. Nu așa de multe pe cât ne-am dori, dar sunt. De fiecare dată mă întreb dacă societatea comercială respectivă aparține unui investitor român sau străin. Că nu e tot una.

- Aici intervine o problemă de psihologie socială, spuse Laura. Ceea ce știi că e al tău îți dă mai multă siguranță în tot ce faci. Moștenim asta de la înaintașii noștri. Cine avea câteva pogoane de pământ era mai sigur pe ziua de mâine.

- Draga mea, o întrerupse Dumitru, îți dau dreptate, dar mai sunt niște detalii peste care nu e bine să trecem. Știi că dezechilibrul dintre ce importăm și ce exportăm ne împovărează?

- Da, știu.

- Cred că importurile României sunt de două feluri: mărfuri produse în alte țări și mărfuri produse la noi de către firme străine. Ceea ce livrează ele pe piața românească se cheamă că este exportul lor. Nouă ni se scot ochii cu fructele și legumele aduse de peste hotare, dar nu ni se spune care e procentul importurilor de produse fabricate în țara noastră. Eu așa văd lucrurile. Nu compari o tonă de banane cu o tonă de ciment.

- Logic așa e. Dar să continui. Mama e bine și ea, mai are până la pensie. Grija mare pentru ei este să fie sănătoși. Se gospodăresc bine, cum știți.

- Păi de la o vreme asta ne e grija, spuse Lucreția. Ne mai auzim câteodată la telefon. Mai îngrijorați am fost de Ilie, că știm cum a plecat la voi. Slavă Domnului că e bine. Mai stăm, sau mâncăm? Victor cine știe când vine.

- Da, spuse Laura, nu putem să-l așteptăm.

- Dacă e așa, ajută-mă să pregătesc masa.

- Da, tanti.

- Până pregățiți voi masa, eu mai pufăi o țigară, spuse Dumitru și ieși pe terasă.

Invitație - intenție

Aș cere unui **învățat** sau unui **coleg** să scrie un eseu pe tema iscată de Miron Costin în „Predoslovie” la „De neamul moldovenilor”: **BIRUIT-AU GÂNDUL**.

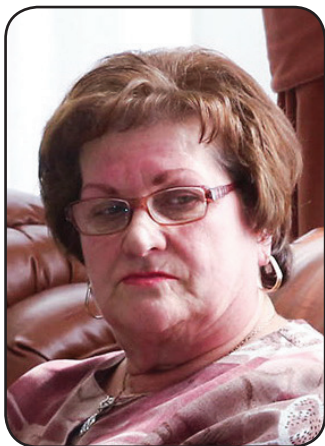
Dacă nu se „înscrie” nimeni la un asemenea efort intelectual, voi încerca eu să... dezvolt ideea lui Miron Costin, chiar dacă „bis repetita placent” (spusele repetate, plac!). Nu ne învață (încă) poetul latin Marcus Valeriu Martialis Martial (40-104) că „*Semper homo bonus tiro est?*” (Totdeauna omul bun e un debutant), „debutant” având sensul de *naiv, lipsit de experiență, începător* (poate!).

Rezultatul invitației-intenției îl veți citi (eventual!) în numărul următor al revistei. Dacă nu, nu!

Redacția

Bârlad

Radu și Djamel

Radu se trezi brusc și se uită direct spre fereastră, apoi în tavan. O lumină palidă înlănțuia camera, cel puțin așa o percepea el în acele momente. Își dădu seama că gâfâie, de parcă era la finalul unei curse de 100 metri garduri. De unde-mi veni și ideea asta cu suta de metri garduri, se gândi Radu, coborând cu picioarele direct în papuci, apoi se așază din nou pe pat, de astă dată la margine, sprijinindu-se în ambele mâini. De ce m-oi fi trezit în toiul nopții, continuă să se întrebe nedumerit. De fapt, de când se hotărâse să se mute în căsuța veche de la marginea orașului, renunțând la confortul apartamentului său, deseori se trezea în timpul nopții, întrebându-se de fiecare dată unde este și de ce s-a trezit. Acum era cu un pas înainte, știuse unde se află, doar că iar habar nu avea ce gânduri îl gonesc prin somn de se trezește gâfâind și sleit de puteri.

Trecuseră deja vreo trei luni de când luase hotărârea să închirieze o casă, la marginea orașului, sau la țară, voind să scape de zgomotul orașului, de presiunea pe care o simțea în serile în care vecinii din bloc erau puși pe distracție, pe discuții sonore, pe certuri uneori. În apartamentul din fața lui stătea o familie tânără, cu doi copii mici, care zbieau mereu unul la altul. Știa cât este ora, după cum începeau ei să strige. Glasurile lor la un loc erau mai puțin sonore decât glasul mamei, care și făcea auzită prezența prin teoriile educaționale urlate către copii. Cum să vorbească cei mici, unul de 5 ani, altul de 4, dacă propria lor mamă țipa când le vorbea? Apartamentul cu perete comun bucătăriei lui Radu era al unui student întârziat, să fi tot avut vreo 30 de ani, care se transferase de la cursuri de zi, fiind nevoit să lucreze pentru că o avea pe maică-sa în grijă, care, după cum aflase, era foarte bolnavă. De aici nu se prea auzea gălăgie, deseori Radu preferând să lucreze în bucătărie, pentru a se bucura de clipele de liniște, putând astfel să se concentreze mai bine asupra a ceea ce avea de dus

la bun sfârșit. Uneori se întâlnea cu vecinul său, erau cam de o seamă, se salutau, întrebându-se reciproc ce mai fac, apoi fiecare-și vedea de treaba lui. Al treilea apartament de pe palier era locuit de o familie care revenise în țară după o ședere de câțiva ani buni prin Spania. Când au revenit, s-au și apucat de renovat apartamentul cu niște meseriași, care veneau să lucreze după ce terminau programul pe șantierul unde erau angajați. Când îi auzeau urcând scările, Radu știa că trebuie să-și pună căștile pe urechi, pentru că începea zgomotul, care dura, fără exagerare până pe la ora 11 în noapte. Nici un vecin nu se arătase deranjat de acest lucru, așa încât, în momentul când Radu, politicos, a atras atenția proprietarilor asupra zgomotului inadmisibil, la ore în care lumea avea nevoie de liniște, familia vecină l-a tratat drept „un tânăr înfumurat, nepolitic, cu pretenții de intelectual, care are grijă de ceea ce se petrece în apartamentele altora”, dându-i scurt „sfatul”: Vezi-ți de treaba ta!

Radu se ridică de pe marginea patului și merse în bucătărie să-și aprindă o țigară și să mai înghită una, două guri de cafea rece. Se împiedică de pragul cam înalt, cu care încă nu se obișnuise, uitând mai tot timpul să ridice un pic piciorul, așa încât scăpă ceașca din mână, care se făcu țandări în contact cu gresia! În acest fel își aminti de vecinii de la bloc, cei de la etajul superior, care aveau program special de lăsat lucrurile să cadă pe parchet, zgomot care, de fiecare dată, îi producea dureri de stomac. Toate întâmplările la un loc l-au pus în situația de a alege: ori își vinde apartamentul și-și cumpără o casă la țară, ori îl închiriază și el se va muta, la rândul-i, cu chirie la margine de oraș sau într-un cartier de case mai liniștit. În ciuda vociferărilor părinților, care nu au fost deloc de acord cu ideile fiului lor, Radu găsi căsuța asta veche, dar bine întreținută, unde se simțea deja bine, trecând peste neobișnuințele lui de a sta la casă pe pământ. Plătea o chirie rezonabilă, avea liniște, o curte cu copaci și flori și un motan de prin vecini, care se aciuase pe lângă el imediat după ce se instalase. Îi plăcea aleea lungă care făcea legătura dintre poartă și casă, străjuită de flori, ale căror nume nu le cunoștea, dar îi plăceau.

Meticulos, Radu își făcu o cafea, de această dată având grijă când trecu pragul bucătăriei, își luă pachetul de țigări și bricheta și ieși în curte, așezându-se la masa din chioșc. Motanul Dănilă, îl numise așa după personajul unui film pe care îl văzuse în copilărie, veni și el repede și se așază pe un scaun, față în față cu Radu. Se încolăci și adormi imediat. Ce fericit, gândi Radu! Doar eu mă trezesc ca nebunul după miezul nopții și mă întreb de ce naiba mă tot trezesc! Era o noapte răcoroasă de vară care-i amintea de nopțile petrecute cu..., nu, mai bine nu, își zise-n gând, nu mai vreau să-mi amintesc nimic. E bine așa cum e acum, e mai bine pentru amândoi. Avem

timp să lucrăm, să continuăm cercetarea în domeniul fiecăruia, să nu mai facem crize de gelozie de la orice vorbă, de la orice gest, să nu ne pierdem energia de care avem nevoie pe fleacuri...

Radu trăise o complicată și lungă poveste de iubire, care se terminase de ceva timp. Începuse de pe băncile liceului, de prin clasa a XI-a, durase toată facultatea și un timp după. Boală lungă, moarte sigură, îi spunea deseori maică-sa. Acum îi dă dreptate, dar pe atunci? Atunci fusese altă poveste, își spuse în gând.

Se trezise în dimineața de început de august cu un gust de toamnă în minte. Contrar obișnuințelor sale, mai rămase în pat vreo cincisprezece-douăzeci de minute, lenevind pur și simplu. Gândul i-a zburat spre maică-sa, pe care nu o văzuse de ceva vreme, se limitase în a vorbi doar la telefon, fiind prea ocupat cu ale sale, uitând sau trecând cu vederea că timpul trece peste toți. Oricât ar fi vrut să nu recunoască, observase de ceva timp că se adunaseră ceva ani peste ea. Și observase acest lucru de când nu mai stătea zi de zi în aceeași casă. Așa e, gândi, te obișnuiești cu figura omului de lângă tine, indiferent cine e el, și, deși e important, devine ceva atât de comun, încât ajungi să nu-ți dai seama că într-o bună zi se poate sparge exact ca un obiect despre care știi că este acolo, nu-l mai vezi, dar știi că e în același loc tot timpul și, brusc, din neatenție, îl atingi, cade și se sparge. Sau poate îl atinge altcineva și descoperi locul gol ...oho, să mă trezesc, își zise Radu, sărind din pat. Mama mai are de trăit, mai are de cicălit, mai are...! Hai, la duș cu mine!

Deși abia ieșit de sub șuvoiul de apă, proaspăt ras, împrăștiind în jurul lui un aer de proaspăt, de bărbat tânăr, starea nu i se schimbă. Avea acel sentiment de abia sesizat că se instalează toamna. Poate și pentru faptul că ziua fusese mai răcoroasă, soarele strălucise destul de puternic, dar parcă ar fi avut o altă nuanță, o anumită paloare... Maică-mea e la început de toamnă a vieții, gândi el, neputând să înțeleagă de ce simte atât de acut toamna în jurul său. Ce-o fi simțind? La ce s-o fi gândind? Sunetul telefonului îi întrerupse gândurile.

- Alo, da!

- Hai, salut! Maria sunt.

- Maria, ce surpriză! Ești în oraș?

- Da, sunt la ai mei. Te-am sunat pe fix, la vechiul număr... a răspuns maică-ta. Bineînțeles că mi-a dat numărul de mobil, dar nici ea nu știa dacă ești acasă sau ai plecat la mare...

- Da, sunt în oraș, sunt acasă de fapt... hahaha, da, nu mai locuiesc cu maică-mea! Cum? Nu, nu, nu ne-am certat, sunt alte motive... Bine, ne vedem! Hai, salut!

Vorbise cu o veche camaradă de liceu. Se băteau pe-atunci parte în parte, era băiețoasă, deșteaptă foc, dar ca orice femeie deșteaptă s-a îndrăgostit de un idiot, care o cărase cu el prin Italia, Spania, Anglia, apoi se stabiliseră în Algeria. Îl sunase după câțiva ani, să-i spună că se desparte de Djamel, că era imposibil să trăiască împreună, devenise neatent, amâna tot ce-și pune în plan, devenise gelos, certăreț, asculta doar ce-i spunea maică-sa și întreaga lui familie.

- Cât mai stai cu el sau de ce mai stai, o întrebase el.

- În seara asta plec, i-a răspuns Maria, am vrut să știi de mine, că dacă nu apar în țară, m-oi fi pierdut prin lume de tot.

Și nu apăruse mult timp. Când s-au reîntâlnit acum un an, îi spuse că-și vindecăse rănila sufletului și o luase de la capăt. Repetase ultimul an de facultate, își luase și licența. Dar mai important era că divorțase. Bravo ei, așa femeie-mi place, gândi Radu, zâmbind, știind doar el de ce. Adevărul era că avea parte de prietenii femeilor cu probleme, era un fel de popă, la care veneau să-și spună problemele, aventurile, necazurile, ba, chiar și nenorocirile. Da, că nu putea numi altfel cei câțiva ani de calvar pe care îi trăise Maria, vecina și camarada lui de școală.

Se întâlnise întâmplător cu ea anul trecut, la mare. Îi plăcea să meargă la 2 Mai, să facă plajă, dar se așeza în gazdă la o familie în Limanu, satul acela aflat la câțiva kilometri de Mangalia, de 2 Mai și de Vama Veche. Îi plăcea satul, era așezat ca într-o palmă, cu o anumită geometrie a ulițelor, încât se rătăcea cu ușurință, deși mergea acolo de ani buni. I se părea că toate ulițele se aseamănă între ele, casele, dar mai ales împrejuririle din jurul caselor, acela așa-zise garduri, ridicate cam la un metru de pământ, din piatră de râu, care nu făceau impenetrabilă intrarea în curte, ci doar o limitau de celelalte. Putea ridica un picior și pășea dincolo, trăgându-l ușurel și pe celălalt, atât de joase erau, mai ales pentru el, un bărbat înalt. Îi plăcea în fiecare dimineață să iasă la șosea din acea palmă, să privească în zare marea și să străbată distanța până la 2 Mai. Acolo o reîntâlnise pe Maria, despre care știa că se căsătorise cu un arab și părăsise țara. Surpriza reîntâlnirii a fost împărțită de amândoi, și, cum nimic nu e întâmplător, Maria era găzduită și ea de o fostă colegă, care-și petrecea vacanțele de vară la bunici, în Limanu. Timp de două săptămâni au mers împreună la plajă, au ascultat serile înnodate în tăcerile lor sau au vorbit despre ei înșiși. Pe prispa casei bătrânești din satul acela uscat de caniculă, dar cu nopți minunate, Maria îi povestise aventura ei numită căsătorie. O ascultase tăcut, fumând liniștit, trăgând fumul în piept, apoi redându-l sub forma unor inele înălțate spre cer, sau pur și simplu nefăcând nimic, doar urmărindu-i atent inflexiunile glasului ei povestitor.

Radu își aminti cuvintele Mariei, ca și cum i le-ar fi spus aseară:

- Nu exagerez cu nimic, Radule, să știi. Am fost îndrăgostită la nebunie de Djamel, la nebunie, înțelegi? Cât am stat în țară, nu am avut nimic de reproșat, era bărbatul ideal: frumos, inteligent, atent cu mine și cu ai mei, politicos cu toată lumea, mereu cu idei noi, apreciat de colegi... Ne învățase limba, cunoaștea multe obiceiuri de-ale noastre, îi plăcea să mergem în zonele noastre tradiționale, urcam la munte și mâncam la stână alături de ciobani, îi plăcea bulzul, sarmalele, micii, focul de grătar și focul de tabără... era de-al nostru! Totul s-a schimbat după ce am plecat cu el la „acasă”

lui, când s-a aflat din nou printre oamenii și obiceiurile lui, în familia lui, cu părinții lui...

Maria încă vorbea cu patos despre fostul ei soț. Nu era nevoie să repete că îl iubise mult, cred că încă îl mai iubea, dar avusese tăria să se despartă de el și de familia lui, când nu mai putuse accepta ceea ce-i oferea el în spațiul acela nisipos, printre dunele și cămilele satului. La o adică, ce-i oferise? O viață într-o căsuță pierdută prin nisipuri, o soacră, care stătea mai toată ziua ciucită în așa-zisul prag al casei, dând ordine, privind-o pieziș, strigând câte ceva din când în când și care refuzase de la început să-i spună pe numele de-acasă.

Într-una din serile petrecute la malul mării, pe nisipul de la 2 Mai, Maria, mai tăcută ca oricând, deschisese în sfârșit gura și-l întrebase:

- Radule, vrei să-ți spun cum a fost viața mea până acum? Incredibilă! Dar încă sufăr, uneori mi-e dor de nisipul pe care călcam în fiecare dimineață și pe care-l simțeam și între dinți, și-n cafea, și-n ceaiul aromat pe care îl făcea în mod obișnuit soacră-mea. Nu, nu te gândi că îl pregătea pentru mine, așa era obiceiul: făcea într-un recipient mare ceai pentru toată lumea, pentru cei ai casei sau pentru musafiri.

- Ți-au plăcut anii aceia, Maria? Ai avut măcar un dram de fericire acolo?

- Nu știu să-ți spun cum a fost cu adevărat... Cât eram cu Djamel, totul era minunat, dar el pleca dimineața și revenea seara, destul de târziu. Am avut puține clipe într-adevăr fericite. Dar îmi asumam alegerea. Nu știu ce să-ți zic mai mult...

- Povestește, Maria, povestește. Poate e bine și pentru tine să scoți afară ceea ce ai strâns acolo...

- Știi cum am ajuns acolo? Dintr-o decizie luată într-o seară. Eram în Anglia, iar Djamel mi-a aruncat așa, ca pe ceva neimportant, niște cuvinte:

- Marie, vrei să ne mutăm la ai mei?

- Unde, la ai tăi? În Algeria? Tu vrei să ne mutăm acolo?

- Da, în Algeria. Nu spun că aș vrea, decât dacă și tu ai dori această schimbare. M-am săturat de vremea de aici, de oamenii de aici...

- Mai bine hai înapoi, în România...

- Da, cum zici, răspunse Djamel, căzând pe gânduri.

L-am văzut tăcut, aproape trist, continuă Maria, și mi-am imaginat că îi este dor de-ai lui. Stătusem atâta timp în țară, plecasem apoi prin Europa, el nu ajunsese niciodată acasă, în Algeria, știam că nu se acomodase în Anglia, el prefera Franța sau Belgia, așa că, după ce mă gândii câteva minute, i-am spus:

- Hai să mergem!

- De tot?

- De tot!

- Nu am cum uita explozia de bucurie la auzul răspunsului meu, m-a luat în brațe, m-a sărutat, m-a învățat prin cameră, m-a așezat într-un fotoliu, de unde, peste câteva momente m-a ridicat și iar a început vârtejul acela nebun, expresie a unei bucurii imense. Pregătirile au durat puțin, așa că peste 10 zile puneam

picioarul pe pământul țării sale natale. Încă din aeroport mă amețiseră foiala oamenilor, culorile diverse, parfumurile cu iz ciudat, pe care nu le recunoșteam, iar când tocmai păraseam aerogara modernă, mă asurzi strigătul la rugăciune al unui muezin, care, după cum îmi dădeam seama, se afla în minaretul geamiei din apropiere. A mai durat ceva timp, câteva luni poate, până am putut face distincția dintre moschee și geamie!

- Cum, nu înseamnă același lucru, întrebă curios Radu.

- Nuuuu... geamia este mai mare decât moscheea.

- Aha... interesant, adăugă Radu, pentru care fie geamie, fie moschee, fie catedrală, fie biserică, tot loc de închinat era! Am înțeles, spune mai departe, o îndemnă pe Maria.

- Da, atunci l-am văzut pe Djamel pentru prima dată oprindu-se, scoțând din rucsac un covoraș, punându-l acolo, jos și începând să se roage alături de mulți alții. Nu-l știusem atât de credincios, vorbisem foarte rar și superficial despre religie, nu era preocuparea a nici unuia. Și iată că, de abia debarcat pe pământul natal, Djamel devenise brusc musulman practicant. Era o uimire și-n același timp o nedumerire pentru mine. Nu am zis nimic, am așteptat să se ridice de pe covoraș și l-am întrebat:

- Ce faci? Știu, era o întrebare prostescă, dar nu m-a dus capul să-l fi întrebat altfel.

- Cum ce fac? Mă rog, Maria, mi-a răspuns cu un vag ton de reproș. Ai uitat că sunt musulman? Cum să trec peste momentul rugăciunii?

Nu am mai zis nimic și am înghițit cele câteva întrebări care veniseră una după alta. Voi avea timp, îmi spusese în gând și mi-am mușcat limba ca să tac.

- Ați rămas în oraș sau ați plecat mai departe?

- Știi, Djamel intrase într-o stare euforică, era grăbit, voia să ajungem cât mai repede, așa că am luat trenul, am schimbat de 2 ori, apoi, într-un fel de autogară de țară, am luat o un autobuz care avea să ne ducă până aproape de satul lui.

- Cum adică un fel de autogară?

- Nu râde, Radule! Da, un fel de... era un loc, unde se adunau câteva autobuze cam depășite de vreme, plecând fiecare în altă direcție. M-a zguduit o rablă vreo două ore și mai bine, de mi se clătina părul, dar și creierul... În sfârșit am ajuns acasă! Impropiu spus acasă. Era doar casa lui Djamel și așa a și rămas.

Radu simțea tristețea din vorbele, dar și din vocea Mariei. Nu o întreabă nimic. Așteptă să continue singură, fără nici un imbold, fără nici o întrebare, în timp ce o privea cu atenție. Era la fel de frumoasă, doar un pic mai tristă, un pic mai maturizată, un pic mai colțoasă. Părul șaten era decolorat de soare și de sare, dar era la fel de des și purtat în coadă de cal, strânsă sus, în creștet. Stătea pe nisip, cu genunchii strânși de brațele-i muncite... la un moment dat își aplecase capul pe ei și-i văzu o rămășiță de lacrimă lucindă... De abia atunci, cu glas ferm, îi zise:

- Hei, continuă... eu sunt aici, te ascult! Știi că ai

avut întotdeauna în mine un bun ascultător!

- Da, Radu, continui! Am coborât din hurducăraia aia plină de căldură, de transpirație, de zgomot, de vorbe multe, spuse repede și din care nu înțelegeam nimic, ca să dau de o puzderie de bărbați, care îl salutau pe Djamel, îl luau în brațe și-l sărutau. Cei mai în vârstă îl cunoșteau și-l recunoșteau, alții își aminteau de băiatul Hananei plecat să studieze în România, dar nu-l văzuseră de așa mult timp, încât nu-l salutau și nu-l îmbrățișau decât după ce bătrânii le spuneau cine e acel tânăr frumos, însoțit de femeia lui, care, sfioasă, stătea la un pas în spate. Da, Radule, stăteau la vreun metru în spatele lui Djamel, că nu era în orânduiala de acolo ca femeia să meargă alături de bărbat și-mi aminteam de povestirile bunicii mele, care, cândva, fusese la o nuntă într-un sat de lângă noi, iar la masa mare, în capul căreia stăteau mirii, erau numai bărbați. Stăteau pe scaune, mâncau, beau, râdeau, iar femeile, așezate cuviincios în spatele lor, așteptau ca ei să-și aducă aminte și să se întoarcă spre neveste și să le dea câte o bucată de friptură, vreo bucată de pâine sau să le toarne o cană cu vin. Vremi trecute la noi, dar încă actuale în alte părți de lume.

Aruncasem deja o privire atentă la ceea ce văzusem și deja impresia era formată. Nu eram într-un sat modern, frumos, din contră, mă aflam într-un fel de cătun mai mare, și s-o spun pe cea dreaptă, extrem de urât. Poate urât în raport cu ceea ce cred eu că este un sat frumos. Adunarea masculină se pupa, se-mbrățișa și înainta ca un val, ba retrăgându-se, ba avansând, în funcție de cine venea și se oprea să se pupe cu nou venitul, sau doar să se uite, plini de curiozitate, trecând

mai departe. Da, satul era urât, trebuie să o spun din capul locului. Era cocoțat pe un fel de colină albă, o rocă specifică locului, pătată ici, colo, de verdele unor smocuri de ierburi. La baza colinei, că nu știu s-o denumesc altfel, era nisip auriu-roșcat, aspru la pipăit, nu fin ca nisipul de la Mamaia... Casele erau micuțe, îngrămădite una-n alta, doar câteva mi se păruseră ceva mai răsărite... Într-un din aia or fi stând ai lui Djamel, mă întrebases eu la un moment dat, neacceptând ideea că aş putea rămâne în căsuțele alea din care se ieșea direct pe nisip sau pe piatră...Mă gândeam doar că am să am răcoare, urcasem suficient de mult cu mașina care ne hurducuse cât putuse, apoi cu alaiul sătenilor după noi, mai urcasem câțiva metri.

Brusc, grupul care mă luase pe sus, plutind efectiv pe la mijlocul lui, se opri-n fața unei case, știu cum zice românul, nici prea, prea, nici foarte, foarte... Îl văzui pe Djamel cum se desprinde de alai, dar și de mine, nimic nu mai conta pentru el în acel moment, și înaintă spre o femeie tânără, îmbrăcată țișător, colorat, colorat, cum să-ți zic eu, ca țișăncile noastre. Aceasta își întinse brațele spre soțul meu, îl strânse cu putere, îl sărută pe frunte, la rându-i, Djamel făcu la fel.

- Amina, Amina, draga mea, îl auzii pe Djamel, sufocat de emoție. Amina!

- Dragul meu frate, bine ai venit. Hai, că te așteaptă mama. Ea cine e?

Pentru prima oară ochii tuturor s-au îndreptat asupra mea, continuă Maria să povestească.

(Fragment de roman, aflat în lucru, cu intenția de a fi publicat.)

SCANARE

 Dumitru Augustin DOMAN

DEPEȘĂ

destinată redactorului șef „B. L.”...

Cu mulțumiri pentru cronica din Baaad!

ARGES

Revistă de cultură fondată în 1966 • Serie nouă
■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 8 (446) ■ August 2019 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului
Pitești
Centrul Cultural
Pitești

Apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

Ecouri

Dragă domnule Gruia Novac,

Vă mulțumesc din suflet pentru colaborarea literară sinceră și caldă, pentru înțelegere și generozitate. Textul pe care vi-l trimit, cu acordul autorului, e prefața la cartea mea de comentarii literare despre poezie, proza, critica, eseu, despre cărți și autori contemporani consacrați și premiați. Nu am dat cartea decât la 4 persoane, conștientă că nu se prea scrie despre astfel de cărți, și pentru că editura nu mi-a dat decât 10 exemplare ca drept de autor și n-am vrut să le risipesc. Au scris despre ea Irina Petras și Pușu Roth. Abia azi mi-a venit ideea, cam târziu, de-a trimite prefața cărții, scrisă de un istoric și critic literar competent, profesor universitar din București, Maria-Ana Tupan, ca o cronică la carte, cum se practică, fiindcă prefațatorul citește atent textul unei cărți. Ideea mi-a venit azi, fiindcă se apropie gala premiilor anuale din filiala noastră și mi-am amintit că această carte era pe lista nominalizărilor pentru Cartea Anului în 2018, dar a câștigat o carte de poezie, e firesc să fie creația pe primul loc, nu critica.

Mulțumiri încă o dată pentru prietenia literară, foarte rară între scriitori și încredere.

Vă doresc sănătate deplină, să vă bucurați mult timp de efortul de-a ține pe umeri și redacta *Baaadul literar*.

19 octombrie 2019

Sonia Elvireanu

Iași

Maria Mănuță - Arta ca rațiune de a fi

Ține de domeniul evidenței faptul că **Maria Mănuță** are disponibilitatea și chiar vocația pentru cultivarea modelului *uomo universale* și al enciclopediștilor, capabili să se exprime și să se realizeze în diferite, dar concondante domenii ale vieții spirituale. Intr-un anume fel, ea are afinități electivă, nuanțate și inechivoce, cu spațiul de reflecție și de exprimare din universul renesanțist, unde pictorii practicau cu rezultate notabile filosofia și retorica, artele frumoase, muzica, politica și câte altele. Pe acest fond cultural și afectiv, artista a putut face simultan știință prin profesia de medic cu performanțe maxime, specifice unui caracter voluntar și dăruit comunității, binelui public și, mai ales, a celor aflați în suferință, dar și creație literară și plastică la un nivel axiologic ridicat.

Fire romantică prin substanța unor elanuri vitale și îndelungi reflecții, marcate de fiorul poetic ireversibil, Maria Mănuță nu se refugiază în pictură ca într-un fel de eden terestru, ci aduce pictura spre noi printr-un limbaj generos în soluții grafice și personalizat în expresia portretelor și a viziunilor racordate la fiorul eteric al credinței. Limbajul grav, cu sonorități de orgă, lumina și întunericul, sunt elementele unui permanent dialog, misterios și profund, incitant prin idei și relevant prin soluții. Triumful permanent al luminii face din clar-obscurul monumentelor religioase, a smereniei clericilor

dăruți și eremiților pierduți în pustie o temă de reflecție permanentă și permite artistei generarea unui posibil dialog de taină cu șinele, ca o confesiune marcată de puritatea gândului și frumusețea faptei artistice. Este cazul unor compoziții unde aura de lumină a sfințeniei anvelopează altarele credinței și generează un fel de mister care se devoalează treptat, inițiativ aproape.

Amprenta stilistică personalizată în funcție de subiectul plastic abordat, peisaj, portret, compoziție beneficiază de o dominantă cromatică adecvată, utilizată ca semn al unei opțiuni estetice inechivoce. Pe paleta artistei se vor regăsi culorile de bază, dar și subtilele racorduri dintre cuvânt și culoare. Așa cum îi stă bine unui poet de viziune și de sentiment, întâlnirea dintre cele două tipuri de expresie nu poate fi decât cordială. Prin poezie respiră, prin culoare recuperează curcubeul amplu elansat deasupra pământului.

X

Inclusă în albume de artă de rezonanță națională, în Enciclopedii contracost, în pliante colective sau individuale, medicul, pictorița și poeta editează acum primul său album. Gestul trebuie salutat cu bucuria firească a prieteniei și cu sentimentul utilității pentru cei care iubesc cu adevărat artele frumoase ieșene. Prin această împlinire, Maria Mănuță dovedește că între pictură și poezie relațiile sunt permanent cordiale, prioritatea putând oricând înclina balanța într-o parte sau alta. Privite în ansamblu, cele două vocații creatoare, atent alternate, asigură revigorante și necesare pauze de respirație. Culorile și cuvintele lumii mărturisesc cu fiecare poet și fiecare pictor câte ceva despre minunea de a fi Om și de a accepta faptul că numai prin credință și frumusețe ne apropiem cu adevărat de divinitate. Maria Mănuță, în tulburătoarele și spiritualele sale evocări ale lăcașurilor de cult din spațiul înalt al Moldovei, în fiorul accesului la transcendență și smerenia ca prim pas spre mântuire ne-a condus prin succesive revelații cu fiecare imagine spre altarele ideale spiritului românesc și universal...

Vom invoca în finalul acestui eseu o lucrare exponențială, aceea a *Compoziției în albastru* unde pictorul se înfățișează pe sine într-un moment de chietudine. Este momentul fast al întâlnirii autentice cu sine și cu provocarea infinitului. Momentul unei rugăciuni fără cuvinte, acompaniat de flacăra tremurătoare a unei candelă veșnic aprinsă, asigură relația firească cu lumina și transcendența. Dacă ar fi pictat doar acest tablou ar fi fost de ajuns pentru a recunoaște fără echivoc prezența unui artist autentic. Simbolistica inechivocă a compoziției face din credință și din artă un mod de a comunica cu Divinitatea...

VERNISAJ

« *Clinica de metafore* »
(24 lucrări)

Autor: Maria MĂNUCĂ
Născută: 20 decembrie 1940, București
Studii: Univ. de Medicină și Farmacie
„Gr. T. Popa” Iași.
Membră a Uniunii Artiștilor Plastici din
România - Filiala Iași

„Nu e carte să înveți
Ca viața s-aibă preț -
Ci trăiește, chinuiește
Și de toate pătimește
Ș-ai s-auzi cum iarba crește.”

Înzădar în colbul școlii... (1880)

Versurile fac parte din vol. *Poezii* de Mihai Eminescu. Selecția a fost făcută de prof. Gruia Novac.

Autoportret

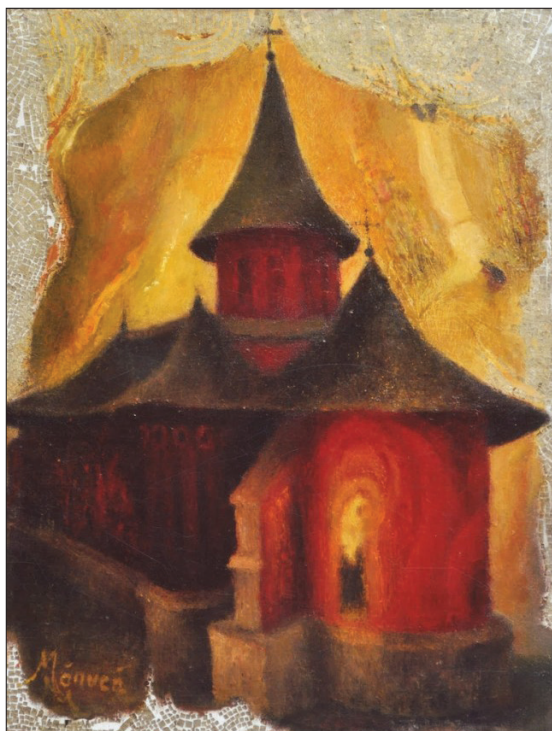
Dan

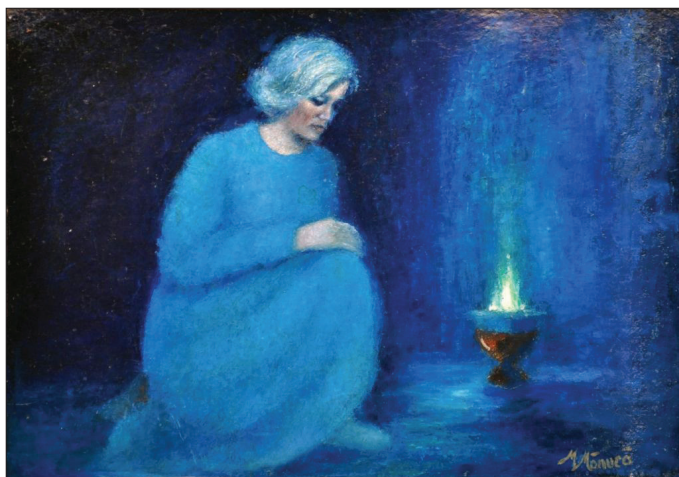
Chirurgul

„De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?
Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?”

(*Scrisoarea II*)

Ana și Manole

De veghe (Compoziție în albastru)

„Mergi, tu, luntre-a vieții mele, pe-a visării lucii valuri
Până unde-n ape sfinte se ridică mândre valuri,
Cu dumbrăvi de laur verde și cu lunci de chiparos,
Unde-n ramurile negre o cântare-n veci suspină,
Unde sfinții se preîmplă în lungi haine de lumină,
Unde-i moartea cu-așchi negre și cu chipul ei frumos.”

(Memento mori)

Floarea Soarelui

Sorana

Cavalerul trac

Candela lui Ștefan cel Mare

Sfântul Gheorghe

„Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici;
Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.”

(Scrisoarea III)

Flori și pană

Acasă

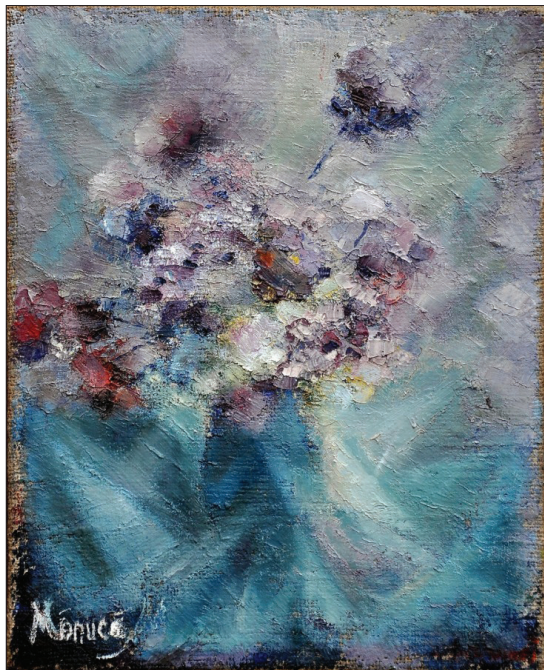
Venetia profundis

Așteptând

Icoane la Moldovița

Ciulini în cristal

Înserare

Mofturosul

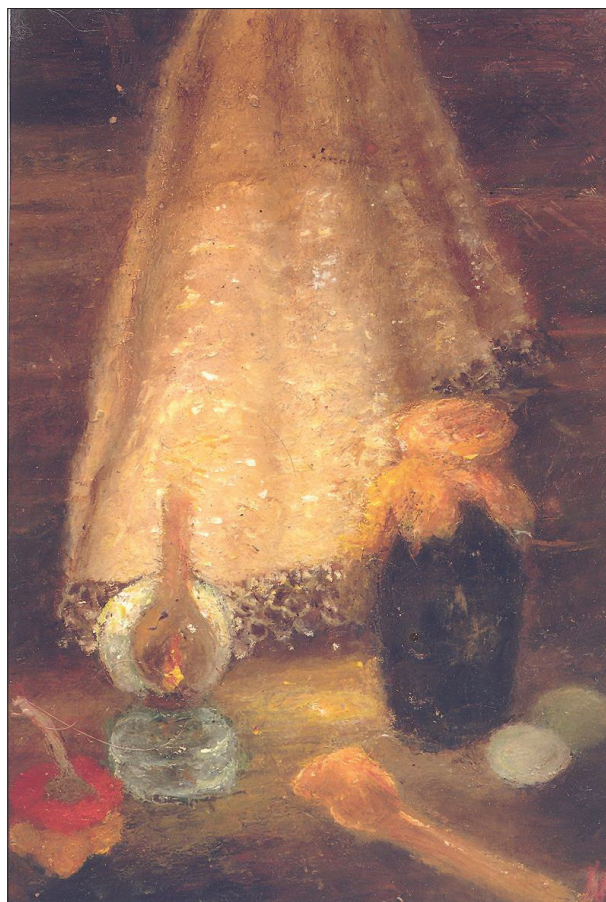
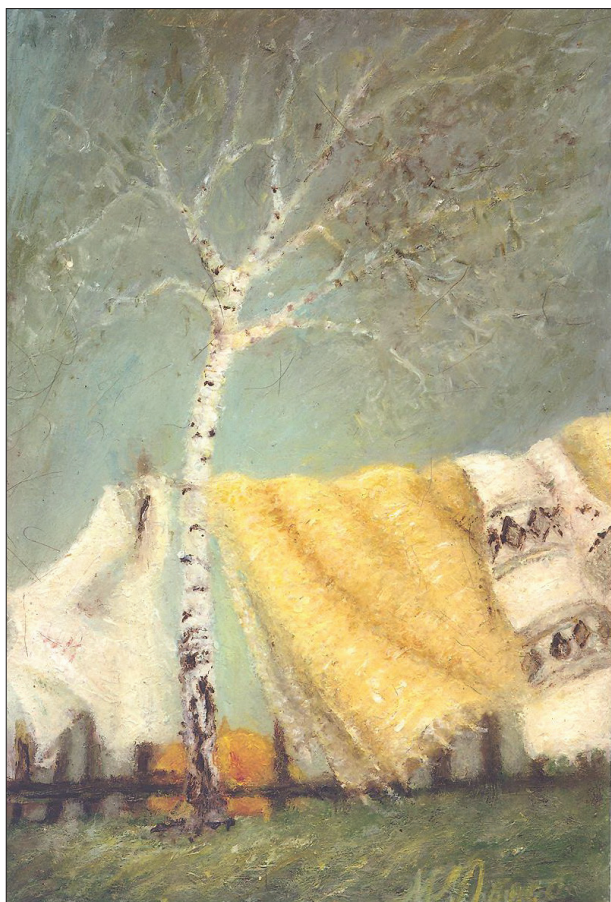
Olandeza

„Dacă vorba-i e plăcută, și tăcerea-i încă place;
Vorba zice: «fugi încolo», râsul zice: «vino-ncoace!»”

(Scrisoare II)

Băiatul cu fluturele

Borangic

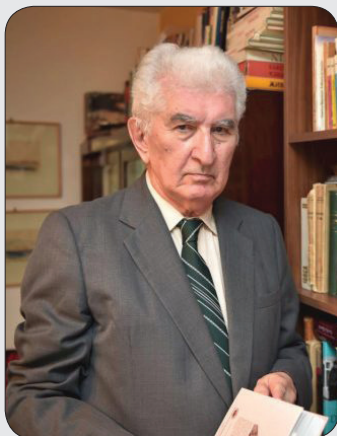

La bunici

Nava Voroneț

Profesorul Valeriu RÂPEANU, la 88 de ani (28.IX.1931 - 28.IX.2019)

După absolvirea, în anul 1954, a Facultății de Filologie din București, unde i-a avut profesori pe Tudor Vianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, G.C. Niculescu, Edgar Papu, Ion Frunzetti, a debutat în același an în paginile „Gazetei Literare”, al cărei director era Zaharia Stancu.

Este cel dintâi laureat al Premiului Național „N. Iorga”, instituit în anul 2003. Operele fundamentale ale lui N. Iorga, considerate capodopere ale literaturii române, au fost restituite publicului nostru în ediții critice realizate împreună cu soția sa, Sanda Râpeanu. Dintre ele cităm: *O viață de om așa cum a fost*, *O luptă literară*, *Sfaturi pe întunec*, *Oameni cari au fost* (trei volume, prima ediție critică integrală), precum și antologia *N. Iorga 1940-1947*. Este autorul unei ediții critice în trei volume Al. Vlahuță și a numeroase studii introductive la volume din scriitori români. Un alt domeniu al prezenței sale este cel legat de istoria teatrului românesc: a tipărit ediții din operele lui George-Mihail Zamfirescu, dramaturgul și omul de teatru, Al. Kirițescu, studii despre Victor Ion Popa, Tudor Mușatescu, Mihail Sebastian etc. A alcătuit două

amplu antologii ale dramaturgiei române contemporane, prima în anul 1964 (Biblioteca pentru toți), cea de-a doua în anul 1979, tot două volume.

Pasiunea sa pentru istoria țării noastre s-a materializat în cercetări care treceau dincolo de hotarele literaturii. Valeriu Râpeanu este autorul monografiei I. G. Duca. În anul 1980 a tipărit o lucrare fundamentală a lui Gheorghe I. Brătianu, marele istoric român interzis după 1944, mort în închisoarea de la Sighetul Marmăției. Volumul intitulat *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, apărut în 1980, a fost însoțit de un amplu studiu introductiv semnat de Valeriu Râpeanu, studiu considerat o adevărată monografie despre savantul și omul politic român.

Revista *Baaadul literar* îi urează Domnului Profesor Valeriu Râpeanu **LA MULȚI ANI !**

Ecouri

Prietene Gruia,

Am ales mijlocul de comunicare prin intermediul cuvintelor scrise, ocolind cu bună știință exprimarea orală cu ajutorul telefonului, dintr-un motiv personal. Vreau să evit în acest fel posibilele poticneli și... *orori* de vorbire, asumându-mi în schim, eventualele... *scăpări* de ortografie și de punctuație. Care rămân, nu zboară, iar tu le vei descoperi „din prima” și le vei taxa cum se cuvine, potrivit spiritului ce te particularizează, dar și francheții cu care îți exprimi părerile, nu doar de eminent profesor de Limba și Literatura Română, ci și de om al condeiului muiat în cerneala adevărului pur, indiferent de partea cui se află acesta. Iar eu am înțeles că și pe acest teren ne întâlnim, suntem alături, nu ne intersectăm: adevărul nu se află la mijloc, cum prea dese ori încearcă unii și alții să „dreagă busuiocul”. Sau, într-un limbaj mai actual, să se dea echidistanți.

De ce m-am apucat să scriu ceea ce citești tu acum? Am să fiu și eu ca tine, adică direct/deschis: vina îți aparține. Cum, de când și de ce? *Cum* ți-i feleșagul - de om neascuns nici măcar după deget; *de când* ne cunoaștem (de vreo 60 de ani parcă) și ne știm; *de ce* faci ceea ce faci de-o viață, ca slujitor al adevărului, al patrimoniului spiritual al neamului din rădăcinile căruia amândoi ne tragem seva, ca împătimit al purității și frumuseții Limbii Române, cea care ne asigură existența demnă și, poate, perenă.

Stau mărturie celor afirmate până acum roadele pe care le-ai strâns și le-ai oferit generațiilor (nu doar de școlari) la catedra de dascăl împătimit și dăruit cu har; cărțile pe care le-ai oferit cu generozitate cititorilor; admirabila revistă „Baaadul literar”, în paginile căreia te zidești de ani buni, dar și sora acesteia, „Viața noastră”, susținută de Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor „Elena Cuza” din Bârlad, pe care o ajuți să slujească aceleași înalte idealuri, găsind printre oamenii de acolo minți luminate și suflete entuziaste. *Tinerețea nu are vârstă!*

Am citit și răscitit, în numărul 39 (2019) al revistei „Viața noastră”, ceea ce aș numi o *mărturisire de credință*, sau un atestat al bunei tale credințe în materie de considerare a creației literare: „poetică teoretică cu aplicație concretă-concretă”, cu adaosul lămuritor: „Gânduri curate despre un condeier”. Ți-o spun de la obraz: aceasta ar trebui să fie conduita tuturor acelora care practică *critica de întâmpinare* (ce-o mai fi însemnând și asta), dar nu pe cea contra-cost, dacă dorim ca și în lumea sciitoricească climatul să fie unul de caracter înalt.

Recunoașterea ta: „Am avut despre «scriitoarea» din Bârlad *Dorina Stoica* o părere proastă”, urmată de altele, la fel de sincere, necum șocante: *Dorina Stoica* pare acum a fi... altcineva!” Și explici, cu citate, cum s-a petrecut miracolul creșterii. „...are experiență de viață (...) a învățat să ne spună povestea cu minimum de cuvinte (...) grija creatoarei pentru căutarea titlului nimerit (...) sinceritatea nudă a omului înfricoșat de minciună”. Și altele, care îți susțin părerile. Dar nu mă lasă inima să reproduc declarația - pe propria răspundere - ta din finalul materialului: „Despre Dorina Stoica am avut prejudecăți. Nu le mai am. Poetul este stăpânul și, totodată, robul CUVÂNTULUI, dar și tezaurizatorul LIMBII. Pentru toate acestea, trebuie stimat”.

Adaos mai mult decât necesar: Dar și acela care consideră la adevărata valoare opera poetului are dreptul la aceeași stimă!

Te salut, Gruia, cu gândul cel bun și cu inima cea blajină,

Vasile Filip

10 noiembrie, 2019, Iași

OCTOMBRIE

- 4/1933 — S-a născut scriitorul **George ASTALOȘ**
- 7/1902 — S-a născut scriitorul **Zaharia STANCU**
- 11/1921 — A murit scriitorul **Tudor PAMFILE**
- 12/1934 — S-a născut istoricul acad. **Alexandru ZUB**
- 17/1939 — S-a născut prof. univ. dr. **Dumitru D. IVĂNESCU**
- 17/1928 — S-a născut prof. documentarist **Traian NICOLA**
- 20/1912 — A murit profesorul filantrop **Stroe S. BELLOESCU**
- 20/1924 — S-a născut criticul literar **Valentin SILVESTRU**
- 23/1948 — S-a născut medicul-scriitor **Iorgu GĂLĂȚEANU**

NOIEMBRIE

- 1/1993 — A murit criticul literar prof. **Mihai DRĂGAN**
- 2/1912 — S-a născut lingvistul acad. **Gheorghe IVĂNESCU**
- 3/1938 — S-a născut poetul **Nicolae DRAGOȘ**
- 5/1880 — S-a născut scriitorul **Mihail SADOVEANU**
- 6/1880 — S-a născut pictorul **Dimitrie HÂRLESCU**
- 14/1991 — A murit scriitorul **Constantin CHIRIȚĂ**
- 18/1856 — S-a născut episcopul acad. **Ioan C. ANTONOVICI**
- 18/1838 — S-a născut publicistul prof. **Ștefan NEAGOE**
- 18/1872 — S-a născut poetul **George TUTOVEANU**
- 19/1912 — S-a născut laureatul Nobel, **George Emil PALADE**
- 19/1837 — A murit boierul filantrop **Gheorghe ROȘCA CODREANU**
- 19/1919 — A murit scriitorul acad. **Alexandru VLAHUȚĂ**
- 22/1935 — S-a născut criticul literar prof. **Gruia NOVAC**
- 23/2006 — A murit criticul literar **Lucian RAICU** (Bernard Leibovici)
- 26/1996 — A murit criticul literar **Valentin SILVESTRU**
- 27/1884 — S-a născut scriitorul-medic **Vasile VOICULESCU**
- 27/1885 — S-a născut scriitorul **Liviu REBREANU**
- 29/1880 — S-a născut scriitorul **N. D. COCEA**

DECEMBRIE

- 2/1935 — S-a născut poetul **Nicolae LABIȘ**
- 6/1937 — S-a născut criticul literar prof. **Mihai DRĂGAN**
- 8/1996 — A murit scriitorul **Marin SORESCU**
- 12/1963 — A murit scriitorul **Felix ADERCA** (Froim Edelstein)
- 13/1872 — S-a născut **Zoe FRASIN** (soția lui G. Tutoveanu)
- 13/1983 — A murit poetul **Nichita STĂNESCU**
- 14/1932 — S-a născut dramaturgul **Dumitru SOLOMON** (Dolfi)
- 22/1956 — A murit poetul **Nicolae LABIȘ**
- 31/1889 — A murit scriitorul **Ion CREANGĂ**
- 31/1931 — A murit episcopul acad. **Ioan C. ANTONOVICI**